C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka (2)\Sartre_Jean-Paul-Zed.PDB

PDB Name: Sartre_Jean-Paul-Zed
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 29.5.2004
Modification Date: 29.5.2004
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Jean-Paul Sartre

Zeď

Všechny tyto útěky jsou zastaveny Zdí; utíkat před existencí znamená pořád existovat. Existence je plnost, kterou člověk nemůže opustit. JEAN-PAUL SARTRE
Existencionalismus přece celý je uvědoměním skandálu ležícího v tom, že člověk je v grantu nepřetržitou sázkou na budoucnost, a přece musí za závěr osudu přijmout událost, jež ho promění v čirou minulost. Argument situace zoufalé není však existenciálně důvodem k abdikaci, nýbrž popudem činu. Neběží o to, absurdno konstatovat, nýbrž učinit je prožívaným životem: a tím je a má smysl jen, pokud se s ním nesmířím.
VÁCLAV ČERNÝ

ZEĎ
Vehnali nás do velkého bílého sálu a já začal mhouřit oči, protože mě v tom světle bolely. Pak jsem viděl stůl a za ním čtyři chlapy v civilu, jak se dívají do papírů. Ostatní vězně nahnali dozadu, museli jsme za nimi přes celý sál. Mnoho jsem jich znal, ale byli tam i cizí. Ti dva přede mnou měli světlé vlasy a kulaté lebky; byli si podobní: asi Francouzi. Ten menší si v jednom kuse vytahoval kalhoty: nervy.
Trvalo to tak tři hodiny; byl jsem celý zpitomělý a v hlavě jsem měl prázdno; ale sál byl vytopený, to mi bylo jen příjemné: už čtyřiadvacet hodin jsme se klepali zimou. Dozorci vodili vězně jednoho po druhém ke stolu. Ti čtyři chlapi se jich pak ptali na jméno a zaměstnání. To jim většinou stačilo - nebo ještě tu a tam položili otázku: »Zúčastnil ses sabotáže se střelivem?« Nebo: »Kdes byl v devět hodin ráno a cos tam dělal?« Odpovědi neposlouchali nebo se tak aspoň tvářili: chvíli mlčeli a dívali se před sebe, pak začali psát. Toma se zeptali, jestli je pravda, že sloužil v Mezinárodní brigádě: Tom nemohl říci, že ne, protože mu v saku našli papíry. Juana se neptali na nic, ale když řekl, jak se jmenuje, dlouho psali.
»U anarchistů je můj bratr José,« řekl Juan. »Jistě víte, že už tady není. Já nejsem v žádné straně, nikdy jsem do politiky nedělal.«
Nic na to neřekli. Juan ještě dodal:
»Já nic neudělal. Nechci to odnášet za druhé.«
Rty se mu chvěly. Dozorce mu dal pokyn, aby mlčel, a odvedl ho. Teď jsem byl na řadě já.
»Jmenujete se Pablo Ibbieta?«
Přikývl jsem.
Chlap se podíval do lejster a řekl mi. »Kde je Ramón Gris?«
»Nevím.«
»Od šestého do devatenáctého jste ho skrýval ve svém domě.«
»Ne.«
Chvilku psali a dozorci mě vyvedli ven. Na chodbě čekali se dvěma dozorci Tom a Juan. Vyrazili jsme. Tom se zeptal jednoho z nich:
»Tak co?«
»Co má být?« řekl dozorce.
»Je to výslech, nebo soud?«
»Byl to soud,« řekl dozorce.
»Opravdu? Co s námi teď udělají?«
Dozorce odpověděl stroze:
»Rozsudek vám bude oznámen v cele.«
To, čemu říkali cela, byl vlastně nemocniční sklep. Byla tam hrozná zima, protože odevšad táhlo. Celou noc jsme se klepali a přes den to nebylo o moc lepší. Pět předcházejících dní jsem strávil v kobce na arcibiskupství, v jakémsi tajném
-5-
podzemním vězení, které jistě pocházelo ze středověku: protože bylo mnoho vězňů a málo místa, strkali je kam se dalo. Nelitoval jsem, že mě nedali zpátky do kobky: nebylo mi tam sice zima, ale byl jsem tam sám; a to jde časem na nervy. Ve sklepě jsem měl společnost. Juan skoro nemluvil: měl strach a pak byl příliš mladý, aby měl o čem. Ale Tom mluvil

příjemně a uměl velmi dobře španělsky.
Ve sklepě byla lavice a čtyři slamníky. Když nás přivedli, sedli jsme si a tiše jsme čekali. Tom po chvilce řekl:
»Jsme namydlení.«
»Já taky myslím,« řekl jsem, »ale tomuhle chlapci snad nic neudělají.«
»Co proti němu mohou mít,« řekl Tom. »Má bratra funkcionáře, nic víc.«
Podíval jsem se na Juana: zdálo se, že neslyší. Tom začal znova:
»Víš, co dělají v Zaragoze? Položí chlapy na silnici a přejedou je nákladákem. Říkal nám to jeden Maročan, co odtamtud utekl. Prý aby ušetřili střelivo.«
»Zas neušetří naftu,« řekl jsem.
Dostal jsem na Toma dopal; tohle neměl říkat.
»Důstojníci jsou při tom, procházejí se po silnici,« pokračoval, »a dohlížejí na to s rukama v kapsách a pokuřují. A myslíš, že ty lidi dorazí? Co tě vede. Nechají je řvát. Třeba hodinu. Ten Maročan říkal, že se poprvé málem poblil.«
»Tady to myslím dělat nebudou,« řekl jsem, »ledaže by jim opravdu chybělo střelivo.«
Světlo vnikalo dovnitř čtyřmi okénky a kulatým otvorem ve stropě po levé straně, jímž bylo vidět oblohu. Tou kulatou dírou, obvykle přiklopenou, se do sklepa skládalo uhlí. Přímo pod dírou byla velká hromada mouru; měla se jím vytápět nemocnice, ale na začátku války nemocné evakuovali a uhlí zůstalo nevyužité; dokonce na ně někdy pršelo, protože zapomínali zavřít příklop.
Tom se roztřásl zimou.
»Hrome, to je mi zima,« řekl, »už to zas začíná.«
Vstal a začal cvičit. Při každém pohybu se mu na bílých chlupatých prsou rozevřela košile. Lehl si na záda, zvedl nohy a dělal nůžky: viděl jsem, jak se mu třese tlustý zadek. Tom byl statný, ale měl mnoho sádla. Napadlo mě, že se do té hory měkkého masa brzo zaboří kulky nebo špičky bodáků jako do hroudy másla. Připadalo mi to úplně jiné, než kdyby byl hubený.
Mně nebylo zrovna zima, ale necítil jsem už ramena ani ruce. Chvílemi jsem měl dojem, že mi cosi chybí, a hledal jsem kolem sebe sako, ale pak jsem si rázem vzpomněl, že mi sako nedali. Bylo to spíš trapné. Vzali nám šaty a dali je svým vojákům a nám nechali jen košile - a tyhle plátěné kalhoty, které v parném létě nosili pacienti. Tom se za chvilku zvedl, sedl si vedle mne a oddychoval.
»Zahřál ses?«
»Hrom do toho, víš, že ne. Ale zadýchal jsem se.«
K osmé hodině večer přišel jeden z velitelů s dvěma falangisty. Držel v ruce kus papíru. Zeptal se dozorce:
»Jak se jmenují tihle tři?«
»Steinbock, Ibbieta a Mirbal,« řekl dozorce.
-6-
Velitel si nasadil skřipec a díval se do seznamu:
»Steinbock...Steinbock...Tady je. Jste odsouzen k smrti. Zítra ráno budete zastřelen.«
Podíval se znovu:
»Ti druzí dva taky,« řekl.
»To není možné,« řekl Juan. »Já ne.«
Velitel na něho udiveně pohlédl.
»Jak se jmenujete?«
»Juan Mirbal.«
»Tak vaše jméno tady je,« řekl velitel, »jste odsouzen k smrti.«
»Nic jsem neudělal,« řekl Juan.
Velitel pokrčil rameny a otočil se k Tomovi a ke mně.
»Vy jste Baskové?«
»Nikdo z nás není Bask.«
To ho podráždilo.
»Jsou prý tady tři Baskové. Nebudu ztrácet čas, abych je sháněl. Tak vy samozřejmě nechcete kněze?«
Ani jsme neodpověděli. Řekl:
»Za chvilku přijde belgický lékař. Má povolení zůstat s vámi přes noc.«
Po vojensku pozdravil a odešel.
»Co jsem ti říkal,« ozval se Tom. »Máme to spočítáno.«
»Jistě,« řekl jsem, »tuhle pro mladého je to kruté.«
Řekl jsem to kvůli spravedlnosti, neměl jsem toho chlapce rád. Měl příliš jemnou tvář, a strach a utrpení ji zhyzdily, celou ji znetvořily. Před třemi dny to byl příjemný, rozpustilý kluk; ale teď vypadal jako starý teplouš a říkal jsem si, že už nikdy neomládne, ani kdyby ho pustili. Měl jsem s ním správně mít soucit, ale soucit se mi protiví. Juan mi byl spíš odporný.
Nic víc už neřekl, ale zpopelavěl: tvář i ruce měl šedivé. Sedl si a díval se vypoulenýma očima do země. Tom byl dobrá duše, chtěl ho vzít za ruku, ale chlapec mu ji prudce vyškubl a ušklíbl se.
»Nech ho,« řekl jsem tiše, »vidíš, že má na krajíčku.«
Tom uposlechl, ač nerad; rád by byl chlapce utěšoval, zaměstnalo by ho to a nemusel by myslet na sebe. Ale to mě rozčilovalo: já nikdy nemyslel na smrt, protože k tomu nebyla příležitost, ale teď tu příležitost byla a nedalo se dělat nic jiného, než na to myslet.
Tom začal.

»Ty jsi nějaké odbouchnul?« zeptal se mě.
Neodpověděl jsem. Začal mi vykládat, že jich od srpna odbouchl šest, neuvědomoval si situaci a viděl jsem, že šiji nechce uvědomit. Já ještě zcela nechápal, chtěl jsem vědět, jestli budeme moc trpět, myslel jsem na kulky, představoval jsem si horké krupobití kulek na svém těle. To všecko nebylo to pravé; ale byl jsem klidný; měli jsme celou noc, abychom porozuměli. Za chvilku přestal Tom mluvit a já se po něm kradmo podíval; viděl jsem, že i on zpopelavěl a že vypadá bídně, a řekl jsem si:
-7-
»Už to začíná.« Byla už skoro tma, okénky a hromadou uhlí se dralo kalné světlo a vytvářelo pod oblohou velikou skvrnu; stropní dírou jsem už viděl hvězdu: noc bude ledová a jasná.
Otevřely se dveře a vstoupili dva dozorci. Za nimi vešel světlovlasý člověk v belgické uniformě. Pozdravil nás.
»Jsem lékař,« řekl. »Mám povolení pomáhat vám v této trapné situaci.«
Měl příjemný, ušlechtilý hlas. Řekl jsem mu:
»Co tady chcete?«
»Jsem vám k dispozici. Udělám, co budu moci, aby vám těch pár hodin lehčeji uběhlo.«
»Proč jste přišel k nám? Jsou tu jiní, jejich plná nemocnice .«
»Poslali mě sem,« odpověděl mlhavě.
»Chtěli byste si zakouřit, že?« dodal chvatně. »Mám cigarety, dokonce doutníky.«
Nabídl nám anglické cigarety a puros, ale my odmítli. Podíval jsem se mu do očí, zrozpačitěl. Řekl jsem mu:
»Nepřicházíte sem ze soucitu. Ostatně já vás znám. Viděl jsem vás v kasárnách na dvoře mezi fašisty, ten den, co mě zatkli.«
Chtěl jsem mluvit dál, ale najednou se mi stalo cosi, co mě překvapilo: přítomnost lékaře mě rázem přestala zajímat. Obvykle, když se do něčeho dám, tak nepovolím. A najednou jsem ztratil chuť mluvit; pokrčil jsem rameny a odvrátil jsem oči. Za chvíli jsem zvedl hlavu: zvědavě si mě prohlížel. Dozorci se usadili na slamníku. Pedro, hubený dlouhán, točil mlýnek, ten druhý občas zatřepal hlavou, aby neusnul.
»Chcete světlo?« řekl najednou Pedro lékaři. Ten přikývl: myslím, že byl trochu natvrdlý, ale určitě nebyl zlý. Když jsem se mu podíval do velkých modrých a studených očí, připadalo mi, že mu hlavně chybí obrazotvornost. Pedro odešel a vrátil se s petrolejovou lampou a postavil ji v koutě na lavici. Nebylo od ní skoro vidět, ale bylo to lepší než nic: včera nás nechali potmě. Hezkou chvíli jsem se díval na světelný kruh. jejž lampa vrhala na strop. Byl jsem fascinován. A pak jsem naráz procitl, světelný kruh zmizel, a já cítil, jak mě drtí obrovská tíže. Nebyla to myšlenka na smrt ani strach: bylo to cosi anonymního. Lícní kosti mě pálily a bolela mě hlava.
Vzchopil jsem se a pohlédl na své dva společníky. Tom měl hlavu zabořenou v dlaních, viděl jsem jen jeho tučnou bílou šíji. Malý Juan byl na tom nejhůř, měl otevřená ústa a chřípí se mu chvělo. Lékař k němu přistoupil a položil mu ruku na rameno, jako by ho chtěl povzbudit: ale jeho oči zůstaly chladné. Pak jsem viděl, jak se Belgičanova ruka poťouchle šine po Juanově paži k zápěstí. Juan se tomu lhostejně poddával. Belgičan ho vzal třemi prsty za zápěstí, tvářil se roztržitě, zároveň ustoupil a postavil se ke mně zády. Ale j á se naklonil a viděl jsem, jak vytahuje hodinky, chvíli se na ně dívá a nepouští chlapcovo zápěstí. Za chvilku nehybnou ruku pustil a opřel se o zeď, potom jako by si najednou vzpomněl na něco bůhvíjak důležitého, co si musí hned poznamenat, vytáhl z kapsy notes a napsal do něho pár řádek. »Darebák,« řekl jsem si zlostně, »ať mi nechodí měřit tep, nebo mu dám pěstí do té jeho svinské tlamy.«
Nepřišel, ale cítil jsem, jak se na mě dívá. Zvedl jsem hlavu a pohled mu vrátil. Řekl mi bezbarvým hlasem:
»Nezdá se vám, že tady zmrzneme?«
Byla mu zima, byl celý fialový.
»Mně zima není,« odpověděl jsem.
Nepřestával se na mě přísně dívat. Vtom jsem pochopil a sáhl jsem si na obličej: byl jsem zpocený. Ve sklepě, uprostřed zimy, v průvanu jsem se potil. Hrábl jsem si rukou do vlasů, byly slepené potem; zároveň jsem si všiml, že mi zvlhla košile a lepí se mi na kůži. Nejméně hodinu se už ze mne řinul pot, a já nic necítil. Ale neuniklo to tomu belgickému ničemovi, viděl, jak mi po tváři stékají kapky, a říkal si: to svědčí o téměř patologické hrůze; a cítil se normální a hrdý, že je normální. protože jemu bylo zima. Chtěl jsem vstát a dát mu přes hubu, ale sotva jsem se pohnul, stud a zlost mě přešly: lhostejně jsem dosedl zpátky na lavici.
Utíral jsem si jen kapesníkem krk, protože teď jsem cítil, jak mi z vlasů na krk stéká pot, a to nebylo příjemné. Ale brzy jsem se přestal utírat, bylo to zbytečné; už jsem mohl kapesník ždímat, a potil jsem se dál. Potil jsem se taky na stehnech a zvlhlé kalhoty se lepily k lavici.
Juan najednou promluvil:
»Vy jste lékař?«
»Ano,« řekl Belgičan.
»Trpí člověk.. .dlouho?«
»Kdy...? Ale kdepak,« řekl Belgičan otcovsky, »je to hned hotové.«
Tvářil se, jako když uklidňuje bohatého pacienta.
»Ale já.. .slyšel jsem..., že často musejí střílet dvakrát.«
»Občas,« řekl Belgičan a potřásal hlavou. »Stává se, že první salva nezasáhne hlavní orgány.«
»To pak musejí znovu nabít pušky a znovu zamířit?« Zamyslel se a dodal chraptivě:
»To všecko dlouho trvá!«
Měl strašný strach, že bude trpět, na nic jiného nemyslel: patřilo to k jeho mládí. Já už na to moc nemyslel, a nepotil jsem se proto, že bych se bál utrpení.

Vstal jsem a šel jsem k hromadě mouru. Tom vyskočil a nenávistně se po mně podíval: šel jsem mu na nervy, protože mi vrzaly střevíce. Říkal jsem si, jestli jsem v obličeji taky tak bledý: viděl jsem, že i on se potí. Obloha byla nádherná, do temného kouta nepronikalo žádné světlo a stačilo zvednout hlavu a viděl jsem Velký vůz. Ale už to nebylo jako dřív: předevčírem jsem z kobky arcibiskupství viděl velký kus oblohy a každá denní hodina ve mně vyvolávala jinou vzpomínku. Ráno, když nebe bylo jasně světle modré, myslel jsem na pláže na březích Atlantiku; v poledne jsem viděl slunce a vzpomínal jsem najeden bar v Seville, kde jsem pil manzanillu a jedl k tomu očka s olivami; odpoledne jsem tam měl chládek a představoval jsem si, jak na jedné půlce arény je hluboký stín, kdežto druhá jiskří v slunci: bylo opravdu trapné vidět, jak se celá zem odráží v obloze. Ale teď ve mně obloha už nic nevyvolávala, ať jsem
-9-
se díval vzhůru jak chtěl. Byl jsem raději. Šel jsem si sednout vedle Toma. Uběhla dlouhá chvíle.
Tom spustil hlubokým hlasem. Musel pořád mluvit, jinak se ztrácel ve svých myšlenkách. Myslím, že se obracel ke mně, ale nedíval se na mě. Určitě se bál, že mě uvidí takového, jaký jsem, šedivého a zpoceného: byli jsme stejní a jeden jsme se v druhém viděli hůř než v zrcadle. Díval se na Belgičana, na živého člověka.
»Chápeš?« řekl. »Já nechápu.«
Taky jsem začal potichu mluvit. Díval jsem se na Belgičana.
»Co, co je?«
»Stane se s námi něco, co nejsem schopen pochopit.«
Kolem Toma se šířil divný pach. Připadalo mi, že jsem na pachy citlivější než obyčejně. Ušklíbl jsem se.
»Za chvíli pochopíš.«
»Není to jasné,« řekl umíněně. »Měl bych odvahu, ale musel bych aspoň vědět... Poslyš, vyvedou nás na dvůr. Ti chlapi se postaví před nás. Kolik jich bude?«
»Nevím. Pět nebo osm. Víc ne.«
»Dej pokoj. Osm jich bude. Někdo křikne: "K líci zbraň," a já uvidím, jak na mě míří osm pušek. Budu se asi chtít vmáčknout do zdi, budu do zdi ze všech sil tlačit zády, a zeď nepovolí. Jako v zlém snu. To všecko si dovedu představit. Ach, kdybys věděl, jak si to dovedu představit.«
»Dej pokoj!« řekl jsem mu, »já si to taky představuju.«
»Musí to být děsná bolest. Víš, že míří na oči a na ústa, aby člověka zohavili.« dodal zle. »Já už cítím rány; už hodinu mám bolesti v hlavě a v krku. Ne skutečné bolesti, tohle je horší: jsou to bolesti, které ucítím zítra ráno. Ale co potom?«
Moc dobře jsem rozuměl, co chce říci, ale nechtěl jsem to dát najevo. A bolesti jsem taky už cítil v těle, bylo to jako spousta drobných šrámů. Nemohl jsem si na ně zvyknout, ale byl jsem jako on, nepřikládal jsem jim žádný význam.
»Potom,« řekl jsem drsně, »budeš bradou vzhůru.« Začal si hovořit pro sebe: nespouštěl oči z Belgičana. Ten jako by ho neposlouchal. Věděl jsem, proč k nám přišel; nezajímalo ho, co si myslíme; přišel se dívat na naše těla, na těla, která byla plná života a přitom zápasila se smrtí.
»Je to jako v zlém snu,« řekl Tom. »Chceš na něco myslet, máš pořád dojem, že už to máš, že to už už pochopíš, a pak ti to vyklouzne, unikne a zas se to vrací tam, kde to bylo. Říkám si: potom nebude už nic. Ale nechápu, co to znamená. Jsou chvíle, kdy už to skoro mám.. .a pak se to vrátí, kde to bylo, začnu znova myslet na bolesti, na kulky, na detonace. Přísahám ti, jsem materialista; nezbláznil jsem se. Ale něco tu nesouhlasí. Vidím svou mrtvolu: to není nic těžkého, ale vidím ji já, svýma očima. Měl bych pochopit.. .pochopit, že už nic neuvidím, že už nic neuslyším a že svět se bude točit dál pro ty druhé. Nejsme pro tuhle myšlenku stvoření, Pablo. Věř mi: už se mi stalo, že jsem probděl celou noc a na něco jsem čekal. Ale tohle je něco jiného: tohle nás popadne zezadu, Pablo, a my na to nebudeme připraveni.«
»Drž hubu,« řekl jsem mu, »chceš, abych zavolal zpovědníka?«
Neodpověděl. Pozoroval jsem už dřív, že má sklon ke kazatelství a že mi říká
- 10-
bezbarvým hlasem Pablo. Nesnášel jsem to; ale takoví jsou asi všichni Irové. Měl jsem nejasný dojem, zeje cítit močí. Vlastně mi Tom nebyl příliš sympatický a nechápal jsem, proč by mi měl být sympatičtější, když společně umřeme. S některými jinými by to vypadalo jinak. Například s Ramónem Grisem. Ale s Tomem a Juanem jsem se cítil osamělý. Jenže bylo mi to milejší: s Ramónem bych byl možná naměkko. Zato teď jsem byl hrozně tvrdý, a chtěl jsem tvrdý zůstat.
Začal roztržitě blábolit. Určitě mluvil, aby nemusel myslet. Byl pronikavě cítit močí jako staří prostatikové. Byl jsem přirozeně téhož názoru jako on, všecko, co říkal, jsem mohl říci já: není přece přirozené umřít. A od té chvíle, co jsem se umřít chystal, nic se mi už nezdálo přirozené, ani hromada mouru, ani lavice, ani Pedrova svinská tlama. Jenže protivilo se mi myslet si totéž co Tom. A věděl jsem přece, že celou noc, snad každých pět minut, si ve stejnou chvíli pomyslíme totéž, že se ve stejnou chvíli budeme potit nebo chvět. Poprvé jsem se na něho podíval, aby to neviděl, a připadal mi cizí: měl ve tváři smrt. Byl jsem raněn ve své pýše: čtyřiadvacet hodin jsem žil vedle Toma, poslouchal jsem, co říká, mluvil jsem s ním, a teď jsem poznal, že nemáme nic společného. A byli jsme si teď podobní jako dvojčata, jen proto, že jsme měli společně zdechnout. Tom mě vzal za ruku, ani se na mě nepodíval:
»Pablo, říkám si.. .říkám si, jestli je pravda, že zanikneme.«
Vyprostil jsem ruku a řekl jsem mu:
»Podívej se pod nohy, dobytku.«
Měl pod nohama louži a z kalhot mu kapalo.
»Co to je?« řekl vyjeveně. »Močíš do kalhot,« řekl jsem mu.
»To není pravda,« ozval se zuřivě, »nemočím, nic necítím.«
Belgičan přistoupil blíž. Zeptal se s předstíranou starostlivostí:
»Nejste nemocný?«

Tom neodpověděl. Belgičan pohlédl na louži a neřekl nic.
»Nevím, co to je,« řekl Tom plaše, »vždyť nemám strach. Přísahám vám že nemám strach.«
Belgičan neodpověděl. Tom vstal a šel se do kouta vymočit. Vracel se, zapínal si poklopec, posadil se a zarytě mlčel. Belgičan si dělal poznámky.
Všichni tři jsme se po něm dívali, protože byl živý. Měl pohyby živého člověka, starosti živého člověka; třásl se v tom sklepě zimou, jako se třásli živí lidé; měl poslušné a dobře živené tělo. My už jsme svá těla skoro necítili-rozhodně ne tak jako on. Chtěl jsem si sáhnout na kalhoty, mezi nohy, ale neměl jsem odvahu; díval jsem se na Belgičana, byl rozkročený, ovládal své svaly - a mohl myslet na zítřek. Z nás tří byly stíny bez krve; dívali jsme se na něho a sáli jsme z něho život jako upíři.
Nakonec přistoupil k Juanovi. Chtěl mu z nějakého profesionálního důvodu sáhnout na krk, nebojím hnulo milosrdenství? Bylo-li to milosrdenství, stalo se tak jednou jedinkrát za celou noc. Pohladil Juana po hlavě a po krku. Chlapec se nebránil, ale nespouštěl z něho oči: pak ho najednou chytil za ruku a divně se na něho díval. Držel Belgičanovu ruku ve svých dvou, a nebyla nijak hezká ta dvě šedá klepeta svírající tlustou zardělou dlaň. Tušil jsem, co se asi stane, a Tom to asi tušil taky: ale Belgičan v tom viděl jen zájem, otcovsky se usmíval. Za chvilku chlapec přiložil tlustou rudou
- 11 -
tlapu k ústům a chtěl kousnout. Belgičan mu ji rychle vytrhl a klopýtavě ustoupil ke stěně. Chviličku se na nás zděšeně díval, asi najednou pochopil, že nejsme lidé jako on. Dal jsem se do smíchu a jeden z dozorců vyskočil. Druhý usnul, jeho široce otevřené oči bíle svítily.
Cítil jsem se unavený a zároveň podrážděný. Nechtěl jsem už myslet na to, co bude za úsvitu, na smrt. Nemělo to smysl, narazil bych jen na slova nebo na prázdnotu. Ale pak jsem zkusil myslet na něco jiného, spatřil jsem, jak na mě míří hlavně pušek. Snad pětadvacetkrát za sebou jsem prožil svou popravu; jednou jsem dokonce myslel, že je to doopravdy: asi jsem na chviličku zdříml. Vlekli mě ke zdi a já se vzpouzel, prosil jsem o milost. Prudce jsem se probudil a pohlédl jsem na Belgičana: měl jsem strach, že jsem křičel ze spaní. Ale Belgičan si hladil knír, nic nezpozoroval.
Kdybych býval chtěl, mohl jsem na chvíli usnout: byl jsem vzhůru už osmačtyřicet hodin, už jsem nemohl dál. Ale nechtělo se mi ztratit dvě hodiny života: za svítání by mě vzbudili, odvedli by mě, otupeného spánkem, a zhebl bych beze slova; to jsem nechtěl, nechtěl jsem umřít jako zvíře, chtěl jsem pochopit. A pak jsem se bál, že budu mít zlé sny.
Vstal jsem, chodil jsem sem a tam, a abych přišel na jiné myšlenky, začal jsem přemýšlet o minulém životě. Vracelo se mi množství vzpomínek, jedna přes druhou. Byly dobré a byly špatné - aspoň jsem jim dřív tak říkal. Byly to tváře a příhody. Znovu jsem viděl tvář malého novillera, který se nechal ve Valencii při féerii nabrat na rohy, tvář svého strýce, tvář Ramóna Grise. Vybavoval jsem si příhody: jak jsem byl roku 1926 tři měsíce bez práce, jak jsem málem umřel hlady. Vzpomněl jsem si, jak jsem v Granadě strávil jednu noc na lavičce: tři dny jsem nejedl, zuřil jsem, nechtěl jsem pojit. Usmál jsem se. Jak lačně jsem se honil za štěstím, za ženami, za svobodou. K čemu? Chtěl jsem osvobodit Španělsko, obdivoval jsem Pi y Margalla, dal jsem se k anarchistům, mluvíval jsem na veřejných shromážděních: bral jsem všecko vážně, jako bych byl nesmrtelný.
Teď jsem měl pocit, že mám celý život před očima, a pomyslel jsem si: »Jeto zatracená lež.« Život neměl cenu, protože byl u konce. Říkal jsem si, jak jsem se mohl procházet, dovádět s děvčaty: ani prstem bych býval nehnul, vědět, že takhle umřu. Život byl přede mnou, uzavřený, zapečetěný, jako pytel, a přece všecko, co je uvnitř, není ukončené. Chvíli jsem se pokoušel posoudit ho. Rád bych si byl řekl: je to krásný život. Ale nemohl jsem jej posoudit, bylo to jen torzo; celý ten čas jsem vydával směnky pro věčnost, nic jsem nepochopil. Nelitoval jsem teď ničeho: byla spousta věcí, jichž bych mohl litovat, chuť manzanilly nebo koupání v malé zátoce u Cádizu, kam jsem v létě jezdil; ale smrtí ztratilo všecko půvab.
Belgičan dostal najednou ohromný nápad.
»Přátelé,« řekl nám, »mohu se postarat - s výhradou, že s tím bude souhlasit vojenská správa -, že doručím váš vzkaz, vzpomínku lidem, kteří vás mají rádi...«
Tom zabručel:
»Já nikoho nemám.«
Já neodpověděl. Tom chvilku čekal, pak si mě zvědavě prohlížel.
»Ty nic Conche nevzkážeš?«
»Ne.«
- 12-
Hnusilo se mi to útlocitné spiklenectví: byla to má chyba, mluvil jsem o Conche minulou noc, měl jsem se přemoci. Žil jsem s ní rok. Ještě včera večer bych si býval usekl ruku sekyrou, jen abych ji pět minut viděl. Proto jsem o tom mluvil, bylo to silnější než já. Teď jsem už neměl chuť ji vidět, neměl jsem jí už co říci. Ani bych ji nechtěl obejmout: hnusilo se mi mé tělo, které zpopelavělo a potilo se - a nebyl jsem si jist, jestli se mi nehnusí i její tělo. Concha bude plakat, až se doví o mé smrti; celé měsíce nebude mít chuť žít. Umřít však musím já. Myslel jsem na její krásné něžné oči. Když se na mě dívala, něco z ní na mě přecházelo. Ale řekl jsem si, zeje konec: kdyby se na mě podívala nyní, pohled by zůstal v jejích očích, nedošel by ke mně. Byl jsem sám.
Tom byl taky sám, ale jinak. Sedl si obkročmo a díval se na lavici, přitom se udiveně usmíval. Natáhl ruku a opatrně se dotkl dřeva, jako by se bál, že něco poláme, pak prudce ucukl a zachvěl se. Být Tomem, nebavilo by mě sahat na lavici; byla to stále ještě komedie Irčana, jenže mně taky připadalo, že věci vypadají divně: byly matnější, méně hutné než obvykle. Stačilo mi, abych se podíval na lavici, na lampu, na hromadu mouru, a cítil jsem, že zemřu. Přirozeně nemohl jsem mít o své smrti jasnou představu, ale viděl jsem ji všude, na věcech, v tom, jak věci couvají a drží se zdrženlivě stranou jako lidé šeptající u lůžka umírajícího. Tom se teď na lavici dotkl své smrti.

Kdyby mi teď v tom stavu, v jakém jsem byl, přišli oznámit, že se mohu klidně vrátit domů, že mi darovali život, nechalo by mě to chladným: Když jsme ztratili iluzi věčnosti, je úplně stejné čekat několik hodin nebo několik let. Už mi po jisté stránce na ničem nezáleželo, byl jsem klidný. Ale byl to strašný klid - protože tu bylo mé tělo: mé tělo, viděl jsem jeho očima, slyšel jeho ušima, ale nebyl jsem to už já; potilo se a třáslo úplně samo, a já je už nepoznával. Musel jsem se ho dotýkat a dívat se na ně, abych věděl, co se s ním děje, jako by to bylo tělo někoho jiného. Chvílemi jsem je ještě cítil, cítil jsem klouzání, jakési skluzy, jako když se s námi prudce snáší letadlo, nebo jsem slyšel, jak mi bije srdce. Ale to mě neuklidňovalo: vše, co přicházelo z mého těla, bylo hnusné a podezřelé. Většinou mlčelo, bylo tiše, a já už necítil nic než jakousi tíhu, cosi nečistého, co bylo proti mně; měl jsem dojem, že jsem připoután k obrovské štěnici. Jednu chvíli jsem si sáhl na kalhoty a ucítil, že jsou vlhké; nevěděl jsem, jsou-li nasáklé potem nebo močí, ale šel jsem se raději vymočit na hromadu uhlí.
Belgičan vytáhl hodinky a díval se na ně. Řekl:
»Je půl čtvrté.«
Ničema! Jistě to udělal naschvál. Tom vyskočil: dosud jsme nepozorovali, jak čas utíká; noc nás obklopovala jako temná beztvará hmota, já jsem si ani nemohl vzpomenout, kdy začala.
Juan začal křičet. Lomil rukama, prosil:
»Já nechci umřít, já nechci umřít.«
Běhal po sklepě se zdviženýma rukama, pak se vrhl na slamník a vzlykal. Tom se na něho díval posmutnělýma očima a neměl už ani chuť ho těšit. Vlastně to nestálo za to: chlapec vyváděl víc než my, ale nebyl na tom tak zle: byl jako nemocný bránící se proti nemoci horečkou. Když už není ani horečka, je to mnohem vážnější.
- 13 -
Plakal: viděl jsem, že se lituje; na smrt nemyslel. Na vteřinu, na jedinkou vteřinu se i mně zachtělo plakat, plakat lítostí nad sebou samým. Ale nastal pravý opak: pohlédl jsem na chlapce, viděl jsem jeho hubená vzlykající ramínka a pocítil jsem cosi nelidského: nelitoval jsem ani ty druhé, ani sebe. Řekl jsem si: »Chci umřít čistě.«
Tom vstal, postavil se přímo pod kulatý otvor a číhal, až začne svítat. Já trval na svém, chtěl jsem umřít čistě, a myslel jsem jen na to. Ale od chvíle, co nám lékař řekl, kolik je hodin, cítil jsem někde vespod, jak prchá, jak po kapkách uplývá čas. Byla ještě tma, když jsem zaslechl Tomův hlas:
»Slyšíš je?«
»Ano.«
Chodili po dvoře.
»Co blbnou? Nemůžou přece střílet potmě!«
Za chvilku už nebylo slyšet nic. Lekl jsem Tomovi:
»Svítá.«
Pedro zažíval, vstal a šel sfouknout lampu. Řekl svému kumpánovi:
»Hrome, to je zima.«
Sklep zešedl. V dálce jsme zaslechli výstřely.
»Už to začíná,« řekl jsem Tomovi, »asi to odbývají na zadním dvoře.«
Tom požádal lékaře o cigaretu. Já nechtěl; nechtěl jsem ani cigarety, ani alkohol. Od té chvíle střelba přestala.
»Pozoruješ?« řekl Tom.
Chtěl ještě něco říci, ale zmlkl, díval se na dveře. Dveře se otevřely a vstoupil poručík se čtyřmi vojáky. Tom upustil cigaretu.
»Steinbock?« Tom neodpověděl. Pedro na něj ukázal. »Juan Mirbal?«
»To je ten na slamníku.«
»Vstaňte,« řekl poručík.
Juan se nehýbal. Dva vojáci ho vzali v podpaží a postavili ho na nohy. Ale jak ho pustili, upadl.
Vojáci zaváhali.
»Není první, komu je špatně,« řekl poručík, »musíte ho odnést, vy dva; tam se to spraví.«
Obrátil se k Tomovi:
»Tak pojďte.«
Tom vyšel mezi dvěma vojáky. Druzí dva vojáci šli za nimi, nesli chlapce v podpaží a v podkolení. Neomdlel; oči měl zeširoka otevřené a po tvářích mu tekly slzy. Když jsem chtěl taky jít, poručík mě zarazil:
»Vy jste Ibbieta?«
»Ano.«
»Vy tady počkáte: pro vás si přijdou za chvíli.«
Odešli. Belgičan a dva hlídači taky, zůstal jsem sám. Nechápal jsem, co se se mnou děje, ale bylo by mi milejší, kdyby to se mnou skoncovali hned. V téměř pravidelných interval ech jsem slyšel výstřely; při každé salvě jsem se roztřásl. Chtělo se mi řvát a rvát si vlasy. Ale zaťal jsem zuby a ruce jsem vrazil do kapes, protože
- 14-
jsem chtěl zůstat čistý.
Za hodinu si pro mě přišli a dovedli mě do prvního poschodí, do místnůstky, kde bylo cítit doutníky a kde bylo horko k udušení. Byli tam dva důstojníci, kouřili, seděli v křeslech a na kolenou měli rozložená lejstra.
»Jmenuješ se Ibbieta?«
»Ano.«
»Kde je Ramón Gris?«
»Nevím.« Ten, co mě vyslýchal, byl malý a tlustý. Měl skřipec a kruté oči. Řekl mi:

»Pojď blíž.«
Popošel jsem blíž. Vstal, vzal mě za paži a díval se na mě, jako by mě chtěl rovnou pochovat. Přitom mě vší silou mačkal svaly. Ne proto, aby mě mučil, byla to velká hra: chtěl mě ovládnout. Řekl si taky, že mi musí pouštět rovnou do tváře svůj smrdutý dech. Chvíli jsme tak stáli, mně bylo spíš do smíchu. K zastrašení člověka, který se chystá umřít, je potřeba mnohem víc: tohle nezabralo. Prudce mě odstrčil a posadil se. Řekl:
»Buď ty, nebo on. Zůstaneš naživu, když nám řekneš, kde je.«
Ti dva šviháci ve vysokých botách a s bičíky byli přece taky lidi a taky co nevidět umřou. Trochu později než já, ale o mnoho ne. A zaměstnávali se tím, že hledali ve svých lejstrech jména, pronásledovali jiné lidi, aby je uvěznili nebo vyhladili; měli své názory o budoucnosti Španělska i o jiných věcech. Jejich horlivost mi připadala odporná a směšná: už jsem si nedovedl představit, že bych byl na jejich místě, připadalo mi, že jsou blázni.
Malý tlusťoch se po mně díval a švihal se bičíkem do bot. Všechna jeho gesta byla vypočtená, chtěl vypadat jako bujné divoké zvíře.
»Tak co? Rozuměl jsi?«
»Nevím, kde je Gris,« odpověděl jsem. »Myslel jsem, že je v Madridu.«
Druhý důstojník ležérně zvedl bledou ruku. Ta ležérnost byla taky vypočtená. Viděl jsem jejich drobné lsti a žasl jsem, že jsou na světě lidé, které to baví.
»Máte čtvrt hodiny na rozmyšlenou,« řekl pomalu. »Odveďte ho do skladu s prádlem, za čtvrt hodiny ho přivedete zpátky. Jestli bude dál zapírat, bude okamžitě popraven.«
Věděli, co dělají: celou noc jsem čekal; potom mě nechali ještě hodinu čekat ve sklepě, zatím zastřelili Toma a Juana, a teď mě zavírají do skladu s prádlem; jistě si tenhle tah včera připravili. Říkali si, že nervy časem povolí, a doufali, že mě tak dostanou.
Zmýlili se. Sedl jsem si ve skladu na stoličku, protože jsem byl zesláblý, a začal jsem přemýšlet. Ale ne o jejich návrhu. Ovšem že jsem věděl, kde je Gris: skrýval se u svého bratrance, čtyři kilometry za městem. Taky jsem věděl, že neprozradím, kde se ukrývá, ledaže by mě mučili (ale na to, zdá se, nepomýšleli). To vše bylo dokonale, nezměnitelně zařízeno a nikterak mě to nezajímalo. Jen bych byl rád chápal důvody svého chování. Raději pojdu, než bych Grise vyzradil. Proč? Neměl jsem už Ramóna Grise rád. Mé přátelství k němu odumřelo před úsvitem, spolu s mou láskou
- 15-
ke Conche, spolu s mou touhou žít. Je pravda, stále jsem si ho vážil; byl to tvrdý chlap. Ale kvůli tomu jsem se přece nerozhodl umřít místo něho; jeho život neměl větší cenu než můj. Žádný život neměl cenu. Postaví člověka ke zdi a střílej í do něho, dokud nezdechne: jestli jsem to já nebo Gris nebo někdo jiný, to je jedno. Věděl jsem, že neznamená pro Španělsko víc než já, ale kašlal jsem na Španělsko a na anarchisty: na ničem už nezáleželo. Ale byl jsem tam, mohl jsem zachránit svou kůži, když prozradím Grise, a odmítal jsem to udělat. Připadalo mi to spíš komické: byla to umíněnost. Říkal jsem si:
»Musíš být tvrdohlavý!« A podivně jsem se rozveselil.
Přišli pro mě a odvedli mě zas k těm dvěma důstojníkům. Zpod nohou nám vyběhla krysa a to mě pobavilo. Obrátil jsem se na jednoho z falangistů a řekl jsem mu:
»Viděl jste tu krysu?«
Neodpověděl. Byl nedůvěřivý, bral se vážně. Já měl chuť se smát, ale ovládl jsem se, protože jsem se bál, že když spustím, už nepřestanu. Falangista měl kníry. Řekl jsem mu ještě:
»Měl by sis dát oholit ty kníry, halamo.«
Připadalo mi směšné, že se už zaživa nechává takhle zarůstat. Lhostejně mě nakopl, a já zmlkl.
»Tak co,« řekl tlustý důstojník, »přemýšlel jsi?«
Prohlížel jsem šije se zájmem jako vzácný hmyz. Řekl jsem jim:
»Vím, kde je. Je schovaný na hřbitově. V některé hrobce nebo v márnici.«
Chtěl jsem si z nich vystřelit. Chtěl jsem vidět, jak vstávají, zapínají si opasky a dávají horlivě rozkazy.
Vyskočili.
»Jdeme tam. Molesi, vyžádejte si od poručíka Lopeze patnáct mužů. A tobě,« řekl mi malý tlouštík, »jestli jsi mluvil pravdu, splním, co jsem slíbil. Jestli sis z nás udělal blázny, tak si to odneseš.«
S křikem odešli a já klidně čekal pod dozorem falangistů. Občas jsem se pousmál, říkal jsem si, jak se asi budou tvářit. Viděl jsem je, jak zvedají náhrobní kameny, otvírají jedna dvířka hrobky po druhých. Představoval jsem si celou tu situaci, jako bych byl někdo jiný: vězeň, který si umínil, že bude dělat hrdinu, vážní falangisté se svými kníry a chlapi v uniformách pobíhají mezi hroby; bylo to k popukání.
Za půl hodiny se malý tlusťoch vrátil sám. Napadlo mě, že přišel dát rozkaz, aby mě popravili. Ti druzí zůstali asi na hřbitově.
Důstojník se na mě podíval. Vůbec se netvářil rozpačitě.
»Odveďte ho do velkého dvora s těmi druhými,« řekl. »Až skončí vojenské operace, řádný tribunál rozhodne, co s ním.«
Zdálo se mi, jako bych nerozuměl. Zeptal jsem se ho:
»Tak vy mě... vy mě nezastřelíte... ?«
»Teď rozhodně ne. Jestli potom, do toho mi nic není.«
Stále jsem nechápal. Řekl jsem mu:
»A proč?«
- 16-
Neodpověděl a pokrčil rameny, a vojáci mě odvedli. Na velkém dvoře bylo asi sto vězňů, ženy, děti, několik starců.

Začal jsem se procházet kolem trávníku uprostřed, byl jsem celý zpitomělý. V poledne nám dali v refektáři najíst. Dva nebo tři vězňové se mě na cosi zeptali. Asi jsem je znal, ale neodpověděl jsem jim: nevěděl jsem už ani, kde jsem.
K večeru nahnali do dvora asi deset nových vězňů. Poznal jsem pekaře Garcíu. Řekl mi:
»Máš z pekla štěstí! Myslel jsem, že tě už živého neuvidím.«
»Odsoudili mě k smrti,« řekl jsem, »a pak si to rozmysleli. Nevím proč.«
»Mě zatkli před dvěma hodinami,« řekl García.
»Proč?«
García nedělal do politiky.
»Nevím,« řekl. »Zavírají všechny, co smýšlejí jinak než oni.«
Ztišil hlas.
»Dostali Grise.« Roztřásl jsem se.
»Kdy?«
»Dnes ráno. Udělal blbost. V úterý odešel od bratrance, protože se pohádali. Bylo dost lidí, co by ho byli ukryli, ale už od nikoho nic nechtěl. Povídal: "Schoval bych se u Ibbiety, ale když ho zavřeli, schovám se na hřbitově."«
»Na hřbitově?«
»Ano. Byla to blbost. Přirozeně, dnes ráno tam přišli, mělo se to stát. Našli ho v márnici. Střílel po nich, a tak ho oddělali.«
»Na hřbitově!«
Všecko se se mnou začalo točit, a když jsem přišel k sobě, seděl jsem na zemi: smál jsem se tak křečovitě, že mi vhrkly do očí slzy.
- 17-
MÍSTNOST
I
Paní Darbédatová držela v ruce kousek rahatu. Opatrně jej přibližovala ke rtům a zadržovala dech, aby nesfoukla jemný cukrový poprašek, jímž byl posypán. »Tenhle je z růží,« říkala si. Prudce se zakousla do sklovité masy a ústa jí naplnil zápach ztuchliny. »To je zvláštní, jak nemoc zjemňuje chuť.« Začala vzpomínat na mešity, na lepkavě zdvořilé Orientálce (byla na svatební cestě v Alžíru) a na bledých rtech se jí mihl úsměv: i v rahatu bylo cosi lepkavého.
Několikrát musela dlaní přejet po stránkách knihy, protože se při vší opatrnosti pokryly tenkou vrstvou bílého prášku. Cukrová zrnička jí na hladkém papíře klouzala, koulela se, skřípala pod rukama. »To mi připomíná Arcachon, když jsem čítávala na pláži.« Strávila roku 1907 léto u moře. Nosila tenkrát široký slamák se zelenou stuhou; lehala si blízko mola s románem, buď Gypiným nebo Colette Yverové. Vítr zvedal kotouče písku a sypal jí ho na kolena, takže každou chvíli musela vzít knížku za rohy a vyklepat ji. Teď měla stejný pocit, až na to, že zrnka písku byla tenkrát úplně suchá, kdežto krupičky cukru se trochu lepí na prsty. Znovu viděla pruh perlově šedé oblohy nad černým mořem. »Eva ještě nebyla na světě.« Cítila se celá zmalátnělá vzpomínkami a vzácná jako skříňka ze santalového dřeva. Najednou si vzpomněla i na název románu, který tenkrát četla: jmenoval se Panička a nebyl nudný. Ale od chvíle, co ji neznámá choroba zdržuje v pokoji, dávala paní Darbédatová přednost historickým knihám a memoárům. Přála si, aby nemocí, vážnou četbou, bedlivým soustředěním pozornosti k vlastním vzpomínkám a nejvybranějším zážitkům dozrála jako krásný skleníkový květ.
Vtom ji napadlo, a trochu přitom znervózněla, že co nevidět zaklepe její muž. Ostatní dny v týdnu přicházel až navečer, políbil ji tiše na čelo a četl naproti ní v lenošce Le Temps. Ale čtvrtek byl Darbédatův »den«: odcházel na hodinku ke své dceři, zpravidla mezi třetí a čtvrtou. Než odešel, stavil se u ženy a trpce se spolu bavili o zeťovi. Tyhle čtvrteční rozhovory, které do nejmenších detailů předem znala, paní Darbédatovou vyčerpá valy. Darbédat zaplnil tichý pokoj svou přítomností. Nesedl si, chodil sem tam a otáčel se na podpatku. Každé jeho rozčilení paní Darbédatovou zraňovalo jako řinčení rozbitého skla. Tento čtvrtek to bylo ještě horší než obvykle: při pomyšlení, že za chvilku bude muset manželovi opakovat, k čemu se Eva přiznala, a že uvidí, jak ten velký, hrozný člověk vztekle vyskočí, vyvstával na paní Darbédatové pot. Vzala si z talířku kousek rahatu, chvíli si ho váhavě prohlížela, pak jej smutně dala zpátky: nechtěla, aby ji muž viděl, jak jí rahat.
Trhla sebou, když uslyšela zaklepání.
»Dále,« ozvala se slabě.
Darbédat vešel po špičkách.
- 18-
»Zajdu k Evě,« řekl jako každý čtvrtek.
Paní Darbédatová se na něho usmála.
»Pozdravuj ji ode mne.«
Darbédat neodpověděl a starostlivě nakrčil čelo: každý čtvrtek v tuto chvíli se u něho k zažívacím potížím přidalo tupé podráždění.
»Až půjdu od ní, zastavím se u Franchota, chtěl bych, aby s ní vážně promluvil a snažil seji přesvědčit.«
Navštěvoval doktora Franchota často. Ale nadarmo. Paní Darbédatová pokrčila obočí. Kdysi, když bývala zdravá, krčívala ráda rameny. Ale od té doby, co jí tělo nemocí zmalátnělo, nahrazovala pohyby, které by ji příliš unavily, hrou svalů v obličeji: přisvědčovala očima, odporovala koutky úst; nekrčila rameny, ale obočím.
»Kdyby bylo možné vzít mu ji násilím.«
»Už jsem ti říkal, že to je vyloučeno. Ostatně zákony nejsou k ničemu. Franchot mi onehdy vyprávěl, že mají s rodinami nemocných nepředstavitelné trápení: lidé ne a ne se rozhodnout, nebo si chtějí nemocného nechat doma; lékaři mají svázané ruce, mohou dát dobrozdání, a to je všecko. Říkal, že by musel udělat veřejný skandál nebo by ona sama

musela požádat o jeho internování.«
»A to,« řekla paní Darbédatová, »to tak hned nebude.«
»Kdepak.«
Otočil se k zrcadlu, hrábl si rukou do vousů a začal šije česat. Paní Darbédatová se lhostejně dívala na mužovu mohutnou zardělou šíji.
»Když to půjde takhle dál,« poznamenal Darbédat, »zblbne víc než on, je to hrozně nezdravé. Na krok se od něho nehne, nevytáhne paty z domu, leda občas k tobě, nepřijímá návštěvy. Ovzduší v té jejich místnosti je prostě nedýchatelné. Neotvírá vůbec okno, protože Pierre nechce. Jako kdyby bylo potřeba ptát se nemocného na takové věci. Myslím, že tam ve vykuřovadle pálí něco voňavého, nějaký neřád, jako v kostele. Na mou duši, někdy si říkám.. .víš, ona má takové divné oči.«
»Nevšimla jsem si,« řekla paní Darbédatová. »Já na ní nic nevidím. Je smutná, to je.«
»Vypadá jako mrtvola. Spí vůbec? A jí něco? Nikdo se jí na to nesmí zeptat. Ale myslím, že s chlapíkem, jako je Pierre, nezamhouří za celou noc oka.« Pokrčil rameny. »Ale nechce se mi věřit, že bychom my, její rodiče, neměli mít právo chránit ji proti ní samé. Pamatuj si, že u Franchota by se o Pierra lip starali. Mají tam velký park. A pak myslím,« dodal s úsměvem, »že by si s lidmi, jako je sám, lip rozuměl. Jsou chudáci jako děti, je lépe nechat je mezi sebou; je to s nimi trochu jako se svobodnými zednáři. Tam se měl dát hned ze začátku a říkám znovu: k jeho dobru. Prospělo by mu to, o tom není pochyby.«
Po chvilce dodal:
»Víš, trápí mě, že je tam s Pierrem sama, zvlášť v noci. Představ si, že by se něco stalo. Pierre vypadá hrozně poťouchle.«
»Já nevím,« řekla paní Darbédatová, »jestli je potřeba zvlášť se tím znepokojovat, přece tak vypadal vždycky. Chudák chlapec.« pokračovala s povzdechem, »být tak pyšný a takhle to dopracovat. Myslel si, zeje inteligentnější
- 19-
než my všichni. Když s ním člověk hovořil, řekl vždycky nakonec tím svým tónem: "Máte pravdu..." Zaplať pánbůh, že nemůže vidět, jak na tom je.«
Vzpomínala si nerada na podlouhlý obličej, neustále nachýlený trochu na stranu. První čas po Evině svatbě by paní Darbédatová byla dala nevím co za to, aby se se svým zeťem trochu důvěrněji sblížila. On ji však odradil: skoro nemluvil, vždycky jen chvatně a nepřítomně kýval na souhlas.
Darbédat rozvíjel dál svou myšlenku.
»Franchot mě provedl svým ústavem,« řekl, »je to něco nádherného. Každý nemocný má zvláštní místnost, v ní křesla potažená kůží, představ si, a pohovku. Víš, mají tam tenis a co nevidět jim zřídí bazén.«
Postavil se k oknu, díval se ven a pohupoval se zlehka na křivých nohou. Pojednou se hbitě otočil na podpatku, ramena měl svěšená, ruce v kapsách. Paní Darbédatová cítila, že se začne potit: bylo to pokaždé stejné; bude teď chodit sem a tam jako medvěd v kleci a při každém kroku mu zavrzají střevíce.
»Miláčku,« ozvala se, »prosím tě, sedni si, jdeš mi na nervy.« A dodala váhavě: »Musím ti něco důležitého říct.«
Darbédat usedl do lenošky a ruce položil na kolena; paní Darbédatové přeběhlo po zádech lehké zamrazení: nadešla chvíle, musela začít.
»Víš, že jsem mluvila v úterý s Evou,« začala a rozpačitě si odkašlala.
»Ano.«
»Povídaly jsme si o spoustě věcí, byla moc milá, už dlouho jsem ji neviděla tak sdílnou. Tak jsem se jí trochu vyptávala, přiměla jsem ji, aby se rozhovořila o Pierrovi. Nu a tak jsem se dověděla,« upadla znovu do rozpaků, »že na něm velice lpí.«
»To já přece dobře vím,« řekl Darbédat.
Šel paní Darbédatové trochu na nervy: bylo mu vždycky potřeba dopodrobna, od a až do zet vysvětlovat co a jak. Paní Darbédatová snila o tom, aby se mohla stýkat s vybranými, vnímavými lidmi, kteří by jí vždy beze zbytku pochopili.
»Ale j á chci říct,« ozvala se nanovo, »že na něm lpí jinak, než si myslíme.«
Darbédat zakoulel znepokojeně, vztekle očima jako pokaždé, když dobře nechápal nějakou narážku nebo zprávu.
»Co to má znamenat?«
»Charlesi,« odpověděla paní Darbédatová, »neunavuj mě. Měl bys chápat, že matce se některé věci těžko říkají.«
»Nerozumím ani za mák tomu, co mi tu vypravuješ,« rozčilil se Darbédat. »Tak to neřekneš... ?«
»Ale řeknu,« odpověděla.
»Oni ještě...ještě teď?«
»Ano! Ano! Ano!« vyrazila třikrát podrážděně a nevlídně.
Darbédat rozhodil rukama, sklonil hlavu a odmlčel se.
»Neměla jsem ti to říkat, Charlesi,« řekla žena neklidně. »Ale nemohla jsem si to nechat pro sebe.«
»Naše dítě!« začal pomalu. »S tím bláznem. Už ji ani nepoznává, říká jí Agáta.
-20-
Ztratila rozum a neví, co může a co ne, jinak to není možné.«
Zvedl hlavu a přísně se na ženu podíval.
»Jseš si jista, že jsi dobře pochopila?«
»O tom není vůbec pochyby. Jsem jako ty,« dodala živě, »nevěřila jsem jí, ostatně nechápu ji. Když si jen představím, že by se mě ten nešťastník dotkl... Jenže,« vzdychla, »myslím si, zeji tím k sobě poutá.«
»Cože!« zvolal Darbédat. »Vzpomínáš si, co jsem ti říkal, když přišel požádat o její ruku? Řekl jsem ti: "Myslím, že se Evě příliš líbí!" Ty jsi mi nechtěla věřit.«

Najednou uhodil do stolu a zrudl jako rak.
»Perverzita je to! Objímá ji a líbá, říká jí Agáto a přitom jí vykládá ty své povídačky o létajících sochách a já nevím o čem! A ona to strpí! Ale co to jen mezi nimi je? Prosím-ať si ho z hloubi duše lituje, ať ho dá do ústavu a denně ho tam navštěvuje. Ale nikdy bych si nepomyslel ... Díval jsem se na ni jako na vdovu. Poslouchej, Jeanneto,« řekl vážně, »řeknu ti to otevřeně; když už bez toho nemůže být, byl bych radši, kdyby měla milence.«
»Mlč, Charlesi!« vykřikla paní Darbédatová.
Darbédat vzal unaveným pohybem klobouk a hůlku, které při vstupu odložil na toaletní stolek.
»Po tom, co jsi mi právě řekla,« zakončil rozmluvu, »mi už mnoho naděje nezbývá. Ale stejně s ní promluvím, je to moje povinnost.«
Paní Darbédatová byla jako na trní, aby už odešel.
»Víš,« povzbuzovala ho, »říkám si, že je to u Evy stejně víc tvrdohlavost než...co jiného. Eva ví, že ho nikdo nevyléčí, ale staví si hlavu, nechce, aby jí to někdo vyvracel.«
Darbédat si zamyšleně hladil vousy.
»Tvrdohlavost? Ano, snad. Jestli máš pravdu, tak ji to nakonec omrzí. Není pokaždé zrovna příjemný, a pak není s ním řeč. Když ho pozdravím, podá mi malátně ruku a nepromluví. Jak jsou sami, myslím, že se vrací k svým utkvělým představám: řekla mi, že někdy křičí, jako když ho na nože bere, protože má halucinace. Sochy. Má z nich hrůzu, protože bzučí. Říká, že ho obletují a vyvracejí oči.«
Navlékal si rukavice a pokračoval:
»Omrzí ji to, neříkám, že ne. Ale co když se dřív pomátne? Rád bych, aby trochu chodila ven, mezi lidi: setkala by se s nějakým hezkým mládencem-třeba s chlapíkem, jako je Schroder, ten inženýr u Simplona, s někým, kdo má budoucnost, viděla by se s ním občas tady, občas tam a přivykla by poznenáhlu myšlence, že musí začít život znovu.«
Paní Darbédatová na to vůbec neodpověděla, z obavy, že se rozmluva vrátí tam, kde už byla. Muž se k ní naklonil.
»Tak,« řekl, »já musím jít.«
»Sbohem, tati,« loučila se paní Darbédatová, nastavujíc mu čelo. »Hezky ji pozdravuj a vyřiď jí, zeje chudinka malá.«
Když byl muž pryč, paní Darbédatová sklesla do křesla a unaveně zavřela oči. »To je vitalita,« říkala si vyčítavě.
Jakmile znovu načerpala trochu sil, natáhla zlehka

svou bledou ruku a vzala si z talířku kousek rahatu, poslepu, ani přitom neotevřela oči.
Eva bydlela se svým mužem v pátém patře starého činžáku v ulici du Bac. Darbédat lehce vystoupil po sto dvanácti schodech. Když stiskl knoflík zvonku, nebyl ani udýchaný. Vzpomněl si s uspokojením na výrok slečny Dormoyové: »Na svůj věk jste prostě báječný, Charlesi.« Nikdy se necítil silnější a zdravější než ve čtvrtek, zvlášť když takhle rychle vyběhl do schodů.
Přišla mu otevřít Eva: »Pravda, vždyť nemá služku. Děvčata u ní nemohou vydržet: dovedu si představit, jak jim tady je.« Políbil ji a řekl: »Dobrý den, chudinko malá.«
Eva odpověděla na pozdrav trochu chladně.
»Jsi trochu pobledlá,« řekl Darbédat a pohladil ji po tváři, »nemáš dost pohybu.«
Chvíli bylo ticho.
»Jak se vede mamince?« zeptala se Eva.
»Za moc to nestojí. Byla jsi u ní v úterý? To víš, je to pořád stejné. Včera za ní přišla teta Louisa, tak měla radost. Má ráda návštěvy, ale nesmějí se zdržet dlouho. Teta Louisa přijela s dětmi do Paříže kvůli těm hypotékám. Myslím, že jsem ti o tom vyprávěl, je to zamotaná historie. Přišla za mnou do kanceláře a žádala mě o radu. Řekl jsem jí, že nemá na vybranou: musí prodat. Ostatně má už kupce: Bretonnela. Pamatuješ se na Bretonnela? Nechal už obchodu.«
Najednou se zarazil: Eva ho skoro neposlouchala. Pomyslel si smutně, že už ji nic nezajímá. S knihami je to taky tak. Dřív ji od nich člověk nemohl odtrhnout. Teď už vůbec nečte.
»Jak se daří Pierrovi?«
»Dobře,« odpověděla Eva. »Chceš se na něj podívat?«
»Ale ovšem,« řekl Darbédat vesele, »na chvilku ho navštívím.«
Měl soucit s nešťastným chlapcem, ale kdykoli ho viděl, neubránil se odporu. »Mám hrůzu z nezdravých lidí.« Jistě že to nebyla Pierrova vina: byl dědičně zatížen až hrůza. Darbédat si povzdechl: »Je marné něco proti tomu dělat, tyhle věci vyjdou vždycky najevo, až když je pozdě.« Ne, Pierre za to nemohl. Nicméně ten chorobný zárodek v něm vždycky byl; tvořil základ jeho charakteru. Nebylo to jako rakovina nebo tuberkulóza, které si můžeme vždy odmyslet, posuzujeme-li člověka, jaký je samo sobě. Ten nervózní půvab a ta jemnost, jež se Evě tolik líbily, když se jí dvořil, byly květy šílenství. Byl už blázen, když šiji bral; jenomže to nebylo znát. Člověk se ptá, říkal si Darbédat, kde začíná odpovědnost, či spíš kde končí. Ať je to jakkoliv, příliš se zabýval sám sebou, byl pořád obrácen do sebe. Jenže je to příčina nebo následek jeho nemoci? Kráčel za dcerou přes dlouhou tmavou předsíň.
»Ten byt je pro vás příliš velký,« poznamenal, »měli byste se přestěhovat.«
»To mi říkáš pokaždé, tati,« ozvala se Eva, »ale už sem ti řekla, že Pierre nechce ze své místnosti.«
Eva byla úžasná: říkal si, jestli si vůbec uvědomuje, jak to s jejím mužem vypadá. Byl zralý pro svěrací kazajku, a ona respektovala jeho názory a rozhodnutí, jako kdyby byl zcela při smyslech.

»Myslím přitom na tebe,« začal Darbédat znovu trochu podrážděně. »Kdybych byl ženou, myslím, že bych se v těchhle starých, špatně osvětlených místnostech bál. Přál bych si pro tebe světlý byt, tři malé vzdušné místnosti, jako se v posledních letech stavějí v Auteuil. Snížili ceny nájemného, protože nemají nájemníky; byla by vhodná chvíle.«
Eva vzala lehce za kliku a vstoupili do místnosti. Těžká vůně kadidla sevřela Darbédatovi hrdlo. Záclony byly zatažené.

V přítmí rozeznal nad opěradlem křesla hubenou šíji: Pierre k nim byl obrácen zády, jedl.
»Nazdar, Pierre,« pozdravil hlasitě Darbédat. »Tak jak se dnes máme?«
Darbédat přistoupil blíž: nemocný seděl u malého stolku; tvářil se poťouchle.
»Měli jsme vajíčka naměkko,« řekl Darbédat ještě hlasitěji. »To je dobrota.«
»Nejsem hluchý,« ozval se Pierre mírně. Darbédat se podrážděně podíval na Evu, jako by ji bral za svědka. Ale Eva si ho přísně změřila a mlčela. Darbédat pochopil, zeji urazil. Nu co, už se stalo. Nemohl se s nešťastným chlapcem domluvit: neměl rozumu ani jako čtyřleté dítě a Eva si přála, aby ses ním nakládalo jako s dospělým mužským. Darbédat si nemohl pomoci a netrpělivě očekával chvíli, kdy na všechny ty směšné ohledy už bude pozdě. Nemocní ho vždycky trochu dráždili - a zvlášť blázni, protože ti nemají rozum. Chudák Pierre například neměl rozumu ani za mák, neřekl jedno rozumné slovo, a přitom by bylo marné žádat na něm sebemenší pokoru nebo aby jen na chvíli přiznal, že se mýlí.
Eva odklidila skořápky a kalíšek. Položila před Pierra ubrousek s vidličkou a nožem.
»Co bude jíst teď?« zeptal se Darbédat vesele.
»Biftek.«
Pierre uchopil vidličku a držel ji v konečcích dlouhých bledých prstů. Pozorně šiji prohlížel a pak se usmál.
»Tentokrát mě nedostane,« zamumlal a odložil ji, »byl jsem varován.«
Eva přistoupila blíž a prohlížela s vášnivým zájmem vidličku.
»Dej mi jinou, Agáto,« řekl Pierre.
Eva uposlechla a Pierre se dal do jídla. Vzala podezřelou vidličku, svírala ji v rukou a nespouštěla z ní oči: zdálo se, že ji to stojí velké úsilí. Jak podezřelé jsou všechny jejich pohyby a celý jejich vztah! říkal si Darbédat.
Necítil se dobře.
»Pozor,« řekl Pierre, »vem ji svrchu za hřbet, ať tě neštípne.«
Eva vzdychla a položila vidličku na odkládací stolek. Darbédat cítil, že už to nevydrží. Říkal si, že by neměla vyhovovat všem rozmarům toho ubožáka - i z Pierrova hlediska to bylo škodlivé. Franchotto řekl správně: »Nikdy nemáme s bláznem prožívat jeho šílenství.« Měla mu raději mírně domluvit a vysvětlit mu, že ta vidlička je stejná jako všechny ostatní, ne mu dávat jinou. Popošel k odkládacímu stolku, vzal provokativně vidličku a přejel lehce prstem po jejích zubech. Pak se obrátil k Pierrovi. Ale ten klidně krájel maso; klidně, bezvýrazně se na tchána podíval.
»Chtěl bych si s tebou trochu popovídat,« řekl Darbédat Evě.
Eva s ním poslušně šla do přijímacího pokoje. Když si Darbédat sedal na

pohovku, všiml si, že mu vidlička zůstala v ruce. Mrzutě ji hodil na stolek u zdi.
»Tady je líp,« řekl.
»Já sem nechodím.«
»Smím si zapálit?«
»Ale ovšem, tati,« řekla Eva spěšně. »Chceš doutník?«
Darbédat si raději ukroutil cigaretu. Myslel s klidem na rozhovor, k němuž se chystal. Když mluvil s Pierrem, cítil, jak mu překáží rozum, asi jako obru překáží síla, když si hraje s dítětem. Všechny jeho dobré vlastnosti, jasnozřivost, bystrost, přesnost, se obracely proti němu. »Musím říct, že s chudákem Jeannettou je to skoro totéž.« Paní Darbédatová nebyla ovšem blázen, ale její nemoc ji.. .zhýčkala. Naproti tomu Eva byla po otci, přímá a logická; rozmluva s ní byla potěšením.
»Právě proto nechci, aby mi ji někdo zničil.« Darbédat zvedl oči; chtěl spatřit jemné, inteligentní rysy své dcery. Byl oklamaný; v obličeji, kdysi tak rozumném a průzračném, bylo teď cosi zmateného a neprůhledného. Eva bývala vždy velice krásná. Darbédat si všiml, že se dnes velmi pečlivě, skoro slavnostně nalíčila. Víčka si natřela na modro a nabarvila si dlouhé řasy. Dokonalé a nápadné nalíčení udělalo na otce trapný dojem.
»Jsi pod těmi šminkami celá zelená,« řekl jí, »mám strach, že onemocníš. A co že se teď tak maluješ! Byla jsi vždycky tak nenápadná.«
Eva neodpověděla a Darbédat chvíli rozpačitě pozoroval nádherný, ale ztrhaný obličej pod těžkým chumáčem černých vlasů. Napadlo ho, že vypadá jako herečka z tragédie. »Dokonce přesně vím, komu je podobná. Té ženě, té Rumunce, co hrála francouzsky Faidru v orangeském amfiteátru.« Litoval, že jí to tak nepříjemně připomněl. »Neměl jsem to říkat. Neměl jsem ji kvůli maličkostem uvádět do rozpaků.«
»Promiň,« řekl s úsměvem, »ty víš, že jsem byl vždycky zastáncem přirozenosti. Nemám rád tyhle pomády, jimiž si dnes ženy natírají obličej. Ale nemám pravdu, musí sejít s dobou.«
Eva se na něho mile usmála. Darbédat si zapálil cigaretu a vypustil několik obláčků dýmu.
»Milé dítě,« začal, »chtěl jsem ti zrovna říct: musíme si spolu popovídat jako dřív. Tak si sedni a pěkně mě poslouchej; musíš mít k starému tátovi důvěru.«
»Radši zůstanu stát,« řekla Eva. »Co mi chceš říct?«
»Chci se tě jen na něco zeptat,« pokračoval Darbédat trochu chladněji. »Kam tě to všecko přivede?«
»Co všecko?« opakovala Eva užasle.
»Ano, to všecko, celý tenhle život, který sis nadrobila. Poslouchej,« pokračoval, »nesmíš si myslet, že ti nerozumím (náhle se mu v hlavě rozjasnilo). Ale to, co chceš dokázat, je nad lidské síly. Ty chceš žít jedině ve svých představách, že? Nechceš připustit, že je nemocný. Nechceš vidět Pierra takového, jaký je dnes, je to tak? Vidíš ho pořád takového, jaký byl dřív. Miláčku, dceruško, tuhle sázku nevyhraješ,« pokračoval Darbédat. »Podívej se, povím ti příhodu, kterou asi neznáš: když jsme byli v Sables-d'Olonne, byly ti tenkrát tři roky, seznámila se tvoje matka s půvabnou mladou paní, která měla nádherného chlapečka. Hrála sis s tím chlapečkem na pláži; byli jste oba malému praseti po kolínka, ty jsi byla jeho nevěstou. Po čase se matka

chtěla v Paříži s tou mladou paní znovu setkat. Dověděla se, že ji potkalo hrozné neštěstí: auto srazilo předním blatníkem jejímu krásnému dítěti hlavu. Lidé tvé matce radili: "Jděte ji navštívit, ale jen s ní nemluvte o chlapcově smrti, nechce věřit, že umřel." Matka za ní zašla a setkala se s napůl pomateným člověkem: žila tak, jako by její chlapec byl stále naživu; rozmlouvala s ním, prostírala mu u stolu. A tak žila v ustavičném nervovém podráždění, zeji museli po půl roce násilím odvézt do ústavu, a pobyla tam tři roky. Kdepak, milé dítě,« dodal Darbédat potřásaje hlavou, »takhle to nejde. Měla si radši statečně přiznat pravdu. Jednou provždy by si to vytrpěla a časem by všecko přebolelo. Věř mi, nejlepší je dívat se skutečnosti tváří v tvář.«
»Mýlíš se,« řekla Eva s námahou, »já vím dobře, že Pierre je...«
Nedořekla. Seděla zpříma, opírala se rukama o opěradlo křesla, kolem úst měla cosi zatvrzelého a nehezkého.
»No.. .tak co?« zeptal se Darbédat udiveně.
»Jak to co?«
»Ty...?«
»Mám ho ráda takového, jaký je,« řekla Eva rychle a mrzutě.
»To není pravda,« odporoval naléhavě Darbédat. »To není pravda: nemáš ho ráda; nemůžeš ho mít ráda. Lásku můžeme cítit jen k normálnímu, zdravému člověku. Máš s Pierrem soucit, o tom nepochybuji, a jistě taky vzpomínáš na ta tři šťastná léta, která jsi s ním prožila. Ale neříkej mi, že ho miluješ, to ti nevěřím.«
Eva mlčela a hleděla nepřítomně na koberec.
»Mohla bys mi aspoň odpovědět,« řekl Darbédat chladně. »Nemysli si, zeje mi tenhle rozhovor míň trapný než tobě.«
»Stejně mi nebudeš věřit.«
»Tak jestli ho máš ráda,« rozkřikl se zlostně, »je to velké neštěstí pro tebe, pro mě i pro tvou ubohou matku, protože já ti něco povím, ale radši bych to neříkal: nebude to trvat ani tři roky a Pierre zešílí nadobro, bude jako zvíře.«
Podíval se na dceru nelítostným pohledem: zlobil se na ni, že ho svou tvrdohlavostí donutila, aby vyslovil ta bolestná slova.
Eva se nepohnula; dokonce ani nezvedla oči.
»To já vím.«
»Kdo ti to řekl?« zeptal se s úžasem.
»Franchot. Vím to už půl roku.«
»A já mu kladl na srdce, aby k tobě byl šetrný,« řekl Darbédat hořce. »Možná že nakonec je to takhle lepší. Ale když je to tak, pochop, že by bylo neodpustitelné, kdyby sis Pierra nechala doma. Zápas, do kterého ses pustila, je odsouzen k nezdaru, ta nemoc nepoleví. Neříkám, kdyby se dalo něco dělat, kdybys ho mohla svou péčí zachránit. Ale podívej: byla jsi hezká, rozumná a veselá, a teď tě baví takhle zbůhdarma se ničit. Je fakt, že jsi byla úžasná, ale teď je konec, svou povinnost jsi splnila, víc než svou povinnost; teď by bylo nemorální pokračovat v tom. Člověk má taky povinnosti sám k sobě, milé dítě. A pak, nemyslíš na nás. Musíš,« opakoval a důrazně odděloval slabiky, »Pierra poslat na Franchotovu kliniku. Odstěhuješ se z tohohle bytu, kde jsi měla samé neštěstí, a vrátíš se k nám. Máš-li chuť být užitečná a ulehčit druhému

utrpení, prosím, je tu matka. Opatrují ji, chudinku, ošetřovatelky, moc by potřebovala někoho kolem sebe. A matka,« dodal, »matka bude umět ocenit, co pro ni uděláš, a bude ti vděčná.« Nastala dlouhá odmlka, Darbédat zaslechl, jak si Pierre v sousedním pokoji zpívá. Nebyl to ostatně zpěv, spíš jakýsi zrychlený pronikavý zpěvný přednes. Darbédat se podíval na dceru.
»Tak ne, co?«
»Pierre zůstane u mě,« řekla klidně, »já si s ním dobře rozumím.«
»Až na to, že od rána do večera blbnete.«
Eva se usmála a vrhla na otce divně výsměšný a skoro rozveselený pohled. Pravda, pomyslil si Darbédat vztekle, dělají ještě něco jiného; spí spolu.
»Jsi dočista blázen,« řekl a vstal.
Eva se smutně usmála a zabrumlala jakoby pro sebe:
»Naopak, málo.«
»Málo? Mohu ti říct jen jedno, milé dítě, děsíš mě.«
Chvatně ji políbil a odešel. »Měli bychom sem poslat dva pořádné chlapy,« říkal si cestou ze schodů, »aby tu ubohou trosku násilím odvlekli a strčili do blázince, ať se mu to líbí nebo ne.«
Byl krásný podzimní den, tichý a rozjasněný; slunce zlatilo tváře chodců. Darbédat byl udiven, jak jsou ty tváře prosté: některé byly zvrásněné, jiné hladké, ale ve všech se zračilo štěstí a starosti, které sám dobře znal.
»Vím naprosto přesně, co Evě vytýkám,« řekl si, zahýbaje na bulvár Saint-Germain. »Vytýkám jí, že žije mimo lidskou sféru. Pierre už není člověk: o starostlivost a lásku, kterou věnuje jemu, okrádá tak trochu všechny tyhle lidi. Nemáme právo stranit se lidí; chtěj nechtěj žijeme ve společnosti.«
Pozoroval se zájmem chodce; líbilo se mu, jak čistě a vážně se dívají. V ulicích zalitých sluncem, mezi lidmi se cítil v bezpečí, jako uprostřed velké rodiny.
Před otevřenou výlohou se zastavila prostovlasá žena. Za ruku vedla malou holčičku.
»Co je to?« zeptala se malá, ukazujíc na rozhlasový přijímač.
»Nesahej na to,« řekla matka, »to je taková mašinka, co hraje.«
Chvíli stály mlčky, celé u vytržení. Darbédat sek holčičce dojatě sklonil a usmál se na ni.
II
»Odešel.« Dveře bytu se zavřely s ostrým zaklapnutím; Eva zůstala v pokoji sama. »Přála bych si, aby umřel.«

Rukama se křečovitě chytila křesla: vzpomněla si na otcovy oči. Darbédat se prve se sebejistým výrazem sklonil k Pierrovi; řekl mu: »To je dobrota, co!« jako člověk, který to s nemocnými umí. Podíval se na něho a Pierrův obličej se zrcadlil v jeho velkých těkavých očích. »Nenávidím ho, když se na něho tak dívá, když si pomyslím, že ho vidí.«
Eviny ruce sjely po křesle. Otočila se k oknu. Oslnilo ji světlo. Pokoj byl zalitý
-26-
sluncem, slunce bylo všude: v bledých kroužcích na koberci, v oslepujícím prachu ve vzduchu. Eva odvykla pronikavému, dotěrnému světlu, které všude slídilo, vymetalo všechny kouty, otíralo se o nábytek a leštilo ho jako dobrá hospodyně. Přece však popošla až k oknu a nadzvedla mušelínovou záclonu. Darbédat vycházel právě z domu; Eva zahlédla jeho široká ramena. Zvedl hlavu a přimhouřenýma očima se rozhlédl po obloze, pak se dlouhými kroky jako mladík vzdaloval. »Moc to přehání,« říkala si Eva, »co nevidět ho začne píchat v boku.« Skoro ho už přestala nenávidět: má toho tak málo v hlavě; leda malichernou starost, aby vypadal mladě. Ale zlost ji popadla znovu, když viděla, jak zahýbá na bulvár Saint-Germain a mizí. »Přemýšlí o Pierrovi.« Z uzavřené místnosti unikla trocha jejich života a ploužila se ulicemi, na slunci, mezi lidmi. »Copak nás nikdy nenechají na pokoji?«
Ulice du Bac byla skoro liduprázdná. Stará dáma přecházela drobnými krůčky jízdní dráhu; tři dívky přešly kolem a smály se. A pak muži, silní a vážní muži s aktovkami, hovořící mezi sebou. Normální lidé, říkala si Eva, udivená, že v sobě nachází takovou schopnost nenávidět. Hezká, tlustá žena ztěžka běžela vstříc elegantnímu pánovi. Objal ji a políbil ji na ústa. Eva se drsně zasmála a spustila záclonu.
Pierre už nezpíval, ale mladá paní ve třetím patře sedla k pianu; hrála Chopinovu etudu. Eva už byla klidnější; zamířila k Pierrovu pokoji, ale hned se zastavila a opřela se zády o stěnu, trochu ji přepadla úzkost: pokaždé, když odešla z té místnosti, zmocnilo sejí zděšení, že se tam musí vrátit. A přece věděla dobře, že by jinde nemohla žít: měla tu místnost ráda. S chladným zájmem, jako by chtěla získat trochu času, rozhlížela se po pokoji bez stínů a bez vůně a čekala, až se jí vrátí odvaha. »Jako čekárna u zubaře.« Křesla potažená růžovým hedvábím, divan, prostá, skromná sedátka a v nich cosi otcovského; dobří přátelé člověka. Eva si představovala, že do čekárny vcházejí vážní, světle odění pánové, navlas podobní těm, které prve viděla z okna, a pokračují v započatém rozhovoru. Ani jim nestálo za to, rozhlédnout se kolem; jistým krokem popošli až doprostřed pokoje. Jeden za sebou vláčel ruku jako ploutev, a jak šel kolem, tu a tam zavadil o polštářek, o předmět na stole, a kdykoliv se něčeho dotkl, ani to s ním nehnulo. A když jim stál v cestě kus nábytku, ti rozvážní mužové jej klidně přemístili, aby ho nemuseli obejít. Potom se posadili, stále ještě zabraní do své rozmluvy, ani se neohlédli. »Čekárna pro normální lidi,« říkala si Eva. Upřeně se dívala na kliku zavřených dveří a úzkost jí svírala hrdlo. »Musím tam jít. Nikdy ho nenechávám tak dlouho o samotě.« Bude muset otevřít dveře, pak zůstane stát na prahu, bude se snažit, aby si oči zvykly na přítmí, a ta místnost jí bude nesnesitelně odporná. Bude muset přemoci ten odpor a proniknout dál do místnosti. Najednou dostala hroznou chuť Pierra vidět: ráda se s ním vysměje Darbédatovi. Ale Pierre se bez ní obejde; nemohla předvídat, jak ji přijme. Náhle si skoro hrdě uvědomila, že už pro ni není nikde místo. »Normální lidé si ještě myslí, že k nim patřím. Ale nemohla bych s nimi být ani hodinu. Potřebuju žít tady, na druhé straně téhle zdi. Ale tady se zas o mě nestojí.«
Kolem ní nastala velká změna. Světlo zestárlo, zšedlo: bylo teď kalné, jako když se ve váze s květinami den nevymění voda. Na všech věcech ležela v tom zestárlém světle melancholie, na kterou se Eva už dávno nepamatovala: melancholie
-27-
pozdního podzimního odpoledne. Váhavě, skoro bázlivě se rozhlédla kolem sebe: všecko bylo tak daleko: v pokoji nebyl ani den, ani noc, ani podzim, ani melancholie. Vzpomínala si nejasně na dávno minulé podzimy, na podzimy svého dětství, a náhle strnula: měla z těch vzpomínek strach.
Uslyšela Pierrův hlas. »Agáto, kde jsi?«
»Už jdu,« zakřičela.
Otevřela dveře a vešla do místnosti.
Hustá vůně kadidla jí vnikla do nosu i do úst, zatímco poulila oči a tápavě natahovala ruce - vůně a přítmí pro ni už dávno byly jediný živel, dráždivý a změkčilý, tak prostý a tak důvěrně známý jako voda, vzduch nebo oheň - a opatrně přistoupila k bledé skvrně, která jako by plula v husté mlze. Byl to Pierrův obličej: Pierrovy šaty (od té doby, co byl nemocný, chodil v černém) splývaly s temnotou. Pierre zvrátil hlavu nazad a zavřel oči. Byl krásný. Eva se dívala na jeho dlouhé prohnuté řasy, potom si sedla vedle něho na nízkou židli. Zdá se, že trpí, pomyslela si. Její oči zvolna zvykaly přítmí. Nejdřív se vynořil psací stůl, potom lůžko, pak Pierrovy osobní věci, nůžky, kelímek s lepidlem, knihy, herbář, které ležely rozloženy po koberci kolem křesla.
»Agáto?«
Pierre zatím otevřel oči, díval se na ni a usmíval se.
»Víš, s tou vidličkou,« řekl, »udělal jsem to, abych toho chlapa postrašil. Skoro nic na ní nebylo.«
Eviny obavy se rozplynuly a slabě se usmála.
»To se ti moc pěkně podařilo,« řekla, »úplně jsi ho vyděsil.«
Pierre se usmál.
»Vidělas? Hezkou chvíli ji ohmatával, držel ji oběma rukama. To je právě to,« řekl, »že neumějí brát věci do ruky; mačkají je.«
»To je pravda,« řekla Eva.
Pierre lehce klepl ukazováčkem pravé ruky o dlaň levačky. »Takhle je berou. Natáhnou ruku, a když je chytí, stisknou je a zadusí.«
Mluvil rychle a s pohrdáním: vypadal zmateně.
»Rád bych věděl, co chtějí,« řekl potom. »Ten chlap už tu byl předtím. Proč ho na mě poslali? Jestli chtějí vědět, co

dělám, ať si to přečtou na plátně, nepotřebujou se ani hnout z domu. Dělají chyby. Mají moc, ale dělají chyby. Já chyby nedělám, to je můj trumf. Kajdy,« zvolal, »kajdy!« Mával dlouhýma rukama před obličejem. »Ty potvoro! Kajdy, lajdy, trajdy! Chceš ještě?«
»Už je zas tady?« zeptala se Eva.
»Ano, ale už je pryč.« Pak spustil přísně: »Ten chlap, to je nějaký podřízený. Ty ho znáš, byla jsi s ním vedle v pokoji.«
Eva neodpověděla.
»Co chtěl?« zeptal se Pierre. »Jistě ti to řekl.« Chvíli váhala, pak drsně odpověděla:
»Chtěl, abychom tě internovali.«
Když se Pierrovi řekla pravda mírně, nedůvěřoval, bylo potřeba vpálit mu ji
-28-
bez obalu, aby se v něm otupilo a ochromilo podezření. Eva s ním raději zacházela surově, než aby mu lhala: když lhala a zdálo se, zejí věří, nemohla se ubránit dojmu, že nad ním má převahu, a pociťovala k sobě odpor.
»Mě internovat!« opakoval Pierre ironicky. »Určitě jim přeskočilo. Zdi? Co je to na mě? Asi si myslí, že mě to zlomí. Někdy si říkám, jestli nejsou ty bandy dvě. Pravá, ta negrova. A pak banda zmatkářů, která do toho strká nos a dělá jednu hloupost za druhou.«
Vymrštil ruku na opěradlo křesla a vesele si Evu prohlížel.
»Skrz zdi se člověk dostane. Co jsi mu na to řekla?« zeptal se a zvědavě se k Evě otočil.
»Že tě nesmějí internovat.«
Pokrčil rameny.
»To jsi neměla říkat. Ty jsi taky udělala chybu, i když jsi ji neudělala naschvál. Musíme je nechat, ať vyloží karty.« Odmlčel se. Eva smutně sklopila hlavu. »Mačkají je.« S jakým opovržením to řekl - a je to pravda! »Jestlipak taky j á mačkám věci. Ať si dávám sebevětší pozor, asi ho většina mých gest dráždí. Ale nikdy to neřekne.« Připadala si najednou ubohá, jako když jí bylo čtrnáct a živá a nenucená paní Darbédatová jí říkala: »Zdá se, že nevíš, co s rukama.« Neodvažovala se ani hnout, a přitom měla zrovna teď neodolatelnou chuť poposednout. Skrčila pod židlí potichu nohy skoro ani nezavadila o koberec. Dívala se na stolní lampu - Pierre obarvil podstavec lampy na černo-a na partii šachu. Pierre nechal na šachovnici jen černé pěšce. Občas vstal, popošel ke stolu a bral pěšce jednoho po druhém do ruky. Mluvil k nim, říkal jim roboti, a zdálo se, že v jeho rukou ožívají tichým životem. Když je položil, brala je zas do ruky Eva (připadala si trochu směšná): byly z nich už zas jen kousky neživého dřeva, ale zůstalo na nich cosi neurčitého a nepostižitelného, cosi jako smysl.»Jsou to jeho věci,« říkala si. »Mně v téhle místnosti nepatří nic.« Kdysi jí náležel o pár kusů nábytku. Zrcadlo a malý vykládaný toaletní stolek po babičce, kterému Pierre žertem říkal: tvůj toaletní stolek. Pierre je uchvátil: jedině Pierrovi ukazovaly věci svou pravou tvář. Eva se na ně mohla dívat celé hodiny: s neúnavnou, zlomyslnou zarputilostí ji klamaly, vždy jí ukázaly jen svůj zevnějšek - stejně jako doktoru Franchotovi a Darbédatovi.
»Jenže,« řekla sis úzkostí, »už je nevidím úplně stejně jako otec. Není možné, abych je viděla úplně stejně jako on.«
Hnula trochu koleny: měla brnění v nohou. Tělo ji bolelo, jak bylo strnulé a napjaté; cítila, že je příliš živé, dotěrné.
»Chtěla bych být neviditelná a sedět tady; abych ho viděla a on mě ne. Nepotřebuje mě; jsem v téhle místnosti zbytečná.« Pootočila hlavu a zadívala se na zeď nad Pierrem. Na zdi byla vepsána hrozivá znamení. Eva to věděla, ale nedovedla je číst. Často se dívala na velké rudé růže v čalounění, až jí začaly tančit před očima. V přítmí růže zářily. Nejčastěji byla hrozivá znamení vepsána u stropu, vlevo nad lůžkem; ale občas se stěhovala jinam. »Musím vstát. Nemohu - nemohu už déle sedět.« Na zdi byly také bílé kotouče podobné kolečkům cibule. Kotouče se točily na místě a Evě se roztřásly ruce. »Jsou chvíle, kdy snad blázním. Ale ne,« říkala si s hořkostí, »nemohu přece bláznit. Jsem jen rozčilená, nic
-29-
V1C.«
Znenadání ucítila na ruce Pierrovu ruku.
»Agáto,« řekl něžně.
Usmíval se na ni, ale držel ji za ruku konečky prstů skoro s odporem, jako kdyby držel za hřbet kraba a nechtěl se nechat štípnout.
»Agáto,« řekl, »tolik bych ti chtěl důvěřovat.«
Eva zavřela oči a hruď se jí zvedla. »Nesmím mu na to nic říct, jinak začne podezřívat a už nepromluví.«
Pierre jí pustil ruku.
»Mám tě docela rád, Agáto,« řekl. »Ale nerozumím ti. Proč pořád zůstáváš v téhle místnosti?«
Eva neodpověděla.
»Řekni mi proč.«
»Víš přece, že tě mám ráda,« řekla suše.
»Nevěřím ti,« řekl Pierre. »Proč bys mě měla mít ráda? Musím tě děsit: mám halucinace.« Usmál se, ale hned zas zvážněl. »Mezi tebou a mnou je zeď. Vidím tě, mluvím s tebou, ale ty jsi na druhé straně. Co nám brání, abychom se měli rádi? Zdá se mi, že dřív to bylo snazší. V Hamburku^
»Ano,« řekla Eva smutně. »Pořád ten Hamburk.« Nikdy nemluvil o jejich skutečné minulosti. Ani Eva, ani on nikdy v Hamburku nebyli.
»Procházeli jsme se podél kanálů. Byla tam bárka, vzpomínáš? Černá: na palubě byl pes.«
Postupně si vymýšlel; vypadal záludně.
»Držel jsem tě za ruku, měla jsi jinou pleť. Věřil jsem všemu, cos mi říkala. Mlčte!« Vykřikl.
Chvilku poslouchal.
»Co nevidět přijdou,« řekl smutně.

Eva sebou trhla.
»Přijdou? Myslela jsem, že už nikdy nepřijdou.«
Už tři dny byl Pierre klidnější; sochy se neobjevovaly. Měl z nich hrozný strach, i když to nikdy nepřiznal. Eva z nich strach neměla: ale když začaly s bzukotem létat po místnosti, měla strach z Pierra.
»Podej mi ustřák,« řekl Pierre.
Eva vstala a vzala ustřák: bylo to několik kusů tuhého papíru, které Pierre sám slepil; zaklínal tím sochy. Ustřák se podobal pavouku. Na jeden kus lepenky Pierre napsal: »Proti nástrahám« a na druhý »Černý«. Na třetí namaloval rozesmátou hlavu s mžouravýma očima: To byl Voltaire. Pierre uchopil ustřák zajeden konec nedůvěřivě si ho prohlížel.
»Už ho nemohu potřebovat,« prohlásil.
»Proč?«
»Obrátili ho proti mně.«
»Uděláš si jiný?«
-30-
Dlouze se na ni podíval.
»To bys tak chtěla,« procedil skrz zuby.
Eva měla na Pierra zlost. »Pokaždé, když se mají objevit, už to předem vím; jak to, že se nikdy nezmýlí.«
Ustřák visel Pierrovi smutně v konečcích prstů. »Najde si vždycky důvody, aby ho nemusel použít. Když přišly minulou neděli, tvrdil, že ho ztratil, ale já ho viděla, byl za kelímkem s lepidlem, a on ho musel taky vidět. Říkám si, jestli je nepřivolává on sám.« Nikdy se nevědělo, je-li docela upřímný. Někdy Evě připadalo, že Pierre trpí tím, že v něm proti jeho vůli nezdravě bují představy a vidiny. Ale jindy zas vypadal, jako že si vymýšlí. »Je nemocný. Ale jak dalece věří v sochy a v negra? Rozhodně vím, že sochy nevidí, jenom je slyší: když ho obletují, odvrací hlavu. Přitom říká, že je vidí; dokonce je popisuje.« Vzpomněla si na zarudlý obličej doktora Franchota: »Ale drahá paní, všichni choromyslní jsou lháři; mařila byste čas, kdybyste chtěla odlišit to, co skutečně pociťují, od toho, co tvrdí, že pociťují.« Trhla sebou: »Co se mi do toho plete Franchot? S ním se nikdy neshodnu.«
Pierre vstal a šel hodit ustřák do koše na papír.
»Chtěla bych se shodnout s tebou,« zašeptala. Kráčel drobnými krůčky, po špičkách a lokty tiskl k bokům, aby zabíral co nejméně místa. Zase si přišel sednout a díval se soustředěně na Evu.
»Musíme sem dát černé čalouny,« řekl, »v téhle místnosti není dost černé barvy.«
Usadil se v křesle. Eva se smutně dívala na to ubohé tělo, neustále se svrašťující a scvrkající: paže, nohy a hlava vypadaly, jako by se daly vtahovat dovnitř. Hodiny odbily šestou; piano zmlklo. Eva zavzdychala: sochy se asi tak hned neobjeví; musejí na ně počkat.
»Chceš, abych rozsvítila?«
Nerada na ně čekala potmě.
»Dělej, co chceš,« řekl Pierre.
Eva rozžala stolní lampičku a místnost zaplavila červená mlha. Pierre rovněž čekal.
Nemluvil, ale jeho rty se pohybovaly, vypadali v červené mlze jako dvě tmavé skvrny. Eva milovala Pierrovy rty. Dřív bývaly svůdné a smyslné. Ale smyslnost z nich už dávno vyprchala. Teď když se otvíraly, trochu se přitom chvěly, a hned se zas spojily, prudce se sevřely a znovu se rozvíraly. Jedině rty žily v té neproniknutelné tváři; podobaly se dvěma bázlivým zvířatům. Pierre tak celé hodiny pohyboval rty, aniž vydal jediný zvuk, a Evu ten nepatrný, vytrvalý pohyb rtů často fascinoval. »Mám ráda jeho ústa.« Už ji nikdy nelíbal, měl hrůzu z dotyků; v noci na něho sahaly, po celém těle ho ohmatávaly tvrdé, suché mužské ruce; ženské ruce s dlouhými nehty se s ním nestydatě mazlily. Často si lehl oblečen, ale ty ruce mu vklouzly pod šaty a vyhrnovaly mu košili. Jednou uslyšel smích a na ústa se mu přitiskly odulé rty. Od té noci už Evu nelíbal.
»Agáto,« řekl, »nedívej se mi na ústa.«
Eva sklopila oči.
-31 -
»Já dobře vím, že se dá ze rtů číst,« pokračoval hrubě.
Ruka na opěradle křesla se mu chvěla. Nataženým ukazováčkem se třikrát dotkl palce a ostatní prsty se křečovitě zaťaly; to bylo zaklínadlo. »Už to začne,« pomyslela si. Měla chuť Pierra obejmout.
Pierre začal hodně nahlas a světácky.
»Vzpomínáš si na Sankt-Pauli?«
Neodpovídat. Možná že je to léčka.
»Tam jsem tě poznal,« řekl spokojeně.« Přebral jsem tě jednomu dánskému námořníkovi. Málem jsme se do sebe dali, ale pak jsme to zapili, já to platil, a on mi tě přenechal. Byla to všecko jen komedie.«
»Lže, nevěří ani za mák tomu co říká. Ví, že se nejmenuju Agáta. Nenávidím ho, když lže.« Ale viděla jeho strnulé oči a zlost ji přešla. Nelže, říkala si, je v koncích. Cítí, že se přibližují, a mluví, aby je neslyšel. Pierre se křečovitě oběma rukama chytil opěradla. V obličeji byl bledý; usmíval se.
»Setkání jsou často zvláštní,« řekl, »ale já nevěřím na náhodu. Neptám se tě, kdo tě poslal, vím, že bys neodpověděla. Rozhodně jsi byla dost šikovná, abys mě zmáchala.«
Mluvil namáhavě, pronikavým a naléhavým hlasem. Některá slova nemohl vyslovit, takže vycházela z úst jako mdlá, beztvará hmota.
»Zatáhla jsi mě na slavnost, mezi kolotoče s černými automobily, ale za auty byla spousta rudých očí, které zasvítily, jak jsem se otočil. Myslím, že jsi jim dávala znamení, jak jsi byla do mě zavěšená, ale já nic neviděl. Byl jsem příliš zabrán do slavnostních obřadů Korunovace.«

Díval se přímo před sebe, oči dokořán otevřené. Rychle, nenápadně si přejel rukou přes čelo, nepřestal ani mluvit; nechtěl přestat mluvit.
»Byla to Korunovace republiky,« řekl pronikavým hlasem, »svým způsobem strhující podívaná, byla tam totiž všecka možná zvířata poslaná pro tu slavnost z kolonií. Bála ses, že se ztratíš mezi opicemi. Řekl jsem mezi opicemi,« opakoval vyzývavě a rozhlížel se kolem. »Měl jsem říct mezi negry! Okamžitě odhalím ty Skrčky, kteří se plíží pod stoly a myslí, že je nevidím, a přimrazím je svým Pohledem. Heslo zní mlčet,« vykřikl. »Mlčet. Přijdou sochy, všichni na svá místa a Pozor!, to je rozkaz. Tralala,« - hulákal a troubil do dlaní, jako na trubku - »tralala, tralalalala.«
Zmlkl a Eva poznala, že do místnosti vletují sochy. Seděl celý strnulý, bledý a pohrdající. Eva taky strnula a oba tiše vyčkávali. Někdo šel po chodbě: byla to Marie, posluhovačka, asi zrovna přišla. Eva si říkala: Musím jí dát peníze na plyn. A pak začaly létat sochy; poletovaly mezi Evou a Pierrem.
Pierre hekl, schoulil se v křesle a skrčil nohy. Odvracel hlavu: občas se zašklebil, ale čelo se mu orosilo kapkami potu. Eva se nemohla dívat na tu bledou tvář, na ústa znetvořená chvějivým úšklebkem: zavřela oči. Na rudém pozadí jejích víček se roztančily zlaté nitky; cítila se stará a těžkopádná. Nedaleko ní Pierre hlučně oddychoval. »Přiletují, bzučí; naklánějí se k němu...« Eva cítila lehké šimrání, nepříjemný pocit v rameni a v pravém boku. Její tělo se instinktivně naklonilo doleva, jako by se chtělo vyhnout nepříjemnému dotyku, jako by uhýbalo z cesty těžkému,
-32-
neohrabanému předmětu. Vtom zapraskala podlaha a Eva měla šílenou chuť otevřít oči, podívat se doprava a vyčistit mávnutím ruky vzduch.
Ale neudělala to: nechala oči zavřené a zachvěla se trpkou radostí. Já taky mám strach, říkala si. Všechen její život se odstěhoval do pravého boku. Naklonila se k Pierrovi, ale oči neotevřela. Stačilo by nepatrné úsilí a poprvé by vnikla do toho tragického světa. Bojím se soch, říkala si. Byl to nerozvážný, náhlý výrok, bylo to zaříkadlo; chtěla ze všech sil věřit, že jsou tady. Pokoušela se vytvořit z úzkosti, která ochromo vála pravou stranu jejího těla, nový smysl, cosi jako hmat. Cítila v paži, v boku a v rameni, jak létají.
Sochy létaly nízko a tiše; bzučely. Eva věděla, že vypadají poťouchle a že jim z kamene kolem očí vystupují rasy; ale neuměla šije dobře představit. Věděla také, že nejsou ještě docela živé, ale že se na jejich velkých tělech objevují plátky kůže, jakési vlahé skořápky; na konečcích prstů se kámen loupal a dlaně je svrběly. To všechno nemohla Eva vidět: představovala si jen, že těsně kolem ní tiše klouzají obrovské ženy, slavnostně groteskní, s lidskými tvářemi a s kompaktní zatvrzelostí kamene. »Naklánějí se k Pierrovi,« - Eva vyvinula tak prudké úsilí, že její roztřásly ruce - »naklánějí se ke mně...« Naráz ji přimrazil strašlivý výkřik. »Sáhly na něho.« Otevřela oči: Pierre si držel hlavu a těžce oddychoval. Eva se cítila vyčerpána. Hra, pomyslela si vyčítavě, byla to jen hra ani na okamžik jsem tomu upřímně nevěřila. A on celou tu dobu doopravdy trpěl.
Pierrovi se ulevilo a zhluboka vydechl. Ale zornice měl stále podivně rozšířené; potil se.
»Viděla jsi je?« zeptal se.
»Já je nemohu vidět.«
»Tak buď ráda, bála by ses jich. Já jsem na ně zvyklý.«
Evě se stále ještě chvěly ruce, krev jí bušila ve spáncích. Pierre vytáhl z kapsy cigaretu a strčil ji do úst. Ale nezapálil si.
»Mně nevadí když je vidím,« řekl, »ale nechci, aby se mě dotýkaly: bojím se, abych od nich nedostal uhry.«
Chvilku přemýšlel a pak se zeptal:
»A slyšela jsi je?«
»Ano,« řekla Eva »je to, jako když hučí letadlo.« (Právě tak jí to minulou neděli řekl Pierre.)
Pierre se poněkud shovívavě usmál.
»Přeháníš,« řekl. Ale stále byl hrozně bledý. Podíval se Evě na ruce: »Třesou se ti ruce. Rozrušilo tě to, chudinko Agáto. Ale nemusíš se tím trápit: dřív než zítra už nepřijdou.«
Eva nemohla promluvit, jektala zuby a bála se, aby si toho Pierre nevšiml. Pierre šiji dlouze prohlížel.
»Jsi hrozně krásná,« řekl a vrtěl hlavou. »To je škoda, to je opravdu škoda.«
Natáhl rychle ruku a dotkl se jejího ucha.
»Ďáblice krásná! Trochu mi překážíš, jsi příliš krásná; to mě rozptyluje. Kdyby nešlo o rekapitulaci...«
-33 -
Zarazil se a podíval se překvapeně na Evu.
»Ale to není to pravé slovo.. .Přišlo mi tak.. .přišlo mi tak,« řekl a neurčitě se usmíval. »Měl jsem tamto už na jazyku... a tohle... se připletlo místo něho. Už nevím, co jsem ti chtěl říct.«
Na okamžik se zamyslel a zavrtěl hlavou.
»Tak,« řekl, »a já budu spát.« A dětským hláskem dodal: »Víš, Agáto, jsem unavený. Už mi to vynechává.«
Odhodil cigaretu a díval se neklidně na koberec. Eva mu strčila pod hlavu podušku.
»Můžeš taky spát,« řekl jí, zavíraje oči, »ty už se nevrátí.«
»REKAPITULACE.« Pierre spal, nevinně se usmíval; hlavu měl nakloněnou: jako by se chtěl tváří dotýkat jejího ramene. Evě se nechtělo spát, říkala si: Rekapitulace. Pierre se prve najednou hloupě zatvářil a to slovo se mu vyvalilo z úst, dlouhé a bělavé. Pak se užasle díval před sebe, jako by to slovo viděl a nepoznával. Měl otevřená, ochablá ústa; jako by se v něm cosi zlomilo. »Blekotal. To je poprvé, co se mu to stalo: ostatně sám si toho všiml. Řekl, že už mu to vynechává.« Pierre tiše rozkošnicky zasténal a lehce pohnul rukou. Eva se na něho přísně podívala: »Co bude, až se probudí?« To jí vrtalo hlavou. Hned jak Pierre usnul, musela na to myslet, nemohla si pomoci.
»Jsem to hlupák,« říkala si, »nezačne to dřív než za rok; jak to řekl Franchot.« Ale úzkost ji neopouštěla; rok; zima, jaro, léto, začátek jiného podzimu. Jednoho dne jeho tvář ztupne, čelist mu zůstane viset, pootevře uslzené oči. Eva se sklonila k Pierrově ruce a přitiskla k ní rty: »Dřív tě ale zabiju.«

-34-
HEROSTRATOS
Lidi musí člověk vidět shora. Zhasínal jsem světlo a přistupoval k oknu: ani je nenapadlo, že by je někdo mohl pozorovat svrchu. Dbají na fasádu, někdy na zadek, ale všechny jejich efekty jsou vypočítané pro diváky měřící metr sedmdesát. Kdo kdy uvažoval, jaký tvar má tvrďák viděný ze šestého patra? Zapomínají chránit si ramena a lebky pestrými barvami a nápadnými látkami, nedovedou bojovat proti tomu velikému nepříteli lidstva: perspektivě z nadhledu. Vykláněl jsem se a dával jsem se do smíchu: kampak se poděl ten slavný »vzpřímený postoj«, na který jsou tak pyšní? Rozplácávali se o chodník a dvě dlouhé, poloplazivé nohy jim trčely zpod ramen.
Na balkóně šestého patra, tam jsem měl strávit celý život. Člověk musí podpírat mravní nadřazenost hmotnými symboly, jinak by klesla dolů. A v čem právě spočívá moje nadřazenost nad lidmi? Je to nadřazenost postoje, nic jiného; postavil jsem se nad to lidské, co ve mně je, a pozoruji to. Proto jsem měl rád věže Notre-Dame, plošiny na Eiffelovce, Sacré-Coeur, své šesté patro v ulici Delambre. Jsou to výtečné symboly.
Někdy bylo nutné sejít zase dolů do ulic. Třeba když jsem šel do kanceláře. Dusil jsem se. Když je člověk s lidmi na jedné rovině, je mnohem těžší se na ně dívat jako na mravence: dotýká se jich. Jednou jsem viděl na ulici nějakého mrtvého chlapa. Upadl na nos. Obrátili ho, krvácel. Viděl jsem jeho otevřeně oči, šilhavý výraz a všechnu tu krev. Říkal jsem si: »To nic není, není to o nic dojemnější než čerstvý nátěr. Prostě mu namalovali nos na červeno, nic víc.« Ale pocítil jsem odpornou sladkost, chytila mě v nohou a vzadu v krku, omdlel jsem. Donesli mě někam do lékárny, plácali mě po ramenech a dali mi vypít nějaký alkohol. Byl bych je zabil.
Věděl jsem, že jsou mí nepřátelé, ale oni to nevěděli. Měli se mezi sebou rádi, tiskli si lokty; a mne by byli tu a tam taky poplácali, protože si myslili, že jsem jako oni. Kdyby však byli mohli uhádnout sebemenší kousíček pravdy, byli by mne zbili. Však to také později udělali. Když mě chytli a když se dozvěděli, kdo jsem, týrali mě, tloukli mě na komisařství dvě hodiny, fackovali mě a bili pěstí, kroutili mi ruce, strhali mi kalhoty, pak mi nakonec shodili na zem monokl, a když jsem ho hledal po všech čtyřech, chechtali se a kopali mě do zadku. Vždycky jsem tušil, že mě nakonec budou bít; nejsem silný a nemohu se bránit. Někteří z nich na mne už dlouho číhali: ti velcí. Vráželi do mne na ulici, jen tak pro legraci, aby viděli, co budu dělat. Nic jsem neříkal. Dělal jsem, jako že nechápu. A přece mě dostali. Měl jsem z nich strach; byla to předtucha. Ale rozumíte, měl jsem,vážnější důvody, proč jsem je nenáviděl.
Z toho hlediska šlo všechno mnohem lip ode dne, kdy jsem si koupil revolver. Člověk se cítí silný, když s sebou vytrvale nosí věc, která může vybouchnout a dělat rámus. Brával jsem si ho v neděli, strčil jsem si ho prostě do kapsy u kalhot a pak jsem šel na procházku - obyčejně na bulváry. Cítil jsem ho, jak mi táhne kalhoty dolů jako
-35-
krab, cítil jsem, jak mě studí na stehně. Ale pomalu se dotykem s mým tělem zahříval. Měl jsem trochu strnulou chůzi, vypadal jsem jako chlap, když mu začíná tvrdnout a brání mu v chůzi. Vsunul jsem ruku do kapsy a nahmatal jsem předmět. Občas jsem zašel na pisoár - i tam jsem dával pozor, protože člověk tam občas mívá sousedy -, vytáhl jsem revolver, potěžkával ho, díval se na jeho pažbu s černými čtverečky a na černou spoušť, která vypadá jako polozavřené víčko. Ti druzí, ti, co viděli zvenku mé rozkročené nohy a spodek mých kalhot, mysleli, že močím. Ale já nikdy nemocím v pisoárech.
Jednou večer mne napadlo, že bych mohl střílet po lidech. Byla to sobota večer, vyšel jsem z domu, abych vyhledal Leu, jednu blondýnu, která chodí na štrych před hotel na bulváru Montparnasse. Nikdy jsem neměl žádný intimní styk se ženami: byl bych se cítil jako znásilněný. Člověk je má sice pod sebou, dobře, ale hltají vám spodek velikánskými chlupatými ústy, a podle toho, co jsem slyšel, vydělávají na tom obchodě ony, a pořádně. Já po nikom nic nechci, ale taky nechci sám nic dávat. Anebo bych byl potřeboval ženskou chladnou a zbožnou, která by mne snášela jen s odporem. První sobotu každého měsíce jsem chodil s Leou nahoru na pokoj v hotelu Duquesne. Svlíkala se a já se na ni díval, aniž jsem se jí dotkl. Někdy to do kalhot vyteklo samo, jindy jsem měl čas sejít domů a tam se dodělat. Tenkrát večer jsem ji nenašel na jejím místě. Chvilku jsem na ni čekal, a když jsem ji neviděl přicházet, myslel jsem, že ji sebrali. Bylo to začátkem ledna a hodně mrzlo. Byl jsem velmi zklamaný; jsem totiž představivý typ a živě jsem si představoval rozkoš, kterou jsem z toho večera chtěl vyzískat. Pravda, v Oděské ulici byla jedna bruneta, které jsem si často všiml, trochu moc zralá, ale pevná a oplácaná: zralé ženy mi nejsou protivné, když jsou svlečené, vypadají víc nahé než ostatní. Ale ona neznala mé zvyky a trochu mi naháněl strach všechno jí to po lopatě vykládat. A pak, nedůvěřuji novým známostem; tyhle ženské mohou mít někde za dveřmi schovaného pasáka, a potom se najednou chlap objeví a sebere vám peníze. Můžete ještě mluvit o štěstí, když vám nevrazí pár facek. Přece však jsem tehdy večer nabral odvahu, ani nevím jak, a rozhodl jsem se, že zajdu domů pro revolver a pustím se do toho dobrodružství.
Když jsem o čtvrt hodiny později tu ženskou oslovil, měl jsem zbraň v kapse a ničeho už jsem se nebál. Když se na ni člověk podíval zblízka, vypadala spíš uboze. Podobala se mé sousedce odnaproti, ženě poddůstojníka, a to mne velice potěšilo, protože tu jsem si už dlouho přál vidět nahou. Oblékala se před otevřeným oknem, když poddůstojník odešel, a já jsem se často schoval za záclonou, abych ji překvapil. Ale ona se myla vzadu v pokoji.
V hotelu Stella byl už jenom jeden volný pokoj, nahoře ve čtvrtém patře. Šli jsme nahoru. Ženská byla dost těžká a zůstávala stát na každém schodu, aby si vydechla. Bylo mi velmi příjemně, jsem štíhlý, i když mám břicho, a k tomu, aby mi došel dech, by bylo zapotřebí víc než čtyři patra. Na chodbě čtvrtého poschodí se zastavila a položila si pravou ruku na srdce; mohutně přitom oddychovala. V levé ruce držela klíč od pokoje.
»Je to vysoko,« řekla a snaživě se na mne usmála. Neodpověděl jsem, vzal jsem jí klíč a otevřel dveře. Levou rukou jsem držel revolver, napřažený v kapse rovnou
-36-
před sebe, a nepustil jsem ho, dokud jsem neotočil vypínačem. Pokoj byl prázdný. Na umyvadlo položili čtvereček zeleného mýdla pro holku. Usmál jsem se: u mne nemají ani bidety, ani čtverečky mýdla moc velký smysl. Ona za mnou

pořád oddychovala, a to mě vzrušovalo. Obrátil jsem se: nastavila mi ústa. Odstrčil jsem ji.
»Svlékni se,« řekl jsem jí.
Bylo tam čalouněné křeslo; pohodlně jsem se usadil. Při takových příležitostech lituju, že nekouřím. Žena si svlékla šaty; potom se zarazila a vrhla po mně nedůvěřivý pohled.
»Jak se jmenuješ?« zeptal jsem sejí a převalil se dozadu.
»Renée.«
»Tak si pospěš, Renée, čekám.«
»Ty se nesvlíkneš?«
»Dělej,« povídám jí, »o mě se nestarej.«
Spustila kalhoty k nohám, potom je zdvihla a s podprsenkou pečlivě položila na šaty.
»Tak ty jsi, broučku, malý nemrava, malý lenoušek?« zeptala se, »ty chceš, aby celou práci za tebe udělala ženuška?«
Zároveň ke mně o krok přistoupila, opřela se rukama o opěradla mé lenošky a pokusila se těžce si mi kleknout mezi nohy. Ale hrubě jsem ji odstrčil:
»Tohle ne, to ne,« řekl jsem jí. Překvapeně se na mne podívala.
»Ale co tedy chceš, abych dělala?«
»Nic. Choď, procházej se, nic víc po tobě nechci.«
Začala chodit sem a tam a vypadala nešikovně. Nic ženské tak nenamíchne, jako když mají chodit nahé. Nejsou zvyklé klást nohy na plocho. Kurva hrbila záda a ruce jí visely dolů. Já jsem byl v sedmém nebi: seděl jsem si tu klidně v lenošce, oblečený až ke krku, dokonce rukavice jsem si nechal na rukou, a tahle zralá dámička se na můj rozkaz svlíkla donaha a vrtěla se kolem mě.
Otočila ke mně hlavu, a aby zachovala zdání, koketně se na mě usmála:
»Připadám ti hezká? Dobře se ti kouká?«
»O to se nestarej.«
»Poslouchej,« zeptala se najednou pohněvaně, »to máš v úmyslu nechat mě takhle chodit dlouho?«
»Posaď se.«
Sedla si na postel a tiše jsme se na sebe dívali. Měla husí kůži. Bylo slyšet tikání budíku za stěnou. Najednou jsem jí řekl:
»Roztáhni nohy.«
Zlomek vteřiny zaváhala, potom poslechla. Díval jsem sejí mezi nohy a nakrčil jsem významně nos. Potom jsem se dal do takového smíchu, že jsem se až rozslzel. Řekl jsem jí jen:
»No něco takovýho!«
A znovu jsem se rozesmál.
Ohromeně na mne zírala, potom prudce zčervenala a semkla nohy.
»Prasáku,« ucedila mezi zuby.
-37-
Ale já se smál tím víc, tak se jedním skokem vymrštila a vzala si ze židle podprsenku.
»Počkat, počkat,« povídám jí. »Ještě nejsme hotoví. Dám ti pak padesát franků, ale něco za svý peníze chci.«
Nervózně popadla kalhoty.
»Mám toho po krk, rozumíš. Nevím, co vlastně chceš. A jestli jsi mě sem vytáhl, aby sis ze mě utahoval...«
Tak jsem vytáhl revolver a ukázal jí ho. Vážně se na mne podívala a beze slova pustila kalhoty.
»Choď,<< řekl jsem jí, »procházej se.«
Procházela se ještě pět minut. Pak jsem jí podal klacek a musela si s ním zacvičit. Když jsem ucítil, že mám mokré spodky, vstal jsem a podal jsem jí padesátifrank. Vzala ho.
»Na shledanou,« dodal jsem, »za tu cenu jsem tě moc neunavil.«
Odešel jsem a nechal jsem ji tam úplně nahou uprostřed pokoje, s podprsenkou v jedné ruce a s padesátifrankem v druhé. Nelitoval jsem těch peněz; úplně jsem ji přivedl z míry, a takovou kurvu jen tak hned něco nepřekvapí. Když jsem šel dolů po schodech, myslel jsem si: »Tohle bych chtěl, všechny je ohromit.« Měl jsem radost jako dítě. Odnesl jsem si to zelené mýdlo, a když jsem přišel domů, dlouho jsem je třel pod teplou vodou, až mi z něho zbyla mezi prsty jen tenká šupinka, podobná hodně ocucanému mentolovému bonbónu.
Ale v noci jsem se prudce probudil a znovu jsem před sebou viděl jej í obličej, výraz jejích očí, když jsem jí ukázal svou zbraň, a tlusté břicho, které sejí házelo při každém kroku.
To jsem byl hloupý, řekl jsem si. A ucítil jsem hořkou výčitku: když už jsem v tom byl, měl jsem vystřelit, měl jsem to břicho provrtat jako cedník. Tu noc a tři další noci se mi zdálo o šesti malých červených dírkách, rozložených do kolečka kolem pupku.
Od té doby už jsem nevycházel bez revolveru. Díval jsem se lidem na záda a představoval jsem si podle jejich chůze, jak by upadli, kdybych po nich vystřelil. V neděli sem si navykl stávat před Cháteletem, když končily klasické koncerty. Okolo šesté jsem slyšel zvonek a uvaděčky šly upevnit zasklené dveře. To byl začátek: dav pomalu vycházel ven; lidé se pohybovali vlnivým krokem, oči ještě plné snů, srdce plné pěkných pocitů. Bylo jich mezi nimi dost, kteří se kolem sebe překvapeně rozhlíželi: ulice jim musela připadat celá modrá. Tajuplně se usmívali: přecházeli z jednoho světa do druhého. A v tom druhém světě jsem je čekal já. Vsunul jsem pravou ruku do kapsy a ze všech sil jsem svíral pažbu svého revolveru. Po chvíli jsem se viděl, jak po nich střílím. Odstřeloval jsem je jako panáky, padali jeden přes druhého, a ti, co to přežili, v panické hrůze couvali zpátky do divadla a rozbíjeli skla u dveří. Byla to velice vzrušující hra: nakonec se mi třásly ruce a musel jsem si jít k Dreherovi vypít koňak, abych se vzpamatoval.
Ženy, ty bych nezabíjel. Střílel bych je do slabin. Anebo do lýtek, abych je roztancoval.

-38-
Ještě jsem se k ničemu nerozhodl. Ale usoudil jsem, že budu dělat všechno tak, jako by už bylo rozhodnuto. Nejdřív jsem zařídil vedlejší podrobnosti. Chodil jsem se cvičit do střelnice na pouti v Denfert-Rochereau. Výsledky jsem neměl valné, ale lidé jsou dosti velké terče, zvlášť když se střílí hodně zblízka. Potom jsem se staral o reklamu. Vybral jsem si den, kdy byli všichni kolegové v kanceláři. Jedno pondělí ráno. Byl jsem k nim velice roztomilý, ze zásady, ačkoli mi bylo odporné podávat jim ruku. Když se zdravili, stahovali si rukavice, takovým sprostým způsobem vysvlíkali ruku, ohrnovali si rukavici, pomaluji nechali klouzat po prstech, a odhalovali přitom tlustou a pomačkanou nahotu dlaně. Já jsem si rukavice vždycky nechával.
V pondělí ráno se toho moc nenadělá. Písařka z obchodního oddělení nám zrovna přinesla stvrzenky. Lemercier s ní roztomile žertoval, a když odešla, rozbírali její půvaby se znuděnou znalostí zasvěcenců. Potom mluvili o Lindberghovi. Lindbergh se jim moc líbil. Řekl jsem jim:
»Já zas mám rád černé hrdiny.«
»Jako černochy?« zeptal se Massé.
»Ne, černé, jako je černá magie. Lindbergh je bílý hrdina. Ten mě nezajímá.«
»Jen to zkuste, jestli je lehké přeletět Atlantik,« poznamenal kysele Bouxin.
Vysvětlil jsem jim, co rozumím pod pojmem černý hrdina.
»Anarchista,« shrnul Lemercier.
»Ne,« řekl jsem klidně, »anarchista má po svém způsobu lidi rád.«
»Tak tedy cvok.«
Ale v tom okamžiku zasáhl Massé, on je sečtělý:
»Já ten váš typ znám,« povídá mi. »Jmenuje se Hérostrates. Chtěl se stát slavným a nenašel nic lepšího než zapálit chrám v Efesu, jeden ze sedmi divů světa.«
»A jak se jmenoval stavitel toho chrámu?«
»Nepamatuji se,« připustil, »myslím dokonce, že se ani neví, jak se jmenoval.«
»Skutečně? A Hérostratovo jméno si pamatujete? Vidíte, že si to nevypočítal tak špatně.«
Tím rozmluva skončila, ale byl jsem klidný; však oni si na ni vzpomenou, až přijde čas. Mne, který jsem nikdy nic o Hérostratovi neslyšel, jeho příběh povzbudil. Je mrtvý už víc než dva tisíce let, a jeho čin pořád ještě září jako černý diamant. Začínal jsem věřit, že můj osud bude krátký a tragický. Nejdřív mi to nahánělo strach, potom jsem té představě přivykl. Na jedné straně je to kruté, ale na druhé to zase dává pomíjivé chvilce značnou sílu a krásu. Když jsem sestupoval do ulic, cítil jsem v těle podivnou moc. Měl jsem u sebe revolver, věc, která vybuchuje a dělá rámus. Ale má jistota už nepocházela z něho, nýbrž ze mne samého: jsem tvor z rodu revolverů, rozbušek a bomb. Také já jednou, až nadejde konec mého temného života, vybuchnu a ozářím svět prudkým a krátkým plamenem jako magnéziový blesk. V tom období se mi stalo, že jsem měl několik nocí za sebou stejný sen. Byl jsem anarchista, stoupl jsem si tam, kde měl projíždět car, a měl jsem s sebou pekelný stroj. Ve stanovenou hodinu procházel průvod, bomba vybuchla a my - já, car a tři zlatem oprýmkovaní důstojníci - jsme před očima davu vylétli do povětří.
Teď už jsem se celé týdny neukázal v kanceláři. Procházel jsem se po bulvárech
-39-
mezi svými budoucími oběťmi nebo jsem se zavíral do pokoje a dělal jsem plány. Koncem října mě propustili. Trávil jsem pak svůj volný čas sestavováním následujícího dopisu, který jsem opsal ve sto dvou exemplářích:
Pane,
jste slavný a Vaše díla vycházejí v třicetitisícových nákladech. Řeknu vám proč: vy totiž máte rád lidi. Máte humanismus v krvi: je to štěstí. Když jste ve společnosti, celý roztajete; jakmile vidíte některého ze svých bližních, i když ho třeba neznáte, pocítíte k němu sympatie. Líbí se Vám jeho tělo, způsob, jakým je skloubený, jeho nohy, které se podle přání otvírají a zavírají, a hlavně jeho ruce: máte zalíbení v tom, že má pět prstů na každé ruce a že může postavit palec proti ostatním čtyřem prstům. Jste nadšen, když Váš soused uchopí hrnek na stole, protože způsob, jakým ho uchopí, je vlastní člověku a Vy jste ho ve svých dílech tolikrát popsal; je to způsob méně pružný, méně rychlý než opičí, ale o tolik inteligentnější, viďte? Máte rád také člověkovo tělo, jeho držení raněného při rehabilitaci, i to, že vypadá, jako by při každém kroku znovu vynalézal chůzi, i ten jeho chvalně známý pohled, který divoká zvířata nesnášejí. Bylo pro vás tedy snadné najít vhodný tón, jak člověku povídat o něm samém: tón cudný, leč zamilovaný. Lidé se mlsně vrhají na Vaše knihy, čtou je v pohodlné lenošce, myslí na tu velkou, nešťastnou a diskrétní lásku, kterou k nim chováte, a utěšuje je to v mnoha věcech: že jsou oškliví, že jsou zbabělí, že mají parohy, že nedostali prvního ledna přidáno. A o Vašem posledním románu kdekdo rád řekne: to je dobrý počin.
Předpokládám, že Vás bude zajímat, jaký je člověk, který lidi rád nemá. Nuže, prosím, jsem to já, a mám je rád tak málo, že za chvilku jich půl tuctu zabiju. Možná že se otážete: proč jenom půl tuctu? No přece proto, že v mém revolveru je jenom šest nábojů. Vám se to zdá hrozné, co? A nadto je to čin vyloženě nepolitický, že? Říkám Vám však, že je nemohu mít rád. Docela dobře nehápu, co pociťujete. Ale to, co Vás k nim přitahuje, je mně na nich odporné. Viděl jsem jako Vy lidi uměřeně žvýkat, náležitě přitom poulit oko a levou rukou listovat v hospodské revui. Mohu za to, že dávám přednost pohledu na krmící se tuleně? Člověk nemůže ani pohnout tváří, aby to nevypadalo, že dělá obličeje. Když žvýká se zavřenými ústy, vypadá, jako by neustále přecházel z velebného klidu do brečivého údivu. Vám se to líbí, já vím, říkáte tomu bdělost Ducha. Ale mně se to hnusí: nevím proč, už jsem se takový narodil.
Kdyby nás dělil jen odlišný vkus, neobtěžoval bych Vás. Ale všechno probíhá tak, jako byste Vy byl ve stavu milosti, a já ne. Je mi dovoleno mít nebo nemít rád humra s majonézou, ale když nemám rád lidi, to jsem bídák a není pro mne místa na slunci. Přisvojili si smysl života. Doufám, že rozumíte, co chci říct. Už třiatřicet let narážím na zavřené dveře, na kterých je napsáno: »Sem nevstoupí nikdo, kdo není humanista.« Ať jsem podnikl cokoli, všeho jsem musel nechat;

měl jsem na vybranou: buď to byl nějaký absurdní, předem odsouzený pokus, nebo by z toho dřív nebo později měli oni prospěch. Nedařilo se mi od sebe oddělit, formulovat myšlenky, které jim nebyly výslovně určeny: zůstávaly ve mně jako slabé pohyby organismu. Cítil jsem, že i nástroje, kterých užívám, jsou jejich; například slova; rád bych byl měl
-40-
svá slova. Ale ta, co mám k dispozici, už se válela ve vědomí nevím kolika lidí; urovnávají se mi v hlavě podle zvyklostí, kterých nabyla u jiných, a jen s nechutí jich užívám při psaní tohoto dopisu. Ale je to naposled. Říkám Vám: člověk buď musí mít rád lidi, nebo musí příštipkařit. No a já příštipkařit nechci. Za chvíli si vezmu revolver, sejdu na ulici a podívám se, jestli se dá něco úspěšně udělat proti nim. Sbohem, pane, možná že potkám Vás. Vtom případě se nikdy nedovíte, s jakým potěšením Vám vpálím kulku do lebky. Jinak - to je pravděpodobnější případ - si přečtěte zítřejší noviny. Dočtete se tam, že jakýsi Paul Gilbert oddělal v záchvatu zuřivosti pět mimojdoucích na bulváru Edgar-Quinet. Víte lépe než kdo jiný, zač stojí próza velkých deníků. Pochopíte tudíž, že nejsem »zuřivý«. Jsem naopak velice klidný a prosím Vás, abyste přijal ujištění mé hluboké úcty.
Paul Hilbert
Vsunul jsem těch sto dva dopisů do sto dvou obálek a na obálky jsem napsal adresu sto dvou francouzských spisovatelů. Potom jsem to všechno dal do zásuvky ve stole a k tomu šest sešitků známek.
V následujících čtrnácti dnech jsem málo vycházel a dával jsem se pomalu unášet svým zločinem. V zrcadle, kam jsem se občas chodil prohlížet, jsem s potěšením konstatoval změny na svém obličeji. Oči se zvětšily, pohltily celý obličej. Byly černé a pod skly něžné a točil jsem s nimi jako s planetami. Hezké oči umělce a vraha. Ale počítal jsem, že se změním ještě mnohem víc, až vraždu provedu. Viděl jsem fotografie těch dvou hezkých holek, těch služek, co zabily a obraly své zaměstnavatelky. Viděl jsem jejich fotografie předtím a potom. Předtím se jejich obličeje houpaly jako hodné kytičky nad pikovým límečkem. Byla z nich cítit hygiena a upravená počestnost. Diskrétní žehlička jim oběma podobně přiondulovalo vlasy. A ještě spolehli vější než jejich kudrlinky, než jejich límečky a jejich výraz, že jsou u fotografa, byla ta sesterská podoba, ta jejich zdůrazněná podoba, která vás ihned upozornila na pokrevní svazky a přirozené kořeny rodinné skupiny. Potom jim tváře zářily jako požáry. Měly holý krk těch, kterým useknou hlavu. Všude vrásky, strašlivé vrásky strachu a nenávisti, záhyby, díry v mase, jako kdyby se jim na obličeji točilo dokola nějaké zvíře s drápy. A ty oči, pořád ty velké, černé, bezedné oči - jako moje. Ale už si nebyly podobné. Každá nesla po svém vzpomínku na společný zločin.
Říkal jsem si: »Když stačí, aby zločin, ve kterém hraje hlavní úlohu náhoda, takhle změnil ty hlavy ze sirotčince, co teprve si mohu slibovat od zločinu, který jsem celý zosnoval a zorganizoval já?« Zmocní se mne, obrátí naruby mou příliš lidskou ošklivost.. .takový zločin rozřízne ve dví život toho, kdo ho spáchá. Asi jsou chvíle, kdy si člověk přeje vrátit se zpátky, ale on ten třpytivý nerost je tady, za vámi, zahrazuje vám cestu. Žádal jsem jenom hodinu, abych se mohl těšit ze svého zločinu, abych pocítil jeho drtivou tíhu. Zařídím všechno tak, abych tu hodinu měl pro sebe: rozhodl jsem se, že provedu exekuci nahoře v Oděské ulici. Využiju paniky a uteču, zatímco oni budou sbírat své mrtvé. Poběžím, přejdu bulvár Edgar-Quinet a rychle zabočím do ulice Delambre. Postačí mi třicet vteřin, abych doběhl ke dveřím domu, ve kterém bydlím. V té chvíli budou mí pronásledovatelé ještě na bulváru Edgar-Quinet, ztratí
-41 -
mou stopu a bude jim trvat ještě přes hodinu, než ji znovu najdou. Budu na ně doma čekat, a až je uslyším bouchat u dveří, nabiju znovu revolver a střelím se do úst.
Žil jsem si blahobytněji; dohodl jsem ses hostinským z ulice Vavin, a ten mi posílal ráno a večer porcičky dobrého jídla. Roznášeč zazvonil; neotevřel jsem, několik minut jsem počkal, potom jsem pootevřel dveře a viděl jsem v dlouhém košíku na zemi plné talíře, ze kterých se kouřilo.
Sedmadvacátého října v šest večer mi zbývalo sedmnáct franků padesát. Vzal jsem si revolver a balíček dopisů a vyšel jsem ven. Dbal jsem na to, abych nezavřel dveře, abych se rychleji dostal dovnitř, až provedu svůj čin. Necítil jsem se dobře, měl jsem studené ruce, krev se mi hrnula do hlavy a oči mě pálily. Díval jsem se na obchody, na hotel Écoles, na papírnictví, kde si kupuju tužky, ale nepoznával jsem je. Říkal jsem si: »Co je tohle za ulici?« Bulvár Montparnasse byl plný lidí. Vráželi do mne, odstrkovali mě, bili do mne lokty a rameny. Nechal jsem sebou házet sem a tam, neměl jsem dost síly, abych mezi nimi proklouzl. Viděl jsem se najednou uprostřed toho davu, strašlivě samotný a malý. Jak by mi mohli ublížit, kdyby chtěli! Bál jsem se kvůli zbrani, kterou jsem měl v kapse. Zdálo se mi, že uhodnou, zeji mám. Podívají se na mne tvrdýma očima, řeknou: No tohle...s radostným rozhořčením, a budou mě harpunovat mužskými tlapami...Lynčován! Budou se mnou házet nahoru nad hlavy a j á jim budu padat do náručí jako pimprle. Považoval jsem za moudřejší odložit provedení svého úmyslu na zítřek. Šel jsem se navečeřet do Coupole za šestnáct franků osmdesát. Zbylo mi sedmdesát centimů. Zahodil jsem je do stružky.
Zůstal jsem tři dny v pokoji, bez jídla a beze spánku. Zatáhl jsem žaluzie a netroufal jsem si ani se přiblížit k oknu, ani rozsvítit. V pondělí někdo cinkal u mých dveří. Zatajil jsem dech a čekal jsem. Asi za minutu zvonilo znova. Šel jsem po špičkách a přitiskl oko ke klíčové dírce. Zahlédl jsem jen kousek černé látky a knoflík. Chlap zazvonil ještě jednou a pak šel dolů. V noci jsem měl svěží představy: palmy, tekoucí voda, fialové nebe nad nějakou baňatou věží. Žízeň jsem neměl, protože jsem se každou hodinu šel napít ke kohoutku u výlevky. Zato jsem měl hlad. Viděl jsem taky znova tu tmavou kurvu. Představoval jsem si ji v zámku, který jsem si dal vystavět na Černém Slinu dvacet mil od jakékoli vesnice. Byla nahá a byla se mnou sama. Přinutil jsem ji, aby si klekla a lezla po čtyřech; potom jsem ji uvázal ke sloupu, a když jsem jí podrobně vyložil, co udělám, provrtal jsem ji kulkami. Ty představy mě tak vzrušily, že jsem se musel ukojit. Potom jsem zůstal nehnutě ve tmě, s hlavou načisto prázdnou. Nábytek začal praskat. Bylo pět hodin ráno. Byl bych dal nevím co za to, abych mohl odejít z pokoje, ale nemohl jsem vyjít kvůli lidem, kteří chodili po ulicích.
Přišel můj den. Hlad už jsem nepociťoval, ale začal jsem se potit: promočil jsem si košili. Venku svítilo slunce. Tak jsem

si pomyslil: »V uzavřeném pokoji, v černé tmě, číhá On. Už tři dny nejedl a nespal. Někdo zvonil a On neotevřel. Za chvíli On sejde do ulic a bude zabíjet.« Naháněl jsem si strach. V šest hodin večer se znovu ozval hlad. Byl jsem zuřivý vztekem. Chvilku jsem vrážel do nábytku, potom jsem rozsvítil v pokojích, v kuchyni, na záchodě. Dal jsem se do hlasitého zpěvu, umyl jsem si ruce a vyšel jsem ven. Dobré dvě minuty jsem potřeboval, abych vhodil všechny dopisy do schránky. Házel jsem je po desíti. Některé obálky jsem asi pomačkal. Potom
-42-
jsem se dal po bulváru Montparnasse až k Oděské ulici. Zastavil jsem se před zrcadlem u prodejny košil, a když jsem spatřil svůj obličej, pomyslel jsem si: »Tak dnes večer.«
Postavil jsem se nahoře v Oděské ulici poblíž plynové lampy a čekal jsem. Přešly dvě ženy. Vedly se pod paží. Blondýnka řekla:
»Pověsili závěsy na všechna okna a tamní šlechtici se předváděli...«
»Oni jsou na tom tak špatně?«
»Člověk na tom nemusí být tak špatně, aby přijal práci, která nese dvacet franků za den.«
»Dvacet franků!« řekla bruneta ohromeně. Když mne míjela, dodala:
»A pak, jistě je to muselo bavit, když se oblékali do šatů svých předků.«
Odešly. Byla mi zima, ale silně jsem se potil. Po chvíli jsem viděl přicházet tři muže; nechal jsem je projít: potřeboval jsem jich šest. Ten vlevo se na mne podíval a mlaskl jazykem. Odvrátil jsem zrak.
V sedm hodin a pět minut se vynořily z bulváru Edgar-Quinet dvě skupiny, jedna těsně za druhou. Byl to muž se ženou a dvěma dětmi. Za nimi šly tři staré ženy.
Popošel jsem o krok kupředu. Žena vypadala rozzlobeně a cloumala klukem za ruku.
Muž řekl kňouravě:
»Von mi, prevít, taky leze na nervy.«
Srdce mi tlouklo tak silně, že mě z toho bolely paže. Popošel jsem a nehybně jsem se před nimi zastavil. Prsty v kapse mi celé změkly kolem spouště.
»Promiňte,« řekl muž, když do mne vrazil.
Vzpomněl jsem si, že jsem u bytu zavřel dveře a rozmrzelo mne to: budu muset ztrácet drahocenný čas odmykáním. Lidé přešli. Udělal jsem čelem vzad a mechanicky šel za nimi. Ale neměl jsem už chuť na ně střílet. Ztratili se v davu na bulváru. Já jsem se opřel o zeď. Slyšel jsem odbíjet osmou a devátou. Opakoval jsem si: »Proč mám zabíjet všechny ty lidi, kteří jsou už mrtví,« a měl jsem chuť se zasmát. Nějaký pes si přišel čichnout k mým nohám.
Když mě ten tlustý chlap předešel, nadskočil jsem a dal jsem se za ním. Viděl jsem záhyb jeho červeného zátylku mezi tvrďákem a límcem převlečníku. Kolíbal se trochu a prudce dýchal, vypadal mohutně. Vytáhl jsem revolver: byl lesklý a studený, hnusil se mi, nepamatoval jsem si dobře, co si s ním mám počít. Chvíli jsem se díval na revolver a chvíli na chlapův zátylek. Záhyb na zátylku se na mne usmíval jako nějaká usměvavá a trpká ústa. Uvažoval jsem, jestli nemám revolver odhodit do kanálu.
Najednou se chlap obrátil a podrážděně se na mne podíval. Ustoupil jsem o krok zpátky.
»Já jsem totiž.. .se vás chtěl zeptat...«
Nezdálo se, že by mě poslouchal, díval se mi na ruce. Namáhavě jsem dokončil.
»Můžete mi říct, kde je ulice de la Gaité?«
Měl tlustý obličej a rty se mu třásly. Nic neřekl, natáhl ruku. Ustoupil jsem ještě kus a řekl jsem mu:
»Já bych chtěl...«
V tom okamžiku jsem věděl, že začnu řvát. Nechtěl jsem: vpálil jsem mu tři kulky do břicha. Upadl s pitomým výrazem na kolena a hlava se mu svezla na levé
-43 -
rameno...
»Prasáku,« řekl jsem mu, »zatracený prasáku!«
Utíkal jsem. Slyšel jsem ho chroptět. Slyšel jsem za sebou taky výkřiky a dusot. Někdo se zeptal: »Co se děje, rvačka?« a hned nato začali křičet: »Chyťte vraha! Chyťte vraha!« Nemyslel jsem, že by se mne ty výkřiky týkaly, ale připadaly mi zlověstné jako hasičská siréna za mého dětství. Zlověstné a trošku směšné. Utíkal jsem, co jsem mohl.
Jenomže jsem se dopustil neomluvitelné chyby: místo abych běžel Oděskou ulicí nahoru k bulváru Edgar-Quinet, běžel jsem dolů k bulváru Montparnasse. Když jsem si toho všiml, bylo už pozdě, byl jsem v samém středu davu, obracely se ke mně udivené obličeje (ještě si vzpomínám na obličej nějaké hodně namalované ženy, která měla zelený klobouk s volavčím peřím), a slyšel jsem ty pitomce z Oděské ulice za sebou volat, aby chytili vraha. Jakási ruka mi dopadla na rameno. V tom okamžiku jsem ztratil hlavu: nechtěl jsem umřít udušením v tom davu. Vystřelil jsem ještě dvě rány z revolveru. Lide začali pištět a ustupovat. Vběhl jsem do kavárny. Hosté se po mém příchodu zdvihli, ale nepokusili se mne zadržet, proběhl jsem celou kavárnou a zavřel jsem se na záchodě. V revolveru mi zbývala ještě jedna kulka.
Uběhla chvilka. Byl jsem udýchaný a prudce jsem oddechoval. Všechno bylo neobvykle tiché, jako by lidé naschvál mlčeli. Zdvihl jsem si zbraň až k očím a viděl jsem její černou a kulatou dírku: odtud vyjde kulka; prach mi sežehne obličej. Nechal jsem ruku klesnout a čekal jsem. Po chvíli se plíživě přiblížili; podle šustění nohou na podlaze jich musela být celá tlupa. Trochu si šeptali a potom zmlkli. Já jsem pořád ještě oddechoval a myslel jsem, že mě slyší oddechovat na druhé straně přepážky. Někdo se potichu přiblížil a zacloumal klikou u dveří. Asi se přitiskl stranou ke zdi, aby se vyhnul mým kulkám. Přece jen jsem měl chuť vystřelit - ale poslední kulka byla pro mne.
»Na co čekají?« uvažoval jsem. Kdyby se vrhli na dveře naráz je vylomili, neměl bych čas se zabít a dostali by mne živého. Ale oni nespěchali, nechávali mi dost času, abych umřel. Báli se, prasáci.
Po chvíli se ozval nějaký hlas.

»Tak otevřete, nikdo vám nic neudělá.«
Chvíli bylo ticho, a pak řekl stejný hlas znovu:
»Víte přece, že nemůžete utéct.«
Neodpověděl jsem, pořád jsem oddechoval. Abych si dodal odvahy střelit, říkal jsem si: »Jestli mě dostanou, budou mě bít, vyrazí mi zuby, snad mi vypíchnou oko.« Rád bych byl věděl, jestli ten tlustý chlap je mrtvý. Třeba jsem ho jenom poranil...a ty druhé dvě kulky možná nikoho nezasáhly...Oni něco připravují, netáhnou po podlaze nějaký těžký předmět? Rychle jsem si strčil hlaveň zbraně do úst a silně jsem do ní kousl. Ale nemohl jsem vystřelit, ani jsem nemohl položit prst na spoušť. Všechno zase ztichlo.
Zahodil jsem tedy revolver a otevřel jim dveře.
-44-
INTIMITA
I
Lulu spala nahá, protože ráda cítila dotek prostěradla a protože praní prádla přijde draho. Zpočátku byl Henri proti tomu; člověk si nelehá do postele nahý, to se nedělá, je to neslušné. Nakonec přece následoval příkladu své ženy, ale u něho to byla spíš pohodlnost; ve společnosti byl škroben jako panák, z pozérství (obdivoval Švýcary a hlavně Ženevany, připadali mu vznešení, protože jsou jako kus dřeva), ale v maličkostech na sebe nedbal, nebyl například moc čistotný, neměnil si dost často spodky; když mu je Lulu dávala do prádla, nemohla si nevšimnout, že jsou dole zažlucené, jak se třely o rozkrok. Osobně se Lulu špína neprotivila: je to intimnější, dělá to měkké stíny; třeba v důlku loktů; nelíbili sejí Angličané, ta neosobní těla, která nemají žádný pach. Ale manželova nedbalost jí byla protivná, protože on se tím jen tak hýčkal. Když ráno vstával, byl na sebe velice něžný; měl hlavu plnou snů a bílý den, studená voda a štětiny kartáčů mu připadaly jako hrubá nespravedlnost.
Lulu ležela na zádech, palec levé nohy strčila do rozparku v kapně. Nebyl to rozparek, byla to trhlina ve švu. Dopálilo ji to, zítra to budu muset spravit, ale přece jen trochu zatáhla za nitky, aby cítila, jak se trhají. Henri ještě nespal, ale už nerušil. Často to Lulu říkal: jakmile zavře oči, cítí se jako svázaný tenkými pevnými pouty, nemůže pohnout ani malíčkem. Tlustá moucha opředená pavučinou. Lulu vedle sebe ráda cítila to veliké spoutané tělo. Kdyby zůstal takhle ochrnutý, ošetřovala bych ho, utírala jako dítě, někdy bych ho obrátila na břicho a poplácala ho po zadku, a někdy zas, kdyby ho přišla navštívit jeho matka, tak bych ho pod nějakou záminkou odkryla, sundala bych z něho deku a matka by ho viděla docela nahého. Myslím, že by z toho dostala šok, tak už ho neviděla aspoň patnáct let. Lulu se zlehka dotkla manžela na boku a trochu ho štípla do slabin. Henri zakňoural, ale ani se nepohnul. Přiveden do stavu bezmocnosti. Lulu se usmála: »bezmocnost«, »impotence«, jí vždycky vyloudila úsměv. Když ještě Henriho milovala a když tak bezvládně spočíval vedle ní, libovala si v představě, že ho takhle trpělivě sešněrovali docela malí mužíčkové, jako ti, co viděla na obrázku, když byla malá a četla příběh o Gulliverovi. Často Henrimu říkala »Gulliver« a Henri to měl rád, protože to je anglické jméno a že Lulu vypadala vzdělaně, ale byl by chtěl, aby to vyslovovala se správným přízvukem. Ti se mě něco naotravovali: když chtěl někoho vzdělaného, tak si měl vzít Jeannu Bederovou, má prsa jako lovecké rohy, ale umí pět řečí. Když jsme v neděli ještě jezdívali do Sceaux, vždycky jsem se s jeho rodinou tak otravovala, že jsem si brala nějakou knížku, kteroukoli, pokaždé se našel někdo, kdo se šel podívat, co čtu, a jeho sestřička se mne ptala: »Vy tomu rozumíte, Lucie...?« Fakt je, že on mě nepovažuje za dost distingovanou. Švýcaři, to ano, ti jsou distingovaní, protože jeho starší sestra si vzala Švýcara, který jí udělal pět dětí, a pak, moc mu imponují ty jejich hory. Já děti mít nemůžu, nejsem na to stavěná,
-45-
ale já zase nepovažuju za moc distingované, co dělá on; když se mnou někam jde, každou chvíli jde na veřejný záchodek a já musím koukat na výklady, když na něj čekám, jak potom vypadám? a on přijde a popotahuje si kalhoty a křiví nohy jako dědek.
Lulu vytáhla palec z trhliny a zatřepala trochu nohama pro radost, že se cítí čilá vedle toho měkkého a apatického těla. Zaslechla zakručení: zlobí mě, když břicho vyluzuje tyhle zvuky, jakživa nevím, jestli je to jeho břicho nebo moje. Zavřela oči: to bublají tekutiny v tom chumáči měkkých trubiček, každý to takové má, i Riretta, i já (nerada na to myslím, zdvihá se mi žaludek). On mě miluje, ale moje vnitřnosti nemiluje, kdyby mu ukázali moje slepé střevo v láhvi, nepoznal by, zeje moje, pořád mě chce ohmatávat, ale kdyby mu tu láhev dali do rukou, nepocítil by uvnitř nic, neříkal by si »to je její«, člověk by měl na tom druhém umět milovat všechno, jícen a játra a střeva. Možná zeje člověk nemiluje proto, že na ně není zvyklý, kdyby byly vidět, jako jsou nám vidět ruce a paže, snad bychom je milovali, to se pak mořské hvězdice asi milují lip než my, když svítí sluníčko, roztáhnou se na břehu a vystrčí si žaludek, aby se provětral, a každý ho může vidět; to by mě zajímalo, jak bychom si ho vytahovali my, pupíkem? Zavřela oči a modré terčíky se začínaly točit, jako včera na pouti, střílela jsem do terčů gumovými šípy a při každém zásahu se rozsvítilo písmenko a utvořilo se z nich jméno nějakého města, on za to může, že se mi Dijon neudělal celý, ta jeho mánie lepit se na mne zezadu, nenávidím, když na mne někdo sahá zezadu, chtěla bych nemít záda, nemám ráda, když mi lidi něco provádějí a já na ně nevidím, můžou si dělat legraci, a pak, člověk jim nevidí na ruce, jen je cítí, jak se sunou nahoru nebo dolů, a nedá se předvídat, kam zamíří, oni si na vás můžou vykoukat oči a vy je nevidíte on má tohle hrozně rád; Henrimu by to jakživo nenapadlo, ale on se mi jen kouká dostat za záda, určitě to dělá naschvál, když mi sahá na zadek, protože ví, že se hrozně stydím, že vůbec zadek mám, jeho to vzrušuje, když se stydím, ale já na něho teď nechci myslet (měla strach), chci myslet na Rirettu. Myslela na Rirettu každý večer ve stejnou hodinu, zrovna ve chvíli, kdy Henri začínal mumlat a hekat. Ale nešlo to snadno, on se chtěl ukázat, chvilku dokonce viděla černé kudrnaté vlasy a pomyslila si, už je to tady, a otřásla se, protože člověk nikdy neví, co přijde, když je to jen obličej, to ještě ujde, to tak nevadí, ale byly noci, kdy nezamhouřila oko kvůli nechutným vzpomínkám, které vypluly na povrch, je to děsné, když člověk zná na mužském všechno, hlavně to. U Henriho je to něco jiného, toho si můžu představit od hlavy k patě, rozněžňuje mě to, protože je

měkký, s kůží celou šedou, jen ne na břiše, tam je růžový, říká, že dobře rostlému muži se dělají na břiše tři záhyby, když sedí, ale jemu se jich dělá šest, jenomže on počítá dva jako jeden a ty druhé nechce vidět. Pocítila podráždění, když si vzpomněla na Rirettu: »Lulu, vy nevíte, co je to pěkné mužské tělo.« To je směšné, ovšemže vím, co to je, myslí tím tělo tuhé jako kámen, samý sval, to já nemám ráda, Patterson měl takové tělo a já jsem si připadala měkká jak housenka, když mě k sobě přimáčkl; Henriho jsem si vzala, protože byl měkký, protože vypadal jako páter. Páteři jsou s těmi svými sutanami jemní jako ženy a nosí prý punčochy. Když mi bylo patnáct, byla bych jim ráda polehounku nadzvedla sukni a podívala se na jejich mužská kolena a spodky připadalo

mi legrační, že mají něco mezi nohama; jednou rukou bych držela sutanu a druhou rukou bych jim jela po nohou, až kam si myslím, ne že bych měla tak ráda ženy ale ten mužský tentononc, když je pod sukní, je měkoučký jako velká květina. Fakt je, že ve skutečnosti se to nikdy nedá vzít do rukou, kdyby to jen dovedlo zůstat v klidu, ale začne se to hýbat jako nějaké zvíře, tvrdne to, nahání mi to strach, když je to tvrdé a trčí to rovně do vzduchu, je to brutální; jak je ta láska nechutná. Já jsem měla Henriho ráda proto, že ta jeho věcička nikdy netvrdla, nikdy nezdvihla hlavu, smála jsem se, někdy jsem ji líbala, nebála jsem sejí o nic víc, než kdyby patřila dítěti; večer jsem tu jeho sladkou věcičku brávala do rukou, červenal se a odvracel hlavu a vzdychal přitom, ale nepohnulo se to, zůstávalo mi to v ruce hodné a klidné, netiskla jsem, dlouho jsme tak zůstávali a on usínal. Pak jsem se natáhla naznak a myslela jsem na pátery, na čisté věci, na ženy, a hladila jsem si nejdřív břicho, svoje hezké ploché břicho, ruce se sunuly níž, níž, a přišla slast; slast, kterou si umím udělat jen já sama.
Kudrnaté vlasy, černošské vlasy. A v krku úzkost jako chuchvalec. Stiskla však pevně víčka a nakonec se objevilo Rirettino ucho, krevnaté, nazlátlé ouško jako z cukrkandlu. Lulu z něho neměla takovou radost jako jindy, protože zároveň slyšela Rirettin hlas. Byl to ostrý a přesný hlas, který Lulu neměla ráda. »Musíte odejít s Pierrem, Lulu; to je jediná inteligentní věc, kterou můžete udělat.« Mám Rirettu opravdu ráda, ale jde mi trošku na nervy, když dělá důležitou a když se obdivuje tomu, co říká. Včera v Coupole se naklonila a tvářila se rozumně a trochu vyjeveně: »Nemůžete u Henriho zůstat, když ho už nemilujete, to by byl zločin.« Nepropásne ani jednu příležitost, aby o něm neřekla něco špatného, nezdá se mi to moc laskavé, on byl vůči ní vždycky vzorně korektní; nemiluju ho už, to je možné, ale není na Rirettě, aby mi to říkala; jí všechno připadá jednoduché a snadné: člověk buď miluje, nebo nemiluje; ale já nejsem jednoduchá. Předně to tady už mám zaběhnuté, a pak, mám ho ráda, je to můj muž. Byla bych ji uhodila, mám vždycky chuť udělat jí bolest, protože je tlustá. »To by byl zločin.« Zdvihla ruku, viděla jsem jí podpaždí, vždycky se mi víc líbí, když má nahé paže. Podpaždí. Pootevřelo se jako ústa a Lulu viděla nafialovělou, trochu vráscitou pleť pod kudrnatými chloupky, které se podobaly vlasům: Pierre jí říká »baculatá Minerva«, nemá to ani trochu ráda. Lulu se usmála, protože si vzpomněla na svého malého bratra Roberta, který jí jednou, když ji viděl v kombiné, řekl: »Pročpak máš vlasy pod paží?« a ona mu odpověděla: »To je taková nemoc.« Ráda se před bratrem oblékala, protože měl vždycky legrační poznámky, člověk se ptá, kde to bere. A dotýkal se všech jejích věcí, pečlivěji skládal šaty, má tak šikovné ruce, jednou z něho bude velký krejčí. Je to báječné povolání, a já pro něho budu navrhovat látky. To je zvláštní, že si chlapec přeje stát se krejčím; kdybych já byla kluk, myslím, že bych spíš chtěla být badatel nebo herec, ale ne krejčí; ale on byl vždycky snílek, příliš málo mluví, sleduje své myšlenky. Já jsem si zase přála být jeptiškou, abych chodila vybírat do krásných domů. Cítím, jaké mám měkké oči, měkounké jako pleť, usnu. Se svým krásným, bledým obličejem bych pod čepcem vypadala distingované. Viděla bych stovky malých předsíní. Služka by však skoro hned rozsvítila; a pak bych viděla rodinné portréty, umělecká bronzová díla na podstavcích. A věšáky. Přichází paní s notýskem a s padesátifrankem: »Tady máte,

sestřičko.« »Děkuji, madame, Pánbůh vám žehnej. Na shledanou.« Ale nebyla bych opravdová sestra. Někdy bych v autobuse mrkla na nějakého chlapa, ten by byl nejdřív ohromený, potom by za mnou šel a mluvil by do mě a já bych ho dala sebrat strážníkem. Peníze ze sbírky bych si nechala pro sebe. Co bych si koupila? PROTIJED. To je pitomost. Oči mi měknou, to je příjemné, jako by je někdo máčel ve vodě, a celému tělu je blaženě. Krásná zelená tiára se smaragdy a lazurity. Tiára se točila, točila, byla z ní odporná volská hlava, ale Lulu se nebála, řekla: »Ptáčkové z Cantalu. Hotovo.« Dlouhá červená řeka se vlekla vyprahlou krajinou. Lulu myslela na svůj jsekáček na maso, potom na brilantinu. »Byl by to zločin!« Trhla sebou, vztyčila se a zabodla oči do noci. Drásají mě, což to nevidí? Vím, že to Riretta dělá v dobrém úmyslu, ale ona, která je tak rozumná, když jde o druhé, by měla pochopit, že si to musím rozmyslet. Řekl: »Přijdeš!« a nasadil žhavý pohled. »Přijdeš ke mně do mého domu, já tě chci celou pro sebe.« Děsím se jeho očí, když se tváří jako hypnotizér; když se takhle dívá, myslím vždycky na ty chlupy, co má na prsou. Přijdeš, j á tě chci celou pro sebe: copak se něco takového říká? Přece nejsem pes.
Když jsem se posadila, usmála jsem se na něho, měla jsem kvůli němu jiný pudr a namalovala jsem si oči, protože to má rád, ale on nic neviděl, nedívá se mi do obličeje, díval se mi na prsa a já bych byla chtěla, aby se mi scvrkla, aby měl vztek, přitom tam toho moc nemám, jsou docela malinká. Přijedeš do mé vily v Nizze. Řekl, že je bílá s mramorovým schodištěm a má výhled na moře, a že budeme celý den chodit nazí, to musí být legrační, jít nahá po schodech; bude muset jít přede mnou, aby se na mne nedíval; jinak bych nemohla ani zdvihnout nohu, stála bych nehybně a přála si z celého srdce, aby oslepl; ostatně nebude to nic nového; kdy? je u mě, vždycky mám pocit, že jsem nahá. Vzal mě za ruce, měl zlý výraz, řekl mi: »Máš mě v krvi!« a já měla strach, řekla jsem: »Ano,«; udělám tě šťastnou, budeme jezdit autem, lodí, pojedeme do Itálie a já ti dám, co budeš chtít. Vilu má však skoro nezařízenou, budeme spát na zemi na matraci. Chce, abych mu spala v náručí, a ucítím jeho pach; jeho hrudník by se mi líbil, protože je široký a hnědý, ale má tam spoustu chlupů, chtěla bych, aby muži neměli chlupy, ty jeho jsou černé a hebké jako mech, někdy je hladím a někdy jsou mi protivné, odtáhnu se co možná nejdál, ale on mě k sobě přimáčkne. Bude chtít, abych mu spala v náručí, bude mě svírat pažemi a ucítím jeho pach; a až bude tma, uslyším hučet moře, a on je schopný mě v noci probudit, když

bude mít chuť to dělat: nikdy nebudu moct klidně usnout, leda když budu mít ty věci, protože to snad přece jen dá pokoj, a to prý jsou i chlapi, co to dělají se ženami, kterým není dobře, a potom mají na břiše krev, krev, která není jejich, a taky je jistě na prostěradle, všude, je to nechutné, proč musíme mít těla?
Lulu otevřela oči, záclony byly červeně zabarvené nějakým světlem z ulice, v zrcadle byl červený odlesk; Lulu měla ráda to červené světlo, a křeslo se rýsovalo proti oknu jako ve stínohře. Na opěradlo křesla odložil Henri kalhoty, šle visely ve vzduchu. Budu mu muset koupit poutka do šlí. Ach, já nechci, já nechci odejít. Celý den mě bude líbat a budu jeho, bude mě mít jen pro svou potěchu, bude se na mne dívat; bude si myslet »tohle je moje potěšení, dotýkal jsem sejí tady a tady, a až budu
-48-
chtít, mohu sejí dotknout znovu«. V Port-Royal, Lulu několikrát kopla do prostěradla, nenáviděla Pierra, když si vzpomněla, co se stalo v Port-Royal. Šla za křoví, myslela, že zůstal ve voze, že si prohlíží mapu, a najednou ho uviděla; tiše se za ní přikradl a koukal se na ni. Lulu kopla do Henriho; snad se ten člověk probudí. Ale Henri udělal »Éeee!« a neprobudil se. Ráda bych poznala nějakého krásného chlapce čistého jak děvče, a jeden na drahého bychom nesahali, procházeli bychom se spolu u moře a drželi se za ruce a v noci bychom spali ve dvou manželských postelích jako bratr a sestra a povídali si až do rána. Anebo bych chtěla žít s Rirettou, je to báječné, když jsou ženy samy mezi sebou; má taková plná a hladká ramena; byla jsem moc nešťastná, když milovala Fresnela, ale vzrušovalo mě pomyšlení, zeji hladí, zejí pomalu přejíždí rukama po ramenech a po bocích a ona vzdychá. To bych ráda věděla, jaký má asi obličej, když leží nahá, natažená pod mužem, a když cítí, jak jí po těle bloudí jeho ruce. Já bych sejí za nic na světě nedotkla, nevím, co bych si s ní počala, ani kdyby ona chtěla, ani kdyby mi řekla: »Já opravdu chci,« to bych nemohla, ale kdybych byla neviditelná, chtěla bych u toho být, když to s ní dělají, a dívat se jí na obličej (to bych se divila, kdyby přitom ještě vypadala jako Minerva) a lehčeji hladit rozevřená kolena, růžová kolena, a slyšet ji vzdychat. Lulu měla sucho v krku a krátce se zasmála: člověka někdy napadají takové věci. Jednou si vymyslela, že Pierre chce Rirettu znásilnit. A já jsem mu pomáhala, držela jsem Rirettu v náručí. Včera. Měla horké tváře, seděly jsme u ní na pohovce, těsně u sebe, nohy si tiskla k sobě, ale nic jsme neřekly, my nikdy nic neřekneme. Henri začal chrápat a Lulu zahvízdala. Já tu ležím, nemůžu spát, rozčiluje mě to a on pitomec chrápe. Kdyby mě objal, kdyby mě prosil, kdyby mi řekl: »Ty pro mne znamenáš všechno, Lulu, já tě miluju, neodcházej!«, já bych mu tu oběť přinesla, ano, zůstala bych s ním celý život, abych mu vyhověla.
n
Riretta se usadila na terase Dómu a objednala si portské. Cítila se unavená, zlobila se na Lulu: »A to portské tady chutná po korku, Lulu je to srdečně jedno, protože ona si dává kávu, ale člověk přece nepije kávu, když je čas na aperitiv; tady si lidi dávají pořád černou kávu nebo kávu se smetanou, protože jsou bez halíře, to musí být otrava, j á bych nemohla, já bych zákazníkům celý ten krám hodila na hlavu, o takové lidi není co stát. Nechápu, proč si se mnou vždycky dává schůzky na Montparnassu, koneckonců by to měla stejně daleko, kdybychom se sešly v kavárně de la Paix nebo v Pam-Pam, mne by to aspoň neodvádělo tak daleko od práce; ani povědět neumím, jak mi tyhle obličeje vždycky zkazí náladu; jak mám chvilku, už abych sem běžela, na terase to ještě ujde, ale uvnitř to páchne špinavým prádlem, nemám ráda lidi, co to nikam nepřivedli. Ani na téhle terase se necítím dobře, protože na sebe dbám, kolem jdoucí to asi udivuje, když mě tu vidí mezi zdejšími muži, kteří se ani neoholí, a ženami, které vypadají jako nechci říct co. Asi si říkají: "Co ta tu dělá?" Vím, že sem někdy v létě chodí dost bohaté Američanky, ale ty prý teď jezdí do Anglie, když máme takovou vládu, proto jde obchod luxusním zbožím tak špatně, prodala jsem o polovičku míň než loni touhle dobou, a to bych ráda věděla, jak to dělají ty drahé, když já jsem ze všech prodavaček nejlepší, paní Dubechová mi to
-49-
řekla, té malé Yonelky je mi líto, neumí prodávat, ta si asi nepřišla tenhle měsíc ani na halíř navíc k platu; a když je člověk celý den na nohou, tak by si chtěl trochu odpočinout na nějakém příjemném místě, kde by bylo trošku přepychu, trošku stylu a personál, který se umí chovat, člověk by zavřel oči a uvolnil se, a chtělo by to taky trochu tiché hudby, vždyť by nebylo tak drahé zajít si občas do dancingu Ambassadeurs; ale tady jsou číšníci tak drzí, je vidět, že mají co dělat s bezvýznamnými lidmi, jenom ten malý černý, co mě obsluhuje, ten je roztomilý; myslím, že to Lulu vyhovuje, když cítí, že má kolem sebe všechny tyhle chlapy, bála by se jít někam, kde je to elegantnější, vlastně nemá žádné sebevědomí, je nesvá, když má muž vybrané způsoby, neměla ráda Louise; tak tady se tedy může cítit dobře, jsou tu někteří dokonce bez límce, vypadají jako chudáci, s tou jejich fajfkou, jak se po vás koukají, ani se nesnaží to zamaskovat, je vidět, že nemají peníze, aby si zaplatili ženské, a o ty přece v téhle čtvrti nouze není; vypadají, jako by vás chtěli sníst, a ani by nebyli schopní vám to říct trošku mile, že by na vás měli chuť, ani by to nedovedli podat tak, aby vám udělali radost.«
Přistoupil číšník.
»Je to portské dost suché, slečno?«
»Ano, děkuji.«
Dodal ještě s vlídným výrazem:
»To je krásně, že?«
»Však už bylo načase,« řekla Riretta.
»Pravda, vypadalo to, že zima už nemíní vůbec skončit.« Odešel a Riretta se za ním dívala. »Mám ho ráda,« pomyslila si, »ví, kde je jeho místo, není familiární, ale vždycky pro mne má nějaké milé slovo, nějakou zvláštní pozornost.«
Nějaký hubený a nahrblý mladík se na ni upřeně díval; Riretta pokrčila rameny a otočila se k němu zády: »Když někdo kouká po ženách, měl by si aspoň vzít čistou košili. To mu řeknu, jestli mě osloví. To bych ráda věděla, proč Lulu neodejde. Nechce Henrimu udělat bolest, to mi připadá až příliš ušlechtilé, koneckonců nemá žena přece právo kazit si život kvůli nějakému impotentovi.« Riretta nenáviděla impotenty, měla k nim fyzický odpor. Musí odejít, rozhodla, v

sázce je její štěstí, řeknu jí, že se štěstím si člověk nemá zahrávat. Lulu, vy nemáte právo zahrávat si se svým štěstím! Neřeknu jí vůbec nic, už toho bylo dost, řekla jsem jí to aspoň stokrát, do štěstí nemůžete lidi nutit proti jejich vůli.«
Riretta pocítila v hlavě velkou prázdnotu, protože byla tak unavená dívala se na portské, vypadalo ve sklenici lepkavě jako rozpuštěný karamel a v duchu jí jakýsi hlas opakoval: »Štěstí, štěstí,« a bylo to krásné slovo, vážné a rozněžňující, pomyslila si, že kdyby její byli zeptali na její názor v anketě Paris-Soir, byla by je prohlásila za nejkrásnější slovo naší řeči. Napadlo to vůbec někoho? Uváděli: energii, odvahu, ale to proto, že to psali muži, to by musela být žena, na takovou věc přijdou ženy, měly být dvě ceny, jedna pro muže - a nejkrásnější slovo by bylo Čest; a jedna pro ženy, a já bych byla vyhrála, byla bych řekla Štěstí; Čest a Štěstí, skoro se to podobá, to je legrační. Řeknu jí: »Lulu, vy nemáte právo propást své štěstí. Své Štěstí, Lulu, své Štěstí.« Mně osobně se Pierre opravdu líbí, především je to opravdový mužský, a pak, je inteligentní, tím lip, má dost peněz, bude jí prokazovat drobné
-50-
pozornosti. Je z lidí, co dovedou urovnávat různé životní nepříjemnosti, to ženě dělá dobře; líbí se mi, když dovede muž dávat rozkazy, je to jen jiný tón, ale dovede mluvit s číšníky a vrchními; poslouchají ho, já tomu říkám, mít styl. To je možná zrovna to, co Henrimu chybí nejvíc. A pak, musí se taky myslet na zdraví, měla by si dávat pozor, když to měla v rodině, to je všechno moc pěkné, být hubený a průsvitný a nemít nikdy hlad ani nebýt ospalý, spát čtyři hodiny denně a běhat celý den po Paříži s návrhy na látky, ale je to neuvážené, měla by držet rozumnou životosprávu, jíst třeba málo najednou, prosím, ale často a pravidelně. Co z toho bude mít, až ji pošlou na deset let do sanatoria.
Upřeně a rozpačitě se podívala na hodiny na křižovatce Montparnassu, kde ukazovaly ručičky jedenáct dvacet. »Já Lulu nechápu, je to podivná povaha, nikdy se mi nepodařilo zjistit, jestli má muže ráda, nebo jestli jsou jí odporní; ale s Pierrem by přece měla být spokojená, je to změna po tom, jaký byl ten její chlap z loňska, ten Faure fórový, jak jsem mu říkala.« Ta vzpomínka ji pobavila, ale potlačila úsměv, protože ten hubený mladík se na ni pořád díval, takže když otočila hlavu, všimla si jeho pohledu. Faure měl obličej posetý černými uhříky a Lulu bavilo vymačkávat mu je: »Je to nechutné, ale ona za to nemůže, Lulu neví, jak vypadá hezký mužský, já mám hrozně ráda parádivé muže, předně je dobré mužské oblečení tak hezké, ty jejich košile, boty, krásné lesklé kravaty, drsné, chcete-li, ale také jemné, silné, jemná síla, něco takového jako jejich vůně tabáku a kolínské, a když jsou dobře oholení, nemají pleť jako ženská, ale člověk by řekl jako safián, ovinou ty své silné paže kolem vás, položíte si k nim hlavu na prsa, cítíte jejich silnou a jemnou, pěstěnou a mužskou vůni, šeptají vám sladká slovíčka; mají krásné věci, krásné důkladné boty z hověziny, šeptají vám: "Miláčku, můj sladký miláčku," a cítíte, jak pod vámi poklesávají kolena;« Riretta si vzpomněla na Louise, který ji loni opustil, a sevřelo její srdce: »Muž, který se má rád a který má spoustu drobných věciček, pečetní prsten, zlaté pouzdro na cigarety a všelijaké libůstky.. .ale takoví dovedou být někdy hrozné potvory, horší než ženská. Nejlepší by byl takový čtyřicátník s vlasy prošedivělými na skráních a sčesanými dozadu, který by na sebe dbal, velmi štíhlý, se širokými rameny, sportovec, ale věděl by, jaký je život, a byl by hodný, protože už hodně zkusil. Lulu je vlastně jenom žabec, má štěstí, že má přítelkyni jako já, protože Pierra už to pomalu začíná unavovat, a jiná by toho využila, kdežto já mu vždycky říkám, aby byl trpělivý, a když je ke mně trochu něžný, dělám, jako že to nepozoruji, zavedu řeč na Lulu a vždycky najdu nějaký způsob, jak ji vyzdvihnout, ale ona si takového štěstí ani nezasluhuje, ani si to neuvědomuje, přála bych jí, aby žila chvilku sama jako já od té doby, co Louis odešel, poznala by, jaké je to, vrátit se po celodenní práci samotná domů a vidět, že je pokoj prázdný, a umírat touhou někomu položit hlavu na rameno. Člověk ani neví, jak v sobě najde odvahu druhý den zase vstát a zase jít do práce a být svůdný a veselý a všem lidem dodávat odvahy, když by někdy radši umřel, než žít takhle dál.«
Hodiny odbily půl jedenácté. Riretta myslela na štěstí, na modrého ptáka, na ptáka štěstí, na odbojného ptáka lásky. Trhla sebou: »Lulu má půl hodiny zpoždění, jako obyčejně. Ta manžela nikdy neopustí, nemá k tomu dost pevné vůle. Vlastně
-51 -
zůstává s Henrim hlavně z konvence: podvádí ho, ale dokud jí říkají "Madame", myslí, že je všechno v pořádku. Říká o něm to nejhorší, ale drahý den jí člověk nesmí opakovat, co řekla, byla by bez sebe zlostí. Udělala jsem, co jsem mohla, a řekla jsem jí všechno, co jsem měla na srdci, ať dělá, co umí.«
Před Dómem zastavil taxík a z něho vystoupila Lulu. Nesla veliký kufr a měla jaksi slavnostní obličej.
»Odešla jsem od Henriho,« volala zdálky.
Přišla ohnutá pod tíhou kufru. Usmívala se.
»Cože, Lulu,« řekla Riretta, na kterou to udělalo dojem, »nechcete přece říct...«
»Ano,« řekla Lulu, »je konec, nechala jsem ho plavat.«
Riretta ještě docela nevěřila:
»On to ví? Řekla jste mu to?«
Lulu divoce zablesklo v očích.
»A jak!« řekla.
»No tohle, Lulu!«
Riretta dobře nevěděla, co si má myslit, ale předpokládala, že v každém případě Lulu potřebuje povzbuzení.
»To jste udělala dobře,« řekla, »a jaká jste byla statečná!« Měla chuť dodat: vidíte, že to nebylo tak těžké. Ale zdržela se. Lulu se nechávala obdivovat: měla nalíčené tváře a oči jí plály. Posadila se a postavila kufr vedle sebe. Měla na sobě šedý vlněný plášť s koženým páskem a žlutý pulover s chomoutem. Byla prostovlasá. Riretta neměla ráda, když Lulu chodila prostovlasá: ihned poznala, jak ji zavaluje ta známá směs nesouhlasu a pobavení, kterou v ní Lulu vždycky vyvolává. »Co se mi na ní líbí,« usoudila Riretta, »je její životnost.«
»Za pět vteřin to bylo,« řekla Lulu. »A řekla jsem mu všechno, co mám na srdci. Byl z toho úplně vedle.«
»Nemohu se z toho vzpamatovat,« řekla Riretta. »Ale co vás to, Lulu, chytlo? To jste najednou nabrala odvahy! Včera

večer bych byla dala hlavu na to, že od něho neodejdete.«
»Bylo to kvůli bratrovi. Vůči mně ať se vytahuje, to je mi jedno, ale nesnesu, aby se dotkl mé rodiny.«
»Ale jak se to stalo?«
»Kde je vrchní?« řekla Lulu, vrtíc se na židli. »Všichni vrchní v Dómu jsou pryč, když je člověk volá. Obsluhuje nás ten malý hnědovlasý?«
»Ano,« řekla Riretta. »Víte, že jsem na něho udělala dojem?«
»Tak? Tak to si dejte pozor na tu paní od toalet, je pořád u ní. Dvoří sejí, ale j á myslím, že je to záminka, aby viděl dámy chodit na záchod; když jdou ven, dívá se jim do očí, aby se začervenaly. Abych nezapomněla, chvilku vás tu nechám, musím jít dolů zatelefonovat Pierrovi, ten bude koukat! Kdybyste viděla číšníka, objednejte mi bílou kávu; za minutku jsem hotová, a pak vám všechno povím.«
Vstala, poodešla několik kroků a zase se vrátila k Rirettě.
»Jsem velice šťastná, Rirettko.«
»Drahá Lulu,« řekla Riretta a vzala ji za ruce.
-52-
Lulu je odtáhla a lehkým krokem přešla terasu. Rireta se za ní dívala, jak odchází. »Jakživa bych nebyla věřila, že bude schopná to udělat. Jaká je veselá,« pomyslela si trochu pohoršené, »jde jí k duhu, že poslala manžela k vodě. Kdyby mě byla poslechla, udělala to už dávno. V každém případě za to vděčí mně; mám na ni velký vliv.«
Lulu se po chvilce vrátila.
»Pierre je z toho úplně vedle,« řekla. »Chtěl se dozvědět podrobnosti, ale ty mu řeknu až potom. Jdu s ním na oběd. Říká, že bychom mohli odjet zítra večer.«
»To jsem opravdu ráda, Lulu,« řekla Riretta. »Honem mi o tom povězte. To jste se rozhodla dnes v noci?«
»Víte, já vlastně nic nerozhodla,« řekla Lulu skromně, »rozhodlo se to samo.« Nervózně uhodila do stolu: »Pane vrchní! Pane vrchní! Ten vrchní mi jde na nervy, chtěla bych bílou kávu.«
Riretta byla dotčená. Na jejím místě a za tak vážných okolností by neztrácela čas sháněním kávy. Lulu je rozkošná osoba, aleje udivující, jak dovede být malicherná je jako ptáček.
Lulu vyprskla smíchy:
»Kdybyste byla viděla Henriho, jak se tvářil!«
»Co tomu asi řekne vaše matka?« řekla Riretta s vážnou tváří.
»Matka? Ta bude na - dše - ná,« řekla Lulu přesvědčivě. »Byl k ní nezdvořilý, víte, měla toho akorát dost. Pořád jí vyčítal, že mě špatně vychovala, že jsem taková a zase maková, zeje na mně vidět, že mi dali vzdělání jako hokynářce. Vlastně jsem to tak trochu udělala kvůli ní.«
»Ale co se vlastně stalo?«
»No nafackoval Robertovi.«
»Cožpak Robert byl u vás?«
»Ano, dnes ráno, když šel kolem, protože maminka ho chce dát do učení ke Gompezovi. Myslím, že jsem vám o tom říkala. Tak se dnes u nás zastavil, když jsme snídali, a Henri mu dal facku.«
»Ale proč?« zeptala se trochu podrážděně Riretta. Nenáviděla způsob, jakým Lulu vykládala historky.
»Pohádali se,« řekla Lulu neurčitě, »a kluk se nedal. Postavil se mu. "Starej posero," to mu řekl, rovnou do obličeje. Protože mu Henri řekl, zeje nevychovaný, ovšem, toho nenapadne nic jiného; celá jsem se svíjela. Pak Henri vstal, snídali jsme v ateliéru, a vrazil mu facku, já bych ho byla zabila.«
»A nato jste odešla?«
»Odešla?« zeptala se Lulu udiveně, »kam?«
»Já myslela, že v tom okamžiku jste od něho odešla. Poslyšte, Lulu, musíte mi to povědět hezky po pořádku, jinak tomu nebudu rozumět. Poslyšte,« dodala podezíravě, »opravdu jste od něho odešla, je to pravda?«
»No ano, vždyť už vám to hodinu vykládám.«
»Dobře. Tak Henri dal Robertovi facku. Co bylo dál?«
»Pak jsem ho zavřela na balkóně,« řekla Lulu, »to byla psina! Byl ještě
-53 -
v pyžamu, tloukl na sklo, ale netroufal si rozbít tabuli, protože je lakomý, pro šesták by si dal vrtat koleno. Já bych na jeho místě všechno roztřískala, i kdybych se měla do krve pořezat. A pak si to přihasili Texierovi. Tak se na mne oknem usmíval, dělal, jako že to je legrace.«
Vrchní šel okolo, Lulu ho chytila za ruku:
»Tak konečně jste tady, pane vrchní? Moc by vás obtěžovalo, kdybyste mi donesl bílou kávu?«
Rirettě to bylo trapné a usmála se na vrchního poněkud spikleneckým úsměvem, ale vrchní zůstal zachmuřený a uklonil se s vyčítavou úslužností. Riretta se na Lulu trochu zlobila: nikdy neumí zvolit vůči podřízeným správný tón, buď je příliš familiární, nebo moc náročná a strohá.
Lulu se dala do smíchu.
»Směju se, protože před sebou vidím Henriho v pyžamu na balkóně; třásl se zimou. Víte, jak jsem to udělala, abych ho mohla zavřít? Byl vzadu v ateliéru, Robert plakal, a on dělal kázání. Otevřela jsem okno a povídám: "Podívej se, Henri! Tamhle porazil taxík květinářku." Přišel za mnou; má květinářku moc rád, protože mu řekla, zeje Švýcarka, a protože si myslí, zeje do něho zamilovaná. "Kde? Kde?" povídá. Já jsem potichoučku ustoupila, vrátila se do pokoje a zavřela dveře. Přes sklo jsem na něho zavolala: "To tě naučí týrat mi bratra!" Nechala jsem ho na balkóně přes hodinu, koukal na nás vypoulenýma očima, byl modrý zlostí. Já jsem na něho vyplazovala jazyk a dávala jsem Robertovi bonbóny: potom jsem si do ateliéru přinesla své věci a oblékala jsem se před Robertem, protože vím, že to Henri nenávidí: Robert

mě líbal na ramena a na krk, jako malý mužský, je rozkošný; dělali jsme, jako by tam Henri nebyl. Vlastně jsem se kvůli tomu zapomněla umýt.«
»A on tam byl za oknem! To je strašná legrace!« řekla Riretta a dala se do hlasitého smíchu.
Lulu se přestala smát:
»Bojím se, jestli nenastydl,« řekla vážně, »když má člověk vztek, tak neuvažuje.« Pokračovala vesele:
»Hrozil nám pěstí a celou dobu něco povídal, ale nerozuměla jsem mu ani polovičku. Potom šel Robert pryč, a hned nato zazvonili Texierovi a j á jsem je uvedla dál. Když je uviděl, hned byl samý úsměv, začal se na balkóně kroutit, a já jsem jim řekla: "Podívejte se na mého manžela, na mého velkého drahouška, jestli nevypadá jako ryba v akváriu! "Texierovi ho zdravili přes sklo, byli poněkud ohromení, ale uměli se ovládnout.«
»Dovedu si to představit,« řekla Riretta se smíchem. »Haha! Váš muž na balkóně, a v ateliéru Texierovi!« Několikrát opakovala: »Váš muž na balkóně, a v ateliéru Texierovi...« Byla by ráda našla směšná a barvitá slova, aby Lulu tu scénu popsala, domnívala se, že Lulu nemá smysl pro komičnost. Ale slova nepřišla.
»Otevřela jsem okno,« řekla Lulu, »a Henri vešel dovnitř. Před Texierovými mě políbil a řekl, že jsem malá uličnice. "Tahle malá uličnice," povídá, "mi chtěla provést kanadský žertík." Já se usmívala a Texierovi se zdvořile usmívali, všichni se usmívali. Ale když odešli, praštil mě pěstí do ucha. Tak jsem vzala kartáč a hodila ho
-54-
po něm: trefila jsem ho do koutku úst a poranila mu oba rty.«
»Chudáčku Lulu,« řekla Riretta něžně.
Ale Lulu pohybem odmítla všechen soucit. Držela se vzpřímeně, bojovně potřásla hnědými kudrnami a z očí jí šlehaly blesky.
»Pak jsme si to všechno pověděli: omyla jsem mu ručníkem rty a řekla jsem mu, že toho už mám po krk, že už ho nemiluju a že od něho půjdu. Dal se do pláče, řekl, že se zabije.. .Ale to už nezabere: pamatujete se, Riretto, loni, když to bylo s tím Porýním, omílal mi to každý den: bude válka, Lulu, já do ní půjdu a zabijou mě, a ty mě budeš špendlíčkem hrabat, budeš litovat všeho, čím jsi mi ublížila. No dobře, já na to, jsi impotentní, to se nedá nic dělat. Přece jsem ho ale uklidnila, protože něco vykládal, že mě zamkne na klíč v ateliéru, přísahala jsem, že neodejdu dřív než za měsíc. Pak šel do kanceláře, oči měl červené a na ústech kousek náplasti, hezký nebyl. Já jsem uklidila, postavila čočku na vařič a sbalila si kufr. Nechala jsem mu vzkaz na kuchyňském stole.«
»Co jste mu napsala?«
»Napsala jsem,« řekla Lulu pyšně. »Čočka je na plotně. Najez se a vypni plyn. V ledničce je šunka. Já toho mám po krk a jdu. Sbohem.«
Obě se zasmály a chodci se otáčeli. Riretta si pomyslela, že poskytují jistě půvabnou podívanou, a litovala, že nesedí na terase kavárny Kiel nebo de Paix. Když se dost nasmály, odmlčely se a Riretta si uvědomila, že už si nemají co říci. Byla trochu zklamaná.
»Musím už běžet,« řekla Lulu a zdvihla se, »ve dvanáct mám schůzku s Pierrem. Co mám dělat s kufrem?«
»Nechte ho tu,« řekla Riretta, »dám ho pak do úschovy k té paní u toalet. Kdy vás uvidím?«
»Přijdu pro vás ve dvě hodiny k vám, musím s vámi jít nakupovat; nevzala jsem si ani polovičku svých věcí, Pierre mi bude muset dát peníze.«
Lulu odešla a Riretta zavolala na vrchního. Cítila se vážná a smutná za obě. Vrchní přiběhl: Riretta si všimla, že vždycky pospíchá, když ho volá ona.
»Bude to pět franků,« řekl a dodal poněkud úsečně: »Měly jste obě dobrou náladu, až dole bylo slyšet, jak se smějete.«
Lulu se ho dotkla, pomyslela si Riretta mrzutě. Začervenala se:
»Moje přítelkyně je dnes trochu nervózní.«
»Je rozkošná,« řekl číšník s citem. »Děkuji, slečno.« Zastrčil šest franků a odešel. Riretta byla poněkud překvapená, ale právě odbíjelo poledne a ona si vzpomněla, že Henri přijde domů a najde vzkaz od Lulu: byl to pro ni příjemný okamžik.
»Chtěla bych, aby mi to doručili do zítřka do večera do hotelu du Théátre, ulice Vandamme,« řekla Lulu pokladní s výrazem velké dámy. Obrátila se k Rirettě:
»Vyřízeno, Riretto, jdeme.«
»Na jaké jméno?« zeptala se pokladní.
»Paní Lucienne Crispinová.«
Lulu si hodila plášť přes ruku a dala se do běhu; utíkala dolů po velkém schodišti Samaritaine. Riretta šla za ní; několikrát skoro upadla, protože se nedívala, kam šlape,
-55-
měla oči jen pro tu modrou a kanárkově žlutou postavu, která tančila před ní. »Něco na tom je, má nestydaté tělo...« Kdykoli Riretta viděla Lulu zezadu nebo z profilu, zarážela ji nestydatost jejích tvarů, ale nedovedla si vysvětlit proč; byl to jen dojem. »Je štíhlá a pružná, ale je v ní něco sprostého, nepřestává mě to udivovat. Dělá, co může, aby ji šaty co nejvíc obepínaly, tím to asi bude. Říká, že se stydí za svůj zadek, a přitom nosí sukně, které ji přímo oblepují. Má zadek malý, to je pravda, mnohem menší než já, ale je ho víc vidět. Je celý kulatý pod hubenými kyčlemi, dobře vyplňuje sukni, jako by byl do ní ulitý; a taky se kroutí.«
Lulu se otočila a usmály se na sebe. Riretta myslela na nediskrétní tělo své přítelkyně se směsí nesouhlasu a příjemné únavy: malé, vzhůru trčící prsy, hladká kůže, celá žlutá - když se jí člověk dotkne, řekl by, že se dotýká kaučuku -, dlouhá stehna - sprosté tělo s dlouhými údy: »Tělo černošky,« pomyslila si Riretta, »vypadá jako černoška, která tančí rumbu.« U otáčivých dveří uviděla v zrcadle odraz svých plnějších tvarů: »Já jsem sportovnější,« pomyslela si a zavěsila se do Lulu, »ona dělá větší dojem než já, když jsme oblečené, ale nahá vypadám rozhodně já lip než ona.«

Chvilku mlčely, potom Lulu řekla:
»Pierre byl báječný. Vy jste taky byla báječná, Riretto, jsem vám oběma moc vděčná.«
Řekla to nuceným tónem, ale Riretta si toho nevšímala: Lulu nikdy nedovedla děkovat, je příliš plachá. »To je hloupé,« řekla najednou Lulu, »ale budu si muset koupit podprsenku.«
»Tady?« zeptala se Riretta. Šly právě kolem nějakého obchodu s prádlem.
»Ne. Ale vzpomněla jsem si na to, protože jsem je tu viděla. Podprsenky si kupuji u Fischera.«
»Na bulváru Montparnasse?« zvolala Riretta. »Dejte si pozor, Lulu,« pokračovala vážně, »radši bychom se po bulváru Montparnasse neměly moc potloukat, zvláště ne v tuhle hodinu: narazíme na Henriho, to bude krajně nepříjemné.«
»Na Henriho?« řekla Lulu krčíc rameny; »ale ne, proč?« Rirettě rozhořčením zrudly tváře a spánky.
»Vy jste pořád stejná, Lulu, když se vám něco nelíbí, děláte prostě, že to neexistuje. Máte chuť jít k Fischerovi, tak mi tvrdíte, že Henri nechodí po Montparnassu. Víte docela dobře, že tudy chodí každý den v šest, je to jeho cesta. Vždyť jste mi to sama říkala: jde nahoru ulicí de Rennes a čeká na autobus na rohu bulváru Raspail.«
»Předně je teprve pět,« řekla Lulu, »a pak, možná že nebyl v kanceláři: po tom vzkazu, co jsem mu napsala, se asi musel natáhnout.«
»Ale, Lulu,« řekla najednou Riretta, »víte přece, v ulici Quatre-Septembre vedle Opery je taky jeden Fischer.«
»Je,« řekla Lulu ochable, »ale budeme muset jít na Montparnasse.«
»Vy jste dobrá, Lulu! Budeme muset jít na Montparnasse! Vždyť tohle je kousek odtud, mnohem blíž než křižovatka Montparnasse!«
»Mně se jejich zboží nelíbí.«
Riretta si pobaveně pomyslila, že firma Fischer prodává všude stejné zboží.
-56-
Ale Lulu má nepochopitelné vrtochy; bezpochyby je Henri člověk, kterého si v této chvíli nejméně přeje potkat, a přitom to vypadá, jako by schválně dělala všechno, aby na něho narazila.
»Tak dobře,« řekla shovívavě, »pojďme tedy na Montparnasse, ostatně Henri je tak velký, že ho uvidíme dřív než on nás.«
»A co na tom?« řekla Lulu, »když ho potkáme, tak ho potkáme, a hotovo. Však on nás nesní.«
Lulu trvala na tom, že tam půjdou pěšky; řekla, že potřebuje trochu vzduchu. Šly ulicí de la Seině, potom ulicí Odeon a ulicí Vaugirard. Riretta vychvalovala Pierra a dokazovala Lulu, jak se při téhle příležitosti skvěle zachoval.
»Já mám tak ráda Paříž,« řekla Lulu, »mně se bude tak stýskat!«
»I mlčte, Lulu! Když si pomyslím, že si můžete jet do Nizzy, a vám je líto opustit Paříž!«
Lulu neodpověděla, začala se rozhlížet napravo a nalevo se smutným a pátravým výrazem.
Když vycházely od Fischera, uslyšely odbíjet šestou. Riretta vzala Lulu za loket a snažila se ji co nejrychleji odvést. Ale Lulu se zastavila před Baumanovým květinářstvím.
»Podívejte se na ty azalky, Rirettko. Kdybych měla krásný salón, dala bych jich všude plno.«
»Já nemám ráda květiny v květináči,« řekla Riretta.
Byla podrážděná. Otočila hlavu směrem k ulici de Rennes a ovšemže za chvilku uviděla Henriho velkou, neohrabanou postavu. Byl bez klobouku a měl na sobě sportovní sako z kaštanového hnědého tvídu. Riretta nenáviděla kaštanově hnědou:
»Tamhle je, Lulu, tamhle je,« řekla rychle.
»Kde?« ptala se Lulu, »kde je?«
Nebyla o nic klidnější než Riretta.
»Za námi, na protějším chodníku. Zmizme, a neohlížejte se.«
Lulu se přece ohlédla.
»Už ho vidím,« řekla.
Riretta seji snažila odtáhnout, ale Lulu strnula, upřeně se dívala na Henriho. Konečně řekla:
»Myslím, že nás viděl.«
Vypadala postrašeně, najednou Rirettě povolila a poslušně se nechala odvádět.
»Teď se, Lulu, už proboha neohlížejte,« řekla trochu udýchaně Riretta. »Zabočíme doprava na příštím rohu. Je to ulice Delambre.«
Šly velmi rychle a vrážely do chodců. Chvílemi se dala Lulu trochu táhnout, chvílemi táhla dopředu Rirettu zase ona. Nedošly však ještě ani k ulici Delambre, když Riretta uviděla kousek za Lulu velký hnědý stín; pochopila, že je to Henri, a roztřásla se zlostí. Lulu šla se sklopenými víčky, vypadala potměšile a zaujatě. »Teď lituje své neopatrnosti, ale už je pozdě, dobře jí tak.«
Zrychlily krok; Henri šel za nimi bez jediného slova. Přešly ulici Delambre a pokračovaly v chůzi směrem k Observatoři. Riretta slyšela, jak Henrimu vrzají boty;
-57-
ozýval se také jakýsi slabý a pravidelný chrapot, který jim rytmoval chůzi: byl to Henriho dech (Henri vždycky hlučně dýchal, ale nikdy ne takhle moc: buď běžel, aby je dohonil, nebo to bylo vzrušením).
»Musíme dělat, jako by tu nebyl,« uvažovala Riretta. »Nedat znát, že si jeho přítomnost vůbec uvědomujeme.« Ale nedalo jí, aby se na něho koutkem oka nepodívala. Byl bledý jako stěna a víčka měl tak sklopená, že vypadal, jako by měl zavřené oči. »Jako náměsíčník,« pomyslela si Riretta s určitým pocitem hrůzy. Rty se mu třásly a kousek růžové, napůl odlepené náplasti na dolním rtu se začal třást taky. A ten dech: pořád ten stejný, sípavý dech, který teď pokaždé vyvrcholil v jakémsi nosovém zachroptění. Rirettě bylo nepříjemně: Henriho se nebála, ale nemoc a vášeň jí vždycky tak trochu naháněly strach. Po chvíli Henri pomalu natáhl ruku a vzal Lulu za paži, aniž se na ni podíval. Lulu našklebila

ústa, jako by se chtěla rozplakat, a se zachvěním se vyprostila.
»Pfuuu!« udělal Henri.
Riretta měla strašnou chuť se zastavit: píchalo ji v boku a v uších jí hučelo. Ale Lulu téměř běžela; i ona vypadala jako náměsíčná. Riretta měla dojem, že kdyby teď Lulu pustila a zastavila se, ti dva by běželi dál, jeden vedle druhého, němí, bledí jako mrtvoly a se zavřenýma očima.
Henri začal mluvit. Řekl divným, rozkřáplým hlasem:
»Vrať se se mnou.«
Lulu neodpověděla. Henri opakoval stejně chraplavým hlasem bez intonace:
»Jsi moje žena. Vrať se se mnou.«
»Vidíte přece, že se vrátit nechce,« odpověděla Riretta se stisknutými zuby. »Nechte ji být.«
Nezdálo se, že slyšel. Opakoval:
»Já jsem tvůj muž. Já chci, aby ses vrátila se mnou domů.«
»Prosím vás, nechtě ji být,« řekla Riretta ostře, »nic nezískáte, když ji takhle budete otravovat, dejte nám pokoj.«
Překvapeně se obrátil k Rirettě:
»Ona je má žena, je moje, já chci, aby se mnou šla domů.«
Vzal Lulu za ruku a Lulu se tentokrát nevytrhla.
»Jděte pryč,« řekla Riretta.
»Nikam nepůjdu, pořád půjdu za ní, chci, aby se mnou šla domů.«
Mluvení ho namáhalo. Najednou se ušklíbl, až mu byly vidět zuby, a ze všech sil vykřikl:
»Jsi moje!«
Lidé se ohlíželi a smáli. Henri cloumal Lulinou rukou a vrčel s odkrytými zuby jako zvíře. Naštěstí jel kolem prázdný taxík. Riretta zamávala a zastavila se. Také Henri se zastavil, Lulu chtěla jít dál, ale oni ji pevně drželi, každý za jednu ruku.
»Měl byste pochopit,« řekla Riretta a táhla Lulu k jízdní dráze, »že takovými násilnostmi šiji nikdy zpátky nezískáte.
»Nechte ji, nechtě mou ženu,« řekl Henri a táhl na opačnou stranu. Lulu byla bezvládná jako balík prádla.
-58-
»Tak nastoupíte, nebo ne?« zavolal šofér netrpělivě.
Riretta pustila Lulu a začala drobnými údery bušit Henriho do ruky. Zdálo se však, že Henri rány necítí. Po chvíli uvolnil sevření a vyjeveně se na Rirettu zadíval. Riretta na něho také hleděla. S námahou dávala dohromady myšlenky, zmocnilo sejí nesmírné znechucení. Zůstali tak chvíli stát, pohlížejíce jeden druhému do očí; oba prudce dýchali. Potom se Riretta vzchopila, vzala Lulu kolem pasu a dotáhla ji až k taxíku.
»Kam to bude?« zeptal se šofér. Henri šel za nimi, chtěl také nastoupit. Ale Riretta ho vší silou odstrčila a rychle zavřela dvířka.
»Jeďte, jenom jeďte!« řekla šoférovi. »Hned vám řekneme kam.«
Taxík nastartoval a Riretta sklesla dozadu. »Jak to bylo všechno vulgární,« pomyslila si. Nenáviděla Lulu.
»Kam chcete jet, Lulu?« zeptala se něžně.
Lulu neodpověděla. Riretta ji objala a naléhala:
»Musíte mi odpovědět. Chcete, abych vás zavezla k Pierrovi?«
Lulu udělala pohyb, který Riretta považovala za souhlas. Naklonila se dopředu:
»Ulice de Messine 11.«
Když se Riretta obrátila, Lulu se na ni dívala divným pohledem. »Co to...,« začala Riretta.
»Já vás nenávidím,« křičela Lulu, »nenávidím Pierra, nenávidím Henriho! Co po mně všichni chcete? Mučíte mě!«
Zarazila se, jako když utne, a obličej jí celý změkl.
»Plačte,« řekla Riretta s klidnou důstojností, »plačte, udělá vám to dobře.«
Lulu si položila hlavu na kolena a začala vzlykat. Riretta ji objala a přitiskla k sobě. Párkrát ji pohladila po vlasech. Ale v nitru cítila chlad a pohrdání. Když auto zastavilo, Lulu se už uklidnila. Utřela si oči a přepudrovala se.
»Promiňte mi to,« řekla mile, »to byly nervy. Nemohla jsem ho vidět v takovém stavu, působí mi to bolest.«
»Vypadal jako orangutan,« řekla Riretta, která už zase nabyla rovnováhy.
Lulu se usmála.
»Kdy vás uvidím?« zeptala se Riretta.
»Až zítra. Víte, že mě Pierre u sebe nemůže nechat kvůli matce? Bydlím v hotelu du Théâtre. Mohla byste přijít dost brzy, asi tak v devět, jestli se vám to hodí, protože potom půjdu za maminkou.«
Byla celá bílá a Riretta si smutně pomyslela, jak strašně snadno se Lulu dovede rozsypat.
»Dnes večer už toho moc nedělejte,« řekla.
»Jsem hrozně unavená,« řekla Lulu, »doufám, že mě Pierre brzy pustí, ale on nemá nikdy pro takové věci pochopení.«
Riretta zůstala v taxíku a dala se zavést domů. Původně chtěla jít do biografu, ale teď už na to neměla náladu. Hodila klobouk na židli, a udělala krok k oknu. Přitahovala ji však postel, bílá, měkoučká, schoulená ve stínu. Vrhnout se na ni, cítit pohlazení polštáře na rozpálených tvářích. »Já jsem silná, to všechno jsem pro Lulu udělala já,
-59-
ale teď jsem sama a pro mě neudělá nikdo nic.« Tak se litovala, že pocítila, jak jí vlna vzlyků stoupá do hrdla. »Oni si odjedou do Nizzy a já už je neuvidím. Za své štěstí budou vděčit mně, ale už si na mě ani nevzpomenou. A j á tady zůstanu a budu pracovat osm hodin denně a prodávat u Burmy nepravé perly.« Když jí první slzy smáčely tváře, měkce sklesla na postel. »V Nizze...,« opakovala s trpkým pláčem, »v Nizze.. .na sluníčku.. .na Riviéře...«
III

Áach! Černá noc. Člověk by řekl, že po pokoji někdo chodí: muž v bačkorách. Opatrně zdvihá jednu nohu, pak druhou, nevyhne se však lehkému zapraskání podlahy. Zastavuje se, chvíli je ticho, potom se náhle přenese na druhý konec pokoje a začíná svou bezcílnou chůzi znova, jako posedlý. Lulu byla zima, přikrývky byly příliš tenké. Řekla nahlas: »Ach!« a zvuk vlastního hlasuji polekal.
Áach! Jsem přesvědčená, že se teď dívá na nebe a na hvězdy, že si zapaluje cigaretu, je někde venku, říká, že má rád nafialovělé zabarvení pařížské oblohy. Vrací se domů, pomaloučku, polehoučku, má poetickou náladu, když je po tom, říkal mi to, a je mu lehko jako čerstvě podojené krávě už na to nemyslí - a já jsem pošpiněná. Bodejť by nebyl teď čistý, nechal své svinstvo tady ve tmě, je toho plný ručník, a prostěradlo uprostřed postele je vlhké, nemůžu natáhnout nohy, protože bych na kůži cítila vlhkost, taková ohavnost, ale on je pěkně suchý, slyšela jsem ho, jak si pod mým oknem hvízdal, když odsud šel; byl tady dole, suchý a svěží ve svých pěkných šatech, v převlečníku, oblékat se dovede, to se mu musí nechat, žena na něho může být hrdá, když s ním někam jde, byl dole pod oknem a já jsem tu ve tmě byla nahá a bylo mi zima a rukama jsem si třela břicho, protože jsem měla pocit, že jsem pořád ještě mokrá. »Zaskočím nahoru, jen abych se podíval na tvůj pokoj,« povídá. Zůstal tu dvě hodiny a postel vrzala, taková mizerná malá železná postel. To bych ráda věděla, jak na tenhle hotel přišel, že prý tu jednou čtrnáct dní bydlel, prý mi tu bude dobře, mají tu divné pokoje, viděla jsem dva, nikdy jsem neviděla něco tak maličkého, a jsou plné nábytku, samá kanapíčka a taburetky, smrdí to tu milováním, nevím, jestli tu opravdu čtrnáct dní bydlel, ale jestli ano, tak určitě ne sám; rozhodně ke mně nemá moc úcty, když mě nakvartýroval zrovna sem. Ten chlap z hotelové kanceláře se pochechtával, když jsme šli nahoru, je to Alžířan, nenávidím tyhle lidi, mám z nich strach, díval se mi na nohy, potom zase zašel do kanceláře, jistě si říkal: »Už jsou v tom, už to dělají,« a představoval si ohavné věci, prý je to děsné, co tam u nich dělají se ženami, když jim některá padne do rukou, kulhá z toho na celý život; a celou dobu, co mě Pierre obtěžoval, jsem myslela na toho Alžířana, který myslel na to, co dělám, a který si představoval ještě větší hnusnosti, než opravdu byly. Někdo je v pokoji!
Lulu zatajila dech, ale praskání skoro ihned přestalo. Bolí mě mezi nohama, svědí to a řeže, mám chuť brečet, a takhle to bude každou noc, jenom ne zítra, protože to budeme ve vlaku. Lulu se kousla do rtu a otřásla se, protože si vzpomněla, že při tom sténala. To není pravda, nesténala jsem, jen jsem silněji vydechla, protože když na mně leží, je tak těžký, že mi vyráží dech. Řekl mi: »Naříkáš, tak máš rozkoš,« je mi

odporné, když se při tom mluví, chtěla bych, aby při tom na sebe člověk zapomněl. Ale on nepřestává říkat nechutnosti. Předně jsem nenaříkala, já vůbec nemůžu cítit rozkoš, to je jednou fakt, doktor to říkal, leda když si to udělám sama. On tomu nechce věřit, žádný tomu nikdy nechce věřit, všichni říkají: »To je proto, že s tebou špatně začali, počkej, já tě naučím, co je rozkoš,« nechala jsem je mluvit, vím přece, jak na tom jsem, jeto něco jako nemoc, aleje to zlobí.
Někdo šel nahoru po schodech. Někdo se vrací domů. Ledaže by to proboha byl zase on. Je schopný se vrátit, jestli zas dostal chuť. On to není, to jsou nějaké těžké kroky - jestli to není - Lulu začalo srdce prudce skákat v hrudi - jestli to není ten Alžířan, ví, že tu jsem sama, přijde a zabouchá na dveře - já to nesnesu, já to nevydržím, ne, to je o patro níž, nějaký chlap se vrací, strká klíč do zámku, tomu to trvá, bude asi opilý, to bych ráda věděla, co je to za lidi, co spí v tomhle hotelu, asi pěkná sebranka; odpoledne jsem potkala takovou zrzavou ženskou, měla oči, jako kdyby brala drogy. Já jsem nenaříkala! Samozřejmě že mě nakonec vzrušil s tím svým dražděním, on to dovede; mám hrůzu z mužských, co to dovedou, radši bych spala s panicem. Ty ruce, které jdou rovnou tam, kam mají, které se zlehka dotýkají, které trochu přitlačí, ne moc...považují vás za hudební nástroj a jsou pyšní, že na něj dovedou hrát. Nenávidím to, když mě vzruší, mám pak vyschlo v krku, mám strach a takovou pachuť v puse a jsem pokořená, protože oni si myslí, že mě ovládají; Pierrovi bych dala pár facek, když se začne tvářit samolibě a prohlašuje: »Já mám techniku.« Panebože, když si řeknu, že život je tohle, že pro tohle se člověk upravuje a strojí, pro to chce být hezký, a všechny romány se točí okolo toho a pořád se na to myslí a nakonec je to tohle, jde se do pokoje s chlapem, který vás napůl udusí a pak vám pomokří břicho. Chci spát, ach, kdybych aspoň mohla trošku spát, zítra budu celou noc na cestě, budu celá rozlámaná. Ráda bych byla přece aspoň trochu svěží, až se budu procházet po Nizze; prý je to tam moc krásné, jsou tam malé italské uličky a na slunci schne barevné prádlo, usadím se tam se svým malířským stojanem a budu malovat a malé holčičky se přijdou podívat, co to dělám. Svinstvo! (Pohnula se trochu a dotkla se bokem vlhké skvrny.) Bere mě s sebou jen kvůli tomuhle. Nikdo, nikdo mě nemá rád. Šel vedle mne a já skoro omdlévala a čekala jsem laskavé slovo, kdyby řekl: »Miluju tě!«, nevrátila bych se k němu, to ne, ale řekla bych mu něco milého, rozešli bychom se jako přátelé, čekala jsem, čekala, vzal mě za ruku, nechala jsem mu ji, Riretta zuřila, to není pravda, že vypadal jako orangutan, ale věděla jsem, že si ona něco takového myslí, dívala se na něho úkosem těma zlýma očima, to je zvláštní, jak dovede být zlá, ale přece, když mě vzal za ruku, nebránila jsem se, ale on nechtěl mne, on chtěl svou ženu, protože se se mnou oženil a je můj manžel; vždycky mě snižoval, říkal, že je inteligentnější než já, a za všechno, co se stalo, může on; nemusel se na mne vytahovat a byla bych u něho zůstala. Jsem přesvědčená, že mu v téhle chvíli ani nechybím, nepláče, chrápe, tak je to, a je moc rád, že má postel pro sebe a že si může natáhnout ty dlouhé nohy. Chtěla bych umřít. Bojím se, aby si o mně nemyslel nic špatného; nemohla jsem mu nic vysvětlit, protože mezi námi byla Riretta, mluvila, pořád mluvila, vypadala hystericky. Teď je spokojená, gratuluje si, jakou měla odvahu, to je toho, když je Henri mírný jako ovečka. Jdu. Nemohou mě přece

donutit, abych ho opustila jako psa. Vyskočila z postele a otočila vypínačem. Punčochy a kombiné, to stačí. Tak spěchala, že se nenamáhala česáním, a lidé nebudou vědět, až mě uvidí, že jsem nahá pod tímhle velkým šedým pláštěm, který mi sahá až k patám. Alžířan - zastavila se s tlukoucím srdcem - budu ho muset vzbudit, aby mi otevřel dveře. Tiše se plížila dolů, ale každý schod praskal; zaklepala na okno kanceláře.

»Co je?« řekl Alžířan. Měl zarůžovělé oči a rozcuchané vlasy, nevypadal nijak hrozivě.
»Otevřete mi,« řekla Lulu suše.
Za čtvrt hodiny zazvonila u Henriho.
»Kdo je to?« zeptal se Henri skrz dveře.
»To jsem já.«
Nic neříká, nechce mě pustit domů. Ale já budu klepat na dveře, dokud mi neotevře, povolí kvůli sousedům. Za minutu se dveře pootevřely; objevil se Henri, bledý jako stěna a s vřídkem na nose; byl v pyžamu. »Nespal, pomyslila si něžně.
»Nechtěla jsem odejít jen tak, chtěla jsem tě ještě vidět.«
Henri stále nic neříkal. Lulu vešla dovnitř, odstrčila ho přitom trochu. Jak je nemotorný, pořád se plete do cesty, dívá se na mne vyjevenýma očima, ruce mu visí, neví, co si počít se svým tělem. Mlč, no tak mlč, vždyť vidím, že jsi dojatý a že nemůžeš mluvit. S námahou se snažil polknout a dveře musela zavřít Lulu.
»Přeju si, abychom se rozešli jako přátelé,« řekla.
Otevřel ústa, jako by chtěl něco říci, pak se rychle obrátil a odběhl. Co dělá? Netroufala si za ním jít. Pláče? Vtom ho slyšela kašlat; byl na záchodě. Když se vrátil, pověsila se mu na krk a přitiskla mu svá ústa na ústa: bylo cítit, že zvracel. Lulu začala vzlykat.
»Mně je zima,« řekl Henri.
»Pojďme si lehnout,« navrhla s pláčem, »můžu tu zůstat až do zítřka do rána.«
Lehli si a Lulu se otřásala obrovskými vzlyky, protože zase byla ve svém pokoji a ve své krásné čisté posteli a zase viděla červený záblesk v okenní tabuli. Myslela, že ji Henri obejme, ale on nedělal nic, ležel rovně natažený, jako by někdo dal do postele kůl. Je stejně upjatý, jako když mluví s nějakým Švýcarem. Vzala mu hlavu do obou rukou a upřeně se na něho zadívala: »Jsi čistý, ty jsi čistý.« Dal se do pláče.
»Bože, já jsem nešťastný,« řekl, »jakživ jsem nebyl tak nešťastný.«
»Já taky ne,« řekla Lulu.
Dlouho plakali. Za chvíli zhasla a položila mu hlavu na rameno. Kdybychom takhle mohli zůstat pořád: čistí a smutní jako dva sirotci. Ale to není možné, to v životě nejde. Život je obrovská vlna, která na Lulu dopadne a vyrve ji z Henriho náruče. Tvá ruka, tvá velká ruka. Je na ně pyšný, že je má velké, říká, že potomci starých rodů mají vždycky velké končetiny. Už mě nebude brát kolem pasu; lechtalo to trochu, ale byla jsem pyšná, protože ho prsty skoro objal. To není pravda, že je impotentní - je čistý, čistý a trošičku líný. Usmála se skrz slzy a políbila ho pod bradu.
»Co řeknu rodičům?« řekl Henri. »Matka z toho umře.«
Paní Crispinová z toho neumře, naopak, bude triumfovat. Při jídle se všichni o mně budou káravě bavit a tvářit se, jako že toho moc vědí, ale že nechtějí všechno
-62-
říkat kvůli maličké, které je šestnáct, která je moc mladá, aby se před ní mohlo o některých věcech mluvit. Ona se bude v duchu uchechtávat, protože bude všechno vědět, vždycky všechno ví a nemůže mě ani cítit. Takové bahno! A všechno bude svědčit proti mně.
»Neříkej jim to hned,« zaprosila, »řekni, že jsem v Nizze ze zdravotních důvodů.«
»Nebudou mi to věřit.«
Líbala Henriho drobnými rychlými polibky na obličej.
»Ty jsi na mě, Henri, nebyl dost hodný.«
»To je pravda, nebyl,« řekl Henri, »nebyl jsem dost hodný. Ale ty jsi také nebyla hodná,« dodal po úvaze.
»Nebyla. Hú!« řekla Lulu, »jak jsme nešťastní!«
Plakala tak silně, až měla dojem, že se zalkne; za chvíli bude den a ona odejde. Člověk nikdy, nikdy nedělá to, co chce, je prostě vlečen.
»Neměla jsi takhle odejít,« řekl Henri.
Lulu vzdychla.
»Měla jsem tě moc ráda, Henri.«
»A teď už nemáš ?«
»Není to totéž.«
»S kým jedeš?«
»S lidmi, které neznáš.«
»Jak to, že se znáš s lidmi, které já neznám,« řekl Henri zlostně, »kde ses s nimi setkala?«
»Nech toho, drahoušku, můj Gulliverku, přece nebudeš v takové chvíli dělat manžela.«
»Ty pojedeš s mužem!« řekl Henri a plakal přitom.
»Poslyš, Henri, přísahám ti, že ne, přísahám ti to při mamince zdraví, muži jsou mi teď příliš protivní. Jedu s jednou rodinou, jsou to přátelé Riretty, starší lidé. Chci žít sama, oni mi najdou práci; ach, Henri, kdybys věděl, jak potřebuju žít sama, jak se mi to všechno hnusí.«
»Co?« řekl Henri, »co se ti hnusí ?«
»Všechno!« políbila ho, »jenom ty se mi nehnusíš, miláčku.«
Vsunula ruce pod Henriho pyžama a dlouze ho hladila po celém těle. Zachvěl se pod těmi ledovými prsty, ale nechal se hladit, řekl jen:
»Mně bude špatně.«
Henrim se určitě něco zlomilo.
sedm hodin Lulu vstala s očima opuchlýma od pláče a řekla unaveně:
»Budu se tam muset vrátit.«

»Kam?«
»Bydlím v hotelu du Théátre, ulice Vandamme. Je to mizerný hotel.«
»Zůstaň se mnou.«
»Ne, Henri, prosím tě, nenaléhej, řekla jsem ti, že to nejde.«
»To nás odnáší proud, takový je život; nemůžeme tomu ani rozumět, ani to
-63 -
nelze soudit, jen se můžeme dát unášet. Zítra budu v Nizze.« Vešla do koupelny, aby si omyla oči vlažnou vodou. Oblékla si plášť a otřásla se. »Je to jako osud. Jen abych mohla dnes v noci spát, jinak přijedu do Nizzy utahaná jako pes. Doufám, že koupil první třídu; bude to poprvé, co pojedu první třídou. Všechno vždycky takhle dopadne: už léta si přeju podniknout nějakou dlouhou cestu první třídou, a když k tomu jednou dojde, zpacká se to všechno tak, že už z toho nemám skoro žádnou radost.« Spěchala, už aby byla pryč, protože na těch posledních chvilkách bylo něco nesnesitelného.
»Co budeš dělat s tím Galloisem?« zeptala se.
Gallois si u Henriho objednal plakát. Henri ho udělal, a Gallois ho teď nechtěl.
»Nevím,« řekl Henri.
Zachumlal se do přikrývek, koukalo z něho jen kus ucha a vlasy. Řekl pomalu a ochable:
»Chtěl bych týden spát.«
»Sbohem, miláčku,« řekla Lulu.
»Sbohem.«
Naklonila se k němu, poodhrnula přikrývky a políbila ho na čelo. Dlouho stála na chodbě a nemohla se odhodlat za sebou zavřít dveře bytu. Po chvíli odvrátila oči a prudce zabrala za kliku. Zaslechla suché zacvaknutí a měla dojem, že omdlí; podobný pocit zažila, když dopadla první lopatka hlíny na otcovu rakev.
»Henri nebyl moc milý. Taky mohl vstát a doprovodit mě až ke dveřím. Myslím, že bych byla míň nešťastná, kdyby byl ty dveře zavřel on.«
IV
»Tohle že udělala!« řekla Riretta s pohledem upřeným do daleka, »no tohle!«
Byl večer. Pierre je okolo šesté zavolal a Riretta za ním přišla do Dómu.
»Ale vždyť vy jste se s ní měla ráno v devět sejít, ne?« řekl Pierre.
»Sešla jsem se s ní.«
»Nechovala se nějak divně?«
»Vůbec ne,« odpověděla Riretta, »ničeho jsem si nevšimla. Vypadala trochu unaveně, ale řekla mi, že po vašem odchodu špatně spala, protože byla rozčilená, že uvidí Nizzu, a také že se trochu bála toho alžírského vrátného.. .Ano, dokonce se mě ptala, jestli myslím, že jste koupil lístky první třídy, řekla, že bylo vždycky jejím životním snem cestovat první třídou. Ne,« rozhodla Riretta, »jsem přesvědčená, že na nic takového nemyslila; aspoň dokud jsem s ní byla. Zůstala jsem u ní dvě hodiny, a já mám v takových věcech dost postřeh, překvapilo by mě, kdyby mi něco takového ušlo. Namítnete, že je hodně uzavřená - ale já už se s ní stýkám čtyři roky, viděla jsem ji za nejrůznějších okolností, znám Lulu od a až do zet.«
»Tak ji přemluvili ti Texierovi. Je to divné...« Na chvíli se zasnil, a najednou dodal: »To bych rád věděl, kdo jim dal Lulinu adresu. Hotel jsem vybral já a ona o něm předtím nikdy ani neslyšela.«
Roztržitě si hrál s dopisem od Lulu, a Riretta byla rozmrzelá, protože by si ho byla ráda přečetla, a on jí to nenabídl.
»Kdy jste ho dostal?« zeptala se konečně.
-64-
»Ten dopis... ?« Podal j í ho s velkou prostotou. »Tady ho máte, přečtěte si ho. Museli ho doručit k domovnici někdy kolem jedné hodiny.« Byl to tenký fialový list papíru, jaké prodávají v trafice:
Můj velký miláčku,
přišli sem Texierovi (nevím, kdo jim dal adresu) a já Tě moc zarmoutím, ale nepojedu nikam, má lásko, můj Pierroušku; zůstanu s Henrim, protože je příliš nešťastný. Byli ho dnes ráno navštívit, nechtěl jim otevřít, a paní Texierová říká, že ani nevypadal jako člověk. Byli moc hodní a chápou mé důvody, ona říká, že vinu na tom nese jedině on, že je to bručavý medvěd, ale v jádru není zlý. Řekla, že něco takového potřeboval, aby si uvědomil, jak na mně lpí. Nevím, kdo jim dal mou adresu; neřekli mi to, asi mě museli náhodou zahlédnout ráno, když jsem šla s Rirettou z hotelu. Paní Texierová řekla, že ví, že na mně žádá úžasnou oběť, ale že mě zná natolik, aby věděla, že se z ní nebudu chtít vyvlíct. Hrozně lituju naší krásné cesty do Nizzy, má lásko, ale myslím, že ty nebudeš tak nešťastný, protože dál budu tvá. Jsem celým srdcem a celým tělem Tvá a budeme se vídat stejně často jako dřív. Ale Henri by se zabil, kdyby mne neměl, nemůže beze mne být; ujišťuju Tě, že to není nic příjemného, mít takovou zodpovědnost. Doufám, že nenasadíš ten svůj ošklivý mračivý výraz, co mi nahání strach, nechceš přece, abych si dělala výčitky, viď, že ne? Za chvíli se vracím k Henrimu, je mi dost nepříjemné pomyšlení, že ho uvidím v tomhle stavu. Ale budu dost silná, abych mu stanovila své podmínky. Předně chci víc volnosti, protože Tě miluju, chci, aby nechal Roberta na pokoji a aby už nikdy neříkal nic ošklivého o mamince. Miláčku, jsem moc smutná, chtěla bych, abys tu byl, toužím po Tobě, tisknu se k Tobě a cítím Tvá pohlazení po celém těle. Zítra v pět budu v Dómu.
Lulu
»Chudák Pierre!«
Riretta ho vzala za ruku.
»Vlastně mě to mrzí hlavně kvůli ní,« řekl Pierre. »Potřebovala by slunce a čerstvý vzduch. Ale když se rozhodla takhle.. .Matka mi dělala příšerné výstupy« pokračoval, »vila je její, nechtěla, abych si tam přivedl ženu.«

»Tak?« řekla Riretta přerývaným hlasem. »Tak? Pak je tedy všechno v pořádku, všichni jste spokojeni!«
Pustila Pierrovu ruku: cítila, aniž věděla proč, jak ji zaplavuje hořká lítost.
-65-
mladí vůdce
»V těch andílkovských šatičkách vypadám rozkošně.« Paní Portierová řekla mamince: »Ten váš chlapec je přímo k nakousnutí. V těch andílkovských šatičkách vypadá rozkošně.« Pan Bouffardier si Luciena přitáhl mezi kolena a pohladil ho po pažích: »Vždyť je to úplná holčička,« řekl s úsměvem. »Jakpak se jmenuješ? Lucinka, Jacquelina nebo Markétka?« Lucien celý zradí a řekl: »Jmenuju se Lucien.« Nebyl si už docela jist, jestli opravdu není holčička: různí lidé ho líbali a říkali mu přitom slečinko, všem připadal s těmi gázovými křídly, v dlouhých modrých šatech a s plavými kadeřemi roztomilý; měl strach, aby se lidé najednou nerozhodli, že už není chlapeček; nadarmo by protestoval, nikdo by ho neposlouchal, nedovolili by mu odložit sukni, leda kdyby šel spát, ráno by ji zase našel u postele, a kdyby chtěl ve dne lulat, musel by šiji vyhrnout jako Nenetka a sednout si na bobek. Všichni by mu říkali: má hezká děvenko: možná že už se to stalo, že už jsem holčička; cítil se uvnitř tak měkký, až mu z toho bylo trochu nanic a hlas mu písklavě plynul ze rtů a oblými pohyby nabízel všem květiny, měl chuť dát si pusu do loketní jamky. Pomyslil si: to není doopravdy. Býval rád, když něco nebylo doopravdy, ale tenkrát o masopustním úterku se bavil víc: tehdy ho převlékli za pierota a spolu s Ririm s křikem pobíhali a poskakovali a pak se schovali pod stoly. Maminka ho lehce plácla lorňonem. »Jsem na svého chlapečka pyšná.« Byla vznešená a krásná, byla nejtlustší a největší ze všech paní. Když šel Lucien kolem dlouhého bufetu, pokrytého bílým ubrusem, tatínek, který zrovna popíjel sklenici šampaňského, ho zdvihl do náruče a řekl mu: »Chlapíku!« Lucien měl chuť dát se do pláče a říci: »Ále!«; požádal o oranžádu, protože byla ledová a protože mu ji zakázali pít. Ale nalili mu jen na dva prsty do docela malé skleničky. Měla lepkavou chuť a vůbec nebyla tak ledová: Lucien začal vzpomínat na oranžády s ricinovým olejem, které polykal, když byl tak nemocný. Dal se do pláče a utěšovalo ho, když pak seděl v autě mezi tatínkem a maminkou. Maminka tiskla Luciena k sobě, byla teplá a navoněná, celá hedvábná. Chvílemi zbělel vnitřek auta jako křída, Lucien mhouřil oči; fialky, které měla maminka na živůtku, vystupovaly ze stínu a Lucien najednou vdechoval jejich vůni. Ještě trochu povzlykával, ale cítil se ochablý a lechtivý, jen nepatrně lepkavý jako ta oranžáda; měl chuť cákat se ve vaničce a aby ho maminka myla gumovou houbou. Dovolili mu, aby spal v tatínkově a maminčině ložnici, jako když byl miminko; smál se a rozhoupal vrzavá pera postýlky a tatínek řekl: »To dítě je předrážděné.« Vypil trochu vody z pomerančových květů a viděl tatínka v košili.
Drahý den byl Lucien přesvědčen, že na něco zapomněl. Velmi dobře si pamatoval, co se mu zdálo; tatínek a maminka chodili oblečení jako andělé, Lucien seděl nahatý na hrníčku, tloukl na buben, tatínek a maminka kolem něho poletovali; byl to nepříjemný sen. Ale před tím snem něco bylo. Lucien se asi vzbudil. Když se snažil upamatovat se, viděl dlouhý černý tunel, osvětlený modrou lampičkou, takovou jako noční lampa, kterou rodiče rozsvěcovali večer v ložnici. Docela na dně té temné
-66-
a modré noci se něco stalo, něco bílého. Posadil se mamince k nohám a vzal si bubínek. Maminka mu řekla: »Proč se na mne tak koukáš, zlatíčko?« Sklopil oči, udeřil do bubínku a vykřikl: »Bum ratata bum!« Ale když odvrátila hlavu, začal šiji podrobně prohlížet, jako by ji viděl poprvé. Modré šaty s látkovou růží, ty poznával, obličej také. A přece už to nebylo totéž. Najednou se mu zdálo, že na to přišel; bude-li ještě chvilku přemýšlet, vybaví se mu to, co hledá. Tunel se rozsvítil bledě šedým světlem a něco se tam hýbalo. Lucien se lekl a vykřikl, tunel zmizel. »Co je ti, miláčku?« řekla maminka. Klekla si k němu a vypadala znepokojeně. »Já si hraju,« řekl Lucien. Maminka hezky voněla, ale bál se, aby se ho nedotkla: připadala mu divná, tatínek ostatně také. Rozhodl se, že už k nim do ložnice nepůjde nikdy spát.
V následujících dnech si maminka ničeho nevšimla. Lucien se jako obvykle pořád kolem ní motal a bavil se s nijako opravdový malý muž. Chtěl, aby mu vypravovala o Červené Karkulce, a maminka si ho vzala na klín. Usměvavá a vážná se zdviženým ukazováčkem povídala o vlkovi a o babičce. Lucien se na ni díval, říkal jí: »A co bylo potom?« a chvílemi se dotýkal jejích kadeří na krku; neposlouchal ji však, uvažoval, jestli je to opravdová maminka. Když dokončila pohádku, řekl: »Maminko, povídej mi, jak jsi byla malá holčička.« A maminka povídala: ale třeba lhala. Snad byla nejdřív chlapeček a oblékli ji do sukýnek - jako onehdy večer Luciena - a pak je nosila dál, aby to vypadalo, jako že je holčička. Něžně ohmatával maminčiny krásné paže, které byly pod hedvábím měkké jako máslo. Co by se stalo, kdyby mamince svlékli šaty a kdyby si vzala tatínkovy kalhoty? Snad by jí hned vyrostly černé vousy. Tiskl maminčinu paži ze všech sil; měl dojem, že se mu před očima promění v nějaké strašné zvíře - nebo že se z ní stane žena s vousem, jako ta na pouti. Smála se, ústa od ucha k uchu, a Lucien viděl jej í růžový jazyk a vnitřek hrdla: bylo to ošklivé, měl chuť tam plivnout. »Haha!« řekla maminka, »jak pevně mě tiskneš, ty můj človíčku! Jen stiskni hodně moc! Tak moc, jak mě máš rád!« Lucien vzal jednu z těch pěkných rukou se stříbrnými prsteny a pokryl ji polibky. Ale druhý den, když byl na hrníčku a ona seděla vedle něho a říkala mu: »Tlač, Luciene, tlač, moje zlatíčko, prosím tě,« přestal najednou tlačit a trochu zadýchaně se jí zeptal: »Ale jsi moje opravdická maminka vid'?« Řekla mu: »Ty hlupáčku,« a ptala se, jestli už to brzy bude. Od toho dne byl Lucien přesvědčen, že hraje komedii, a už jí nikdy neřekl, že se s ní ožení, až bude veliký. Nevěděl však dobře, co je to za komedii: možná že té tunelové noci ukradli zloději tatínka a maminku z postele a dali tam místo nich tyhle dva. Nebo to opravdu je maminka a tatínek, ale ve dne hrají jakousi roli a v noci jsou docela jiní. Luciena ani moc nepřekvapilo, když se o Štědrém večeru najednou probudil a viděl je, jak dávají do krbu hračky. Druhý den povídali něco o Ježíškovi a Lucien dělal, jako že jim věří: domníval se, že to patří k jejich úloze; patrně ty hračky ukradli. V únoru dostal spálu a měl při tom velkou zábavu.
Když se uzdravil, začal si hrávat na sirotka. Sedl si pod kaštan doprostřed trávníku, nabral do rukou hlínu a myslel si: »Jako jsem sirotek, budu se jmenovat Ludvíček. Jako jsem šest dní nejedl.« Služka Germaine ho zavolala k obědu a u stolu pokračoval ve hře; tatínek ani maminka nic nepozorovali. Ujali se ho zloději a chtějí z něho udělat kapsáře. Až se

naobědvá, uteče a půjde je udat. Jedl a pil velmi málo;
-67-
četl v Hospodě u Anděla strážce, že první jídlo vyhladovělého člověka má být lehké. Bylo to zábavné, protože všichni hráli. Maminka a tatínek hráli, že jsou maminka a tatínek; maminka dělala, jako že se trápí, protože její zlatíčko tak málo jí, tatínek dělal, jako že čte noviny a jako že občas zašermuje prstem Lucienovi před nosem a řekne: »Bambuláku, sněhuláku!« A Lucien také hrál, ale nakonec už dobře nevěděl, na co si vlastně hraje. Zeje sirotek? Nebo zeje Lucien? Podíval se na karafu. Ve vodě tančilo na dně takové červené světýlko a člověk by přísahal, že tatínkova ruka je uvnitř karafy, celá osvětlená a obrovská, s černými chloupky na prstech. Lucien měl najednou dojem, že karafa si hraje na to, že je karafou. Výsledek byl, že se sotva dotkl jídla a odpoledne dostal takový hlad, že musel ukradnout půl tuctu švestek a skoro si zkazil žaludek. Pomyslil si, že už toho má dost, hrát si na Luciena. Nemohl si to však odvyknout a zdálo se mu, že pořád vlastně hraje. Přál si být jako pan Bouffardier, takový ošklivý a vážný. Když přišel pan Bouffardier na večeři, sklonil se nad maminčinu ruku a řekl: »Služebník, madame,« a Lucien si stoupl doprostřed salónu a obdivně si ho prohlížel. Ale nic z toho, co potkávalo Luciena, nebylo nikdy vážné. Když upadl a udělal si bouli, zarazil se uprostřed pláče a uvažoval: »Bolí to doopravdy?« To se cítil ještě smutnější a začal plakat tím víc. Když políbil mamince ruku a řekl přitom: »Služebník, madame,« maminka mu rozcuchala vlasy a řekla: »To není hezké, myško moje, nemáš si dělat legraci z dospělých lidí,« a Lucien byl celý skleslý. Jistou důležitost pociťoval jedině první a třetí pátek v měsíci. V tyto dny přicházely maminku navštívit různé paní a mezi nimi byly vždycky dvě nebo tři ve smutku; Lucien měl rád paní ve smutku, hlavně když měly velké nohy. Celkem vzato byl rád mezi dospělými, protože jsou tak důstojní - a člověka ani nenapadne, aby si o nich myslel, že se v posteli zapomínají a dělají všelijaké věci jako malí kluci; mají na těle tolik šatů, a tak tmavých, že si člověk nemůže představovat, co mají pod nimi. Když jsou pohromadě, jedí všechno možné, povídají si, a dokonce i jejich smích zní vážně, je to krásné jako při mši. Dámy jednaly s Lucienem jako s osobností. Paní Couffinová brávala Luciena na klín, poplácávala ho po lýtkách a prohlašovala: »Tohle je nejrozkošnější drobek, jakého jsem kdy viděla.« Potom se ho vyptávala na jeho záliby, líbala ho a chtěla vědět, čím bude, až vyroste. Někdy odpovídal, že bude velkým vojevůdcem jako Panna orleánská a že dobude na Němcích zpátky Alsasko-Lotrinsko, jindy zase, že chce být misionářem. Když to povídal, věřil tomu, co říká. Paní Bessová byla velká a silná žena s malým knírkem. Chytila někdy Luciena, lechtala ho, a říkala mu: »Moje panenko.« Lucienovi se to velmi líbilo, smál se radostí a kroutil se pod lechtajícími prsty; představoval si, že je panenka, rozkošná panenka pro dospělé, a byl by chtěl, aby ho paní Bessová svlékla a umyla a dala hajat do docela malinké kolébky jako gumové miminko. A někdy paní Bessová říkala: »Jestlipak umí má panenka mluvíte a stiskla mu trochu břicho. A Lucien předstíral, že je panenka s mluvicím mechanismem, přiškrceně řekl: »Kvík,« a oba se tomu smáli.
Pan farář, který k nim chodil každou sobotu na oběd, se ho ptal, jestli má maminku rád. Lucien svou hezkou maminku a tatínka, který je tak silný a tak hodný, zbožňoval. Odpověděl: »Mám,« a díval se panu faráři do očí s trochu furiantským výrazem, který všechny rozesmál. Pan farář měl hlavu jako malina, červenou a
-68-
uhro vitou, z každého zrnka trčel chlup. Řekl Lucienovi, že je to dobře, že maminku musí mít člověk vždycky moc rád, a potom se Luciena ptal, jestli má radši maminku nebo pánbíčka. Lucien nedovedl hned uhodnout odpověď, a tak začal potřásat kadeřemi, kopat do vzduchu a křičet: »Bum ratata bum,« a dospělí pokračovali v rozmluvě, jako by Lucien neexistoval. Běžel na zahradu a vyklouzl ven zadní brankou měl s sebou svou rákosovou hůlku. Lucien ovšem nikdy nesměl ze zahrady ven, to bylo zakázané; obvykle byl hodný chlapeček, ale toho dne měl chuť neposlechnout. Podíval se vyzývavě na porost kopřiv; hned bylo vidět, že je to zakázané místo: zeď byla zčernalá, kopřivy jsou zlý a ošklivý plevel, a zrovna pod nimi nějaký pes něco utrousil; páchlo to tu kopřivami, psím výkalem a horkým vínem. Lucien práskal hůlkou do kopřiv a křičel: »Mám rád maminku, mám rád maminku.« Viděl polámané kopřivy, uboze visely dolů a tekla z nich bílá šťáva, bělavé a chlupaté krky se jim roztřepily, když se zlomily; slyšel slabý osamělý hlásek křičet: »Mám rád maminku, mám rád maminku,« kolem bzučela tlustá modrá moucha; byla to masařka. Lucien její bál - a pach něčeho zakázaného, mocný, hnilobný a poklidný pach mu naplňoval nozdry. Opakoval: »Mám rád maminku,« ale vlastní hlas mu připadal divný, dostal strašný strach a běžel rovnou do salónu. Od toho dne Lucien pochopil, že maminku rád nemá. Necítil žádnou vinu, ale byl dvojnásob roztomilý, protože se domníval, že každý musí celý život dělat, jako že má své rodiče rád, jinak je ošklivý chlapeček. Paní Fleurierové připadal Lucien čím dál něžnější, a právě to léto vypukla válka a tatínek odjel na frontu a maminka byla ve svém zármutku tak ráda, že je Lucien tak pozorný; odpoledne, když v lehátku odpočívala na zahradě, protože byla tak nešťastná, běžel jí pro polštář a vsunul jí ho pod hlavu nebo jí přikrýval nohy pokrývkou, a ona se se smíchem bránila: »Vždyť mi bude horko, ty můj chlapečku, jaký ty jsi hodný!« Vroucně ji líbal, celý udýchaný jí říkal: »Ty jsi má maminka, moje maminka!« a pak se šel posadit ke kmeni kaštanu.
Řekl: »Kaštane!« a čekal. Ale nic se nestalo. Maminka ležela pod verandou, docela malinká uprostřed dusného těžkého ticha. Vonělo to zahřátou trávou, dalo se tu hrát na badatele v pralese, ale Lucien už neměl chuť si hrát. Nad červeným hřebenem zdi se chvěl vzduch a slunce dělalo palčivé skvrny na zemi a Lucienovi na rukou. »Kaštane!« Byl to otřes; když Lucien řekl mamince: »Moje pěkná, hezká maminko,« maminka se usmála, a když řekl Germaině, že je stará škatule, Germaine plakala a žalovala to mamince. Ale když se řeklo: »Kaštane,« nestalo se vůbec nic. Ucedil mezi zuby: »Ošklivej strome,« a nebyl přitom docela klidný, ale když se strom ani nepohnul, opakoval hlasitěji: »Ošklivej strome, ošklivej kaštane, počkej, já ti dám, jen počkej!« a kopal do něho. Ale strom zůstal klidný, úplně klidný, jako by byl ze dřeva. U večeře řekl Lucien mamince: »Víš, maminko, stromy jsou opravdu ze dřeva,« a dělal přitom ten svůj udivený obličejík, který se mamince tak líbil. Ale paní Fleurierová nedostala polední poštou žádný dopis. Řekla suše: »Nedělej ze sebe hlupáka.« Z Luciena se stal malý kazisvět. Rozbíjel všechny hračky, aby poznal, jak jsou udělané; rozřezal opěradlo lenošky starou tatínkovou břitvou, shodil tanagrovou sošku v salóně, aby se přesvědčil, jestli je dutá a jestli

v ní něco je; na procházce srážel rostlinám a květinám hlavy: pokaždé byl hluboce zklamaný, věci jsou hloupé, vlastně doopravdy neexistují.
-69-
Maminka mu často ukazovala květiny nebo stromy a ptala se ho: »Jakpak se to jmenuje?« A Lucien vrtěl hlavou a odpovídal: »To vůbec nic není, to se nejmenuje nijak.« Nic z toho nestálo za to, aby si toho člověk všímal. Mnohem zábavnější bylo vytrhávat nožičky kobylkám, protože ty se vám v ruce kroutí jako káča, a když se jim zmáčkne bříško, vystříkne z něho taková žlutá hustá šťáva. Ale kobylky nekřičí. Lucien by byl rád trápil nějaké zvíře, které křičí, když má bolest, třeba slepici, ale k těm se netroufal přiblížit. Pan Fleurier se v březnu vrátil, protože byl majitelem továrny a generál mu řekl, že prokáže vlasti víc služeb v čele své továrny než někde v zákopech jako každý druhý. Shledal, že se Lucien velmi změnil a řekl, že svého kloučka nepoznává. Lucien upadl do jakési ospalosti; odpovídal ochable, pořád si strkal prst do nosu nebo si foukal na prsty a pak k nim čichal; museli ho prosit, aby šel na velkou stranu. Teď už chodil na ono místečko sám; musel jen nechat pootevřené dveře a maminka nebo Germaine ho občas chodily povzbuzovat. Trůnil tam celé hodiny a jednou se tak nudil, že tam nakonec usnul. Lékař řekl, že příliš rychle roste, a předepsal posilňující léky. Maminka chtěla Luciena naučit hrát nové hry, ale Lucien soudil, že už toho takhle umí dost a že koneckonců všechny hry jsou stejné, je to pořád totéž. Často trucoval: to byla taky hra, ale docela zábavná. Člověk potrápí maminku, dostane se do takové smutné a zatrpklé nálady, jako by tak trochu ohluchl, ústa jsou pevně stažená a oči plné mlhy; a uvnitř je člověku tak vlhko a teploučko, jako když si večer zaleze do peřin a cítí svou vlastní vůni; je na světě sám. Lucien už z trucování nevycházel, a když mu tatínek výsměšným hlasem říkal: »Náš trucmajstr,« Lucien se válel po zemi a vzlykal. Ještě chodíval do salónu, když maminka přijímala návštěvy, ale od té doby, co mu ustřihli kadeře, dospělí si ho už tolik nevšímali anebo mu dělali kázání a vyprávěli poučné příběhy. Když kvůli bombardování přijel do Férolles jeho bratránek Riri se svou hezkou maminkou, tetou Berthou, měl Lucien velkou radost a snažil se ho naučit svým hrám. Ale Riri byl příliš zaujatý svou nenávistí k Němčourům a kromě toho byl ještě moc dětinský, ačkoli byl o půl roku starší než Lucien; na obličeji měl pihy a nebyl příliš chápavý. Právě jemu však Lucien svěřil, zeje náměsíčný. Někteří lidé v noci mluví a chodí ve spánku: Lucien se o tom dočetl v Malém badateli a pomyslil si, že možná existuje nějaký skutečný Lucien, který v noci chodí, mluví a má opravdu rád své rodiče; jenomže do rána to všechno zapomene a musí zase znova dělat, jako zeje Lucien. Zprvu věřil Lucien této historce jenom napůl, ale jednou šli ke kopřivám a Riri ukázal Lucienovi čuráček a řekl: »Koukej, jak je velikej, já už jsem velkej kluk. Až bude docela velikej, bude ze mě chlap, a pak budu v zákopech bojovat s Němčourama.« Lucienovi připadal Riri hrozně legrační a dostal záchvat bláznivého smíchu. »Ukaž tvůj,« řekl Riri. Srovnávali a Lucienův byl menší; ale Riri švindloval, povytahoval si ho, aby byl delší. »Já mám většího,« řekl Riri. - »Já jsem zas.. .náměsíčný,« řekl Lucien klidně. Riri nevěděl, co to náměsíčný je, a Lucien mu to musel vysvětlit. Když skončil, pomyslil si: »Tak je to tedy pravda, jsem náměsíčný,« a měl hroznou chuť se dát do pláče. Spali spolu v jedné posteli a tak se dohodli, že Riri zůstane příští noc vzhůru a bude dávat pozor, až Lucien vstane, a zapamatuje si všechno, co Lucien řekne. »Pak mě za chvíli vzbuď",<< řekl Lucien, »jestli si vzpomenu, co jsem dělal.« Večer nemohl Lucien usnout; slyšel hlasité chrápání a musel Ririho
-70-
vzbudit. »Zanzibar,« řekl Riri. »Vzbuď se Riri, musíš se dívat, až vstanu.« - »Nech mě spát,« řekl Riri rozespalým hlasem. Lucien s ním zatřásl a štípl ho pod košilí, a Riri se začal vrtět a zůstal vzhůru s otevřenýma očima a divně se usmíval. Lucien myslel na kolo, které mu tatínek má koupit, slyšel zapískat nějakou lokomotivu, a potom najednou vešla služebná a roztáhla záclony, bylo osm hodin ráno. Lucien se nikdy nedověděl, co v noci dělal. Pánbůh to věděl, protože Pánbůh vidí všechno. Lucien poklekal na klekátko a snažil se být hodný, aby ho maminka pochválila, až půjde ze mše, ale nenáviděl Pánaboha: Pánbůh toho ví o Lucienovi víc, než toho ví Lucien sám o sobě. Ví, že Lucien nemá rád maminku ani tatínka a že jenom předstírá, že je hodný, a že si večer v posteli sahá na čuráček. Naštěstí si to Pánbůh všechno nemůže pamatovat, protože na světě je tolik malých kluků. Když si Lucien zaklepe na čelo a řekne: »Žejdlíček!«, Pánbůh v tu ránu zapomene, co viděl. Lucien také začal Pánaboha přesvědčovat, že má svou maminku rád. Občas si v duchu říkal: »Já mám tak rád svou drahou maminku!« Vždycky v něm zůstával kousíček, který nebyl tak docela přesvědčený, a Pánbůh ovšem ten kousíček viděl. V tom případě vyhrával On. Ale někdy se člověk úplně ponořil do toho, co říkal. Řekněte rychle »ó, jak mám rád svou maminku«, zřetelně to vyslovíte, představujete si maminčin obličej, a najednou cítíte záplavu něhy, napadne vás jen tak zběžně, jen docela zběžně, že se na vás Pánbůh dívá, a pak už se nemyslí ani na to, pak už se celí topíte v něze a v uších vám tančí slova: maminka, MAMINKA, maminka. To ovšem trvá jenom chvilku, jako když se Lucien snaží udržet židli v rovnováze na dvou nohách. Ale když se zrovna v tom okamžiku vysloví slovo »Žumila«, tak je Pánbůh převezený: viděl jenom Dobro a to, co viděl, se navždy vryje do Jeho paměti. Ale Luciena tahle hra omrzela, protože se na ni muselo vynaložit příliš velké úsilí, a pak nakonec člověk ani nevěděl, jestli Pánbůh vlastně vyhrál nebo prohrál. Lucien se o Pánaboha přestal starat. Když šel k prvnímu přijímání, řekl pan farář, že je to nejhodnější a nejzbožnější chlapeček z celého katechismu. Lucien rychle chápal a měl dobru paměť, ale měl hlavu plnou mlhy.
V neděli se vyjasňovalo. Mlha se protrhávala, když chodil s tatínkem na procházku po pařížské silnici. Měl na sobě svůj krásný námořnický obleček a potkávali tatínkovy dělníky, kteří zdravili tatínka i Luciena. Tatínek k nim přistupoval a oni říkali: »Dobrý den, pane Fleuriere,« a taky »Dobrý den, mladý pane«. Lucien měl dělníky rád, protože to byli dospělí lidé, ale ne takoví jako druzí. Předně mu říkali: pane. A pak, nosili čepice a měli velké ruce s krátce ostříhanými nehty, a ty ruce vypadaly vždycky bolavé a popraskané. Byli si vědomi své zodpovědnosti a byli uctiví. Nebylo možné zatahat otce Boulignarda za kníry, to by mu tatínek vyhuboval. Ale když otec Boulignard mluvil s tatínkem, smekal čepici, kdežto tatínek a Lucien si nechávali klobouk na hlavě, a tatínek mluvil zvučným a bodrým hlasem: »Tak co, otče Boulignarde, čekáme synátora, že, kdypak nám přijede na dovolenou?« - »Koncem měsíce, pane Fleuriere, děkuju, pane Fleuriere.« Otec Boulignard vypadal celý šťastný a nebyl by si dovolil Luciena plácnout přes zadek a říci mu Žabče!,

jak to udělal pan Bouffardier. Lucien pana Bouffardiera nenáviděl, protože byl tak ošklivý . Ale když viděl otce Boulignarda, cítil se dojatý a měl chuť být hodný. Jednou, když se vrátili z procházky, vzal si tatínek Luciena na klín a vykládal mu, jaké je to, když je člověk šéf.
-71 -
Lucien chtěl vědět, jak tatínek mluví s dělníky, když jev továrně, a tatínek mu ukázal, jak se to má dělat, a měl hlas docela změněný. »Bude ze mě taky šéf?« zeptal se Lucien. »No ovšem, kloučku, proto tě přece mám.« - »A komu budu poroučet?« -»No, až budu mrtvý, budeš majitelem mé továrny a budeš poroučet mým dělníkům.« - »Ale oni budou taky mrtví.« - »No tak budeš poroučet jejich dětem, a budeš muset jednat tak, aby tě poslouchali a aby tě měli rádi.« - »A jak to udělám, aby mě měli rádi, tatínku?« Tatínek chvíli přemýšlel, a pak řekl: »Předně je musíš všechny znát jménem.« Na Luciena to udělalo hluboký dojem, a když k nim přišel syn mistra Morela oznámit, že jeho otci to uřízlo dva prsty, Lucien s ním vážně a laskavě promlouval, pohlížel mu přímo do očí a oslovoval ho Morele. Maminka řekla, zeje pyšná, že má tak dobrého a citlivého chlapečka. Potom bylo příměří, tatínek četl každý večer nahlas noviny, všichni mluvili o Rusech a o německé vládě a o reparacích a tatínek ukazoval Lucienovi různé země na mapě: Lucien prožil nejnudnější rok svého života; i za války to bylo stokrát lepší, teď se zdálo, že nikdo nemá co dělat, a světla, která bylo vídat v očích paní Coffinové, pohasla. V říjnu 1919 ho paní Fleurierová začala posílat jako externistu do školy Saint-Joseph.
V pracovně abbého Gerometa bylo horko. Lucien stál u křesla pana abbého, ruce si držel za zády a hluboce se nudil. »Což maminka ještě nepůjde?« Ale paní Fleurierová ještě na odchod nepomýšlela. Seděla na krajíčku zeleného křesla a nakláněla své mohutné poprsí k panu abbému; mluvila rychle tím hudebním hlasem, jaký mívala, když byla rozzlobená a nechtěla to dát najevo. Pan abbé mluvil pomalu a slova v jeho ústech se zdála mnohem delší než u jiných lidí, jako by je trochu ocucal, jako karamelu, než je vypustí z úst. Vykládal mamince, že Lucien je hodný a pracovitý hoch, ale že je ke všemu strašně lhostejný, a paní Fleurierová říkala, že ji to velmi rmoutí, protože doufala, že mu změna prostředí prospěje. Ptala se, jestli si aspoň o přestávkách hraje. »Bohužel, madame,« řekl dobrý duchovní, »zdá se, že ho dokonce ani hry příliš nebaví. Někdy bývá prudký, dokonce divoký, ale všechno ho brzy omrzí; myslím, že mu chybí vytrvalost.« Lucien si pomyslel: »To mluví o mně.« Jsou to dvě dospělé osoby a předmětem jejich hovoru je on, docela tak jako válka nebo německá vláda nebo pan Poincaré; vypadají vážně a rozebírají jeho případ. Ale ani ta myšlenka mu neudělala radost. Měl uši plné malých, zpěvavých slov své matky a ocucaných, lepkavých slov pana abbého, bylo mu do pláče. Naštěstí zazvonilo, a tak mu vrátili svobodu. Ale při hodině zeměpisu byl pořád ještě velmi nervózní a požádal abbého Jacquina, aby ho pustil na záchod, protože se potřeboval trochu hýbat.
Zprvu ho svěží chládek, samota a příjemné ovzduší místečka v ústraní uklidnily. Pro klid svědomí si sedl a přikrčil se, ale nechtělo se mu: zdvihl hlavu a začal číst nápisy, kterých byly plné dveře. Bylo tam modrou tužkou napsáno: »Bartaud je mrňavá štěnice.« Lucien se usmál: je to pravda, Bartaud je štěnice, je docela mrňavý a říkalo se, že trochu vyroste, ale moc ne, jeho tatínek je docela malý, skoro trpaslík. Lucien uvažoval, jestli Bartaud ten nápis četl, a usoudil, že ne, jinak by ho smazal. Bartaud by si naslinil prst a třel by písmena tak dlouho, až by zmizela. Luciena trochu těšilo pomyšlení, že Bartaud půjde ve čtyři hodiny na záchod, spustí si sametové kalhotky a přečte si: »Bartaud je mrňavá štěnice.« Třeba si nikdy neuvědomil, zeje tak malý.
-72-
Lucien si předsevzal, že mu hned zítra o přestávce řekne štěnice. Vstal a četl vpravo na zdi jiný nápis, načrtnutý stejným modrým písmem: »Lucien Flerié je dlouhá mrkef.« Pečlivě nápis smazal a vrátil se do třídy. »Pravda,« pomyslel si, když se podíval na kamarády, »všichni jsou menší než já.« A cítil se nesvůj. »Dlouhá mrkef.« Seděl u svého psacího stolku z exotického dřeva. Germaine byla v kuchyni, maminka se ještě nevrátila. Napsal »dlouhá mrkev« na bílý list, aby opravil pravopisnou chybu. Ale slova mu připadala příliš známá a už na něj nepůsobila. Zavolal: »Germaino, milá Germaino!« »Copak zase chcete,« zeptala se Germaine. »Chtěl bych, Germaino, abyste na tenhle papír napsala: Lucien Fleurier je dlouhá mrkev.« »Zbláznil jste se, pane Luciene?« Objal ji kolem krku: »Germainko, Germainečko, buďte tak hodná!« Germaine se dala do smíchu a otřela si mastné prsty o zástěru. Nedíval se na ni, dokud psala, ale potom si odnesl list do svého pokoje a dlouze ho pozoroval. Germaine měla špičaté písmo, Lucienovi se zdálo, jako by mu suchý hlas říkal do ucha: »Dlouhá mrkev!« Pomyslil si: Jsem velký. Byl zdrcený hanbou: je velký, jako je Bartaud mrňavý - a ti druzí se mu za zády posmívají. Jako kdyby mu to najednou vyšlo v kostkách: až dosud mu připadalo přirozené, že se dívá na kamarády seshora dolů. Ale teď se mu zdálo, jako kdyby ho byli najednou odsoudili, aby byl po celý zbytek života velký. Večer se zeptal otce, jestli se člověk může zmenšit, když si to ze všech sil přeje. Pan Fleurier řekl, žene: všichni Fleurierové vždycky byli velcí a silní a Lucien ještě vyroste. Lucien byl zoufalý. Když ho matka uložila, vstal z postele a šel se na sebe podívat do zrcadla. »Jsem veliký.« Ale ať se prohlížel sebevíc, nebylo to na něm vidět, nevypadal ani velký, ani malý. Nadzdvihl si trochu košili a uviděl své nohy; představoval si, jak Costil říká Hébrardovi: »Hele, podívej se, jaké má mrkev dlouhé nohy,« a bylo mu divně. Bylo chladno, Lucien se otřásl a někdo řekl: »Mrkev má husí kůži!« Lucien si zdvihl podolek košile hodně vysoko a všichni mu viděli pupík a všechno, potom běžel k posteli a vklouzl do ní. Když si strčil ruku pod košili, pomyslil si, že ho Costil vidí a říká: »Podívejte se, co dlouhá mrkev provádí.« Vrtěl a kroutil se v posteli, šeptal: »Dlouhá mrkev! Dlouhá mrkev!« až si pod prsty vyčaroval malinké nakyslé svrbění. V následujících dnech měl chuť požádat pana abbého, aby mu dovolil sednout si dozadu. To kvůli Boissetovi, Costilovi a Winckelmannovi, kteří seděli za ním a mohli se mu dívat na zátylek. Lucien zátylek cítil, ale neviděl ho a dokonce na něj často zapomínal. Ale zatímco odpovídal panu abbému a přednášel tirádu Dona Diega, ti druzí byli za ním a dívali se mu vzadu na krk a mohli se pochechtávat při myšlence: »Ten ho má hubený, má na krku dva provazy.« Lucien se snažil mluvit nadneseným hlasem a vyjádřit Diegovo pokoření. S hlasem si dělal, co chtěl, ale zátylek byl pořád stejně poklidný a nevýrazný, jako když někdo odpočívá, a Boisset ho viděl. Lucien si netroufal přesednout, protože poslední lavice byla »oslovská« ale celou dobu ho svrběl krk a lopatky a musel se pořád drbat. Lucien si

vymyslel novou hru: ráno, když se sám koupal v koupelně jako dospělý, představoval si, že ho někdo pozoruje klíčovou dírkou, někdy Costil, jindy otec Boulignard nebo Germaine. Začal se všelijak kroutit, aby ho viděli ze všech stran, a někdy se natočil zadkem ke dveřím, spustil se na všechny čtyři, aby byl hodně vyšpulený a směšný; pan Bouffardier se k němu plížil, aby mu dal klystýr. Jednou, když byl na záchodě, zaslechl praskání; to Germaine leštila na
-73 -
chodbě příborník. Srdce se mu zastavilo potichu otevřel dveře a vyšel ven se spuštěnými kalhotami a s košilí omotanou kolem beder. Musel dělat drobné skoky, aby se dostal kupředu a neztratil rovnováhu. Germaine se na něj klidně zadívala: »To zkoušíte závody v pytli?« zeptala se. Vztekle si vytáhl kalhoty a utíkal sebou praštit na postel. Paní Fleurierová byla nešťastná, často říkala manželovi: »Býval přece tak půvabný, dokud byl malý, a podívej se, jak teď vypadá neohrabaně; jestli to není škoda!« Pan Fleurier se roztržitě podíval po Lucienovi a odpověděl: »To je tím věkem!« Lucien nevěděl, co si počít se svým tělem; ať podnikal cokoli, měl pořád dojem, že se to tělo neptá a existuje si na všech stranách najednou. Lucien si rád představoval, že je neviditelný, a později si navykl dívat se klíčovými dírkami, aby se pomstil a aby se podíval, jak vypadají ti druzí. Viděl matku, když se myla. Seděla na bidetu, vypadala jako by spala, a určitě na své tělo docela zapomněla, dokonce i na svůj obličej, protože si myslela, zeji nikdo nevidí. Houba se pohybovala jako sama od sebe po nevnímavém těle a vypadalo to, že se najednou uprostřed cesty zastaví. Maminka si namydlila žínku a ruka jí zmizela mezi nohama. Obličej měla uvolněný, skoro smutný, jistě myslela na něco jiného, na Lucienovu výchovu nebo na pana Poincarého. Ale byla v té chvíli tou kyprou růžovou masou, tím mohutným tělem rozvaleným na kameninovém bidetu. Jindy si zase Lucien zul boty a vylezl až do podkroví. Uviděl Germainu. Měla na sobě dlouhou zelenou košili, která jí sahala až k patám, česala se před kulatým zrcátkem a měkce se usmívala na svůj obraz. Lucien se dal do bláznivého smíchu a musel rychle sejít dolů. Potom se často na sebe usmíval před zrcadlem v salóně nebo na sebe dělal všelijaké obličeje, což mu po chvíli nahánělo hrozný strach. Nakonec Lucien usnul, ale nikdo si toho nevšiml, jen paní Coffinová, která mu říkala »můj Šípkový Růžánek«; velký chuchvalec vzduchu, který nemohl ani spolknout, ani vyplivnout, mu pořád udržoval pootevřená ústa; to bylo jeho zívání; když byl sám, chuchvalec narůstal a měkce mu hladil patro a jazyk; ústa se otevírala dokořán a po tvářích mu tekly slzy: byly to velice příjemné okamžiky. Na záchodě ho to už tak moc nebavilo jako dřív, ale zato velmi rád kýchal; probouzelo ho to, chviličku se pobaveně kolem sebe díval, a potom zase otupěl. Naučil se rozeznávat různé druhy spánku: v zimě si sedal před krb a natahoval hlavu k ohni; když hodně zčervenala a připekla se, bylo v ní najednou prázdno: říkal tomu »usínat hlavou«. V neděli ráno naopak usínal nohama: vlezl do vany, pomalu si sedal a spánek se šplíchavě rozléval do nohou a boků. Nad dřímajícím bílým tělem, nataženým na dně vany a připomínajícím vařenou slepici, trůnila drobná světlovlasá hlava, plná učených slov, templům, templi, templo, seizmograf, ikonoklast. Ve škole byl spánek bílý protrhávaný blesky: »Co mohl dělat proti třem?« Nejlepší: Lucien Fleurier. »Co je to Třetí stav: nic.« Nejlepší: Lucien Fleurier. Druhý: Winckelmann. Pellereau byl nejlepší v algebře, měl jen jedno varle, druhé se nevyvinulo; žádal deset centimů za ukázání a padesát za sáhnutí. Lucien dal padesát centimů, zaváhal, natáhl ruku a odešel, aniž si sáhl, ale potom toho tak litoval, že někdy celou hodinu vydržel nespat. V geologii byl o něco méně dobrý než v dějepisu. První: Winckelmann, druhý: Fleurier. V neděli jezdíval s Costilem a Winckelmannem na kole. Kola klouzala v měkkém prachu narudlou krajinou, spalovanou vedrem; Lucien měl nohy svalnaté a hbité, ale ospalá vůně silnic
-74-
mu stoupala do hlavy, nakláněl se nad řídítky, oči mu růžověly a zpola se zavíraly. Třikrát za sebou dostal ve škole první cenu. Dali mu Fabiolu aneb Církev v katakombách, Génia křesťanství a Život kardinála Lavigerie. Když se Costil vrátil z prázdnin, naučil všechny De profundis morpionibus a Dělostřelce z Met. Lucien se rozhodl, že udělá víc, a prostudoval si v tatínkově lékařském Laroussovi heslo Děloha; potom spolužákům vysvětlil, jak vypadá žena, dokonce jim na tabuli udělal náčrtek a Costil prohlásil, že je to sranda; ale potom nemohli slyšet slovo »lůno«, aby se nedali do smíchu, a Lucien si s uspokojením pomyslel, že v celé Francii by se sotva našel žák v septimě nebo dokonce v oktávě, který by tak dobře znal ženské ústrojí jako on.
Když se Fleurierovi přestěhovali do Paříže, bylo to jako magnéziový blesk. Lucien už nemohl spát kvůli autům, biografům a ulicím. Naučil se rozeznávat simcu od packarda a hispano-suizu od rolls-royce; občas hovořil o aerodynamické linii; už přes rok nosil dlouhé kalhoty. Za úspěch při první části maturity ho otec poslal do Anglie; Lucien spatřil louky nasáté vodou a bílé útesy, boxoval s Joe Latimerem a naučil se overarmstroke, ale jednoho krásného rána se probudil spící, už ho to chytilo znovu; do Paříže se vrátil celý mátožný. Ve třídě elementární matematiky na gymnáziu Condorcet bylo třicet sedm žáků. Osm z nich o sobě prohlašovalo, že jsou ostřílení mazáci, a říkali ostatním neviňátka. Mazáci pohrdali Lucienem až do 1. listopadu, ale o Všech svatých šel Lucien na procházku s Garrym, největším ze všech mazáků, a podal jen jako mimochodem důkaz o takových anatomických znalostech, že byl Garry ohromen, Lucien se ke skupině mazáků nepřipojil, protože ho rodiče večer nepouštěli ven, ale stýkal se s nimi jako rovný s rovnými.
Ve čtvrtek k nim chodívala do ulice Raynouard obědvat teta Bertha s Ririm. Nesmírně zmohutněla a posmutněla a stále jen vzdychala; pleť však měla pořád velmi jemnou a bílou a Lucien by si ji byl přál vidět nahou Myslíval na to večer v posteli; bylo by to v zimě v Bouloňském lesíku, objevili by ji nahou na pasece, ruce by měla zkřížené přes prsa, třásla by se a měla by husí kůži. Představoval si, že by se jí nějaký krátkozraký kolem jdoucí dotkl koncem hole a řekl by: »Co to tady je?« Lucien si s bratrancem moc dobře nerozuměl: z Ririho se stal hezký, až příliš dobře oblečený mladík; studoval na Lakanalu filozofii a matematice vůbec nerozuměl. Lucien se nemohl ubránit vzpomínce na to, jak se Riri, když mu bylo sedm let, ještě podělával do kalhot a jak potom chodil s nohama roztaženýma jako kachna a díval se na svou maminku nevinnýma očima a říkal: »Ne, j á to neudělal, opravdu ne.« A podával Ririmu ruku s jistým odporem. Přece však k němu byl velmi milý a vykládal mu matematiku; někdy se musel velmi ovládat, protože Riri nebyl moc chápavý. Lucien se však nikdy nerozzlobil a vždycky si zachoval vyrovnaný a velice klidný hlas. Paní Fleurierová

soudila, že Lucien je úžasně taktní, ale teta Bertha nejevila žádnou vděčnost. Když Lucien Ririmu navrhoval, aby se spolu učili, teta Bertha trochu zrudla, zavrtěla se na židli a řekla: »Ale ne, jsi moc hodný, drahý Luciene, ale Riri už je velký chlapec. Však on by to svedl, kdyby chtěl; člověk si nemá zvykat, aby spoléhal na cizí pomoc.« Jednou večer řekla neočekávaně paní Fleurierová Lucienovi: »Myslíš si snad, že je ti Riri vděčný za to, co pro něho děláš? Tak abys věděl, hochu: říká, že prý se vytahuješ,

-75-

povídala mi to teta Bertha.« Měla zase ten svůj hudební hlas a dobromyslný výraz; Lucienovi bylo jasné, že kypí zlostí. Pocítil neurčitý zájem a nevěděl, co by odpověděl. Druhý a třetí den měl hodně práce a ta historka se mu vykouřila z hlavy.

V neděli ráno najednou prudce odložil pero a uvažoval: »Vytahuju se?« Bylo jedenáct hodin; Lucien seděl u psacího stolu a prohlížel si růžové postavičky na kretonových závěsech na stěnách; na levé tváři cítil suché a prašné teplo prvního dubnového slunce, na pravé tváři těžké a dusné horko ústředního topení. »Vytahuju se?« Těžko odpovědět. Lucien se nejdřív snažil vybavit si poslední rozhovor s Ririm a nestranně posoudit svůj postoj. Naklonil se tenkrát k Ririmu, usmál se na něho a řekl: »Jasný? Jestli ti to jasný není, neboj se to říct, kamaráde, podíváme se na to znova.« Po chvíli se sám zmýlil v nějaké složité úvaze a řekl vesele: »Renonc, Fleuriere, zpět!« Pochytil ten výraz od pana Fleuriera a bavil ho.»Vytahoval jsem se, když jsem to říkal?« Jak usilovně uvažoval, vynořilo se mu něco bílého, kulatého, měkkého jako kousek mraku: byla to jeho tehdejší myšlenka. Řekl tenkrát »Jasný« a tohle měl v hlavě, ale nedalo se to popsat. Lucien se zoufale snažil dívat se na ten kus mraku a najednou cítil, že do něho po hlavě padá, octl se najednou uprostřed bílé páry a sám se proměnil v páru, nezbylo z něho nic než bílé a vlhké horko, které bylo cítit prádlem. Chtěl se z té páry vytrhnout a získat odstup, ale šla za ním. Pomyslil si: »To jsem já, Lucien Fleurier, jsem u sebe v pokoji a dělám příklad z fyziky, je neděle.« Ale myšlenky splývaly v jakési mlze, bílé na bílém. Otřásl se a začal si upřesňovat postavičky na kretonu, dvě pastýřky, dva pastýři a Amorek. Potom si najednou řekl: »Já jsem...« a jako by cvakla nějaká spoušť: probudil se ze své dlouhé mátožnosti. Nebylo to nic příjemného: pastýři ustoupili do pozadí, Lucienovi připadalo, zeje vidí, jako by se díval opačnou stranou kukátka. Místo té tupé malátnosti, která mu byla tak příjemná a která se měkce rozplývala sama v sobě, objevila se tu najednou jakási bezradná úzkost, velice čilá, která se tázala: »Kdo jsem?«

»Kdo jsem? Dívám se na psací stůl, dívám se na sešit. Jmenuju se Lucien Fleurier, to je jenom jméno. Vytahuju se. Nevytahuju se. Nevím, nemá to žádný smysl.

Jsem dobrý žák. Ne. To je jen přetvářka: dobrý žák pracuje, já ne. Mám dobré známky, neučím se rád. Taky se neučím nerad, je mi to prostě fuk. Všechno je mně fuk. Nikdy ze mne nebude vůdce.« Pomyslil si úzkostně: »Ale co vlastně ze mne bude?« Uběhla chvíle; podrbal se na tváři a přivřel oko, protože ho oslepovalo slunce: »Co vlastně jsem já?« Zas tu byla ta mlha, neurčitá, stočená sama do sebe. »Já!« Podíval se do dálky; to slovo mu znělo v hlavě; jako by se dalo vytušit něco jakousi temnou špičkou pyramidy, jejíž strany ubíhaly a ztrácely se do mlhy. Lucien se zachvěl a ruce se mu třásly. »Už je to tak,« pomyslil si, »už je to tak: já neexistuju.«

V následujících měsících se Lucien pokoušel znovu upadnout do spánku, ale nepodařilo se mu to: spal pravidelně devět hodin každou noc, ale zbytek času byl čilý a čím dál zmatenější. Jeho rodiče říkali, že nikdy tak dobře nevypadal. Když si někdy pomyslel, že není z lidí, z nichž se stávají šéfové, měl romantické pocity a byl by se rád procházel celé hodiny za měsíčního svitu; ale rodiče mu ještě nedovolovali chodit večer ven. Často se natáhl na postel a měřil si teplotu: teploměr ukazoval 37,5 nebo 37,6 a on si s trpkým zadostiučiněním pomyslel, že rodiče tvrdí, že dobře vypadá. »Já

-76-

neexistuju.« Zavíral oči a nechával se unášet: existence je iluze, vím přece, že neexistuju, tak stačí, když si zacpu uši, když nebudu na nic myslet a rozplynu se vniveč. Ale iluze bytí je vytrvalá. Alespoň měl nad ostatními lidmi škodolibou převahu tajemství. Tak například Garry neexistoval o nic víc než Lucien. Stačilo ho však vidět, jak se důležitě natřásá mezi svými obdivovateli: člověk hned věděl, že věří nabeton ve svou existenci. Pan Fleurier také neexistuje -jako neexistuje Riri ani kdo jiný - svět je komedie bez herců. Luciena, který dostal výbornou známku za své pojednání o »mravnosti a vědě«, napadl, že by mohl napsat Pojednání o nicotě, a představoval si, že až by to lidé dočetli, jeden po druhém by se rozplývali jako strašidla při zakokrhání kohouta. Než začal pojednání psát, chtěl se poradit s Paviánem, svým profesorem filozofie. »Prosím, pane profesore,« řekl mu jednou po hodině, »je možné zastávat tezi, že neexistujeme?« Pavián řekl, že ne. »Cogito, ergo sum. Existujete, když pochybujete o své existenci.« Luciena to nepřesvědčilo, ale vzdal se nápadu napsat to dílo. V červenci udělal bez velké slávy závěrečné zkoušky z matematiky a odjel s rodiči do Férolles. Zmatek trval stále: bylo to, jako když se chce člověku kýchnout.

Otec Bouligaud byl mrtvý a mentalita dělníků pana Fleuriera se velmi změnila. Měli teď velké příjmy a jejich ženy si kupovaly hedvábné punčochy. Paní Bouffardierová o tom vykládala paní Fleurierové zarážející podrobnosti. »Naše služka mi říkala, že včera viděla u řezníka tu malou Ansiaumovou, víte, to je dcera jednoho z dělníků vašeho muže a my jsme se o ni starali, když ztratila matku. Vzala si nějakého montéra z Beaupertuis. No a představte si, kupovala si kuře za dvacet franků! A ta arogance! Nic jim není dost dobré, všechno chtějí mít jako my.« Když se teď Lucien šel v neděli s

otcem trochu projít, dělníci se sotva dotkli čepice, když je viděli, a někteří dokonce přešli na druhou stranu, aby je nemuseli zdravit. Jednou potkal Lucien mladého Bouligauda, který dělal, jako by ho nepoznával. Luciena to vzrušilo: tohle je příležitost, aby si dokázal, zeje rodilým šéfem. Upřel na Julesa Bouligauda orlí pohled a pokročil k němu s rukama za zády. Bouligauda to však zřejmě nezastrašilo: podíval se na Luciena prázdnýma očima a pohvizdoval si, když šel kolem něho. »Ne-poznal mě,« řekl si Lucien. Hluboce ho to však rozladilo a v následujících dnech byl víc než kdy jindy přesvědčen, že svět neexistuje.
Malý revolver paní Fleurierové byl schovaný v levé zásuvce jejího prádelníku. Pan Fleurier j í ho daroval v září 1914, než odjel na frontu. Lucien ho vzal a dlouho ho otáčel mezi prsty: byla to ozdobná věcička s pozlacenou hlavní a s rukojetí vykládanou perletí. Nedá se počítat s tím, že by filozofické pojednání přesvědčilo lidi o tom, že neexistují. Čeho je zapotřebí, toť čin, zoufalý čin, který by překonal iluzi a ukázal nicotu světa v plném světle. Výstřel, mladé tělo zakrvácené na koberci, několik slov naškrabaných na listu papíru: »Zabíjím se, protože neexistuji, ani vy, drazí bratři, nejste nic než nicota.« Lidé by četli ranní noviny, viděli by: »Mladý člověk měl tu odvahu!« A každý by byl nesmírně rozrušený a tázal by se sám sebe: »A co já? Existuju?« Takové případy jsou známé, tak například po vydání Werthera docházelo k podobným epidemiím sebevražd; Lucien si pomyslel, že »martyr« řecky znamená »svědek«. Je příliš citlivý, aby z něho byl vůdce, ale může z něho být mučedník. Potom často chodíval do matčina pokoje, díval se na revolver a dostával se do stavu mučivého
-77-
vzrušení. Stalo se dokonce, že kousal do pozlacené hlavně a vší silou svíral prsty rukojeť. Jinak byl spíš veselý, protože myslel na to, že všichni opravdoví vůdcové poznali někdy v životě pokušení sebevraždy. Například Napoleon. Lucien si neskrýval, že se dotýká až samého dna beznaděje, ale doufal, že z této krize vyjde se zocelenou duší, a se zájmem si přečetl Zápisky ze Sv. Heleny. Bylo však třeba se rozhodnout. Lucien si stanovil 30. září jako nejzazší lhůtu svého váhání. Poslední dny byly nesmírně těžké: jistě byla ta krize blahodárná, ale vyžadovala na Lucienovi tak úporné napětí, až měl strach, že jednoho dne pukne jako sklo. Netroufal si už sáhnout na revolver, stačilo mu, když otevřel zásuvku, nadzdvihl trochu matčina kombiné a dlouze pozoroval tu chladnou a hlavatou malou nestvůru spočívající na růžovém hedvábí. Přece však, když se rozhodl pro život, pocítil ostré zklamání a nevěděl, co se sebou počít. Naštěstí ho plně zaujaly četné starosti spojené se začátkem školního roku: rodiče ho poslali do gymnázia Saint-Louis, kde se žáci připravovali ke studiu na Ecole Centrále.
Nosil červeně lemovanou čepici s odznakem a zpíval: »Písty pohánějí mašiny, písty pohánějí vozy.« Nová hodnost »pístu«, jak si říkali studenti Ecole Centrále a jejích přípravek, naplňovala Luciena hrdostí; a jeho třída se také nepodobala ostatním: měla své tradice a obřady; byla to mocnost. Bylo například zvykem, že čtvrt hodiny před skončením francouzštiny se jeden hlas zeptal: »Co je saintcyrák?« a všichni tiše odpověděli: »Blbec.« Načež se ozval hlas znovu: »Co je hnojař?« a poněkud hlasitější odpověď: »Blbec.« Tehdy pan Béthune, který byl skoro slepý a nosil černé brýle, říkával znaveně: »Ale, pánové, prosím vás!« Chvilku bylo ticho a potom někdo zvolal: »Co je píst?« a celá třída zařvala: »Prima kluk!« V takových okamžicích si Lucien připadal jako elektrizovaný. Večer podrobně vykládal rodičům, co se za celý den přihodilo, a když říkal: ».. .a to se začala celá třída chechtat...« nebo »celá třída se rozhodla, že bude Meyrineze bojkotovat...,« hřála ho pronášená slova v ústech jako alkohol. První měsíce však byly hodně těžké: Lucien měl špatně testy z matematiky a fyziky, spolužáci nebyli moc příjemní: byli to stipendisté, většinou dři či, nečistí a obhroublí. »Není mezi nimi ani jeden,« řekl Lucien otci, »se kterým bych se chtěl spřátelit.« »Stipendisté,« řekl pan Fleurier zasněně, »představují intelektuální elitu, a přece z nich bývají špatní šéfové. Přeskočili jedno stadium.« Když Lucien slyšel o »špatných šéfech«, pocítil nepříjemné bodnutí u srdce a několik týdnů potom pomýšlel zase na to, že se zabije; neměl však už to nadšení jako o prázdninách. V lednu přišel nový žák jménem Berliac a pohoršoval celou třídu: nosil zeleně nebo fialově lemovaná saka podle poslední módy, malé kulaté límce a kalhoty jako z krejčovských žurnálů, tak úzké, že se člověk divil, jak je vůbec natáhne. Ihned se zařadil na poslední místo v matematice. »To je mi fuk,« prohlásil, »já jsem literát, matiku dělám, jen abych se umrtvoval.« Do měsíce si všechny získal: rozdával pašované cigarety, vykládal, že má ženy, a ukazoval dopisy, které mu posílají. Celá třída usoudila, že je to prima kluk a že mu všichni mají dát pokoj. Lucien velmi obdivoval jeho eleganci a chování, ale Berliac s Lucienem jednal povýšeně a říkal mu »chlapeček z bohaté rodiny«. »Koneckonců,« řekl mu jednou Lucien, »je to pořád lepší než být chlapeček z chudé rodiny.« Berliac se usmál, »I ty jeden cyniku!« poznamenal a druhý den mu dal přečíst
-78-
jednu ze svých básní: »Caruso polykal syrové oči každý večer, jinak byl střízlivý jako dromedár. Jedna paní uvila kytici z očí celé své rodiny a hodila mu ji na jeviště. Všichni obdivují toto příkladné gesto. Leč nezapomínejte, že její hodina slávy trvala jen třicet sedm minut: přesně od prvního zatleskání až do zhasnutí velkého lustru v Opeře (pak musela vést na šňůře manžela, vítěze několika konkursů, který si růžové důlky po očích zacpal dvěma válečnými kříži). Mějte na paměti: ti z nás, kteří jedí příliš mnoho konzervovaného lidského masa, zajdou na kurděje.« - »To je moc dobré,« řekl Lucien vyvedený z rovnováhy. »Dělám je novou technikou,« řekl Berliac nonšalantně, »jmenuje se to automatické psaní.« Nějaký čas nato dostal Lucien prudkou chuť se zabít a rozhodl se, že se poradí s Berliakem. »Co mám dělat?« zeptal se, když mu vyložil svůj případ. Berliac mu pozorně naslouchal; měl ve zvyku cucat si prsty a potom si naslinit uhry na tváři, takže se mu místy kůže leskla jako silnice po dešti. »Dělej, jak chceš,« řekl nakonec, »na tom vůbec nezáleží.« Chvilku uvažoval a pak dodal s důrazem: »Nikdy nezáleží vůbec na ničem.« Lucien byl trochu zklamaný, ale poznal, že to na Berliaka hluboce zapůsobilo, neboť ho příští čtvrtek pozval ke své matce na svačinu. Paní Berliaková byla velmi milá; měla bradavice a na levé tváři červenou skvrnu. »Víš,« řekl Berliac Lucienovi, »pravé oběti války jsme vlastně my.« To si myslil Lucien také a dohodli se, že patří oba k obětované generaci. Stmívalo se; Berliac si lehl na postel s rukama za hlavou. Kouřili anglické cigarety, přehrávali si gramofonové desky a Lucien slyšel hlas Sophie Tuckerové a AI Johnsona. Dostali se do velmi melancholické nálady a Lucien si pomyslil, že Berliac je jeho nejlepší

přítel. Berliac se ho zeptal, jestli zná psychoanalýzu; měl vážný hlas a vážně se na Luciena díval. »Toužil jsem po své matce až do patnácti let,« svěřoval mu. Lucienovi bylo nepříjemně; bál se, že se začervená, vzpomněl si také na bradavice paní Berliakové a nechápal dobře, jak po ní může někdo toužit. Když jim však potom přinesla topinky, byl trochu vzrušený a snažil se představit si její prsa pod žlutým svetrem, který měla na sobě. Když zase vyšla ven, řekl Berliac hlasem, který nepřipouštěl pochyb: »Ty jsi pochopitelně taky měl chuť spát se svou matkou.« Neptal se, konstatoval. Lucien pokrčil rameny: »Pochopitelně,« řekl. Druhý den měl obavy, aby Berliac nikomu neřekl, o čem spolu mluvili. Ale rychle se uklidnil: »Když se to tak vezme,« pomyslil si, »on se kompromitoval víc než já.« Velice ho lákal vědecký nádech, který měly jejich důvěrné rozhovory, a příští čtvrtek si v knihovničce Sainte-Geneviève přečetl Freudovo dílo o snech. Byl to objev. »Tak tohle to je,« říkal si Lucien, když se procházel nazdařbůh ulicemi, »tohle tedy je ono!« Později si koupil Úvod do psychoanalýzy a Psychopatologii každodenního života, všechno mu najednou bylo jasné. Ten podivný pocit, že neexistuje, ta prázdnota, kterou tak dlouho cítil ve svém vědomí, ta ospalá malátnost, ten bezradný údiv, ty marné pokusy, aby poznal sám sebe, které narážely vždycky jen na clonu bílé mlhy.. .»No ovšem,« pomyslel si, »mám komplex.« Vyprávěl Berliakovi, jak si jako dítě namlouval, že je náměsíčný, a jak mu věci nepřipadaly nikdy úplně skutečné: »Musím mít nějaký komplex,« usoudil. »Zrovna jako já,« řekl Berliac, »máme komplex domu.« Zvykli si vykládat sny, i ta nejmenší hnutí mysli; Berliac měl vždycky tolik historek, že ho Lucien trochu podezíral, že si je vymýšlí nebo alespoň přikrašluje. Ale rozuměli si velmi dobře a mluvili objektivně i o

-79-

nejchoulostivějších předmětech; přiznali se, že nosí masku veselosti, aby zmátli své okolí, ale že se ve skutečnosti strašně sžírají. Lucien se zbavil svých úzkostí. Dychtivě se vrhl na psychoanalýzu, protože pochopil, že v ní najde to, co potřebuje, a cítil se teď pevnější; nepotřeboval se už trápit a neustále hledat ve svém vědomí hmatatelné projevy své povahy. Skutečný Lucien byl hluboce zasutý v podvědomí; člověk o něm smí jen snít, aniž ho kdy spatří, jako o někom drahém, kdo odešel. Lucien myslil celý den na své komplexy a hrdě si představoval ten temný, krutý a násilný svět, který se zmítá pod mlžnými parami jeho vědomí. »Rozumíš,« říkal Berliakovi, »zdánlivě jsem byl ospalý a lhostejný kluk, někdo docela obyčejný. A i zevnitř, víš, to tak vypadalo, skoro jsem se na to nachytal. Ale věděl jsem, že je tu něco jiného.« - »Vždycky je něco jiného,« odpovídal Berliac. A s pýchou se na sebe usmívali. Lucien napsal báseň nazvanou Až se protrhnou mlhy a Berliac usoudil, že je báječná, jenom Lucienovi vytýkal, zeji napsal v pravidelných verších. Přesto seji oba naučili nazpaměť, a když chtěli hovořit o svém libidu, s oblibou říkali:
»Velicí krabi schoulení pod pláštěm mlhy« a později jenom »krabi« a přimhouřili přitom oko. Ale po čase to začalo Lucienovi připadat trochu děsivé, hlavně večer a když byl sám. Netroufal si už pohlédnout matce do očí, a když ji šel políbit na dobrou noc, měl obavy, aby nějaká temná mocnost nenechala políbení dopadnout paní Fleurierové na rty; bylo to, jako by v sobě nosil sopku. Lucien jednal sám se sebou opatrně, aby neznásilňoval tu nádhernou a pochmurnou duši, kterou v sobě objevil. Znal nyní její plnou cenu a obával se jejího strašlivého probuzení. »Mám ze sebe strach,« říkal si. Už před půl rokem přestal se svými nočními zábavami, protože ho omrzely a protože měl moc práce, ale zase se k nim vrátil: každý musí následovat svou přirozenost a Freudovy knihy byly plné nešťastných mladíků, kteří dostali neurotické záchvaty, protože příliš náhle skoncovali se svými zvyky. »Nezešílíme nakonec?« ptal se Berliaka. A opravdu, někdy ve čtvrtek jim bývalo tak divně: do Berliakova pokoje se nepozorovaně vkradlo šero, vykouřili celé balíčky cigaret, ve kterých bylo trochu opia, ruce se jim třásly. Pak se jeden z nich beze slova zdvihl, plíživě došel ke dveřím a otočil vypínačem. Pokoj zaplavilo žluté světlo a oba na sebe pohlíželi plni nedůvěry. Netrvalo dlouho a Lucien pozoroval, že jeho přátelství s Berliakem spočívá na nedorozumění: jistě nikdo nemohl citlivěji než Lucien vnímat patetickou krásu oidipovského komplexu, ale viděl v něm spíš důkaz silné vášně, kterou později hodlá zaměřit k jiným cílům. Berliac naproti tomu jako by si ve svém stavu liboval a jako by se z něho nechtěl ani dostat. »My dva jsme vyřízení,« říkal pyšně, »my jsme ztroskotanci. Nikdy nic nedokážeme.« - »Nikdy nic,« odpovídal Lucien jako ozvěna. Ale měl vztek. Když se vrátili z velikonočních prázdnin, vykládal mu Berliac, že v hotelu v Dijonu spal s matkou v jednom pokoji; jednou časně ráno vstal, přistoupil k posteli, kde jeho matka ještě spala, a opatrně odhrnul pokrývku. »Měla vyhrnutou košili,« zasmál se. Když to Lucien slyšel, neubránil se, aby Berliakem trochu nepohrdal, a cítil se velmi osamělý. Mít komplexy je moc hezké, ale člověk se jich musí umět včas zbavit: jak by mohl chlap převzít své povinnosti a vést lidi, když si zachová infantilní sexualitu? Luciena to začalo vážně znepokojovat: rád by se byl poradil

-80-

s někým, kdo o tom víc ví, ale nevěděl, na koho se obrátit. Berliac mu často vyprávěl o jakémsi surrealistovi jménem Bergere, který se prý výborně vyzná v psychoanalýze a který na něho zřejmě má velký vliv; ale nikdy Lucienovi nenabídl, že mu ho představí. Lucien byl zklamaný také proto, že spoléhal na Berliaka, že mu sežene nějaké ženy; soudil, že hezká milenka by ho přirozeně přivedla na jiné myšlenky. Ale Berliac už nikdy o svých krásných přítelkyních nehovořil. Chodili někdy po bulvárech a sledovali ženské, ale netroufali si na ně promluvit: »Co se dá dělat, kamaráde,« říkal Berliac, »my nejsme z toho těsta, co se líbí ženským. Ženy v nás cítí něco, co jim nahání strach.« Lucien neodpovídal; Berliac mu začínal jít na nervy. Často dělal velmi nevkusné vtipy na Lucienovy rodiče, říkal jim pan a paní Paďourovi. Lucien chápal, že surrealista pohrdá měšťáctvem jakožto takovým, ale paní Fleurierová několikráte Berliaka pozvala a chovala se k němu přátelsky a důvěřivě; když už necítil žádnou vděčnost, alespoň z pouhé slušnosti se o ní neměl vyjadřovat takovým tónem. A kromě toho měl Berliac hrozný zvyk, že si vypůjčoval peníze, které nevracel: v autobuse nikdy neměl drobné a muselo se za něho platit; v kavárně se dal čtyřikrát hostit a teprve popáté zaplatil útratu sám. Lucien mu jednou řekl do očí, že tomu nerozumí a že mezi kamarády je zvykem, aby se o útraty dělili. Berliac se na něj uvážlivě zadíval a řekl: »Já to tušil: jsi análním typ.« A vysvětlil mu freudovský vztah: fekálie = zlato a freudovskou teorii lakoty. »Rád bych věděl jednu věc,« řekl. »Do kolika let tě matka vytírala?« Skoro se pohádali.
Od začátku května se Berliac ulejval z gymnázia: Lucien za ním po vyučování chodil do baru v ulici Petits-Champs, kde

popíjeli vermut. Jednou v úterý odpoledne našel Lucien Berliaka u stolu před prázdnou sklenicí. »Tak jsi tu,« řekl Berliac. »Poslyš, musím si odskočit, jsem v pět hodin objednaný u zubaře. Počkej na mne, bydlí tady vedle a nebudu tam víc než půl hodiny.« »O. K.,« odpověděl Lucien a svezl se na židli. »Francois, přineste mi jeden bílý vermut.« V tom okamžiku vešel do baru jakýsi muž a překvapeně se usmál, když je uviděl. Berliac zrudl a rychle vstal. »Kdo to asi je?« uvažoval Lucien. Berliac tiskl neznámému ruku a postavil se přitom tak, aby mu zakrýval pohled na Luciena; mluvil tiše a rychle, muž mu odpovídal jasným hlasem. »Kdepak; kamarádíčku, ty budeš vždycky jenom šašek.« Zároveň se vytahoval na špičky a s klidnou samozřejmostí si prohlížel Luciena nad Berliakovou hlavou. Mohlo mu být asi pětatřicet; měl bledý obličej a nádherné bílé vlasy: »To bude určitě Bergěre,« pomyslil si Lucien a srdce se mu rozbušilo, »jaký je to krásný člověk!«
Berliac vzal muže s bílými vlasy za loket; bylo to zároveň plaché a naléhavé gesto:
»Pojďte se mnou,« řekl, »jdu k zubaři, je to hned vedle.«
»Ale myslím, že jsi tady s přítelem,« odpověděl muž, a nespustil přitom oči z Luciena, »měl bys nás představit?«
Lucien s úsměvem vstal. »Dobře ti tak!« pomyslil si; tváře mu hořely. Berliac vtáhl krk mezi ramena a Lucien si na chvíli pomyslel, že odmítne. »No tak mě představy řekl mu vesele. Jakmile však promluvil, nahrnula se mu krev do tváří; byl by se nejradši někam schoval. Berliac udělal čelem vzad a zamumlal, nedívaje se na nikoho:
-81 -
»Lucien Fleurier, spolužák z gymnázia, pan Achille Bergěre.«
»Obdivuji vaše díla, pane,« řekl Lucien slabým hlasem. Bergere mu sevřel ruku dlouhýma jemnýma rukama a přiměl ho, aby se zase posadil. Nastalo ticho; Bergere objímal Luciena teplým a něžným pohledem; stále ho ještě držel záruku: »Je ve vás neklid?« zeptal se laskavě.
Lucien si trochu odkašlal a vrátil Bergerovi přímý pohled:
»Je« řekl zřetelně. Zdálo se mu, jako by právě prošel zkouškami zasvěcení. Berliac chvíli váhal, a potom se vztekle posadil na své místo; klobouk odhodil na stůl. Lucien hořel touhou vyprávět Bergerovi svůj pokus o sebevraždu; Bergere byl člověk, se kterým se musí o věcech mluvit rovnou a bez příprav. Netroufal si však nic říct kvůli Berliakovi; nenáviděl Berliaka.
»Máte arak?« zeptal se Bergere číšníka.
»Ne, nemají,« řekl Berliac horlivě; »je to rozkošný lokálek, ale k pití tu nemají nic než vermut.«
»Co je to žluté, co máte tamhle v láhvi?« zeptal se Bergere s lenivou nenuceností.
»To je bílý Krucifix,« odpověděl číšník.
»Tak mi to dejte.«
Berliac se kroutil na židli; zdálo se, že se zmítá mezi touhou pochlubit se svými přáteli a obavou, aby Lucien příliš vedle něho nevynikl. Konečně chmurně a hrdě prohlásil: »On se chtěl zabít.«
»No ovšem,« řekl Bergere, »to doufám.«
Nastalo nové ticho: Lucien skromně sklopil oči, ale v duchu uvažoval, kdy už Berliac konečně vypadne. Bergere se najednou podíval na hodinky:
»A co tvůj zubař?«
Berliac neochotně vstal.
»Pojďte se mnou, Bergěre,« prosil, »je to hned vedle.«
»Ale ne, vždyť se vrátíš. Pobavím se zatím s tvým kamarádem.«
Berliac ještě váhal, přešlapoval z nohy na nohu.
»No tak maž,« řekl Bergere rozkazovačně, »počkáme tu na tebe.«
Když Berliac odešel, Bergere vstal a šel se bez okolků posadit vedle Luciena. Lucien mu dlouze vykládal o své sebevraždě; pověděl mu také, že toužil po své matce a zeje sadisticko-anální typ a že nic vlastně nemiluje doopravdy a že všechno v něm je komedie. Bergere mu beze slova naslouchal, jenom se na něho zaujatě díval, a Lucienovi připadalo nádherné, že ho někdo chápe. Když skončil, Bergere mu důvěrně položil paži kolem ramen a Lucien vdechl vůni kolínské vody a anglického tabáku.
»Víte, Luciene, jak říkám vašemu stavu?«
Lucien nadějně pohlédl na Bergera: nezklamal ho.
»Říkám mu Chaos.«
Chaos - slovo, ve kterém »ao« má kovový zvuk jako lesní roh.
»Chaos...,« řekl Lucien.
Cítil se vážný a znepokojený jako tehdy, když řekl Ririmu, zeje náměsíčný. V baru bylo šero, ale dveře byly dokořán otevřené do svítivého a plavého jarního
-82-
oparu; pod pěstěnou vůní, která vanula z Bergera, vnímal Lucien těžký pach temné místnosti, pach červeného vína a vlhkého dřeva. »Chaos...,« pomyslil si, »k čemu mne to povede?« Nevěděl dobře, jestli to u něho byla objevena nová zásluha nebo nová nemoc; viděl blízko svých očí hbité Bergerovy rty, které bez přestání odkrývaly a zakrývaly lesk zlatého zubu.
»Mám rád lidi, kteří žijí v chaosu,« říkal Bergere, »a myslím, že máte mimořádné štěstí. Vždyť vám to bylo koneckonců dáno. Vidíte všechny tyhle tupce? To jsou usedlí zabydlenci. Měli by je předhodit červeným mravencům, aby je trochu pocuchali. Víte, co ta svědomitá zvířátka dělají?«
»Požírají lidi.«
»Ano, zbavují kostry jejich lidského masa.«
»Rozumím,« řekl Lucien. A dodal: »A co já? Co mám dělat?«

»Nic, proboha,« řekl Bergere s komickým zděšením. »A hlavně se nesmíte usadit, leda,« dodal se smíchem, »na kůl. Četl jste Rimbauda?«
»Nnne,« řekl Lucien.
»Půjčím vám Iluminace. Poslyšte, musíme se zase sejít. Máte-li ve čtvrtek volno, zajděte ke mně kolem třetí hodiny. Bydlím na Montparnassu, ulice Campagne-Pre-miěrečíslo9.«
Příští čtvrtek šel Lucien k Bergerovi a chodil tam v květnu skoro každý den. Dohodli se, že Berliakovi řeknou, že se scházejí jednou za týden, protože k němu chtěli být upřímní, ale zároveň ho nechtěli zarmoutit. Berliac reagoval naprosto nevhodně; řekl s úšklebkem: »Tak je to láska na první pohled? On to na tebe zahrál s "neklidem" a ty jsi to na něho zahrál se sebevraždou!« Lucien se bránil: »Snad si vzpomeneš,« řekl a zrudl přitom, »že o mé sebevraždě jsi první mluvil ty...«- »To jen abych ti ušetřil trapnost, že bys to udělal sám.« Stýkali se méně než dřív. »Všechno, co se mi na něm líbilo,« řekl Lucien jednou Bergerovi, »má od vás, teď si to uvědomuji.« - »Berliac je opice,« řekl Bergere se smíchem, »to mě právě k němu vždycky táhlo. Víte, že jeho babička z matčiny strany byla židovka? To vysvětluje hodně.« - »To je pravda,« řekl Lucien. Po chvíli dodal: »On je ostatně moc milý.« Bergerův byt byl plný podivných a směšných předmětů: byly tam taburety, jejichž červené sametové sedadlo spočívalo na ženských nohách z malovaného dřeva, černošské sošky, pás cudnosti z kovaného železa s ostny, sádrová ňadra, do kterých byly zastrčeny malé lžičky; na psacím stole ležely jako těžítka obrovská bronzová veš a lebka mnicha, ukradená z kostnice. Stěny byly polepeny spoustou parte, oznamujících, že umřel surrealista Bergere. Přes to všechno působil byt dojmem inteligentního pohodlí a Lucien rád odpočíval na hluboké pohovce v kuřáckém pokoji. Nejvíc ho udivovalo obrovské množství různých atrap a předmětů pro kanadské žertíky, které Bergere nashromáždil na jedné poličce: kýchací prášek, ledová vodička, svědící prášek, cukr, který plave, ďáblovo lejno, nevěstin podvazek. Bergere mluvil a přitom bral ďáblovo lejno mezi prsty a vážně si je prohlížel: »Tyhle atrapy,« říkal, »mají revoluční hodnotu: zneklidňují. Je v nich větší ničivá síla než v Leninových sebraných spisech.« Lucien, udivený a nadšený, pozoroval střídavě Bergerův neklidný obličej s vpadlýma očima a dlouhé jemné prsty, v kterých držel půvabně dokonalou napodobeninu lidského výmětu.
-83 -
Bergere s ním často mluvil o Rimbaudovi a o soustavném uvolňování všech smyslů. »Až půjdete po náměstí Svornosti a budete schopen tam podle libosti a zřetelně vidět černošku, olizující obelisk, pak si můžete říci, že jste se zbavil konvence, a pak jste zachráněný.« Půjčil mu Iluminace, Zpěvy Maldororovy a díla markýze de Sade. Lueien se tomu svědomitě snažil porozumět, ale mnoho věcí mu unikalo a byl pohoršen, že Rimbaud byl pederast. Řekl to Bergerovi, a ten se dal do smíchu: »Ale proč, chlapečku?« Lueien byl ve velkých rozpacích. Zrudl a asi minutu Bergera z celé duše nenáviděl; ovládl se však, zdvihl hlavu a řekl s prostou upřímností: »Řekl jsem volovinu.« Bergere mu pohladil vlasy; vypadal dojatě: »Ty velké oči, plné zmatku,« řekl, »ty oči laně.. .Ano, Luciene, řekl jste volovinu. Rimbaudova pederastie, to je právě prvotní a geniální uvolnění jeho vnímavosti. Právě jí vděčíme za jeho básně. Přesvědčení, že existují specifické předměty pohlavní touhy a že to jsou jenom ženy, protože mají mezi nohama díru, v tom je právě ohavný a vědomý omyl měšťáků. Podívejte se!« vytáhl z psacího stolu tucet zažloutlých fotografií a hodil je Lucienovi na klín. Lueien viděl ohyzdné nahé prostitutky, smějící se bezzubými ústy, s nohama rozchlípenýma a jakýmsi chlupatým jazykem mezi stehny. »Tuhle sbírku jsem si koupil za tři franky v Bou-Saada,« řekl Bergere. »Když takovýmhle ženským líbáte zadek, pak jste synáček z dobré rodiny a všichni řeknou, že vedete mládenecký život. Jen proto, že jsou to ženy, víte? Já vám říkám, že si nejdřív musíte vštípit do mozku, že předmětem pohlavní touhy může být všechno, třeba šicí stroj, zkumavka, kůň nebo střevíc. Já,« řekl s úsměvem, »já jsem se miloval s mouchami. Znal jsem jednoho námořního pěšáka, který souložil s kachnami. Strčil jim hlavu do zásuvky, držel je pevně za nohy a to byste viděl!« Bergere roztržitě štípl Luciena do ucha a zakončil: »Kachna z toho pošla, a rota ji snědla.« Lueien odcházel po takových rozhovorech s rozpálenou hlavou, myslil si, že Bergere je génius, ale stávalo se mu, že se v noci probouzel zalitý potem, s hlavou plnou ohavných a nechutných představ, a uvažoval, zda na něho má Bergere dobrý vliv: »Být takhle sám!« naříkal, »nemít nikoho, kdo by mi poradil, kdo by mi řekl, jestli jsem na správné cestě!« Půjde-li v tom dál, bude-li tak dál uvolňovat všechny své smysly, neztratí půdu pod nohama a neutopí se? Jednou, když mu Bergere dlouze vyprávěl o André Bretonovi, zamumlal Lueien jako ve snu: »No dobře, ale co když se potom nebudu moci vrátit zpátky« Bergere sebou trhl: »Vrátit zpátky? Kdo mluví o návratu? Přijdete-li o rozum, tím lip. Potom, jak říká Rimbaud, přijdou jiní hrozní pracovníci.« - »To jsem si právě myslel,« řekl Lueien smutně. Všiml si, že ty dlouhé hovory na něho mají opačný účinek, než jaký by si přál Bergere: jakmile začal Lueien mít nějaké rafinovanější pocity, jakmile zakoušel nějaký nezvyklý dojem, roztřásl se: »Už to začíná,« pomyslil si vždycky. Byl by si přál, aby jeho vjemy byly co nejbanálnější a nejtupější; cítil se ve své kůži už jedině večer s rodiči: to bylo jeho útočiště. Mluvili o Briandovi, o neochotě Němců, o porodech sestřenice Jeanne a o tom, jak je draho; Lueien s nimi s potěšením vedl řeči vyjadřující hrubou a rozumnou přízemnost. Jednou, když vešel do svého pokoje po návštěvě u Bergera, automaticky zamkl dveře na klíč a zavřel zástrčku. Když si toho všiml, pokusil se tomu zasmát, ale v noci nemohl spát: pochopil, že se bojí. Přesto by se za nic na světě nepřestal s Bergerem stýkat. »Fascinuje mě,« říkal
-84-
si. A kromě toho oceňoval jemné a zvláštní kamarádství, které Bergere dovedl mezi nimi vytvořit. Aniž zanechal mužného, až drsného tónu, Bergere uměl Lucienovi dát pocítit, skoro až nahmatat svou náklonnost: tak například mu opravoval uzel na kravatě a huboval ho, že si ho neumí uvázat, nebo ho česal zlatým hřebenem, který byl až z Kambodže. Objevil Lucienovi jeho vlastní tělo a vykládal mu o strohé patetické kráse Mládí: »Vy jste Rimbaud,« říkával mu, »když přijel do Paříže za Verlainem, měl velké ruce jako vy, i ten růžový obličej zdravého venkovana a útlé tělo jako plavovlasá dívenka.« Nutil Luciena, aby si rozepnul límec a rozhalil košili, potom ho celého rozpačitého vodil před zrcadlo a učil ho obdivovat půvabný soulad růžových tváří a bílého hrdla; zlehka se dotýkal Lucienových boků a

smutně dodával: »Člověk by se měl ve dvaceti zabít.« Teď se Lucien často díval do zrcadla a učil se oceňovat svůj mladý, neohrabaný půvab. »Jsem Rimbaud,« myslíval si večer, když si měkkými pohyby svlékal šaty, a začínal věřit, že bude mít krátký a tragický život příliš krásné květiny. V takových okamžicích mu připadalo, že podobné pocity zakoušel už kdysi dávno, a vybavovala se mu absurdní představa; viděl se jako docela malé dítě v dlouhých modrých šatech, s gázovými křídly, jak na nějakém dobročinném večírku rozdává květiny. Díval se na své dlouhé nohy. »Je to pravda, že mám tak jemnou kůži?« uvažoval pobaveně. A jednou si jel rty od zápěstí až k loketní jamce podél roztomilé modré žilky.

Když jednoho dne přišel k Bergerovi, čekalo ho nemilé překvapení: byl tam Berliac, zabýval se tím, že nožíkem odděloval kousky jakési načernalé hmoty, která vypadala jako hrouda hlíny. Oba mladíci se už deset dní neviděli: chladně si stiskli ruce. »Vidíš,« řekl Berliac, »tohle je hašiš. Dáme si to do lulky mezi dvě vrstvy světlého tabáku, má to překvapivý účinek. Pro tebe je tu taky, « dodal. »Děkuji,« řekl Lucien, »já o to nestojím.« Oba muži se dali do smíchu a Berliac zlomyslně naléhal: »Neblbni, kamaráde, přece si vezmeš; nedovedeš si ani představit, jak je to příjemné.« - »Povídám ti, že ne,« řekl Lucien. Berliac neodpověděl, spokojil se povýšeným úsměvem a Lucien viděl, že se usmívá i Bergere. Dupl a řekl: »Nechci to, nechci se zhuntovat, připadá mi pitomé, cpát se věcmi, které člověka otupují.« Ujelo mu to, aniž chtěl, ale když pochopil dosah toho, co řekl, a když si představil, co si o něm Bergere pomyslí, měl chuť Berliaka zabít a ucítil slzy v očích. »Jsi buržoust,« řekl mu Berliac a pokrčil rameny, »děláš, jako když plaveš, ale bojíš se odlepit od dna.« -»Nechci si zvyknout na drogy,« řekl Lucien klidněji, »je to otroctví jako každé jiné, a já chci zůstat volný.« - »Řekni radši, že se bojíš angažovat se,« odpověděl prudce Berliac. Lucien mu už chtěl dát pár facek, když uslyšel Bergerův rozkazovačný hlas. »Dej mu pokoj, Charlesi,« říkal Berliakovi, »pravdu má on. Jeho strach angažovat se, to taky je chaos.« Oba kouřili, rozloženi na pohovce, a pokojem zavanula vůně arménského tabáku. Lucien se posadil na taburet z červeného plyše a mlčky je pozoroval. Berliac po chvíli zvrátil hlavu dozadu a s blaženým úsměvem přivřel oči. Lucien se na něho záštiplně díval a cítil se pokořený. Konečně Berliac vstal a váhavě odešel z místnosti: na rtech mu stále utkvíval ten podivný ospalý a rozkošnický úsměv. »Dejte mi dýmku,« řekl Lucien chraplavým hlasem. Bergere se dal do smíchu. »Není třeba,« řekl. »Nic si z toho kvůli Berliakovi nedělej. Víš, co teď dělá?« - »Mně je to

-85-

fuk,« řekl Lucien. »No dobře, ale přece jen bys to měl vědět: zvrací,« řekl klidně Bergere. »To je jediný účinek, který na něho hašiš kdy měl. To ostatní je jen komedie, ale já mu ho někdy dávám kouřit, protože mě chce ohromit a protože mě to baví.« Druhý den přišel Berliac do školy a chtěl s Lucienem mluvit svrchu. »Ty nastoupíš do vlaku,« řekl mu, »ale pečlivě si vybereš takový vagón, co zůstane na nádraží.« Ale na Luciena si nepřišel. »A ty zase se vytahuješ,« odpověděl mu Lucien, »myslíš snad, že nevím, co jsi včera dělal v koupelně? Blil jsi, kamaráde!« Berliac zbledl. »To ti řekl Bergère?« - »Kdo jiný?« - »No dobře,« vykoktal Berliac, »ale nikdy bych si nebyl myslel, že Bergere je takový, aby se pro nového kamaráda vykašlal na starého.« Luciena to trochu znepokojilo, slíbil Bergerovi, že o tom nebude mluvit. »Ale jdi,« řekl, »on se na tebe nevykašlal, on mi chtěl jen ukázat, že to nezabírá.« Ale Berliac se k němu obrátil zády a nepodal mu ruku na rozloučenou. Lucien nebyl na sebe moc hrdý, když zase přišel k Bergerovi. »Co jste říkal Berliakovi?« zeptal se ho Bergere lhostejně. Lucien sklopil hlavu a neodpověděl; byl hluboce zahanbený. Najednou však ucítil Bergerovu ruku na šíji: »Na tom vůbec nezáleží, chlapečku. Muselo už to tak jako tak skončit: komedianti mě nikdy moc dlouho nebaví.« Lucienovi to dodalo trochu odvahy; zdvihl hlavu a usmál se: »Ale já jsem taky komediant,« řekl a zamrkal víčky. »Ano, ale ty jsi hezký,« odpověděl Bergere a přitáhl ho k sobě. Lucien se nebránil; cítil se měkký jako děvče a v očích měl slzy. Bergere ho políbil na tváře a něžně ho kousal do ucha; říkal mu střídavě »ty můj hezký sprosťáčku«, a »můj malý bratříčku«, a Lucien soudil, že je příjemné mít tak shovívavého a chápavého staršího bratra. Pan a paní Fleurierovi si přáli poznat toho Bergera, o kterém Lucien tolik vyprávěl, a pozvali ho na večeři. Všem připadal rozkošný, dokonce i Germain, která v životě neviděla tak krásného člověka; pan Fleurier znal generála Jižana, Bergerova strýce, a dlouze o něm vykládal. Však také paní Fleurierová byla přešťastná, když mohla Luciena svěřit o svatodušních svátcích Bergerovi. Jeli spolu autem do Robenu; Lucien se chtěl podívat na katedrálu a na radnici, ale Bergere bryskně odmítl: »Na takové pitomosti?« zeptal se arogantně. Nakonec strávili dvě hodiny v bordelu v ulici des Cordeliers a Bergere byl náramný: všem flundrám říkal »slečno« a kopal přitom Luciena pod stolem kolenem; potom se uvolil, že s jednou z nich půjde na pokoj, ale po pěti minutách se vrátil: »Zmizme,« zašeptal, »nebo si to vypijeme.« Rychle zaplatili a odešli. Na ulici Bergere pověděl, co se stalo: využil toho, když byla žena odvrácená, a nasypal do postele plnou hrst svědícího prášku, potom prohlásil, zeje impotentní, a sešel dolů. Lucien měl v sobě dvě whisky a byl trochu rozdováděný; zpíval Dělostřelce z Met a De profundis Morpionibus; připadalo mu báječné, že Bergere je zároveň tak hluboký a tak uličnický.

»Zamluvil jsem jenom jeden pokoj,« řekl Bergere, když přišli do hotelu, »ale je tam velká koupelna.« Luciena to nepřekvapilo: během cesty ho napadlo, že asi bude s Bergerem sdílet pokoj, ale nijak zvlášť o tom nepřemýšlel. Teď, když už nešlo couvnout, mu to připadalo trochu nepříjemné, hlavně proto, že neměl čisté nohy. Když jim vynášeli nahoru zavazadla, představoval si, že mu Bergere řekne: »Ty jsi ale špinavý, vždyť umažeš prostěradlo,« a on že mu odsekne: »To máte o čistotě hodně měšťácké názory.« Ale Bergere ho i s kufříkem strčil do koupelny a řekl mu: »Zařiď

-86-

se tady, já se převléknu v pokoji.« Lucien si umyl nohy a udělal si sedací koupel. Chtělo se mu na záchod, ale netroufal si jít, a tak se jen vymočil do umyvadla; potom si oblékl noční košili, obul si trepky, které mu půjčila matka (jeho byly celé děravé), a zaklepal: »Už jste hotový?« zeptal se. »Ano, ano, jen pojď.« Bergere si oblékl černý župan přes blankytně modré pyžamo. Pokoj voněl kolínskou vodou. »To je tu jen jedna postel?« tázal se Lucien. Bergere neodpověděl; díval se ohromeně na Luciena a nakonec vybuchl smíchy: »Ale vždyť ty jsi v košili! Kdepak máš noční čepec? No ne, ty vypadáš tak směšně, měl by ses vidět.« - »Už dva roky,« řekl Lucien velice podrážděně, »žádám matku, aby mi koupila pyžamo.« Bergere k němu přistoupil: »Tak z toho honem vylez,« řekl tónem, který nepřipouštěl

odmluvy, »dám ti jedno ze svých. Bude ti trochu velké, ale je to pořád lepší než tohle.« Lucien zůstal stát jako přibitý uprostřed místnosti, s očima upřenýma na červené a zelené kosočtverce na tapetách. Byl by se chtěl vrátit do koupelny, ale bál se, aby nevypadal jako hlupák, a tak si prudce stáhl košili přes hlavu. Nastalo chvíli ticho: Bergere se s úsměvem na Luciena díval a Lucien si uvědomil, že stojí uprostřed pokoje úplně nahý a že má na nohou matčiny pantofle s bambulkami. Pohlédl na ruce - na ty velké rimbaudovské ruce -, měl chuť si je přitisknout na břicho a přikrýt aspoň to, ale ovládl se a hrdinně si je dal za záda. Na stěnách mezi řadami kosočtverců byl občas fialový čtvereček. »Na mou duši,« řekl Bergere, »on je cudný jako panna: podívej se do zrcadla, Luciene, zrudl jsi až po prsa. Ale takhle vypadáš rozhodně lip než v košili.« - »Ano,« řekl Lucien s námahou, »ale člověk nikdy nevypadá moc důstojně, když je nahý. Podejte mi rychle pyžama.« Bergere mu hodil hedvábné pyžama, které vonělo levandulí, a natáhli se do postele. Nastalo těžké ticho: »Mně je mizerně,« řekl Lucien, »chce se mi blít.« Bergere neodpověděl: Lucien říhl a cítil v ústech whisky. »On se mnou bude spát,« řekl si. A kosočtverce na stěně se točily a dusivá vůně kolínské vody mu svírala hrdlo. »Neměl jsem přijímat pozvání na tenhle výlet.« Měl smůlu; poslední dobou byl už často jen na krůček od poznání, co po něm Bergere vlastně chce, a pokaždé jako naschvál se stalo něco, co odvrátilo jeho myšlenky jinam. A teď tu je u toho chlapa v posteli a čeká, co se mu uráčí. »Vezmu si polštář a půjdu spát do koupelny.« Neodvážil se toho však: myslel na Bergerův ironický pohled. Dal se do smíchu: »Myslím na tu štětku z bordelu,« řekl, »ta se asi teď zrovna drbe.« Bergere pořád neodpovídal; Lucien na něj po očku pohlédl: ležel na zádech s rukama za hlavou a tvářil se nevinně. Luciena popadl prudký vztek, vztyčil se na lokti a řekl mu: »Nač teda čekáte? To jste mě sem přivedl, abychom si tu navlíkali korálky?«

Bylo pozdě litovat toho, co řekl: Bergere se k němu obrátil a pobaveně si ho prohlížel: »Jen se podívejte na tu malou kurvu s andělskou tvářičkou. Tak vidíš, miminko, já jsem ti to do úst nevložil: počítáš se mnou, abych ti rozdováděl ty tvé smyslečky.« Ještě chvíli se na něj díval, potom ho vzal do náručí a hladil mu prsa pod pyžamovým kabátkem. Nebylo to nepříjemné, trochu to lechtalo, jenomže Bergere byl děsný: měl idiotský výraz a namáhavě opakoval: »Že se nestydíš, ty čuňátko, že se nestydíš, ty čuňátko!«jako gramofonová deska, která na nádraží oznamuje odjezd vlaku. Bergerova ruka naproti tomu, hbitá a lehká, Lucienovi připadala jako člověk. Zlehka se dotýkala hrotů Lucienových prsou, bylo to jako pohlazení teplé vody, když

se člověk koupe. Lucien by byl chtěl tu ruku chytit, odtrhnout ji a zkroutit, ale Bergere by se smál: podívejte na toho panice! Ruka mu pomalu klouzala podél břicha a zastavila se, aby rozdělala uzel na šňůře u kalhot. Nechal ho: byl těžký a měkký jako houba nasátá vodou a měl strašný strach. Bergere odhrnul pokrývky, položil hlavu Lucienovi na prsa a vypadal, jako by ho vyšetřoval. Lucien si dvakrát za sebou kysele říhl a dostal strach, aby nezačal zvracet na ty krásné stříbrné vlasy, které vypadaly tak důstojně. »Tlačíte mi žaludek,« řekl. Bergere se trochu nadzdvihl a vsunul ruku Lucienovi kolem boků; druhá ruka už nehladila, hnětla. »Máš hezký zadeček,« řekl najednou Bergere. Lucienovi to připadalo jako noční můra: »Líbí se vám?« zeptal se koketně. Ale Bergere ho najednou pustil a hněvivě zdvihl hlavu. »Zatracený podfukáři,« řekl vztekle, »hraje si to na Rimbauda a už hodinu se tu s ním morduju a ne a ne ho rozdovádět.« Lucienovi stouply rozčilením do očí slzy a vší silou Bergera odstrčil: »Já za to nemůžu,« řekl písklavým hlasem, »neměl jste mi dávat tolik pít, chce se mi blinkat.« »Tak jdi, no jdi,« řekl Bergere, »a nespěchej s tím.« Dodal ještě mezi zuby: »Rozkošný večer.« Lucien si natáhl kalhoty, přehodil černý župan a vyšel z pokoje. Když za sebou na záchodě zavřel dveře, cítil se tak osamělý a tak bezradný, že se dal do pláče. V kapse županu nebyl kapesník, utřel si tedy oči a nos do toaletního papíru. I když si strkal prsty do krku, nepodařilo se mu zvracet. Spustil si tedy kalhoty a posadil se, cvakaje zuby. »Ten prasák,« pomyslel si, »ten prasák!« Byl krutě pokořený, nebyl si však jist, jestli proto, že strpěl Bergerovo hlazení, nebo proto, že ho to nevzrušilo. Z druhé strany dveří na chodbě zapraskaly parkety a Lucien se při každém zapraskání otřásl, ale nemohl se odhodlat, aby se vrátil do pokoje: »Jít tam ale musím,« uvažoval, »prostě musím, jinak si ze mě bude dělat blázny - s Berliakem!« a už zpola vstával, ale hned si zas představil Bergerův obličej a jeho pitomý výraz, slyšel ho, jak říká: »Že se nestydíš, ty čuňátko!« Zoufale zase klesl zpátky. Po chvíli dostal prudký průjem, který mu trochu ulevil: »Jde to spodem,« pomyslel si, »to je mi milejší.« Opravdu už se mu nechtělo zvracet. »Udělá mi bolest,« pomyslil si najednou a měl dojem, že omdlí. Nakonec mu byla taková zima, že cvakal zuby: pomyslil si, že z toho onemocní, a vstal. Když se vrátil, Bergere se na něj rozpačitě podíval; kouřil, měl rozepnuté pyžama a bylo mu vidět hubený trup. Lucien pomalu svlékl župan a pantofle a beze slova vklouzl pod pokrývku: »Už je to lepší?« zeptal se Bergere. »Je mi zima.« - »Mám tě zahřát?« - »Zkusit to můžete.« V tom okamžiku cítil, jak ho drtí nesmírná tíha. Vlahá a měkká ústa se přisála na jeho jako syrový biftek. Lucien už nic nechápal, nevěděl už, kde je, a trochu se dusil, ale byl spokojený, protože mu bylo teplo. Vzpomněl si na paní Bessovou, která mu dávala ruku na břicho a říkala mu »má malá panenko«, a na Hébrarda, který mu říkal »dlouhá mrkef«, a na ranní koupele, při kterých si představoval, že přijde pan Bouffardier a dá mu klystýr, a řekl si »jsem jeho panenka«. V tom okamžiku Bergere vítězoslavně vykřikl. »No konečně,« zvolal, »konečně ses rozjel. Počkej,« dodal šeptem, »však z tebe něco uděláme.« Lucien trval na tom, že si sám svlékne pyžama.

Druhý den se probudili v poledne. Číšník jim přinesl snídani do postele a Lucienovi připadalo, že se tváří arogantně. »Pokládá mě za teplouše,« pomyslel si a otřásl se nevolí. Bergere byl velice milý, oblékl se první, šel si zakouřit na náměstí,

zatímco se Lucien koupal. »Fakt je,« uvažoval Lucien, svědomitě se přitom drhl drsnou žínkou, »že je to otrava.« Když pominula první chvíle hrůzy a když zjistil, že to nebolí tak, jak se obával, upadl do pochmurné nudy. Neustále doufal, že už to skončí, ale Bergere mu nedal pokoj až do čtyř do rána. »Budu přece muset dodělat ten úkol z trigonometrie,« říkal si. A snažil se nemyslet na nic jiného než na svou práci. Den byl dlouhý. Bergere mu vykládal o Lautréamontově životě, ale Lucien ho moc pozorně neposlouchal; šel mu trochu na nervy. Večer přespali v Caudebeku a Bergere ovšem

Luciena otravoval hezkou dobu, ale okolo jedné hodiny mu Lucien otevřeně řekl, že je ospalý, a Bergere mu dal pokoj, ani se nezlobil. Vrátili se do Paříže pozdě odpoledne. Celkem vzato nebyl Lucien sám se sebou nespokojený. Rodiče ho uvítali s otevřenou náručí: »Doufám, že jsi panu Bergerovi aspoň hezky poděkoval?« zeptala se matka. Chvilku si s nimi povídal o normandské krajině a šel brzy spát. Spal jako dudek, ale ráno, když se probudil, měl pocit, jako by se uvnitř třásl. Vstal a dlouze se pozoroval v zrcadle. »Jsem pederast,« řekl si. A celý se zhroutil. »Vstávej, Luciene,« zavolala matka za dveřmi, »jdeš dnes do školy.« - »Ano, maminko,« odpověděl Lucien povolně, ale klesl na postel a upřel oči na prsty u nohou. »To je příliš nespravedlivé, j á jsem si to neuvědomil, já přece nemám žádné zkušenosti.« Tyhle prsty bral jeden po druhém do úst muž. Lucien prudce odvrátil hlavu: »On to věděl. To, k čemu mě přinutil, má jméno, říká se tomu spát s chlapcem a on to věděl. To je legrační,« - Lucien se trpce usmál - celé dny se mohl člověk ptát: jsem inteligentní? vytahuju se? pořád ne a ne se rozhodnout. A jednoho krásného rána na vás nastrčí všelijaké nálepky a ty musíte nosit celý život: tak třeba Lucien je velký a světlovlasý, podobá se otci, je jedináček a od včerejška je pederast. Budou o něm říkat: »Fleurier, víte, ten velký blonďák, co má rád mužské.« A lidé budou odpovídat: »Aha. Ten velký teplouš. Už vím, který to je.«

Oblékl se a vyšel ven, ale neměl odvahu jít do gymnázia. Sešel po avenue Lamballe až dolů k Seině a dal se po nábřežích. Nebe bylo jasné, ulice voněly zeleným listím, dehtem a anglickým tabákem. Vysněný čas, kdy si člověk oblékne nové šaty na pěkně umyté tělo a kdy má docela novou duši. Všichni lidé měli mravopočestný výraz; jen Lucien si připadal kalný, nezapadal do okolního jara. »To je ta osudná šikmá plocha,« uvažoval, »začal jsem s oidipovským komplexem, potom se ze mne stal análně sadista a teď jsem tomu dal korunu: jsem pederast; kde se vůbec zastavím?« Jeho případ zřejmě ještě není příliš vážný: moc velké potěšení z Bergerova mazleni neměl. »Ale co jestli si na to zvyknu,« pomyslil si úzkostně. »Nebudu bez toho moct být, bude to jako morfium!« Stane se z něho poznamenaný člověk, nikdo se s ním nebude chtít stýkat, až dá dělníkům svého otce nějaký rozkaz, budou se pošklebovat. Lucien si s velkým zaujetím představoval svůj strašný osud. Viděl se, jak vypadá v pětatřiceti letech afektovaný a nalíčený a jakýsi vousatý pán s Řádem Čestné legie třímá s hrozivým výrazem hůl: »Vaše přítomnost, pane, je urážkou mých dcer!« Náhle si přestal hrát a zapotácel se: vzpomněl si právě na něco, co mu řekl Bergere. V Caudebeku v noci. Bergere mu řekl: »Ale, ale, chlapče! Ty tomu začínáš přicházet na chuť.« Co tím chtěl říct? No ovšem, Lucien přece není ze dřeva, a když ho tak dlouho

hecoval.. .»To nic nedokazuje,« řekl si znepokojeně. Ale tihle lidé prý mají úžasný čich na stejně založené partnery, něco jako šestý smysl. Lucien si dlouze prohlížel jakéhosi městského strážníka, který řídil dopravu před Jenským mostem. »Jestlipak by mě tenhle strážník dovedl vzrušit?« Upřeně pozoroval strážníkovy modré kalhoty, představoval si svalnatá a chlupatá stehna: »Působí to na mě nějak?« Velmi se mu ulehčilo a šel dál. Dělal stejnou zkoušku se všemi muži, kteří šli proti němu, a výsledek byl pokaždé negativní. »Uf,« pomyslel si, »to jsem se zapotil.« Byla to jen výstraha a nic víc. Nesmí se to opakovat, musí se co nejrychleji vyléčit ze svých komplexů. Rozhodl se, že se podrobí psychoanalýze u nějakého odborníka, aniž o tom co řekne rodičům. Potom si najde milenku a stane se mužem, jako jsou ostatní.

Lucien se už začínal uklidňovat, když si najednou vzpomněl na Bergera: »teď v tomto okamžiku existuje někde v Paříži Bergere, nadšený sám sebou a s hlavou plnou vzpomínek. Ví, jak vypadám, zná moje ústa, řekl mi: "Ty máš vůni, na kterou nezapomenu;" půjde se pochlubit přátelům, řekne jim: "Měl jsem ho," jako bych byl ženská. Zrovna v téhle chvíli možná vykládá o svých nocích třeba...« Lucienovi přestalo bít srdce - »Berliakovi! Jestli to udělá, zabiju ho. Berliac mě nenávidí, bude to vykládat celé třídě, jsem vyřízený, kluci mi ani nepodají ruku. Řeknu, že to není pravda, pomyslil si Lucien rozčileně, budu ho žalovat řeknu, že mě znásilnil! Lucien nenáviděl Bergera z celého srdce: nebýt jeho, nebýt jeho skandálního a nenapravitelného vědění, dalo by se to všechno urovnat, nikdo by se nic nedověděl a Lucien by na to sám nakonec zapomněl. Kdyby náhle umřel! »Prosím tě, panebože, dej, ať dnes v noci umře, aniž by někomu co řekl. Panebože, dej, ať je celá ta věc pohřbená, přece nemůžeš chtít, aby ze mě byl pederast! Rozhodně mě má v hrsti!« pomyslil si Lucien zuřivě. »Budu se k němu muset vrátit a dělat to, co chce, a říkat mu, že ho mám rád, jinak jsem ztracený!« Udělal ještě několik kroků a dodal pro jistotu: »Panebože, dej, ať Berliac umře taky.«

Lucien se nemohl odhodlat za Bergerem jít. V následujících týdnech měl dojem, že ho potkává na každém kroku, a když pracoval ve svém pokoji, trhal sebou při každém zvonění; v noci měl hrozné sny: Bergere ho znásilňoval na dvoře gymnázia, všichni »písti« byli u toho a chechtali se. Bergere se však nepokusil znovu ho vyhledat a nedával o sobě vůbec vědět. »Stál jenom o mou kůži,« pomyslil si Lucien rozzlobeně. Také Berliac zmizel a Guigard, který s ním někdy v neděli chodil na dostihy, tvrdil, že odjel z Paříže, protože prodělal nějakou nervovou depresi. Lucien se pozvolna uklidňoval: výlet do Rouenu mu připadal jako nějaký temný a groteskní sen, který s ničím nesouvisí; zapomněl téměř na všechny podrobnosti, utkvěla mu jen vzpomínka na těžkou vůni těla a kolínské vody a pocit nesnesitelné nudy. Pan Fleurier se několikrát ptal, co je s přítelem Bergerem: »Budeme ho muset pozvat do Férolles, abychom se revanšovali.« - »Odjel do New Yorku,« odpověděl nakonec Lucien. Několikrát si šel s Guigardem a jeho sestrou zaveslovat na Marnu a Guigard ho naučil tančit. »Probouzím se,« pomyslil si, »začínám znova žít.« Přesto však ještě často cítil na zádech jakési břemeno, které ho tížilo: své komplexy. Uvažoval, jestli by neměl jít do Vídně vyhledat Freuda: »Půjdu bez peněz, třeba pěšky, bude-li to nutné, řeknu mu: nemám ani floka, ale jsem případ pro vás.« Jednoho teplého červnového

odpoledne potkal na bulváru Saint-Michel Paviána, svého bývalého profesora filozofie. »Tak co, Fleuriere,« řekl Pavián, »připravujete se na inženýrství?« - »Ano, prosím« řekl Lucien. - »Mohl jste se zaměřit na literární studia,« řekl Pavián. »Býval jste dobrý ve filozofii.« »Já jsem filozofie nenechal,« řekl Lucien. »Letos jsem dost četl. Třeba Freuda. Vlastně bych se vás rád zeptal, pane profesore: co si myslíte o psychoanalýze?« Pavián se dal do smíchu: »To je jen móda,« řekl, »to přejde. To, co je ve Freudovi nejlepší, to najdete už v Platónovi. A co se týče ostatního,« dodal tónem,

který nepřipouštěl námitky, »řeknu vám, že na takové plytkosti nedám. Udělal byste lip, kdybyste si přečetl Spinozu.« Lucien pocítil, jak z něho spadla obrovská tíha, vrátil se domů pěšky a hvízdal si: »Byla to noční můra,« pomyslil si, »ale teď už je po ní.« Slunce bylo tvrdé a palčivé toho dne, ale Lucien zdvihl hlavu a podíval se na ně, ani ne-zamrkal: je to slunce pro všechny a Lucien má právo dívat se mu rovnou do tváře: je zachráněný! »Plytkosti,« pomyslil si, »byly to plytkosti! Snažili se, aby mě zmátli, ale nedostali mě.« Vlastně jsem jim nikdy nepřestával odolávat: Bergere ho zaplétal do svých argumentů, ale Lucien dobře cítil, že například Rimbaudova pederastie je něco nesprávného, a když ho ta štěnice Berliac chtěl přimět, aby kouřil hašiš, Lucien ho poslal do háje: »Skoro jsem se dal zkazit, ale uchránilo mě mé mravní zdraví!« Večer u stolu se sympatiemi pohlédl na otce. Pan Fleurier měl široká ramena, těžké a pomalé pohyby sedláka, a byl na něm znát dobrý rod; měl šedé, kovové a chladné oči člověka, který vede druhé. »Jsem mu podobný,« pomyslil si Lucien. Vzpomněl si, že Fleurierové byli už po čtyři generace, z otce na syna, průmyslovými podnikateli: »Ať si říká kdo chce co chce, rodina, to existuje!« A s hrdostí uvažoval o mravním zdraví Fleurierů.

Lucien se toho roku ke konkursu do École Centrále nepřihlásil a Fleurierovi velmi brzy odjeli do Férolles. Byl nadšený, když se zase shledal s domem, zahradou, továrnou, s klidným a vyrovnaným městečkem. Byl to jiný svět; rozhodl se, že bude vstávat časně ráno a podnikat velké výlety po okolí. »Chci si naplnit plíce čerstvým vzduchem,« řekl otci, »a načerpat zdraví do zásoby na příští rok, než strčím hlavu do chomoutu.« Doprovázel matku k Bouffardierovým a k Bessovým a všichni usoudili, že se z něho stal rozumný a vyrovnaný velký chlapec. Hébrard a Winckelmann, kteří v Paříži studovali práva, se vrátili o prázdninách do Férolles. Lucien si s nimi několikrát vyšel a povídali si o legracích, které prováděli abbému Jacquemartovi, o toulkách na kole, a zazpívali si trojhlasně Dělostřelce z Met. Lucien oceňoval drsnou upřímnost a solidnost svých bývalých spolužáků a vyčítal si, zeje zanedbával. Přiznal Hébrardovi, že o Paříž moc nestojí, ale tomu Hébrard nemohl rozumět: rodiče ho svěřili jakémusi abbému a byl držen zkrátka; byl ještě celý nadšený svými návštěvami Louvrů a představením, které viděl v Opeře. Lucien byl takovou prostotou dojat; připadal si jako starší bratr Hébrarda a Winckelmanna a začal si říkat, že toho nelituje, že měl tak pohnutý život: získal zkušenosti. Vykládal jim o Freudovi a o psychoanalýze a trochu ho bavilo je pohoršovat. Prudce kritizovali teorii komplexů, ale jejich námitky byly naivní, a Lucien jim to dokázal, potom dodal, že z filozofického hlediska je možné snadno Freudovy omyly vyvrátit. Velmi ho obdivovali, ale Lucien dělal, že si toho není vědom.

Pan Fleurier Lucienovi vyložil, jak funguje továrna. Provedl ho ústředními

budovami a Lucien dlouho pozoroval práci dělníků. »Kdybych umřel,« řekl pan Fleurier, »budeš se muset přes noc začít starat o všechny zakázky továrny.« Lucien mu domlouval a řekl: »Tatínku, přestaň o takových věcech mluvit!« Ale několik dní byl vážný a přemýšlel o zodpovědnosti, která mu dřív nebo později připadne. Měli dlouhé rozhovory o povinnostech šéfa a pan Fleurier mu ukázal, že vlastnictví není právo, nýbrž povinnost: »Ať nám dají pokoj s jejich třídním bojem,« řekl, »jako by zájmy majitelů a zájmy dělníků byly v protikladu! Vezmi můj případ, Luciene. Já jsem malý podnikatel, podle pařížského slangu kramář. No vidíš, a živím sto dělníků s rodinami. Když dělám dobré obchody, oni první z toho mají prospěch. Ale kdybych musel továrnu zavřít, octnou se na dlažbě. Já prostě nemám právo,« dodal přesvědčivě, »dělat špatné obchody. Tomu já říkám solidarita mezi třídami.«

Asi tři neděle bylo všechno v nejlepším pořádku; Lucien si na Bergera téměř ani nevzpomněl; odpustil mu, doufal jen, že už ho v životě neuvidí. Někdy, když si převlékal košili, přistupoval k zrcadlu a udiveně na sebe pohlížel: »Po tomhle těle toužil muž.« Pomalu si přejížděl rukama po nohou a myslel si: »Tyhle nohy kohosi vzrušily.« Dotýkal se boků a litoval, že není někdo jiný, aby si mohl hladit vlastní tělo jako hedvábnou látku. Někdy se mu stávalo, že zalitoval svých komplexů: byly pořádné, těžké a jejich ohromná zhoubná váha ho zatěžovala. Nyní to bylo pryč, Lucien už na ně nevěřil a cítil se trapně lehký. Nebylo to ostatně ani tak nepříjemné, spíš jakési nesnesitelné rozčarování, trochu nechutné, které by člověk v krajním případě mohl považovat za nudu. »Nejsem nic, ale to proto, že mě nic neušpinilo. Berliac, ten se špinavě angažoval. Musím snést trochu té nejistoty, je to cena za čistotu.«

Jednou na procházce si sedl na svah a přemýšlel: »Šest let jsem spal, a pak jsem se jednoho dne vylíhl z kukly.« Celý ožil a přívětivě se zadíval na krajinu. »Jsem zrozen pro činnost!« řekl si. Ale myšlenky na slávu hned rozbředly do neurčitá. Řekl polohlasně: »Jen ať počkají a uvidí, co ve mně je.« Řekl to důrazně, ale slova se od něho odkutálela jako prázdné skořápky. »Co to se mnou je?« Nechtěl si připustit ten podivný neklid, kdysi kvůli němu příliš zkusil. Pomyslil si: »To je tím tichem.. .tím krajem...« Ani živá duše, jen cvrčci namáhavě vlekli prachem žlutočerná bříška. Lucien cvrčky nenáviděl, protože vždycky vypadali, jako by byli napůl chcíplí. Na druhé straně silnice se táhl až k řece, nasedly, povadlý suchopár plný puklin. Nikdo Luciena neviděl, nikdo ho neslyšel; jedním skokem se postavil a měl dojem, že jeho pohyby nenalézají žádný odpor, ani ne zemskou tíži. Stál teď pod záclonou šedivých mraků; jako by existoval v prázdnu. »To ticho...« Bylo to víc než ticho, byla to nicota. Kolem Luciena byla krajina nesmírně klidná a měkká, nelidská: jako by se celá choulila a zatajovala dech, aby ho nevyrušovala. »Když se vrátil k posádce své dělostřelec z Mete Zvuk mu pohasl na rtech jako plamen ve vzduchoprázdnu: Lucien byl sám beze stínu, bez ozvěny uprostřed příliš diskrétní, nic neválící přírody. Otřásl se a snažil se navázat na své myšlenky. »Jsem zrozen pro činnost. Především mám zdravé jádro, třeba dělám hlouposti, ale nikdy to nezajde příliš daleko, protože si to včas uvědomím.« Uvažoval: »Jsem mravně zdravý.« Ihned se však zarazil a znechuceně ušklíbl: připadalo mu absurdní mluvit o »mravním zdravte na téhle bílé silnici, po které lezl skomírající hmyz. Ze vzteku šlápl na jednoho cvrčka; ucítil pod podrážkou pružnou kuličku, a

když zdvihl nohu, cvrček ještě žil: Lucien na něj plivl. »Jsem zmatený. Jsem zmatený. Jako loni.« Myslel na Winckelmanna, který mu říkal »eso všech es«, na pana Fleuriera, kterýs ním jednal jako s dospělým, na paní Bessovou, která mu řekla: »Tak tomuhle velkému chlapci jsem říkala, že je moje panenka! Dnes bych se neodvážila mu tykat, jsem z něho celá rozpačitá.« Ale ti všichni byli daleko, velice daleko, a zdálo se, že pravý Lucien se ztratil, že zbyla jenom bílá a zmatená larva. »Co vlastně jsem?« Kilometry a kilometry suchopáru, rovná a rozpukaná půda bez rostlin, bez vůně, a z

téhle šedivé kůry najednou trčí on, mrkev, a tak sem nezapadá, že nemá ani stín. »Co vlastně jsem?« Otázka se od loňských prázdnin nezměnila, člověk by řekl, že na Luciena čekala přesně na tom místě, kde ji zanechal; nebo to spíš nebyla otázka, ale stav. Lucien pokrčil rameny. »Jsem příliš svědomitý; moc se analyzuju.«
Ve dnech, které následovaly, usiloval o to, aby se už nepitval, chtěl se upnout na věci, zevrubně pozoroval kalíšky na vajíčka, kolečka na ubrouscích, stromy a výklady; velmi polichotil matce, když ji poprosil, aby mu ukázala rodinné stříbro. Ale zatímco si prohlížel stříbro, myslel na to, že si prohlíží stříbro, a za jeho pohledem se prudce škubala živoucí malá mlha. A Lucien se nadarmo snažil upínat pozornost na rozhovor s panem Fleurierem, tahle hustá a jemná mlha, jejíž neprůhledná nehmotnost se falešně podobala světlu, se vkrádala za pozornost, kterou věnoval otcovým slovům; ta mlha, to byl on sám. Občas Lucien podrážděně přestal poslouchat, obracel se, snažil se mlhu zachytit a podívat se jí do tváře: pokaždé našel jen prázdnotu, mlha byla opět vzadu za ní.
Za paní Fleurierovou přišla uplakaná Germaine: její bratr dostal zápal plic. »To vás lituju, Germaino,« řekla paní Fleurierová, »a vy jste přece vždycky říkávala, jaký má zdravý kořínek!« Dala jí měsíc volna a místo ní si vzala domů malou Bertu Mozellovou, sedmnáctiletou dceru jednoho dělníka z továrny. Byla malá a měla okolo hlavy zatočené světlé copy; nepatrně kulhala. Protože pocházela z Bretaně, požádala ji paní Fleurierová, aby nosila krajkový čepeček: »Bude to tak roztomilejší.« Hned od prvních dnů se v jejích velkých modrých očích zračil pokorný a vášnivý obdiv, kdykoli potkala Luciena, a Lucien pochopil, že ho zbožňuje. Kamarádsky s ní hovořival a několikrát se jí zeptal: »Líbí se vám u nás?« Bavil se tím, že se k ní na chodbě občas trochu přitočil, aby viděl, jak to na ni působí. Avšak probouzela v něm něžné city a čerpal z této lásky velké posilnění; často myslíval trochu dojatě na to, jakou si Berta o něm asi dělá představu. »Já se opravdu nepodobám mladým dělníkům, se kterými se stýká.« Pod nějakou záminkou zavedl Winckelmanna do přípravny a Winckelmann usoudil, že má tělo jaksepatří: »Máš kliku,« řekl, »na tvém místě bych si to s ní zkusil.« Lucien však váhal: byla cítit potem a černou blůzku měla v podpaží vyrudlou. Jednoho deštivého odpoledne se paní Fleurierová dala zavézt autem do Paříže a Lucien zůstal sám ve svém pokoji. Natáhl se na postel a začal zívat. Připadal si jako vrtošivý a prchavý mrak, stále stejný a stále jiný, kterému se neustále kraje rozplývají do vzduchu. »Rád bych věděl, proč vlastně existuju?« Tady je, zažívá, zívá, slyší, jak déšť bije do okenních skel, v hlavě se mu cupuje ta bílá mlha: a dál? Jeho existence je nesmysl a úkoly, které na sebe později vezme, ji sotva postačí ospravedlnit. »Koneckonců jsem se neprosil o to, abych se vůbec narodil,« řekl si. A pocítil soucit sám se sebou:
-93 -
Vzpomněl si na neklid, který prožíval v dětství, na svou dlouhou malátnost, a viděl je v novém světle: vlastně se nikdy nezbavil rozpaků, co počít s vlastním životem, tím náročným a zbytečným darem, který nosil v náručí; nevěděl, co s ním, ani kam ho odložit. »Trávil jsem čas litováním, že jsem se narodil.« Byl však příliš deprimovaný, než aby v těchto myšlenkách pokračoval; vstal, zapálil si cigaretu a sešel dolů do kuchyně, aby Bertu požádal o trochu čaje. Neslyšela ho vejít. Vzal ji za rameno a ona sebou prudce trhla. »Polekal jsem vás?« zeptal se. Zděšeně se na něj zadívala a opřela se oběma rukama o stůl; prudce oddechovala; po chvíli se usmála a řekla: »To jsem se vylekala, myslela jsem, že tu nikdo není.« Lucien se na ni shovívavě usmál a řekl: »Byla byste tak hodná a udělala mi trochu čaje?« - »Hned, pane Lucien,« odpověděla dívka a odběhla ke svému sporáku: Lucienova přítomnost jí zřejmě byla nepříjemná. Lucien postával na prahu. »Tak co,« zeptal se otcovsky, »líbí se vám u nás?« Berta k němu byla obrácená zády a natáčela u kohoutku vodu do hrnku. Zvuk tekoucí vody překryl její odpověď. Lucien chvíli čekal, a když hrnek postavila na plynový sporák, začal znovu: »Už jste někdy kouřila?« - »Kolikrát,« odpověděla nedůvěřivě. Otevřel balíček cigareta podal jí ho. Nebyl sám se sebou moc spokojený: připadalo mu, že se kompromituje; neměl ji do kouření nutit. »Vy chcete..., abych kouřila?« řekla překvapeně. »Proč ne?« - »Madame mě bude hubovat.« Lucien měl nepříjemný pocit spoluviny. Dal se do smíchu a řekl: »Nepovíme jí o tom.« Berta se zarděla, vzala si konečky prstů cigaretu a strčila ji do úst. »Mám jí připálit? To by nebylo správné.« Řekl: »Tak co, nezapálíte si?« Trochu mu šla na nervy, stála tu se strnulýma rukama, zrudlá a povolná, rty, sešpulené jako slepičí zadeček, svíraly cigaretu; jako by držela v puse teploměr. Konečně vzala z plechové krabice zápalku se sírovou hlavičkou, škrtla, několikrát vtáhla kouř přivírajíc přitom oči, potom rychle cigaretu vyndala z úst a sevřela ji nešikovně všemi pěti prsty. »Rozená oběť,<< pomyslil si Lucien. Přece však trochu roztála, když sejí zeptal, jestli má ráda Bretaň, popisovala mu různé druhy bretaňských čepečků a dokonce mu něžným a falešným hlasem zazpívala písničku z Rospordenu. Lucien ji dobrácky škádlil, ale ona nerozuměla žertu a dívala se na něj vyděšeným pohledem. V takových okamžicích se podobala králíčkovi. Seděl na stoličce a nebyl ani trochu na rozpacích: »Tak se přece posaďte,« řekl jí. »To ne, pane Lucien, když je tu pan Lucien, tak ne.« Vzal ji pod paží a přitáhl si ji na klín: »A takhle?« otázal se. Nebránila se a jen s podivným přízvukem šeptala: »Vám na klín!« Tvářila se jako v extázi a zároveň vyčítavě a Lucien si mrzutě pomyslel: »Moc se angažuju, nikdy jsem to neměl nechat dojít takhle daleko.« Odmlčel se: seděla mu na klíně, teplá, klidná, ale Lucien cítil, jak jí tluče srdce. »Visí na mně tělem a duší,« pomyslel si, »můžu si s ní dělat, co chci.« Pustil ji, vzal čajovou konvici a odešel nahoru do svého pokoje. Berta se ani nepohnula, aby ho zadržela. Než začal pít čaj, umyl si ruce matčiným voňavým mýdlem, protože byly cítit potem.
»Budu s ní spát?« Tento malý problém Luciena v následujících dnech velice zaměstnával; Berta se mu neustále pletla do cesty a dívala se na něho smutnýma očima loveckého psa. Mravnost zvítězila: Lucien pochopil, že by jí mohl udělat dítě, protože nemá dost zkušeností (ve Férolles bylo nemožné, aby si koupil prezervativ,
-94-
příliš dobře ho všude znali), a že by panu Fleurierovi způsobil velké nepříjemnosti. Řekl si také, že by jednou měl v továrně menší autoritu, kdyby se dcera jednoho z jeho dělníků mohla chlubit, že s ním spala. Dával pozor, aby se v posledních zářijových dnech neoctl s Bertou o samotě. »Na co, prosím tě, čekáš?« řekl mu Winckelmann. »Nehraju,« řekl suše Lucien, »nestojím o lásku v čeledníku.« Winckelmann, který tenhle výraz slyšel poprvé, si jen krátce hvízdl a už nic neřekl.

Lucien byl velice spokojený sám se sebou: zachoval se jako správný chlap a to napravilo mnohé omyly. »Stačilo ji utrhnout,« říkal si s jistou lítostí. Když to však uvážil, řekl si: »Je to, jako bych ji byl měl: nabízela se a já ji nechtěl.« A od té doby už se nepovažoval za panice. Toto drobné uspokojení ho několik dní zaměstnávalo, potom se však také rozplynulo do mlhy. Když se v říjnu vracel do školy, cítil se stejně zasmušilý jako začátkem minulého školního roku. Berliac se už nevrátil a nikdo o něm nic nevěděl. Lucien si povšiml několika neznámých obličejů: jeho soused vpravo, jménem Lemordant, studoval v Poitiers matematiku. Byl ještě vyšší než Lucien a se svým černým knírem vypadal už jako muž. Lucien neměl ze shledání se spolužáky žádné potěšení; připadali mu dětinští a naivně hluční: seminaristé. Účastnil se ještě jejich společných podniků, ale lhostejně, jak mu to ostatně dovolovala jeho hodnost staršího žáka. Lemordant by ho byl přitahoval víc, protože byl zralý - ale nezdálo se, že by si tu zralost byl získal jako Lucien četnými a namáhavými zkušenostmi: Lemordant byl dospělý od narození. Lucien často s plným uspokojením pozoroval tu mohutnou a zamyšlenou hlavu bez šíje, posazenou šikmo mezi rameny, zdálo se nemožné, aby se do ní něco dostalo, ani ušima, ani čínskýma, trochu růžovýma a skelnýma očima: »Tohle je člověk, který má zásady,« uvažoval Lucien a cítil k němu úctu. Často s určitou závistí přemýšlel, jaká asi jistota dává Lemordantovi takové úplné sebevědomí. »Takový bych chtěl být: jako skála.« Přece jen ho trochu udivovalo, že by Lemordant byl typ na matematiku: pan Husson ho však uklidnil, když vracel první práce; Lucien byl sedmý, kdežto Lemordant dostal jednu z nejhorších známek a byl na sedmdesátém osmém místě; všechno bylo v pořádku. Lemordanta to nerozčililo; zřejmě byl připraven na nejhorší a jeho drobná ústa a velké žluté tváře nebyly uzpůsobeny k vyjadřování pocitů; byl jako Buddha. Rozzlobeného ho viděli jenom jednou, když do něho v šatně vrazil malý Loewy. Lemordant nejdřív ze sebe vyrazil řadu ostrých zvuků a prudce mrkal víčky: »Do Polska!« řekl konečně, »táhni do Polska, špinavěj židáku, a nechoď nás otravovat sem!« Postavou značně Loewyho převyšoval a široký trup se mu kymácel na vysokých nohách. Nakonec mu dal pár facek a malý Loewy se mu omluvil; tím celá věc skončila.

Čtvrtky trávil Lucien s Guigardem, který ho vodil tancovat k přítelkyním své sestry. Guigard však nakonec přiznal, že ho to skákání otravuje. »Mám přítelkyni,« svěřil mu, »je vedoucí u Plisnierův ulici Royale. Má kamarádku, která zrovna s nikým nechodí; měl bys s námi v sobotu večer jít.« Lucien udělal rodičům výstup a vymohl si, že smí každou sobotu chodit ven; klíč mu budou nechávat pod rohožkou. Setkal se s Guigardem v baru v ulici Saint-Honoré. »Uvidíš,« řekl Guigard, »Fanny je roztomilá a prima je, že se dovede oblíknout.« - »A co ta moje?« - »Tu neznám; vím jen, že právě přijela do Paříže, je z Angouléme. Abych nezapomněl,« dodal, »ne aby

ses přeřekl. Já jsem Pierre Daurat. Ty jsi blonďák, tak jsem řekl, že v sobě máš anglickou krev, to bude lepší. Jmenuješ se Lucien Bonnières.« - »Ale proč?« zeptal se Lucien nechápavě. »Ze zásady, kamaráde,« odpověděl Guigard. »S takovými holkami si můžeš dělat, co chceš, ale nikdy jim nesmíš říci své jméno.« - »No dobře,« řekl Lucien, »a čím jako jsme?« - »Můžeš říct, že jsi student, to je lepší, rozumíš, dělá jim to dobře, a pak, taky je nemusíš tak draze hostit. Útraty si ovšem rozdělíme na polovic: ale dnes večer mě necháš zaplatit, vím už co a jak; v pondělí ti pak řeknu, kolik mi máš dát.« Lucien si ihned pomyslel, že se Guigard na tom snaží trochu vydělat: »Jak jsem se stal nedůvěřivý!« uvažoval pobaveně. Hned nato vešla Fanny: byla to vysoká a hubená černovláska s dlouhými stehny a silně nalíčeným obličejem. Lucienovi trochu naháněla strach. »Tohle je Bonnières, o kterém jsem ti povídal,« řekl Guigard. »Moc mě těší,« řekla Fanny s krátkozrakým výrazem. »Tohle je moje přítelkyně Maud.« Lucien spatřil jakousi ženušku neurčitého věku: na hlavě měla něco jako převrácený květináč. Nebyla namalovaná a působila vedle oslňující Fanny šedivě. Lucien byl trpce zklamán, ale všiml si, že má pěkná ústa - a potom, před ní se nemusel ostýchat. Guigard obezřetně zaplatil dvě piva předem, takže teď mohl využít všeobecného rozruchu, aby obě dívky vesele vyprovodil ke dveřím, aniž jim dal čas něco si objednat. Lucien mu za to byl vděčný. Pan Fleurier mu dával jenom sto pětadvacet franků měsíčně a z toho si ještě musel platit jízdné. Byl to velice zábavný večer: šli si zatančit do Latinské čtvrti, do teplé a růžové malé místnosti se stinnými zákoutími, kde koktají stál pět franků. Bylo tam hodně studentů se ženami Fannyina druhu, ale ne tak pěknými. Fanny byla skvělá: podívala se do očí nějakému tlustému vousáčovi, který kouřil dýmku, a řekla velice nahlas: »Mně jsou protivní lidi, co kouří v tanečním lokále dýmku.« Chlap celý zrudl a strčil si zapálenou dýmku do kapsy. Chovala se ke Guigardovi a k Lucienovi s jistou blahosklonností a několikrát jim s mateřským a milým výrazem řekla: »Jste oškliví kluci.« Lucien se cítil nenucený a příjemně naladěný; řekl Fanny několik zábavných poznámek a usmíval se, když jí je říkal. Nakonec už ho úsměv neopouštěl a dovedl si najít duchaplný tón s jistou příměsí ledabylosti, zdvořilé něžnosti a letmé ironie. Fanny s ním však moc nemluvila; brala do rukou Guigardovu bradu, svírala mu spodek tváří, aby vystoupila ústa: když byly rty našpulené a trochu vlhké, jako šťavnaté ovoce nebo jako slimáci, olizovala je drobnými polibky a říkala přitom »bejby«. Lucien byl na strašných rozpacích a Guigard mu připadal směšný: měl stopy rtěnky kolem rtů a na tvářích mu byly vidět stisky prstů. Ostatní dvojice se však chovaly ještě nenuceněji; všichni se líbali; občas prošla šatnářka s košíčkem, házela papírové serpentiny a barevné kuličky a volala: »Jen se bavte, děťátka, jen se smějte!« a všichni se smáli. Konečně si Lucien uvědomil existenci Maud a řekl jí s úsměvem: »Jen se podívejte na ty dvě hrdličky!« Ukázal na Guigarda a Fanny a dodal: »To my vznešení starci...« Nedokončil větu, ale usmál se tak směšně, že se Maud usmála také. Odložila klobouk a Lucien s potěšením zjistil, že vlastně vypadá lépe než ostatní ženy v lokále; poprosil ji tedy o tanec a vykládal jí, co prováděl kantorům v roce, kdy maturoval. Tančila dobře, měla černé vážné oči a chytrý výraz -Lucien jí vyprávěl o Bertě a řekl jí, že má výčitky svědomí. »Takhle to však bylo pro ni lepší,« dodal. Maud připadala historka s Bertou poetická a smutná, zeptala se,

kolik Berta u Lucienových rodičů vydělávala. »Není to pro děvče lehké,« dodala, »když musí do služby.« Guigard a Fanny se už o ně nestarali, hladili se a Guigard měl obličej celý mokrý. Lucien občas opakoval: »Jen se podívejte na ty hrdličky, no jen se na ně podívejte!« a měl připravenou větu: »Hned bych to dělal podle nich.« Ale netroufal si ji vyslovit a spokojil se tím, že se usmíval, potom předstíral, že on a Maud jsou staří kamarádi, kteří láskou pohrdají; říkal

jí »kamaráde« a dělal, jako by jí poklepával na rameno. Najednou Fanny otočila hlavu a překvapeně řekla: »Tak co děláte, mrňata? No tak se polibte, vždyť jste na to celí žhaví!« Lucien vzal Maud do náručí; byl trochu rozpačitý, protože Fanny se na ně dívala: chtěl, aby to byl dlouhý a podařený polibek, ale nevěděl, jak to lidé dělají, že přitom mohou dýchat. Nakonec to nebylo tak těžké, jak si myslel, stačilo líbat ze strany, aby byl nos volný. Slyšel Guigarda, jak počítá »jedna, dvě, tři.. .čtyři...« a pustil Maud při padesáti dvou. »Na začátek to nebylo špatné,« řekl Guigard, »ale já udělám víc.« Lucien se díval na náramkové hodinky, a teď musel počítat zase on: Guigard se odlepil od Fannyiných rtů po sto padesáti devíti vteřinách. Lucien měl vztek a shledal, že takové závodění je pitomé. »Pustil jsem Maud ze slušnosti,« pomyslil si, »ale nic na tom není, jakmile se při tom umí dýchat, dá se pokračovat do nekonečna.« Navrhl druhé kolo a vyhrál. Když skončili, řekla mu Maud vážně: »Líbáte dobře.« Lucien zrudl radostí. »K službám,« řekl a uklonil se. Přece však by byl raději líbal Fanny. Rozloučili se o půl jedné, kdy jelo poslední metro. Lucien měl velkou radost; skákal a tancoval po ulici a pomyslil si: »Je to v suchu.« Koutky úst ho bolely od toho, jak se stále usmíval. Zvykl si scházet se s Maud ve čtvrtek v šest hodin a v sobotu večer. Nechávala se líbat, ale nechtěla být jeho. Lucien si stěžoval Guigardovi, a ten ho uklidnil: »Nic si z toho nedělej, Fanny tvrdí, že Maud dá; jenomže je mladá a měla teprve dva milence; Fanny ti radí, abys k ní byl hodně něžný.« - »Něžný?« řekl Lucien. »To si piš!« Oba se zasmáli a Guigard prohlásil: »Když je to nutné, je to nutné, kamaráde.« Lucien byl velice něžný. Často Maud líbal a říkal jí, že ji miluje, ale po čase to bylo trochu jednotvárné a pak, nebyl na ni moc pyšný, když ji někam vzal; byl by jí poradil, jak se má oblékat, ale Maud měla plno předsudků a snadno se rozzlobila. Mezi líbáním mlčeli, upírali na sebe oči a drželi se za ruce. »Bůhví, o čem s těma přísnýma očima přemýšlí.« Lucien naproti tomu přemýšlel vždycky jen o jedné věci, o své bezvýznamné, smutné a neurčité existenci, a říkal si v duchu: »Chtěl bych být jako Lemordant, to je člověk, který našel svou cestu.« V takových okamžicích se viděl, jako kdyby byl někdo jiný, jak tu sedí ruku v ruce vedle ženy, která ho miluje, se rty ještě vlhkými od jejích polibků, a jak odmítá nenáročné štěstí, které ona nabízí: sám. Tu svíral a tiskl prsty malé Maud a do očí mu stoupaly slzy: byl by ji chtěl udělat šťastnou.

Jednoho prosincového rána přišel k Lucienovi Lemordant; v ruce měl nějaký papír. »Chceš podepsat?« zeptal se. »Co je to?« - »Je to kvůli těm židákům z Normále; poslali do Oeuvre žvást proti povinné vojenské přípravě, mají dvě stě podpisů. My proti tomu protestujeme; potřebujeme nejmíň tisíc jmen: dáme to klukům ze Saint-Cyru, z námořnické, ze zemědělské, zkrátka celé elitě.« Lucienovi to zalichotilo; zeptal se: »Vyjde to?« - »V Action určitě. Možná taky v Echo de Paris.« Lucien měl

-97-

chuť to okamžitě podepsat, domníval se však, že by to nebylo správné. Vzal list a pozorně si jej přečetl. Lemordant dodal: »Ty se, myslím, o politiku nestaráš; to je tvá věc; ale jsi Francouz a máš právo říct své slovo.« Když Lucien uslyšel »máš právo říct své slovo«, pocítil nevysvětlitelné a náhlé potěšení. Podepsal. Druhý den si koupil Action francaise, ale prohlášení tam nebylo. Vyšlo teprve ve čtvrtek, Lucien je našel na druhé straně pod titulkem: Francouzská mládež zasazuje tvrdou ránu do tváře mezinárodního židovstva. Stálo tam jeho jméno, černé na bílém, ne příliš daleko od jména Lemordantova, téměř stejně cizí jako jméno Flèche a Flipot, mezi kterými bylo vklíněné; vypadalo upraveně. »Lucien Fleurier,« pomyslil si, »jméno sedláka, jméno začínající na F, a když přišlo na řadu jeho vlastní, vyslovil je, předstíraje, zeje nepoznává. Potom si strčil noviny do kapsy a celý rozradostněný se vrátil domů.

Po několika dnech šel sám za Lemordantem. »Ty děláš do politiky?« zeptal se ho. »Jsem v Lize vlastenců,« řekl Lemordant. »Čteš někdy Action?« - »Moc často ne,« přiznal se Lucien, »zatím mě to nezajímalo, ale myslím, že se se mnou děje změna.« Lemordant na něho pohlížel bez zvědavosti, měl ten svůj neproniknutelný výraz. Lucien mu v hrubých obrysech vyprávěl o tom, co Bergere nazval jeho »chaosem«. - »Odkud jsi?« zeptal se Lemordant. - »Z Férolles. Otec tam má továrnu.« - »Jak dlouho jsi tam žil?« - »Až do septimy.« - »Aha,« řekl Lemordant, »to je docela prosté, jsi vykořeněný. Četl jsi Barrèse?« - »Četl jsem Koletu Baudocheovou.« - »To není ono,« řekl Lemordant netrpělivě. »Odpoledne ti přinesu Vykořeněné: to je tvůj příběh. Najdeš tam, co ti schází, i jak to léčit.« Kniha byla vázaná v zelené kůži. Na první straně upoutávalo pozornost »Ex libris André Lemordant«, napsané švabachem. Lucien byl překvapený: nikdy ho nenapadlo, že by Lemordant mohl mít křestní jméno.

Začal číst s velkou nedůvěrou: tolikrát už ho chtěli zařadit, tolikrát už mu půjčili knihy s poznámkou: »To si přečti, to jsi celý ty.« Lucien si se smutným úsměvem pomyslel, že není člověk, který se dá tak snadno, v několika větách rozebrat. Oidipovský komplex, »chaos«, jaké dětinství, a jak už je to daleko za ním! Ale hned první stránky si ho získaly: předně to nebyla žádná psychologie - Lucien měl psychologie až po krk -, mladí lidé, o kterých Barrès psal, nebyli žádní abstraktní tvorové, žádní vyvrženci jako Rimbaud nebo Verlaine, ani to nebyly nemocné osoby, jako všechny ty zahálčivé Vídeňačky, které chodily k Freudovi na psychoanalýzu. Barrés je nejdřív zasadil do jejich prostředí, do rodiny: byli dobře vychovaní v duchu solidních venkovských tradic; Lucienovi připadalo, že se mu Sturel podobá. »Vždyť je to pravda,« řekl si, »vždyť já jsem vykořeněný.« Myslil na mravní zdraví Fleurierů, zdraví, které se získává jen na venkově, na jejich tělesnou sílu (Lucienův dědeček ohnul bronzový pěťák mezi prsty); dojatě vzpomínal na časné jitro ve Férrolles, kdy vstával, tiše sestupoval dolů, aby neprobudil rodiče, sedal na kolo,- a líbezná krajina Ile-de-France ho nevtíravě objala do náruče. »Vždycky jsem nenáviděl Paříž,« pomyslil si s přesvědčením. Četl také Zahradu Bereničinu a občas přerušoval četbu a přemýšlel s pohledem upřeným do prázdna: tak zde se mu tedy znovu nabízí určitý charakter a určitý osud, možnost, jak uniknout nevyčerpatelnému tlachání svého svědomí, jak se určit a ocenit. Oč vítanější mu však proti Freudovým ohavným a chlípným zvířatům bylo to nevědomí, plné zemitých vůní, které mu dával darem Barrés. Aby je zachytil,

-98-

stačí, aby se odvrátil od neplodného a nebezpečného pozorování sama sebe: je třeba jen zkoumat půdu ve Férolles a to, co je pod ní, rozluštit smysl zvlněných vrchů, které se svažují až k Sernette, je třeba zaměřit se na lidský zeměpis a na dějiny. Anebo se musí jednoduše vrátit do Férolles a žít tam; tam najde smysl u svých nohou, neškodný a plodný,

prostupující férolleskou krajinu, spjatý s lesy, studánkami, s trávou, jako živnou půdu, ze které konečně načerpá sílu k tomu, aby se stal vůdcem. Lucien se z takového dlouhého snění probíral celý nadšený a někdy míval dokonce dojem, že svou cestu našel. Když teď mlčky sedal vedle Maud s paží ovinutou okolo jejího pasu, napadala ho slova, útržky vět, jako: »obnovit tradici«, »země a mrtví«, hluboká a neprůhledná, nevyčerpatelná slova. »Jak je to lákavé,« myslíval si. Přece však si tomu netroufal věřit: byl už příliš často zklamán. Svěřil se se svými obavami Lemordantovi: »Bylo by to příliš krásné.« - »Kamaráde,« odpověděl Lemordant, »člověk nemůže hned věřit tomu, co chce: musí se cvičit.« Uvažoval chvíli a dodal: »Měl bys jít k nám.« Lucien s velkou radostí svolil, ale zdůraznil, že si chce zachovat svobodu: »Přijdu,« řekl, »ale k ničemu se nezavazuju. Chci vidět a uvažovat.«

Lucien byl nadšený přívětivostí mladých »královýchkamelotů«; uvítali ho srdečně a prostě a hned se mezi nimi cítil jako doma. Brzy poznal Lemordantovu »partu«, asi dvacet studentů, kteří skoro všichni nosili sametový baret. Scházeli se v prvním patře hospody Polder, kde hráli bridž a biliár. Lucien tam za nimi často chodil a brzy pocítil, že ho přijali za svého; vždycky ho vítali pokřikem: »Tady je ten nejhezčí!« nebo »Tu je náš sekáč Fleurier!« Ale ze všeho nejvíc působila na Luciena jejich dobrá nálada: nic pedantského, nic strohého; málo politických hovorů. Smáli se, zpívali, to bylo všechno, skandovali různá hesla nebo tleskali na počest studentské mládeže. Dokonce i Lemordant, aniž si kdy zadal na autoritě, kterou by si mu nikdo netroufal upřít, se trochu uvolňoval, šel tak daleko, že se i usmíval. Lucien nejčastěji mlčel, bloudil pohledem po těch hlučných a svalnatých mladících: »Je v nich síla,« myslíval si. Objevoval mezi nimi pozvolna skutečný smysl mládí: ten nespočíval v afektované líbeznosti, jakou oceňuje nějaký Bergere: mládí, to je budoucnost Francie. Lemordantovi kamarádi ostatně neměli nic z nevyhraněného půvabu mladistvých: byli to dospělí lidé a mnozí z nich nosili vousy. Když se na ně člověk dobře podíval, shledal, že mají všichni něco příbuzného: skoncovali s tápáním a nejistotou svého věku, neměli se už čemu učit, byli hotoví. Zprvu jejich lehkomyslné a kruté žertování Luciena trochu pohoršovalo; jako by si nebyli vědomi toho, co říkají. Když jim Remy oznámil, že paní Dubusové, ženě radikálního předáka, rozdrtilo nákladní auto obě nohy, očekával Lucien zprvu, že projeví nešťastnému protivníkovi trochu úcty. Oni se však dali do smíchu a poplácávali se po stehnech: »Ta stará mrcha!« - »Ať žije šofér toho naklaďáku!« Lucienovi to bylo trochu nepříjemné, ale náhle pochopil, že ten velký očistný smích je vlastně odmítnutí: zvětřili nebezpečí, nechtěli podlehnout zbabělému soucitu a uzavřeli se. Lucien se rozesmál také. Jejich uličnictví se mu pozvolna objevovalo v pravém světle: rozpustile vypadalo jenom zvenku; ve skutečnosti to bylo prohlášení práva: jejich přesvědčení bylo tak hluboké, tak nábožné, že jim dávalo právo, aby se zdáli rozpustilí, aby poslali slovem, vtipem do háje všechno, co není podstatné. Mezi ledovým humorem Charlese Maurrase a vtipy

-99-

Desperreauovými (nosil například po kapsách kus starého prezervativu, kterému říkal Blumová předkožka) byl jenom rozdíl stupně. V lednu ohlásila Univerzita slavnostní zasedání, na kterém měl být udělen čestný doktorát dvěma švédským mineralogům. »Uvidíš pěkný rambajz,« řekl Lemordant Lucienovi, když mu dával pozvánku. Velká aula byla přeplněná. Když Lucien viděl, jak za zvuků Marseillaisy vstupuje prezident republiky a rektor, začalo mu prudce bít srdce, měl strach o kamarády. Hned nato povstalo na tribuně několik mladíků a začalo křičet. Lucien se sympatiemi poznal Rémyho, rudého jako rajské jablíčko, zmítal se mezi dvěma muži, kteří ho tahali za kabát, a křičel: »Francie Francouzům!« Ale zejména se Lucienovi líbil jakýsi starší pán, který s výrazem »enfant terrible« foukal do malé trumpety; »jak je to zdravé,« pomyslel si. Velice oceňoval svéráznou směs umíněné vážnosti a divokosti, která dodávala těm nejmladším zralý výraz a i těm nejstarším vzezření ďáblíků. Lucien se brzy také pokusil dělat vtipy. Měl několikrát úspěch a když říkal o Herriotovi: »Jestli ten umře v posteli, tak už není žádný Pánbůh,« cítil, jak v něm roste svatá zuřivost. Stiskl zuby a na chvilku se cítil stejně přesvědčený, stejně omezený, stejně mocný jako Remy nebo Desperreau. »Lemordant má pravdu,« pomyslil si, »člověk se musí cvičit, v tom je celý vtip.« Naučil se také odmítat debatu: Guigard, který byl jenom republikán, ho zavaloval námitkami. Lucien ho snášenlivě poslouchal, ale po chvíli se uzavíral. Guigard pořád mluvil, ale Lucien se už na něho ani nedíval: upravoval si puky na kalhotách, dělal kolečka z cigaretového kouře a prohlížel si ženy. Přece jen tak trochu slyšel Guigardovy námitky, ale ztrácely svou váhu a klouzaly po něm, jak byly lehké a malicherné. Guigard nakonec umlkal a dělalo to na něho veliký dojem. Lucien vyprávěl o svých nových přátelích rodičům a pan Fleurier chtěl vědět, jestli se stane kamelotem. Lucien zaváhal a vážně odpověděl: »Láká mě to, opravdu mě to láká.« - »Prosím tě, Luciene, nedělej to,« řekla matka. »Oni jsou hrozně divocí a tak rychle se může přihodit neštěstí. Představ si, že tě ztlučou nebo že tě zavřou! Stejně jsi na politiku ještě moc mladý.« Lucien jí odpověděl jenom pevným úsměvem a pan Fleurier zasáhl: »Nech ho, drahoušku,« řekl něžně, »nech ho, ať jedná podle svého přesvědčení; člověk to musí prodělat.« Od toho dne se Lucienovi zdálo, že s ním rodiče jednají s určitým respektem. Přece však se stále nemohl rozhodnout; během těch několika týdnů se hodně naučil: představoval si střídavě otcovu sympatizující zvědavost, matčiny obavy, vzrůstající úctu Guigardovu, Lemordantovo naléhání a Rémyho netrpělivost, a říkal si potřásaje hlavou: »To není žádná maličkost.« Měl dlouhý pohovor s Lemordantem a Lemordant úplně pochopil jeho důvody a řekl mu, aby nespěchal. Lucien ještě míval svá období splínu: občas se cítíval jako průhledný rosol, který se třese na lavičce v kavárně, a hlučná činnost kamelotů mu připadala absurdní. Jindy se však cítil tvrdý a těžký jako kámen a byl téměř šťastný. Byl čím dál víc zadobře s celou partou. Zazpíval jim Když se Rebeka vdávala - naučil ho to Hébrard o minulých prázdninách - a všichni prohlásili, že je hrozně zábavný. Lucien se dostal do ráže a řekl několik kousavých poznámek o židech a povídal jim o Berliakovi, jak byl strašně lakomý: »Vždycky jsem si říkal; ale proč je takový škudla, přece není možné, aby člověk takhle škrtil. A pak jsem to jednoho dne pochopil: byl z národa vyvolených.« Všichni se dali do smíchu a Luciena se zmocnilo

- 100-

jakési vytržení; opravdu cítil nenávist vůči židům a vzpomínka na Berliaka mu byla hluboce nepříjemná. Lemordant se mu zadíval do očí a řekl mu: »Ty jsi rovnej chlap.« Potom často Luciena žádali: »Fleuriere, pověz nám nějakou pěknou o žiďácích,« a Lucien vyprávěl židovské historky, které znal od otce; stačilo začít určitým tónem: »Thak jednou phan

Khón potká Bluma...,« aby své přátele rozveselil. Jednou vyprávěli Remy a Patenótre, že na nábřeží Seiny narazili na nějakého alžírského Žida a že mu nahnali děsný strach, když proti němu zamířili, jako by ho chtěli hodit do vody. »Říkal jsem si,« dodal Remy, »jaká škoda, že tu s námi není Fleurier.« - »Možná bylo lepší, že tam nebyl,« přerušil ho Desperreau, »protože ten by byl Žida do té vody hodil doopravdy!«
Nikdo se Lucienovi nevyrovnal v tom, jak dovedl poznat Žida podle tváře. Když chodili s Guigardem, upozorňoval ho loktem: »Neotáčej se hned: ten malý tlustý za námi, to je taky jeden.« - »Na tohle leda máš nos,« říkal Guigard. Fanny také nemohla Židy ani cítit: jednou ve čtvrtek šli všichni k Maud a Lucien zazpíval Když se Rebeka vdávala, Fanny byla bezmocná smíchy, opakovala: »Přestaňte, přestaňte, nebo se počurám.« A když skončil, vrhla po něm šťastným, téměř něžným pohledem. V hospodě Polder si na něho vymysleli chyták. Vždycky se našel někdo, kdo nedbale prohlásil: »Fleurier, který má tolik rád Židy...« nebo »Léon Blum, velký přítel Fleurierův...« a ostatní s otevřenými ústy napjatě čekali, ani nedýchali. Lucien celý zrudl, bouchl do stolu a křičel: »Zatracenej...« a všichni se dali do smíchu a říkali: »Zbaštil to! Zbaštil to i s chlupama!«
Často s nimi chodil na politické schůze a slyšel mluvit profesora Clauda a Maxima Reala del Sarte. Jeho školní práce trochu těmito novými povinnostmi trpěla, ale protože tak jako tak nemohl letos počítat s úspěchem při konkursu na École Centrále, projevil pan Fleurier shovívavost: »Musí se přece naučit být chlapem,« řekl o Lucienovi své ženě. Když se vraceli z takových schůzí, bývali Lucien i jeho přátelé celí rozohnění a prováděli různé klukoviny. Jednou jich bylo asi deset a potkali jakéhosi mužíka s olivovou pletí; přecházel ulici Saint-André-des-Arts a četl přitom Humanité. Přitiskli ho ke zdi a Remy mu poručil: »Zahoď ty noviny.« Chlapík chtěl dělat drahoty, ale Desperreau vklouzl za něho a držel ho, zatímco mu Lemordant mohutnou pěstí noviny vytrhával. Bylo to velice zábavné. Mužík zuřil, kopal do prázdna a křičel: »Pusťte mě, pusťte mě!« s takovým legračním přízvukem, a Lemordant s naprostým klidem trhal noviny. Ale když chtěl Desperreau chlapíka pustit, začalo se všechno kazit: chlap se vrhl na Lemordanta a byl by ho uhodil, kdyby mu byl Remy včas nevrazil jednu pořádnou za ucho. Chlap narazil na zeď a díval se na ně zlým pohledem: »Francouzský prasata!« - »Řekni to ještě jednou,« řekl chladně Marchesseau. Lucien věděl, že z toho bude ošklivá mela: Marchesseau neznal legraci, když šlo o Francii. »Francouzský prasata!« řekl cizinec. Dostal obrovskou facku a vrhl se na ně se skloněnou hlavou: »Francouzský prasata, hnusný buržousti, nenávidím vás, přál bych vám, abyste všichni pochcípali, všichni!« a následoval proud tak sprostých a zuřivých nadávek, jaké si Lucien ani nedovedl představit. To už ztratili trpělivost a museli se do toho pustit tak trochu všichni a dát mu pořádný výprask. Po chvíli ho pustili a chlap se opřel o zeď; třásl se, pravé oko měl zavřené od rány pěstí;
- 101 -
všichni stáli kolem něho, unavení ranami, které mu dali, a čekali, až upadne. Chlap zkřivil ústa a vyplivl: »Francouzský prasata!« - »Chceš dostat znovu?« zeptal se udýchaně Desperreau. Muž jako by neslyšel; vyzývavě se na ně díval levým okem a opakoval: »Prasata, francouzský prasata!« Nastala chvilka váhání a Lucien pochopil, že toho už kamarádi nechají. Bylo to silnější než on, vyskočil dopředu a udeřil vší silou. Slyšel, jak něco praská, malý mužík se na něho překvapeně a tupě zadíval: »Francouzský...,« zakoktal. Ale zasažené oko vychlípilo rudou bulvu bez zornice; klesl na kolena a nedořekl. »Zmizme odtud,« zašeptal Remy. Běželi a nezastavili se dřív než na náměstí Saint-Michel: nikdo je nepronásledoval. Upravili si kravaty a jeden druhého oprášili dlaní.
Večer uběhl, aniž kdo udělal narážku na prožité dobrodružství, a všichni k sobě byli obzvláště milí; odložili onu cudnou hrubost, která jim obyčejně pomáhala zakrývat city. Mluvili na sebe zdvořile a Lucien si pomyslel, že se poprvé projevují takoví, jací asi jsou doma u rodiny; sám byl velice rozčilený: neměl ve zvyku prát se na ulici s lumpy. S něhou vzpomínal na Maud a Fanny.
Nemohl usnout. »Nemůžu s nimi takhle chodit dál jako amatér,« uvažoval. »Teď už je to všechno uvážené, prostě se rnusím angažovat.« Měl vážné, skoro nábožné pocity, když oznamoval Lemordantovi dobrou zprávu. »Rozhodl jsem se,« řekl mu, »jdu s vámi.« Lemordant mu poklepal na rameno a parta oslavila událost několika lahvemi. Už zase nasadili hrubý a veselý tón a bavili se o včerejší události. Když se loučili, Marchesseau řekl Lucienovi jen: »Máš báječnej direkt!« a Lucien odpověděl: »Byl to žid!«
Den nato šel Lucien za Maud a měl velkou rákosovou hůl, kterou si koupil na bulváru Saint-Michel. Maud hned porozuměla: podívala se na hůl a řekla: »Tak už je to tady« - »Už to je,« odpověděl s úsměvem. Maud to zřejmě lichotilo: osobně sympatizovala spíš s levicovými myšlenkami, ale byla velkorysá. »Myslím,« říkala, »že v každé straně je něco dobrého.« Během večera ho několikrát podrbala na krku a říkala mu ty můj malý kamelote. Brzy nato, jednou v sobotu večer, se Maud cítila unavená: »Myslím, že půjdu domů,« řekla, »ale jestli budeš hodný, můžeš jít se mnou: budeš mě držet za ruku a budeš milý ke své Maudičce, budeš jí povídat!« Lucien nebyl nadšený; Maudin pokoj ho skličoval svou úpravnou chudobností; vypadal jako pokoj služky. Ale bylo by trestuhodné nechat si ujít takovou příležitost. Sotva Maud vešla do pokoje, natáhla se na lůžko: »Uff! To je mi dobře!« potom zmlkla a dívala se Lucienovi do očí, špulíc rty. Natáhl se vedle ní a ona si položila jeho ruku na oči, roztahovala mu prsty a volala dětským hlasem: »Kuku, Luciene, já tě vidím, vidím tě!« Cítil se těžký a ochablý, dala mu prsty do úst on je sál, potom na ni něžně mluvil, říkal jí: »Maudička je nemocná, ta má ale smůlu, chudinka Maudička!« a hladil ji po celém těle; měla zavřené oči a tajuplně se usmívala. Po chvíli jí vyhrnul sukni a najednou shledal, že se spolu milují; pomyslil si: »Mám talent.« - »No ne,« řekla Maud, když skončili, »jestlipak jsem něco takového čekala!« Zadívala se na Luciena sněžnou výčitkou: »Ty jeden ošklivej, já myslela, že budeš dělat dobrotu!« Lucien prohlásil, že ho to překvapilo stejně jako ji: »Přišlo to samo.« Maud chvíli uvažovala a potom řekla vážně: »Já ničeho nelituju. Předtím to snad bylo čistší, ale nebylo to tak úplné.«
- 102-
»Mám milenku,« uvažoval Lucien v podzemní dráze. Byl prázdný a unavený, prostoupený vůní absintu a čerstvých ryb; posadil se strnule, aby nepocítil dotek propocené košile; připadalo mu, že má celé tělo jako zkyslé mléko. Opakoval

si přesvědčivě: »Mám milenku,« ale cítil se neuspokojený: ještě včera na Maud chtěl ten její úzký, uzavřený obličej, který vypadal tak upraveně, její útlou postavu, důstojný vzhled, její pověst slušné dívky, její pohrdání mužským pohlavím - všechno to, co z ní dělalo cizího člověka, někoho opravdu jiného, tvrdého a určitého a nezasažitelného, někoho, kdo má své vlastní malé myšlenky, svůj ostych, své hedvábné punčochy, své krepdešínové šaty, svou trvalou ondulaci. A v jeho objetí se celý ten nátěr rozpustil, zůstalo jen tělo, přiblížil rty k obličeji bez očí, nahému jako břicho; zmocnil se velkého květu vlhkého masa. Znovu si představil to slepé zvíře, které se s šumivými nárazy a rousnatým zíváním zmítalo na lůžku a pomyslil si: to jsme byli my dva. Splynuli v jedno, nemohl rozeznat vlastní tělo od Maudina; nikdo mu nikdy nenavodil takový pocit nechutné intimity, leda snad Riri, když mu za křovím ukazoval čuráček, nebo když se zapomněl a pak ležel na břiše s nahým zadkem a klátil nohama, zatímco mu sušili kalhoty. Luciena trochu povzbudilo, když si vzpomněl na Guigarda; zítra mu řekne: »Tak, už jsem se s Maud vyspal: je to prima ženská, kamaráde, ta to má v krvi.« Byl však nesvůj; v prašném vedru podzemní dráhy si připadal nahý, nahý pod tenkou vrstvičkou šatů, strnulý a nahý vedle nějakého kněze, proti dvěma postarším paním, podobný velké poskvrněné mrkvi. Guigard mu srdečně blahopřál. Jeho samotného už přestávala Fanny bavit: »Má opravdu hroznou povahu. Včera mi dělala kázání celý večer.« V té věci se shodovali: takové ženy člověk sice potřebuje, není přece možné zůstat panicem až do svatby, a tyhle nejsou ani zištné, ani nemocné, ale byla by chyba se k nim připoutávat. Guigard hovořil velice jemně o skutečných dívkách a Lucien se ho zeptal, jak se daří jeho sestře. »Dobře, kamaráde; říká, že jsi nás nechal plavat. Rozumíš,« dodal s určitou nonšalancí, »jsem docela rád, že mám sestru: jinak by si člověk určité věci neuvědomil.« Lucien mu rozuměl úplně dobře. Potom často hovořívali o dívkách a cítili se plni poezie. Guigard rád citoval výrok jednoho ze svých strýců, který míval hodně úspěchů u žen: »Snad jsem v tom svém zatraceném životě nedělal všechno správně, ale jedno mi pánbůh přičte k dobru: radši bych si dal useknout ruce, než bych se dotkl dívky.« Začali zase navštěvovat přítelkyně Pierretty Guigardové, Lucien měl Pierrettu velice rád, mluvil s nijako velký, trochu škádlivý bratr, a byl jí vděčný za to, že si nedala ustřihnout vlasy. Politická činnost ho velmi zaměstnávala; každou neděli ráno prodával před kostelem v Neuilly Action française. Přes dvě hodiny se Lucien s nehybnou tváří procházel sem a tam. Dívky, které se vracely ze mše, k němu někdy zdvihly upřímné a krásné oči; tehdy se Lucien trochu uvolňoval, cítil se silný a čistý; usmíval se na ně. Vyložil své partě, že má ženy v úctě, a potěšilo ho, že u nich našel porozumění, po kterém toužil. Skoro všichni ostatně měli sestry.

Sedmnáctého dubna pořádali Guigardovi večírek na oslavu Pierrettiných osmnáctin a Luciena pozvali ovšem také. Byl tehdy už s Pierrettou velmi zadobře, nazývala ho svým tanečníkem a on ji podezíral, že je do něho trochu zamilovaná. Paní Guigardová objednala pianistku a všechno nasvědčovalo tomu, že to bude hodně

veselé odpoledne. Lucien si několikrát zatančil s Pierrettou, a potom šel za Guigardem, který v kuřáckém salónku vítal přátele. »Nazdar,« řekl Guigard, »myslím, že se všichni znáte: Fleurier, Simon, Vanusse, Ledoux.« Zatímco Guigard říkal jména kamarádů, všiml si Lucien jakéhosi velkého kudrnatého a zrzavého mladíka s mléčnou pletí a tvrdým černým obočím, který se k nim váhavě blížil. Luciena se zmocnil vztek. »Co tu ten chlap dělá,« ptal se v duchu, »Guigard přece ví, že nemůžu židy ani cítit!« Otočil se na podpatku a rychle odešel, aby se vyhnul představování. »Co je to za žida?« zeptal se chvíli nato Pierretty. »To je Weill z vysoké obchodní; bratr se s ním seznámil při šermování.« - »Já židy nesnáším,« řekl Lucien. Pierretta se lehce zasmála. »Tenhle je docela hodný,« odpověděla. »Doveďte mě přece k bufetu.« Lucien si vzal sklenku šampaňského, ale měl sotva čas ji zase postavit: octl se přímo proti Guigardovi a Weillovi. Zdrtil Guigarda pohledem a udělal čelem vzad, Pierretta ho však chytila za ruku a Guigard ho bezelstně oslovil: »Můj přítel Fleurier, můj přítel Weill - a je to, už se znáte.« Weill mu podával ruku a Lucien se cítil velice nešťastný. Naštěstí si náhle vzpomněl na Desperreaua: »Fleurier by byl žida do té vody hodil doopravdy!« Strčil si ruce do kapes, obrátil se ke Guigardovi zády a šel pryč. »Sem už nebudu moci nikdy vkročit,« uvažoval, když si v šatně bral kabát. Pociťoval, trpkou pýchu. »Takhle do dopadá, když se člověk pevně řídí svými názory: nemůže už žít ve společnosti.« Na ulici se však jeho pýcha rozplynula a Lucien silně zneklidněl. »Guigard asi zuří!« Potřásal hlavou a snažil se sám sebe přesvědčit: »Neměl právo zvát žida, když pozval mne!« Mezitím už ho vztek přešel; viděl před sebou Weillův udivený obličej, jeho napřaženou ruku, a pocítil ochotu ke smíru. »Pierretta si určitě myslí, že jsem sprosťák. Měl jsem mu tu ruku stisknout. To by mě přece nijak nezavazovalo. Zdrženlivě pozdravit a hned potom jít pryč, ano, to jsem měl udělat.« Uvažoval, jestli by ještě nebylo možné se ke Guigardům vrátit. Přistoupil by k Weillovi a řekl by mu: »Promiňte, udělalo se mi nevolno.« Stiskl by mu ruku a chvilku by s ním roztomile povídal. Ale ne, už je pozdě; to gesto se už nedá napravit. »Taky jsem neměl zapotřebí projevovat své názory před lidmi, kteří jim nemohou rozumět!« pomyslil si rozzlobeně. Nervózně pokrčil rameny: je to naprosté fiasko. Právě v tom okamžiku kritizují Guigard a Pierretta jeho chování. Guigard říká: »On se dočista zbláznil.« Lucien sevřel pěsti. »Bože, jak je nenávidím!« pomyslil si zoufale, »jak ty židy nenávidím!« a snažil se načerpat trochu síly v prožívání té obrovské nenávisti. Ta však pod jeho pohledem roztávala, nadarmo myslel na to, že Leon Blum dostává peníze od Němců a že nenávidí Francouze -necítil už nic než chmurnou lhostejnost. Naštěstí našel Maud doma. Řekl jí, že ji miluje, a několikrát se jí s jakousi zuřivostí zmocnil. »Všechno je v sakru,« pomyslil si, »nikdy ze mne nebude někdo.« - »Ne, to ne,« namítala Maud, »přestaň, miláčku, tohle se nesmí!« Nakonec se podvolila; Lucien ji chtěl líbat všude. Cítil se dětinský a perverzní; chtělo se mu plakat.

Druhý den ráno se Lucienovi sevřelo srdce, když v gymnáziu spatřil Guigarda. Guigard se tvářil uzavřeně a dělal, že ho nevidí. Lucien měl takový vztek, že si ani nemohl dělat poznámky. Po vyučování k němu Guigard přistoupil, byl úplně bílý. »Jestli něco cekne,« pomyslil si Lucien, plný strachu, »vrazím mu pár facek.« Chvilku stáli vedle sebe, každý si prohlížel špičku svých bot. Konečně řekl Guigard změněným

hlasem: »Promiň, kamaráde, neměl jsem ti něco takového provést.« Lucien sebou trhl a nedůvěřivě na něho pohlédl,

Guigard však zajíkavě pokračoval: »Poznal jsem ho v šermu... víš, my spolu míváme souboje... a on už mě k nim domů pozval, nahlížím ovšem, že jsem to neměl dělat, nevím, jak se to stalo, ale když jsem psal pozvánky, ani mě nenapadlo...« Lucien pořád nic neříkal, protože slova nepřicházela, ale cítil, jak shovívavost nabývá vrchu. Guigard ještě dodal se sklopenou hlavou: »To jsem tedy udělal botu...« - »Ty hlavo skopová,« řekl Lucien a poplácal ho po rameni, »já přece vím, že jsi to neudělal schválně.« Dodal velkoryse: »Vždyť já jsem taky nejednal správně. Choval jsem se jako sprosťák. Ale co se dá dělat, je to silnější než já, nemůžu se jich dotknout, je to tělesný odpor, připadá mi, jako by měli na rukou šupiny. Co říkala Pierretta?« - »Smála se jako blázen,« řekl Guigard zkroušeně. »A ten chlap?« - »Pochopil. Snažil jsem se to nějak zamluvit, ale on se po čtvrthodině odporoučela Dodal ještě rozpačitě: »Rodiče říkají, že jsi měl pravdu, že jsi nemohl jednat jinak, když máš jednou své přesvědčení.« Lucien vychutnával slovo »pře-svědčení«; měl chuť Guigarda obejmout: »To nic, člověče, hlavně že zůstáváme kamarádi.« Vracel se po bulváru Saint-Michel ve stavu jakéhosi mimořádného vytržení; připadalo mu, že už není sám sebou. Říkal si: »To je divné, to už nejsem já, já se nepoznávám.« Bylo teplo a příjemně; lidé se potulovali po ulicích a na tvářích měli první udivený úsměv jara; Lucien se do toho měkkého davu zabodával jako ocelový klín. Uvažoval: »To už nejsem já. Ještě včera jsem já byl velký, zmítající se brouk, něco jako cvrčci ve Férolles.« Teď se cítil čistý a jasný jako chronometr. Vstoupil do Source a objednal si pernod. Parta sem nechodila, protože v Source se to hemží přivandrovalci: dnes však nemohli ani cizáci, ani židé přivést Luciena z rovnováhy. Mezi těmi olivovými těly, která ševelila jako ovesné pole ve větru, se cítil odlišný a hrozivý jako nestvůrné, jasně se lesknoucí hodiny opřené o lavičku. Pobavilo ho, když poznal jednoho malého židáčka, kterého v minulém čtvrtletí ztloukli na chodbě právnické fakulty. Ten malý, tlustý a zamyšlený zmetek už na sobě nenesl stopy po ranách; asi měl nějakou dobu boule, a potom zase nabyl své kulaté podoby; byla v něm však jakási nechutná rezignace.

V této chvíli vypadal šťastně: rozkošnicky zívl; sluneční paprsek mu polechtal chřípí, podrbal se na nose a usmál se. Byl to úsměv, nebo spíš jakési lehké začeření, které vzniklo někde mimo, někde v rohu místnosti, a odumírá mu na ústech? Všichni ti cizinci plují v jakési temné a těžké vodě, jejíž vlnění otřásá jejich měkkými těly, zdvihá jim paže, hýbe jejich prsty a hraje si trochu s jejich rty. Chudáci! Lucienovi jich bylo skoro líto. Co pohledávají ve Francii? Jaké mořské proudy je sem zanesly a vyvrhly? I když se slušně oblékají u krejčího na bulváru Saint-Michel, nejsou nic víc než pouhé medúzy. Lucien si pomyslil, že on medúza není, že nepatří k té ponížené živočišné odrůdě, řekl si: »Jsem v proudu!« A potom najednou zapomněl na Source i na přivandrovalce: neviděl nic než čísi záda - široká záda s hrboly svalů, záda, která se vzdalovala s klidnou mohutností, která se lhostejně ztrácela do mlhy. Viděl také Guigarda. Guigard byl bledý, sledoval očima ta záda, říkal neviditelné Pierrettě: »To jsem tedy udělal botu...« Luciena zaplavila radost téměř nesnesitelná: ta mohutná a osamělá záda byla jeho. A ten výstup se odehrával včera! Na chvilku se s vynaložením

nesmírného úsilí stal Guigardem, sledoval vlastní záda Guigardovýma očima, zakoušel sám před sebou Guigardovu pokoru a cítil se nádherně zastrašený. »Aspoň si to budou pamatovat!« pomyslil si. Scéna se změnila: odehrává se někdy v budoucnu v Pierrettině pokojíku. Pierretta a Guigard si ukazují s poněkud nejistým výrazem čísi jméno v seznamu hostů. Lucien tam není, ale ti dva jsou pod jeho vlivem. Guigard říká: »Kdepak, toho ne! To by bylo pěkné, když přece přijde Lucien, Lucien, který nesnáší židy« Lucien se zase zapozoroval do sebe, pomyslil si: »Lucien, to jsem já! Někdo, kdo nesnáší židy.« Tuhle větu už vyslovil často, ale dnes to nebylo takové jako jindy. Vůbec ne. Ovšem zdánlivě to je jenom prosté konstatování, jako kdyby se řeklo: »Lucien nemá rád ústřice« nebo »Lucien rád tančí«. Ale tím se člověk nesmí dát mýlit. Třeba by se ukázalo, že i tamhleten židáček rád tančí - to však nemá o nic větší váhu než zachvění medúzy; stačí se na toho zatraceného móricka podívat a hned je jasné, že jeho chutě a nechutě jsou k němu přilepené jako jeho pach, jako záblesky jeho kůže, že s ním zmizí zrovna tak, jako mrkání těžkých víček, jako jeho lepkavě rozkošnické úsměvy. Lucienův antisemitismus je naproti tomu docela jiného zrna: nemilosrdný a čistý, míří z něho ven jako ocelová čepel, napřažená na prsa druhých. »Tohle,« pomyslil si, »to je posvátné!« Vzpomněl si, jak mu matka, když byl malý, někdy říkávala zvláštním tónem: »Tatínek pracuje v kanceláři.« Ta věta byla jako zaklínadlo, které mu uložilo řadu rituálních povinností, jako například že si nesmí hrát s pistolkou, že nesmí křičet»Ratatabum!«; chodíval na chodbách po špičkách, jako by byl v katedrále. »Teď jsem na řadě já!« pomyslil sis uspokojením. Lidé si šeptají: »Lucien nemá rád židy,« a cítí se ochromení, jako by jim ruce a nohy propíchali bolestivými jehličkami. »Guigard a Pierrette jsou děti,« uvažoval zjihle. Jednali ovšem velmi špatně, ale stačilo, aby jim Lucien ukázal zuby a hned se káli, mluvili potichu a začali chodit po špičkách. Lucien pocítil již podruhé úctu sám k sobě. Tentokrát však už nepotřeboval Guigardova pohledu, teď se jevil úctyhodný i vlastním očím - svým očím, které konečně pronikly slupkou jeho tělesnosti, chutí i nechutí, zvyků a nálad. »Tam, kde jsem se hledal, tam jsem se nemohl najít.« Podrobně probíral všechno, čím byl. »Kdybych měl být jen tím, čím jsem, pak bych nebyl o nic lepší než tenhle židáček.« Když se člověk patlá ve vlastní sliznaté intimitě, co může objevit jiného než smutek z těla, podlou lež o rovnosti a zmatek. »První zásada,« řekl si Lucien, »nesnažit se vidět do sebe; není nebezpečnějšího omylu.« Pravého Luciena - teď už to ví - je třeba hledat v očích druhých lidí, v bázlivé poslušnosti Guigarda a Pierretty, v nadějném očekávání všech těch bytostí, které rostou a zrají pro něho; těch mladých učedníků, ze kterých budou jeho dělníci, těch malých i velkých obyvatel Férolles, jejichž starostou se jednou stane. Lucien měl skoro strach, skoro si připadal příliš velký. Tolik lidí na něho čeká - on je, on vždycky bude to nesmírné očekávání těch druhých. »To tedy je člověk, který vede druhé,« pomyslil si. A znovu se mu vybavila ta svalnatá, hrbolatá záda a hned za nimi katedrála. Byl uvnitř, procházel se tiše v rozptýleném světle, které padalo kostelními okny. »Jenomže tentokrát jsem katedrála já sám!« Upřeně se zadíval na svého souseda, dlouhého Kubánce, hnědého a měkkého jako doutník. Musel za každou cenu najít slova, aby vyjádřil svůj neobyčejný objev. Pomalu a opatrně zdvihl ruku až k čelu, jako zažehnutou voskovici, chvíli se zamyšleně a po-

svátně soustředil, a slova přišla sama od sebe; zašeptal: »JÁ MÁM PRÁVA!« Práva! něco z rodu trojúhelníků a kruhů: něco tak dokonalého, že to neexistuje, člověk může kružítkem narýsovat tisíc koleček, kruh neudělá ani jeden. Právě tak by mohly celé generace dělníků na slovo poslouchat Lucienovy rozkazy a nikdy by nevyčerpaly jeho právo poroučet: práva, to je něco mimo existenci, něco jako matematické vztahy nebo jako náboženská dogmata. Lucien je právě tohle: obrovský chomáč odpovědností a práv Dlouho se domníval, že existuje jen náhodou, jen jako mimochodem: ale to pouze proto, že o tom dost nepřemýšlel. Dávno předtím, než se narodil, bylo už určeno jeho místo na slunci, ve Férolles. Již tehdy - a dokonce ještě mnohem dřív, před otcovým sňatkem - byl očekáván. Přišel-li na svět, bylo to jen proto, aby toto své místo zaujal: »Existuji, protože mám právo existovat.« A snad poprvé v životě měl ohromující a slavné vidění svého budoucího osudu. Dříve nebo později bude přijat na Centrále (na tom ostatně vůbec nezáleží kdy). Potom se rozejde s Maud (ona s ním chce pořád líhat, je to protivné; jejich spojená těla jsou v úmorných vedrech letošního jara cítit jako moc uleželá zaječí pečené. »A potom, Maud patří komukoli, dnes mně, zítra jinému, to všechno nemá žádný smysl.«). Odstěhuje se do Férolles. Někde ve Francii žije světlá dívka, která připomíná Pierrettu; venkovanka s očima jako květiny, která si pro něho uchovává cudnost; někdy se pokouší představit si svého budoucího pána, muže hrozivého i něžného - ale nedaří se jí to. Je panna; v nejtajnější hloubi svého těla uznává Lucienovo právo, aby ji měl jen on jediný. Ožení se s ní, bude jeho ženou, nejsladší z jeho práv. Až se večer bude drobnými, obřadnými pohyby svlékat, bude to jako zápalná oběť. Vezme ji do náruče, se souhlasem všech, řekne jí: »Jsi moje!« To, co mu odhalí, bude smět odhalit jen jemu, a akt lásky bude rozkošná inventura jeho majetku. Jeho nejsladší právo, nejdůvěrnější právo: právo být respektován dokonce i ve své tělesnosti, právo být poslouchán i v posteli. »Ožením se mladý,« pomyslil si. Umínil si také, že bude mít hodně dětí; potom myslil na otcovo dílo; netrpělivě zatoužil, aby v něm mohl pokračovat, a uvažoval, jestli pan Fleurier už brzy neumře.

Hodiny odbily poledne. Lucien vstal. Přeměna byla dovršená: před hodinou přišel do téhle kavárny půvabný a nejistý mladík; odchází odtud muž, jeden z těch, kteří povedou tento národ. Lucien udělal několik kroků v nádherném světle francouzského poledne. Na rohu ulice Écoles a bulváru Saint-Michel přistoupil k papírnictví a prohlížel se tam v zrcadle: byl by rád na své tváři našel ten neproniknutelný výraz, který obdivoval u Lemordanta. Zrcadlo mu však vrátilo jen obraz hezkého, dychtivého obličejíku, který pořád ještě nevypadal dost hrozivě: »Dám si narůst knír,« rozhodl se.

- 107-

MEZI SVOBODOU A URCENOSTI

Sbírka povídek Jean-Paul Sartra (1905-1980) vznikala postupně v rozmezí tří let. Některé z nich byly nejprve otištěny samostatně. Avšak od roku 1939, kdy vyšly poprvé pod názvem Zeď (Le Mur), byly nadále vždy publikovány společně ve stejném pořadí a pod stejným titulem. Můžeme tedy předpokládat, že koherentní soubor nebyl výsledkem pouhého dodatečného seřazení, ale především podobného významu, který autor povídkám dal. Sbírka vyšla rok po proslulém románu Nevolnost (La Nausée, 1938) a několik málo let před vydáním Sartrova filozofického spisu Bytí a Nicota (L'Etre et le Néant, 1943), který založil autorovu slávu. Tvář světoznámého filozofa probleskuje už v literárních dílech třicátých let. Rozdíl - a ne zanedbatelný - je tu však v systémovém a systematickém uvažování, protože nelze zcela ztotožňovat svět myšlenek a postojů Sartrových hrdinů se světem Sartra filozofa, ačkoli se tato analogie v minulosti běžně přijímala. I když popřít podstatné souvislosti samozřejmě není možné; pokud bychom přistoupili na dokonalé překrývání Sartrova existencialismu jakožto filozofického systému s »filozofií« jeho postav, muselo by z literárního díla vyvanout nejedno kouzlo a vytratit se nejedná hloubka (a u některých jeho textů tomu tak skutečně je), tak jak se to stalo Sartrově filozofii, která ve své době a "pro svou dobu" byla jednou z nejvlivnějších filozofií. Svět se proměnil a s ním i otázky kladené tomuto světu. Je ovšem pravda, že tato filozofie má několik fází a podob (často paradoxních), z nichž zřejmě nejpronikavější nebo spíš nejkonzistentnější je právě období Bytí a nicoty. Jestliže román Nevolnost a sbírka povídek Zeď jsou v blízkosti tohoto spisu, může to mimo jiné svědčit o tom, že vznikaly na vyhraněném reflexívním pozadí ateistického existencialismu nebo že se dokonce na jeho profilování souběžně podílely. Nebude snad na škodu připomenout některá východiska a některé závěry této myšlenkové orientace, třebaže nemáme v úmyslu zabývat se Sartrem filozofem ani hledat klíč k jeho literárnímu dílu výlučně v jeho filozofii.

O Sartrovi filozofovi se už zdaleka tak nemluví jako třeba před pětadvaceti lety, a proto se může zdát, že už ani obrysy Sartrovy filozofte nejsou tak zřetelné, byť se její prvky dostaly do jiných myšlenkových proudů. Jejím základním axiómem je, že existence se předřazuje esenci. Podle současného francouzského filozofa E. Lévinase to znamená, že život předchází filozofii, inteligenci. Není-li podle Sartra Bůh, je alespoň bytí, které existuje dříve, než může být definováno nějakým konceptem. Toto bytí je člověk nebo - jak říká Martin Heidegger lidská realita. Co však značí pro Sartra výchozí bod, že existence předchází esenci? Stručně řečeno to, že člověk napřed existuje, objevuje se, nachází se ve světě a teprve potom se určuje. Jednou ze zásad Sartrova existencialismu je, že člověk není napřed ničím a "bude takovým, jakým se učiní", z čehož kromě jiného vyplývá naprostá odpovědnost člověka za to, čím je. Protože podle Sartra není žádná nejvyšší instance, člověk je opuštěný - nemá, k čemu by se upnul, ale také žádnou možnost výmluvy, nenalézá

- 108-

žádnou referenci: je naprosto svobodný. "Jsme sami, bez omluv. Vyjádřím to tím, když řeknu, že člověk je odsouzen k tomu být svobodný. Odsouzený, protože sám sebe nestvořil, a přesto svobodný, neboť; vržen do světa, je odpovědný za všechno, co dělá" (Existencialismus je humanismus, 1946). Člověk je jenom svým životem, je jakousi sumou nepřetržitých počinů a podniků. Na tomto světě Sartre nenachází orientační znamení, žádná všeobecná morálka nemůže naznačit, co se má udělat, všechno záleží jen na naší vůli, skutečnost je pouze v činu a člověk sám je jenom svým projektem, existuje potud, pokud se realizuje. A tato realita člověka je pochopitelně různá. Když kritici Sartrovi vyčítali, že ve svých dílech popisuje ochablá stvoření, slabochy a zbabělce, nebo přímo záporné hrdiny, polemizoval s

nimi ve shodě s logikou své filozofie. Sartre k tomu říká zhruba toto: mnozí kritici a čtenáři by chtěli, aby se člověk narodil jako zbabělec, anebo jako hrdina. Celkem vzato by souhlasili se Zolou a s jeho teoriemi dědičnosti, vlivu prostředí, s jeho organickým a psychologickým determinismem. S tímto determinismem však Sartre ve své filozofii explicitně nesouhlasí. Jestliže popisuje zbabělce, chce zároveň ukázat, že tento zbabělec je odpovědný za svou zbabělost, že je takový, protože se jako takový svými činy vytvořil. - Platí to v jeho literárním díle beze zbytku?
Je zřejmé, že pro Sartra filozofa je v jeho prvním období lidská subjektivita nepřekročitelná. Ve Zdi se však tento problém projevuje složitěji, z různých protikladných aspektů. Prostor Sartrových povídek je příznačně tvořen uzavřenými místnostmi - celami či sklepy, skleníkovými pokoji, chodbami. Uzavřenost je pravidlem tohoto světa, který připomíná labyrint, z něhož se nevychází. Nejen místnosti, ale i města a venkov jsou tu jakýmisi uzavřenými prostory. Jsou si navzájem podobné: stejné podivné světlo, stejný pach zatuchliny. Odloučenost, izolace, intimita jsou spojené s tímto prostorem, který má převážně dvojí význam: chrání i uzavírá, je místem soukromí, soustředění k myšlenkám a k činu, ale také místem, jež odpuzuje. Uzavřený prostor je - vcelku podle tradiční sémantiky tohoto eposu - útočištěm i vězením. S tímto prostorem významově souvisí i motiv svým způsobem sjednocující Sartrovy příběhy. V knižní anonci, kterou napsal sám autor, se o všech pěti povídkách dočteme: "Všechny tyto útěky jsou zastaveny Zdí; utíkat před existencí znamená pořád existovat. Existence je plnost, kterou člověk nemůže opustit." V povídkách se zeď jako "označující" i víceméně symbolické "označované" objevuje vícekrát. V titulní povídce je to zeď zastřelených, zeď smrti, k níž přivlečou vězně, který se pokouší co nejvíc vmáčknout do zdi - "a zeď nepovolí", protože je nezrušitelná, nepovalitelná, zeď okrsku existence, v určenou chvíli svírající Pabla, jenž by chtěl své myšlení dostat na druhou stranu existence a pochopit vlastní smrt. Zřetelně metaforická je zeď v povídce Místnost: je to zeď pokoje, ale ještě více zeď, která odděluje normální lidi a blázny. V dalších povídkách je motiv zdi méně výraznější, méně obsesívnější. V Mládí vůdce zeď vystupuje jako konkrétní překážka pro druhého, pronásledovanou oběť "královských kamelotů". V Hérostratovi se zdí stává tenká přepážka, za kterou se hrdina utíká před svými nepřáteli, lidmi. V Intimitě je to okno balkónu, kam Lulu zavírá Henriho. Okno je průhledné a tato "průhlednost" vůbec obklíčuje Lulu při její snaze uniknout. Zeď je u Sartra překážkou na útěku před existencí, na útěku z pocitu

existence. Vítězství této existence je zjevné i v povídkách, které se zdánlivě vymykají tomuto úhlu pohledu. Na závěr Mládí vůdce se Lucienova proměna zdá dokonalá, přesto se však na samém konci vynoří úsměšek, který tuto proměnu zpochybňuje: Lucien, tvrdý mladý muž, mající své »přesvědčení« a hlásící se o svá »práva«, se dívá do zrcadla a vidí »jen obraz hezkého, dychtivého obličejíčku, který pořád ještě nevypadal dost hrozivě«. Objevuje se cosi jako ironie existence, protože knírek, který si Lucien chce nechat narůst, aby vypadal mužně v souladu se svým odhodláním, se svou volbou, vlastně vyjadřuje nedostatek a neúplnost, jež se bude stále obnovovat a prozrazovat.
Ironie existence výrazně zaznívá v titulní povídce. Tato Sartrova »fyziologie« stavů člověka před násilnou smrtí není ve francouzské literatuře ojedinělá. Známý je popis předsmrtných halucinací člověka v próze Victora Huga Poslední den odsouzence (1829). Tento obraz pocitů a fantazmat člověka očekávajícího na úsvitu svou smrt, zcela degradovaného již tímto očekáváním, měl ovšem na rozdíl od Sartrova textu svůj vnější »účel«: popisem nedůstojné situace, strachu, který do všech ponižujících důsledků zaplavuje člověka, protestovat proti trestu smrti. Podobná situace se však objevuje i v Cizinci (1942) Alberta Cause, Sartrova současníka a souputníka. Meursault prožívá pocity srovnatelné s Pablovými představuje si popravu, čeká na úsvit, co možná nejméně spí. Obdobné je přitom i stírání protikladů mezi životem a smrtí, štěstím a neštěstím, samotou a soudržností. Přesto je tu jeden výrazný rozdíl. Absurdnost je pro Meursaulta pravdou, v níž se dá celkem slušně žít, zatímco pro Pabla se konstatováním absurdity život zastavuje. Jakmile s přízrakem smrti život ztratil smysl a kouzlo, vytratil se i život sám jako prostor a »objekt« jednotlivce. Pablo neumírá, ale mluví o sobě jako o mrtvém. Myslí na smrt a v duchu francouzských literárních »fyziologií« i on konstatuje mimovolné proměny a procesy svého těla a těl svých druhů, reagujících na přibližující se ultimativní okamžik. Pallův pohled, při němž jako by se mysl oddělovala od těla a snažila se žít ve své vlastní sféře, je navíc zdvojován pohledem a trapnou "účastí" belgického lékaře, kterého však zajímají pouze fyziologické změny u odsouzených. Tedy to, co Pablo s nelibostí konstatuje, co je mu protivné, neboť jeho snahou je svobodně myslet na svou smrt: »Chtěl jsem pochopit.« Při dlouhém čekání se sice tato smrt jako by zpředmětňuje: v pocitech, ve vizích anticipujících onu chvíli, v předmětech místnosti, kde jsou vězni drženi, k jasné představě však nedochází, neboť tato představa není jasně představitelná. Zbývá jen vědomí smrti, vědomí absurdity života. Pallův život je pouhým náčrtem ne proto, že Pablo umírá mladý, ale proto, že smrt je vždycky předčasná. Absurdita bytí spočívá v tom, že je to bytí pro smrt, a toto finální vědomí zpětně zpochybňuje vše: Pallův boj, lásku, tragičnost zajetí a nakonec i jakoukoli snahu zachránit si život. Hrdinovo vědomí je výsměchem existenci, životu - a tento výsměch nabývá v závěru podoby jakési hry s falangisty. Osudové vyústění, ponurá fraška s objevením Ramóna Grise však znovu nastoluje v ironickém šklebu nadvládu existence, sníž nezmůže nic ani výsměch. Smrt je pobuřující fakt, ale nevyvratitelný, stejně tak nevyvratitelná je se všemi svými zvraty existence.
To, co ho v životě lidí zajímá, nazývá Sartre mezními situacemi. Ve svém díle

- v divadelních hrách, románech, povídkách - se pak zaměřuje na tyto mezní situace a na reakce těch, kdo se v nich ocitli, na postoje a vášně lidí, objevující se v jakési nadmíru exponované, velmi reliéfní, ale zároveň pročištěné podobě. Svým tvarem a obsahem jsou povídky současně »výseky ze životě, ale stejně (opět návaznost na francouzskou tradici!) filozofickými povídkami: Eva nenávidí průměrnost, chce svého muže následovat do šílenství, ale to může být jen jednou z mnoha lží světa lidí. Mládí vůdce kromě obecnější anamnézy maloměšťáckého mládí své doby obsahuje metafyzický problém smyslu existence. Zločin Paula Gilberta je zločinem psychopata, ale nastoluje problém nemožnosti revolty a nevyhnutelné adaptace; Hilbert chce vidět lidi shora, chce být nad lidmi nebo pod nimi, na všech čtyřech, ne

však na jejich úrovni. Lidé mají rádi lidské hrdiny, Lindbergh, on dává přednost »temným« hrdinům, Hérostratovi, anarchistům. Bouří se proti humanismu, běžně uznávané doktríně, svým antihumanismem, nakonec však otevírá dveře, za nimiž se po svém aktu před lidmi schoval.
Každá Sartrova povídka jako by se vyprávěcí technikou podřizovala typu ústřední postavy, jejímu myšlenkovému světu, způsobu života. Každý příběh se jakoby soustřeďuje kolem jednoho nebo více subjektů a naplňuje tak estetiku "subjektivního realismu". Přesto tu však rovina pomluv narušuje představu této suverénní individuality. Postavy se totiž neprojevují zcela spontánním vědomím: to, čemu se říká život, často tvoří jazyk druhého, jazyk modelovaný okolím. Ve většině povídek j de o směsici osobního a neosobního vědomí - vědomí vědomí. V monologu Lulu (Intimita) lze rozeznat řeč jiných, kteří ji zranili, oklamali nebo pobavili. V porovnání s ní se však jazyk její přítelkyně Riretty zdá zcela osvojený (klišé, jazyk žurnálů). Postavy tak naplňují jednu Sartrovu představu: "K jazyku mám vlastnický poměr... jenže ho vlastním jako vnější majetek." Jazyk se stává přímo prostředkem imitace, nepřetržitou ozvěnou v povídce Mládí vůdce, Lucien je často jen "ohlasem" svého okolí, existuje opakováním slov dospělých, naučených slov. Jazyk zde integruje jedince do společnosti. Je to kolektivní vědomí, jehož přivlastněním si jedinec uchovává jen podmíněnou jedinečnost. Je prostředek výrazu i bariéra, jistá obměna "zdi", o níž ovšem Sartrovy postavy příliš neuvažují - kromě Paula Hilberta v povídce Hérostratos, jenž by chtěl svou destruktivní autentičnost stvrdit i ve slovech: ".. .rád bych měl svá slova. Ale ta, co mám k dispozici, už se válela ve vědomí nevím kolika lidí; urovnávají se mi v hlavě podle zvyklostí, kterých nabyla u jiných.« - proto se Sartrovi hrdinové ocitají na půl cesty mezi svobodou a určeností, vážností a ironií, tragikou a burleskou.

ZDENĚK HRBATÁ